

ŽELEZAR

TEDNIK - GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SZ ŽELEZARNE JESENICE

ŠTEVILKA: 11, LETO: XXVIII

JESENICE, DNE 22. MARCA 1979

Naš kovinar, svobodno glasilo delavcev KID, je kot predhodnik Železarja začel izhajati 26. januarja 1937. Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajstdnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glasilo je ob 25-letnici predsednik Tito odlikoval z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo. Glavni in odgovorni urednik Joža Varl — Naslov: Uredništvo Železarja, SZ — Železarna Jesenice. Številke internih telefonov: urednik 483, administracija 484 in 726. Tisk: TK Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72.

ZAKLJUČNO POROČILO IN POLITIČNA OCENA AKCIJE »ZAKLJUČNI RAČUNI 78«

V pripravi na analize gospodarjenja v letu 1978 v organizacijah združenega dela, delovnih skupnostih in samoupravnih interesnih skupnostih je bila v občini Jesenice najširša politična aktivnost, katere nosilci so zveze sindikatov, zveza komunistov in zveza socialistične mladine.

Politično aktivnost so strokovno usmerjali in podprli služba družbenega knjigovodstva ter izvršni svet skupščine občine Jesenice ter družbeni pravobranilec samoupravljanja, v organizacijah združenega dela pa samoupravni organi in poslovodni organi ob najširšem sodelovanju delavcev.

Iz poročila o poteku prve faze akcije, ki smo ga podali po stanju 20. 2. 1979 in obravnavali na seji sveta ZSS Jesenice je razvidno, da so bile v akcijo vključene 103 osnovne organizacije zveze sindikatov, od skupno 112 v občini Jesenice, ki so večinoma v predvidenem roku organizirale in pripravile obravnave poslovnega poročila o gospodarjenju v letu 1978.

V akcijo v najširšem smislu po pripomočku za sestavo poročila niso bile vključene osnovne organizacije ZS, ki zaradi še proračunskega načina gospodarjenja morajo obravnave (vse postaje milice in nekaj drugih organov), čeprav so tudi ti obravnavali svoje gospodarjenje.

Informiranost osnovnih organizacij ZS o namenu akcije, o potrebni

organiziranosti za vodenje in izvedbo akcije, o pripomočku za sestavo poslovnega poročila ter o stalnosti

akcije — to je o nadaljevanju spremljanja gospodarjenja ob periodičnih obračunih in zaključnih računih tudi v prihodnje, je bila, lahko trdimo, stoddostna.

V občini Jesenice so k temu pripomogla lokalna glasila, zlasti Že-

(Nadaljevanje na 6. strani)

NEKATERI UKREPI ZA POVEČANJE PRODUKTIVNOSTI V TOZD

V resoluciji o politiki uresničevanja družbenega plana Jugoslavije za dobo od leta 1976 do leta 1980 v letu 1979, ki jo je sprejela skupščina SFRJ, so predvidene med drugim tudi obveznosti temeljnih organizacij in drugih samoupravnih organizacij ter skupnosti na področju programov ukrepov in aktivnosti za doseg ekonomske stabilizacije.

V resoluciji je predvideno, da se posebna pozornost posveti dvigu produktivnosti dela in učinkovitosti gospodarjenja. Zboljšati je treba uporabo delovnih sredstev in smotr-

nejše izkoriščati predmete dela. Zarčevalnimi programi, ki jih bodo organizacije združenega dela sprejele do konca prvega trimesečja

(Nadaljevanje na 2. strani)

DRUŽBENE OBVEZNOSTI V LETU 1978

Družbene potrebe, tako splošna in skupna poraba iz leta v leto naraščajo. Splošna poraba obsega družbene potrebe, ki se zadovoljujejo preko proračunov v družbenopolitičnih skupnostih. Skupna poraba pa se financira s samoupravnim sporazumevanjem in družbenim dogovarjanjem.

V prikazani tabeli imamo družbene obveznosti ločene glede na vir financiranja, to je na prispevke iz osebnega dohodka in prispevke iz dohodka temeljnih organizacij. Obveznosti za zadovoljevanje družbenih potreb zavzemajo z vsakim letom večji obseg. Obseg teh sredstev je odvisen od ciljev družbene politike, od prispevnih stopenj ter od poslovnega uspeha zavezancev. Čim boljši uspeh temeljna organizacija doseže, večja je osnova za obračun prispevka.

Delež vseh prikazanih družbenih obveznosti v Železarni zavzema v

letu 1978 30,7 % dohodka, v letu 1977 pa 33,7 %.

Prispevki iz osebnega dohodka, s katerimi financiramo dejavnosti samoupravnih interesnih skupnosti, kot so občinske izobraževalne, kulturne, telesnokulturne, zdravstvene skupnosti, skupnosti otroškega varstva, pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SRS, so v primerjavi z letom 1977 porasli za 34 %. Povečanje teh prispevkov je sledilo večjemu osebnemu dohodku, ki je osnova za obračun teh obveznosti.

(Nadaljevanje na 3. strani)

REZULTATI MNOŽIČNE INVENTIVNE DEJAVNOSTI

V letošnjem letu so odbori za gospodarstvo v TOZD obravnavali že 18 tehničnih izboljšav in jih 13 priznali kot koristne. Skupni letni prihranki, oz. koristi znašajo 4.178.000,00 din zato je 42 avtorjev prejelo 216.625,00 din posebnih nadomestil ali 5,18 % od inovacijskega dohodka.

Največ tehničnih izboljšav so obravnavali v TOZD Valjarna bluming-štel, nato v TOZD Valjarna debele pločevine, TOZD Plavž in TOZD Jeklarna.

V TOZD Bluming-štel so na dveh sejah za šest tehničnih izboljšav priznali 3.093.766,00 din inovacijskega dohodka in odobrili dinarjev 113.829,00 posebnih nadomestil, kar znese 3,70 % od inovacijskega dohodka.

V TOZD Valjarna debele pločevine so za tri tehnične izboljšave priznali 298.276,00 din inovacijskega

dohodka in odobrili 50.894,00 din posebnih nadomestil ali 17,10 %.

V TOZD Jeklarna so obravnavali štiri tehnične izboljšave, za dve so priznali 742.945,00 din inovacijskega dohodka in odobrili avtorjem dinarjev 47.326,00 posebnih nadomestil ali 6,4 %.

V TOZD Plavž so za dve tehnični izboljšavi priznali 43.905,00 din inovacijskega dohodka in odobrili avtorjem 4.576,00 din posebnih nadomestil ali 10,40 %.

(Nadaljevanje na 2. strani)

PROIZVODNJA SLOVENSkih ŽELEZARN V FEBRUARJU

Linearni načrt deli letno načrtovano proizvodnjo, ne glede na načrtovane popravke in število delovnih dni v posameznem mesecu, na dvanajst enakih delov. Za posamezne delovne organizacije tak prikaz ni najbolj »pravičen«, v mesecu februarju z najmanj delovnimi dnevi, so pa prizadeti vsi.

Dva delovna dneva, kolikor jih je bilo v mesecu februarju manj, pomenita že 6,7 % in bi morali realno ocenjevati, da so vsi proizvodni podatki, ki so nad 93,3 % — izvršitve mesečnega načrta — ugodni. Če tako ocenjujemo rezultate dela v preteklem

mesecu, potem smo lahko zadovoljni, posebno še, ker je stanje ob koncu letošnjega februarja v primerjavi s stanjem za enako obdobje v lanskem letu, letos poprečno boljše ali celo izdatno boljše.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Sodelavca kalilca

NA PRAGU OBRAVNAVA TRIMESEČNEGA POSLOVANJA IN DELA

Le še dober teden nas loči do izteka prvega trimesečja, ko bodo delavci v temeljnih organizacijah združenega dela in v delovnih skupnostih ponovno obravnavali in ocenjevali rezultate svojega dela in poslovanja temeljnih organizacij in delovnih skupnosti, kakor veleva zakon o združenem delu. Pravkar minule razprave o zaključnih računih za leto 1978, ki so potekale na različnih kvalitativnih nivojih in ki so zajele zelo heterogeno problematiko bolj ali manj kompleksno, nam bi morale biti bogata šola za obravnave, ki se bodo pravkar začele pa tudi prilika, da bolj izpostavimo tista vprašanja, ki so dialektično povezana z delom in poslovanjem in katerim smo tokrat namenili premalo pozornosti.

Če bi posplošili oceno o zadnjih obravnavah in ocenjevanju rezultatov dela in poslovanja v temeljnih organizacijah in delovnih skupnostih Železarne, potem moramo objektivno priznati, da so bile le-te mnogo bolj pripravljene in mnogo bolj kvalitetne, kakor kdajkoli v preteklosti. Delavci so imeli na voljo dovolj posrednih, kakor neposrednih informacij, dovolj razumljivih in preglednih. Tudi v našem glasilu smo posredovali precej teh informacij pa tudi obravnavali vso širino, ki naj bi jo te razprave zajele. Pri tem pa smo bili, kakor že rečeno, v različnih sredinah, različno široki in prodorni pa tudi različno kritični.

Čeprav ne bi mogli posploševati, pa vendarle bi lahko rekli, da je bilo v minulih razpravah v mnogih primerih premalo prisotno vprašanje — KAKO URESNIČUJEMO ZAKON O ZDRUŽENEM DELU in druge sistemske zakone, dogovore in sporazume ter interne samoupravne akte. Pri tem mislimo predvsem na temeljno vprašanje — na dohodkovne odnose v vsej svoji širini, ki so v bistvu eden temeljnih kamnov samoupravnega položaja delavca v združenem delu in v družbi. Na dohodkovne odnose med temeljnimi organizacijami, kakor na sistem delitve osebnih dohodkov po delu in rezultatih dela.

Tudi o tem je bilo mnogokje govora, vendarle pa premalo kritično in premalo prodorno in ustvarjalno. Govorimo o bolj doslednem uresničevanju planskih nalog, višji produktivnosti dela, učinkovitejšem poslovanju in gospodarjenju in podobno, vendar mimo temeljnega vprašanja — dohodkovnih odnosov, čeprav nemalokrat poudarjamo, da je urejen sistem delitve po delu glavna spodbuda za doseganje boljših tovrstnih rezultatov.

Pri obravnavi in ocenjevanju trimesečnega poslovanja in gospodarjenja in rezultatov svojega dela, ne bi smeli pozabiti na to temeljno vprašanje.

OBSEŽEN DNEVNI RED NA PRIHODNJIH SEJAH ZBOROV SKUPŠČINE OBČINE

Prihodnji teden bodo ločene seje vseh treh zborov skupščine občine Jesenice, in sicer v torek, 27. marca, družbenopolitičnega zbora in v četrtek, 29. marca, zbora združenega dela in zbora krajevnih skupnosti. Poleg potrjevanja zapisnikov in izvrševanja sklepov zadnjih sej ter delegatskih vprašanj, bodo vsi trije zbori obravnavali naslednja vprašanja:

**OSNUTEK DOGOVORA
O SPREMEMBAH
IN DOPOLNITVAH
DOGOVORA O OSNOVAH
DRUŽBENEGA PLANA
OBČINE 1976 - 1980**

Izvršni svet skupščine občine je na osnovi 65. in 72. člena zakona o temeljnih sistema planiranja in o družbenem planu Jugoslavije, 45. člena statuta občine Jesenice, 7. člena dogovora o osnovah družbenega plana občine Jesenice za obdobje 1976 do 1980 in v skladu z dosedanja oceno gospodarskega razvoja in oceno gi-

banj do konca srednjeročnega obdobja 1976-1980 ter predlogov samoupravnih organizacij in skupnosti, pripravil osnutek dogovora o spremembah in dopolnitvah dogovora o osnovah družbenega plana občine Jesenice za obdobje 1976 do 1980 in ga posreduje vsem trem zborom skupščine v razpravo in sklepanje.

Največ sprememb in dopolnitev se nanaša na glavne komponente gospodarskega razvoja. Predlagane so nove rasti družbenega proizvoda

(Nadaljevanje na 7. strani)

SEJA SKUPŠČINE SAMOUPRAVNE STANOVANJSKE SKUPNOSTI

V sredo, 28. marca, predsednik skupščine Vinko Zorman sklicuje skupno sejo zbora uporabnikov in zbora izvajalcev skupščine samoupravne stanovanjske skupnosti občine Jesenice. Poleg poročila o izvajanju sklepov zadnje seje in delegatskih vprašanj, v razpravo in sklepanje delegatom predlaga:

— poročilo o poslovanju samoupravne stanovanjske skupnosti občine za leto 1978,

— predlog finančnega načrta samoupravne stanovanjske skupnosti za leto 1979,

— program aktivnosti v zvezi z uveljavljanjem družbenoekonomskih odnosov na stanovanjskem področju in

— izvolitev člana in namestnika člana v koordinacijski odbor za vprašanja borcev pri občinski skupnosti socialnega varstva.

Po končani skupni seji predsednik zbora uporabnikov Pavel Lotrič sklicuje sejo zbora uporabnikov skupščine samoupravne stanovanjske skupnosti in poleg poročila o izvršitvi sklepov zadnje seje in delegatskih vprašanj predlaga v razpravo:

— razpis za dodelitev posojil delavcem, ki gradijo oziroma adaptirajo stanovanjske hiše ali kupujejo družinska stanovanja in

— sklenitev samoupravnega sporazuma o načinu pokrivanja stroškov za delo republiške in občinske skupnosti socialnega varstva za leto 1979.

Delegacije so k vsem t.č. kam dnevnega reda d.č. jile ustrezno pisno gradivo

(Nadaljevanje s 1. strani)

Prav gotovo bi bila zelo krivična ocena učinkovitosti sindikalnega delovanja, če bi le-to merili skozi dejavnost in učinkovitost posameznih osnovnih organizacij zveze sindikatov, pa vendarle je to osnova iz katere bi morali in moramo ocenjevati učinkovitost organizacije kot celote. Še posebno, ker je osnovna organizacija zveze sindikatov temeljna oblika političnega organiziranja in delovanja delavcev v zvezi sindikatov. Različne politične akcije, še prav posebno pa zadnja akcija, ki smo jo poimenovali akcija »zaključni računi 1978«, je pokazala zelo različen kvaliteten nivo posameznih osnovnih organizacij.

Nedvomno je zveza sindikatov v razvoju in graditvi našega socialističnega družbenoekonomskega sistema odigrala izredno pomembno vlogo in kot organizacija naredila velikanski kvaliteten razvoj. Seveda pa, če to presojamo skozi posamezne organizacije in organe, je kvaliteten nivo zelo različen. Od osnovnih organizacij, ki se pretežno svojega organiziranja delovanja usmerjajo na obrbna vprašanja, ki pa so seveda ravno tako v domeni sindikata, to je od rekreacije, izletništva, dopustov do socialnih vprašanj in podobno, do osnovnih organizacij, ki že zrelo in odgovorno posegajo na področja, ki jih je za njihovo delovanje opredelila ustava in kongresni dokumenti zveze sindikatov in zveze komunistov.

Statut Zveze sindikatov Slovenije v poglavju, ki govori o delovanju osnovnih organizacij zveze sindikatov navaja:

»V osnovni organizaciji se delavci politično organizirajo, da bi utrjevali svoj samoupravni položaj; vplivali na gospodarjenje; razvijali inventivno dejavnost; prispevali k urejanju medsebojnih odnosov in delovnih razmer; skrbeli za izboljšanje delovnih razmer; razvijali načela kadrovske politike ter demokratično predlaganje in kandidiranje članov delegacij in delegatov; uveljavljali varstvo pravic; si prizadevali za povečanje življenjskega standarda in socialne varnosti; dajali pobude in sodelovali v samoupravnem sporazumevanju in družbenem dogovarjanju; se usposabljali za delo in samoupravljanje.«

Edvard Kardelj v svoji knjigi Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja, v poglavju kjer govori o vlogi sindikatov družbenoekonomskih odnosov in samoupravnih demokratičnih pravic: »V razvitih oblikah socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov, ki jih vzpostavljata ustava in zakon o združenem delu, imajo sindikati veliko močnejšo vlogo in veliko širše področje nalog. Še več, lahko bi rekli, da je vloga sindikatov vgrajena v mehanizem družbenoekonomskih odnosov kot bistvena in neločljiva oblika teh odnosov.«

POVEČATI

UČINKOVITOST SINDIKALNEGA DELOVANJA

Tako vlogo sindikatov pa je seveda moč uresničevati le, če je sindikat dobro organiziran, kar nedvomno je, tudi v naših konkretnih razmerah, in če ima ustvarjalen in konkreten akcijski program svojega delovanja. Prav gotovo imajo programe dela vse osnovne organizacije zveze sindikatov, saj to izhaja iz kongresnih obvez in konkretnega programa dela za leto 1979, ki ga je sprejel republiški svet Zveze sindikatov Slovenije na decembrski seji lani, vprašanja pa je kvaliteta teh programov. Še vedno namreč prevečkrat sestavljamo programe zaradi programov, ne pa programe zaradi konkretno opredeljenih nalog, ki jih narekuje vsakodnevna praksa in ki izhajajo iz vloge in nalog zveze sindikatov opredeljenih v ustavi in drugih dokumentih.

Program dela republiškega sveta Zveze sindikatov obsezuje vse osnovne organizacije in organe, da morajo po oceni svojih aktualnih nalog in na podlagi usmeritve iz tega programa dela pripraviti svoj program dela do 20. januarja 1979. Tak program dela je osnova za aktivnost organizacij in organov in osnova za ocenjevanje opravljenega dela, seveda če so le-ti dovolj konkretni in ustvarjalni, če ne vsebujejo le prepisanih načelnih nalog.

Seveda pa je tu posredi ena dovolj odgovornih nalog — ocena svojih aktualnih nalog, glede na doseženi razvoj socialističnih družbenoekonomskih odnosov v temeljnih organizacijah združenega dela in v delovnih skupnostih. Pri tem namreč le še prevečkrat na pamet ocenjujemo stanje in na pamet opredeljujemo rešitve za vsakodnevne odprte probleme v praksi. To pa nedvomno vpliva tudi na neučinkovitost pri reševanju posameznih vprašanj, nemalokrat tudi na zapravljane časa, oziroma na prepovednost in dolgovestnost sestankovanja in podobno. Osnovne organizacije se pri reševanju odprtih vprašanj še premalo naslanjajo na demokratične, predvsem pa na znanstvene in strokovne rešitve in opredelitve. To pa zahteva od delavcev, predvsem v organih sindikatov, veliko več znanja, poznavanje ustave, zakona o združenem delu, opredelitev kongresov zveze sindikatov in drugih gradiv, ki idejnopolično, strokovno in znanstveno obravnavajo mnoga vprašanja s področja graditve socialističnih družbenoekonomskih odnosov. Seveda pa bi se pri reševanju svojih konkretnih problemov mnogo bolj morali posluževati dobrih in uspešnih rešitev, ki so jih na posameznih področjih že dosegli drugi.

V tem pogledu je tudi 9. kongres Zveze sindikatov Slovenije pred osnovne organizacije in organe zveze sindikatov postavil zelo odgovorne naloge. Le-ti bi namreč morali imeti konkretne izobraževalne programe, ki morajo zajemati stalno in sprotno strokovno usposabljanje delavcev za opravljanje svojega dela; zagotavljanje možnosti, da si vsi delavci, ki le-te nimajo, pridobijo osnovnošolsko izobrazbo; stalno družbenopolitično usposabljanje delavcev; nadaljnje šolanje delavcev in stipendiranje. Večja učinkovitost sindikalnega delovanja je v bistvu pogojena z vsemi temi nalogami.

1979, bo določeno smotrnejše izkoriščanje surovin, reprodukcijskega materiala in energije, zlasti tistih iz uvoza.

V resoluciji je posebej predvideno, da bodo organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti sprejele svoje programe za dvig produktivnosti dela. Posebna pozornost naj bi veljala tudi usklajevanju aktivnosti in ukrepom pri iskanju sanacij temeljnih organizacij, katerih proizvodnja ima pogoje, da se obdrži in doseže primeren dohodek, kot tudi da se najdejo rešitve za proizvodnjo, ki nima prihodnosti.

Oglejmo si nekatere osnove za izdelavo programov ukrepov in aktivnosti za povečanje produktivnosti in boljšega gospodarjenja v delovni organizaciji.

Prizadevanja za večjo produktivnost ni treba razumeti kot utrjuje fizično angažiranje delavcev za povečanje proizvodnje. Nasprotno, v prizadevanjih za večjo produktivnost je treba iskati mobilizacijo kreativnih moči, planskih in samoiniciativnih pobud, ki peljejo k povečanju uspešnosti dela, k iskanju najboljših rešitev za stalen oziroma neprekinjen napredek ekonomskih postopkov in organizacije dela. Kot temeljne dejavnike v prizadevanjih za večjo produktivnost dela moramo pritegniti znanost, tehniko, tehnologijo in kadre. Najboljši programi za povečanje produktivnosti bodo tisti, ki jih bodo zase sestavili v vsakem delu združenega dela, v skladu s svojimi posebnostmi, pogoji in problemi.

Temeljne organizacije naj usmerjajo svoje programe med drugim v naslednja področja:

1. analizo vseh elementov srednjeročnega in letnega gospodarskega načrta za leto 1979 z določitvijo take poslovne politike (z vnaprejšnjimi ukrepi in merili), ki bo na najboljši način zagotavljala dosledno izpolnjevanje plana. Pri izpolnjevanju plana se je treba držati načela, da ni moč več porabiti, kot se ustvari oziroma zasluži.

2. V okviru razporeditve dohodka na osebne dohodke in na akumulacijo je potrebno izdelati podrobno analizo dosedanjih sporazumov in pravilnikov, ki naj pripomore tudi k temu, da bi se odpravila uravnilovka v razporeditvi osebnih dohodkov. S sistemom razporeditve je treba poiskati najboljše rešitve materialne stimulacije, ki bodo spodbujale kreativno delo in ustvarjalnost. Vsaka uravnilovka namreč nosi v sebi neizbežno nizke dohodek, s tem pa tudi nizke osebne dohodke in zanemarja prispevek posameznika pri skupnem delu. Tako razmerja vlečejo nazaj in navadno počivajo na lažni solidarnosti in izzivajo stagnacijo v razvoju ter zavirajo prizadevanje za stalno povečanje produktivnosti dela.

3. Na področju investicij je treba predvideti ukrepe za preprečevanje porabe nezadostnih skladov za razširjeno reprodukcijo. Da bi se to doseglo, naj se predvidi mehanizem, da se vsi člani kolektiva solidarno, samoupravno in plansko dogovorijo, kako bodo najprimernejše razporedili sredstva za uvajanje nove tehnike in tehnologije kot pomembne komponente produktivnosti, ekonomičnosti in rentabilnosti poslovanja.

4. V prizadevanjih za stalno povečanje produktivnosti dela morajo odigrati pomembno vlogo znanost, racionalizatorstvo in inovatorstvo. Z organiziranimi inventivnimi in kreativnimi akcijami je treba dati dovolj prostora, da pridejo do izraza ustvarjalnost, iniciativa in sposobnost vseh zaposlenih delavcev.

5. Akcija za povečanje produktivnosti terja permanentno tehnično, strokovno, ekonomsko in kulturno usposabljanje delavcev. Strokovna služba za kadrovske zadeve naj v sodelovanju s temeljnimi organizacijami izdelata dolgoročni plan in predloži ukrepe za njegovo učinkovito izpolnjevanje. Posebno pozornost je treba posvetiti mladim kadrom, ki se šele vključujejo v proizvodnjo in poslovanje. Prav tako naj bo posebna skrb dana razporeditvi kadrov na določene naloge in opravila po njihovi strokovni sposobnosti, naravnim nagnjenjem ter psihofizičnim in zdravstvenim sposobnostim.

6. V prizadevanjih za večjo produktivnost in varčevanje je treba posvetiti skrb boljše izkoriščanju delovnega časa. S preventivnimi ukrepi je treba preprečevati različna profesionalna obolenja in tako zmanjšati odvečno odsotnost z dela. Poseben program je treba izdelati za znižanje neopravičenih izostankov z dela ali pa nepotrebnih in odvečnih izhodov z dela v delovnem času.

7. Prizadevanja za večjo produktivnost dela in rentabilno poslovanje terjajo zdravo delovno vzdušje, dobre medsebojne odnose, osebno in kolektivno odgovornost za vse, kar se dogaja v temeljni organizaciji. Da bi se to doseglo, je treba ustvariti predpogoje za uporabo samoupravnih sprejetih sporazumov in družbe-

nih dogovorov. Vsaka njihova kršitev mora imeti za posledico disciplinsko, materialno, politično in drugo odgovornost posameznika, kolektivskega ali samoupravnega organa.

8. Akcija za znižanje poslovnih stroškov mora pomeniti osrednje mesto pri prizadevanjih za večjo produktivnost dela in varčevanje. Na področju stroškov obstajajo nedvomno še velike možnosti za njihovo znižanje, pa naj gre za stroške materiala, zmanjšanje škarta, loma, razsipa ipd. Poslovodni organi in organizatorji proizvodnje morajo posebno pozornost posvetiti zmanjšanju fiksnih stroškov, stroškov obresti, nepotrebnih in nekoristnih službenih potovanj, pravočasni preskrbi proizvodnje s surovinami, izkoriščanju proizvodnih zmogljivosti itd. Pomozne in stranske dejavnosti, ki nudijo storitve proizvodnji, morajo stalno skrbeti za kvaliteto in pravočasnost njihovih storitev. Z racionalnim delom in dobro organizacijo bodo lahko te dejavnosti vplivale na znižanje cen svojih storitev in s tem posredno na manjše stroške temeljnih organizacij.

9. Hkrati z zboljšanjem delovnih pogojev, kot rezultatom uvajanja sodobnih tehnologij v procesu proizvodnje, kar bo nedvomno vplivalo

na večjo produktivnost, pa je treba skrbeti tudi za stalno zboljšanje življenjskega standarda delavcev.

10. Sistem obveščanja je eden izmed pomembnih elementov za povečanje produktivnosti dela. Informacije morajo biti koncizne, jasne, pravočasne, točne, tako da dajo pravo sliko o delu in poslovanju temeljnih organizacij oziroma njihovih organizacijskih delov. Prek sredstev obveščanja znotraj delovne organizacije naj se prenašajo izkušnje in rešitve, ki so omogočile boljše in cenejše poslovanje.

Našeta področja iskanja možnosti za povečanje produktivnosti so lahko le izhodiščna točka pri oblikovanju konkretnih programov, ki naj bodo obogateni in prilagojeni vsaki temeljni organizaciji združenega dela, glede na njene pogoje dela. Vsekakor pa naj bi bil program za povečanje produktivnosti mobilizacijske narave, in naj odraža enotnost in solidarnost združenega dela, v katerem naj se vsak delavec čuti kot aktiven udeleženec pri izpolnjevanju programa. Program za povečanje produktivnosti bo uspešen, kolikor bodo v njem sodelovali vsi delavci in če bodo tak program osvojili kot svoj program.

(Gospodarski vestnik, 15. marca)

PROIZVODNJA SLOVENSkih ŽELEZARN V FEBRUARJU

(Nadaljevanje s 1. strani)

Proizvodnja surovega železa je bila izvršena na Jesenicah 94 %, v Štoreh je elektro plavž še v popravilu. Proizvodnja surovega železa je v letošnjih prvih dveh mesecih skoraj docela enaka, kot je bila dosežena lani.

Proizvodnja jekla bo zastajala vse mesece, dokler ne bo pričela z delom nova elektro obločna peč v železarni Štore. Delo na montaži peči se že izvaja. Mesečni načrt proizvodnje surovega jekla je bil izvršen 95 %. Večji zaostanek je v elektrojeklarni železarni Jesenice, kjer je izvršitev 90 % in seveda v Štoreh, kjer so izvršili 68 % plana, pri tem pa so imeli celo 130 ton večjo proizvodnjo kot v januarju, ko smo jih hvalili za uspešno delo.

V železarni Ravne so proizvedli 5 % jekla več, kot znaša poprčen mesečni načrt in je ta dosežek za februar — odličen. V seštevku obeh mesecev je letošnja proizvodnja surovega jekla skoraj za 2 % manjša, kot je bila v istem obdobju lani. Pozna se, da je v obratovanju ena peč manj.

V mesecu februarju dosežena blagovna proizvodnja znaša za železarno 98 %, v železarni Jesenice so mesečni načrt dosegli 96 %, v železarni Ravne 98 % in v železarni Štore 102 %, kar da skupen dosežek 98 %. Uvodoma smo rekli, da je takšen dosežek v februarju ugoden. V primerjavi z lanskimi rezultati ob koncu februarja, je letošnja proizvodnja za okoli 600 ton večja. Med posameznimi proizvodi, kjer so zapaženi v februarju posebno ugodni rezultati, so: valjana žica s 111 %, debla pločevina 108 %, odkovki 120 %, vlečeno jeklo v vseh treh železarnah in s skupnim rezultatom 107 %, vlečena žica 110 %, hladno valjani trakovi in pločevina 97 %, nodularna litina 117 %, vzmeti 106 % in 500 traktorjev, kar je do sedaj največ, čeprav je še vedno le 86 % mesečnega načrta.

Predelovalci so v mesecu februarju izdelali 3163 ton raznih izdelkov in dosegli 98,7 % mesečnega načrta. Februarska proizvodnja je za celih

277 ton večja kot v januarju, v obeh mesecih skupaj pa za 12 % večja, kot v enakem obdobju lani. V Plamenu Kropa so mesečni plan izvršili 95 %, v Verigi Lesce 96 %, v Tovilu Ljubljana 113 % in v Žični Celje 103 %, torej za februar vsi uspešno, zadnja dva pa zelo uspešno.

Pri izvozu je stanje po prvih dveh mesecih daleč boljše kot ob koncu februarja lani, za načrtom pa vsi še zastajajo.

Železarne so letos izvršile 31 % več izvoza, za načrtom zastajajo 38 %, predelovalci pa so letos izvršili 25 % več, za načrtom zastajajo 39 %. Železarna Štore je prva dva meseca izvozila 276 traktorjev več kot v enakem obdobju lani in je v februarju prvič celo presegla mesečni načrt izvoza traktorjev.

Pri pregledu vrednosti izvoza so doseženi rezultati sicer boljši od lanskega leta, vendar slabši kot kolhiški izvoz, kar opozarja, da ni bila dosežena poprečna načrtovana kvaliteta odnosno vrednostna struktura izvoza.

Skupen rezultat dosežene vrednosti prodaje je s 95 % ugoden. Železarne so dosegle 95 %. Železarna Jesenice 95 %, železarna Ravne 86 %, kar ob 98 % izvršitvi blagovne proizvodnje preseneča, čeprav je res, da pri izdelkih višje stopnje predelave, razen pri vzmeteh, nimajo dobrih rezultatov. V železarni Štore so dosegli mesečni načrt eksterne realizacije 105 %.

Predelovalci so mesečni načrt vrednosti prodaje izvršili 99 %, in sicer: Plamen 107 %, Tovil 112 %, Žična 133 in Veriga 83 ob 86 % izvršitvi blagovne proizvodnje.

Ob koncu meseca februarja je letošnja realizacija vrednosti prodaje kar 31 % večja, kot je bila v enakem obdobju lani.

Razveseljivo je ugotovitev, da so bili v letošnjem najkrajšem mesecu domala vsi zbirni rezultati dela boljši, kot v mesecu januarju in da so letošnji rezultati boljši od dosežkov po prvih dveh mesecih leta 1978. Mesec marec ima 31 koledarskih dni in če bodo rezultati po vrednosti podobni februarskim, bo plan dosežen.

Milan Marolt

REZULTATI MNOŽIČNE INVENTIVNE DEJAVNOSTI

(Nadaljevanje s 1. strani)

Razveseljivo je, da smo po nekaj letih le uspeli dvigniti odstotek posebnih nadomestil v odvisnosti od inovacijskega dohodka od 3,0 % na 5,18 % kar je v največji meri zasluha nove lestvice za odmero posebnih nadomestil, ki je bila sprejeta lani oktobra. Materialna stimulacija za inventivno dejavnost je na ta način boljša kar se že odraža v številu na novo prijavljenih tehničnih in tehnoloških izboljšav. Vendar s sedanjim stanjem ne moremo biti povsem zadovoljni, dokler inventivna dejavnost res ne bo postala množična. Treba bo poseči po tistem znanju o izboljšanju dela, ki tli v marsikaterem delavcu.

Mnogi vedo, kako bi bilo mogoče napraviti več in hitreje, vendar molčijo? Molčijo, ker se niso otresli mezdnih odnosov in spoznali, da delajo za sebe in da mora zato vsak na dan z vsemi mislimi, ki bi prispevale k dvigu proizvodnje. Morda molčijo, ker njihovim predlogom nihče ni posvetil posebne pozornosti? Ne-

smiselno je trditi, da naši delovni ljudje po bogastvu svojih misli zaostajajo za delavci v industrijsko visoko razvitih državah.

Resnica je le, da smo zelo nerodni pri prebujanju tega znanja. Vsak dober vodja bi moral imeti izostre posluh za ideje in misli svojih delavcev in jih k temu spodbujati in pomagati ne pa zavirati sleherni pobudo iz ljubosumja oziroma zavisti, da ne bi njegov sodelavec imel večji uspeh od njega samega.

Veliko vodilnih ljudi v železarni se ne zaveda, da spada spodbujanje množične inventivne dejavnosti v njihovo delovno obveznost. Upramo se vsaki novosti iz bojazni, da nam lahko prinaša težave oziroma, da ni 100 % verjetnosti za uspeh. Kdor se ukvarja z inventivno dejavnostjo mora računati tudi z neuspehi. Riziko je neizogiben spremljevalec vsakega ustvarjalca. Če prepeš napredujemo v inventivni dejavnosti je krivda nas vseh.

Vemo, da v našem poslovnem sistemu nimamo prave organizacije

(Nadaljevanje na 3. strani)

DRUŽBENE OBVEZNOSTI V LETU 1978

(Nadaljevanje s 1. strani)

Stopnje prispevkov pa se iz leta v leto spreminjajo, kar je odvisno od potreb in poslovanja posamezne SIS.

Obveznosti iz dohodka oziroma čistega dohodka so razdeljene v šest skupin:

1. prispevki za splošne družbene potrebe,
2. prispevki za skupno potrošnjo na področju socialne varnosti,
3. prispevki za skupno potrošnjo v SIS družbenih dejavnosti,
4. prispevki za skupno družbeno reprodukcijo na področju infrastrukture,
5. prispevki za skupno družbeno reprodukcijo na drugih področjih,
6. prispevki za ostalo financiranje.

1. Splošne družbene potrebe se zadovoljujejo preko proračunov v družbenopolitičnih skupnostih. Proračunska sredstva se zbirajo s prispevki v obliki davkov, taks in drugih davščin. Obremenitev dohodka gospodarstva je v skladu s spremembami davčnega sistema v posameznih obdobjih različna in je odvisna od zastavljenih ciljev politike družbenega razvoja. V letu 1978 so se prispevki za splošne družbene potrebe povečali za 24 % in zavzemajo 66,9 milijona din. Porast teh sredstev je pogojen z večjo osnovo za izračun davka, povečale pa so se tudi druge osnove, kot je poslovni sklad in nabavna vrednost poslovnih zgradb.

Prispevek za Kozjansko in Posočje znaša v letu 1978 le 2,9 milijona din, ker smo ga vplačevali le do 30. 6. 1978.

2. Financiranje skupne porabe je zajeto v dveh skupinah, to je zadovoljevanje skupne potrošnje na področju socialne varnosti ter v SIS družbenih dejavnosti. Vsa skupna poraba se zadovoljuje in financira v SIS, ki jih ustanavljajo delovni ljudje. Prispevki za skupno potrošnjo na področju socialne varnosti so v letu 1978 znašali 64,1 milijona din in so za 34 % večji kot v letu 1977.

3. Prispevki za skupno potrošnjo v SIS družbenih dejavnosti znašajo 41,3 milijona din in so za 21 % večji kot preteklo leto. Kljub manjši stopnji prispevka izobraževalni in raziskovalni skupnosti, je znesek teh obveznosti v letošnjem letu večji, ker se v sorazmerju z večjim dohodkom, znatno povečujejo osnove za izračun prispevkov.

4. Za financiranje skupne družbene reprodukcije na področju infrastrukture združujemo sredstva tako, kot to določajo sprejeti samoupravni sporazumi. Za te obveznosti združujemo sredstva brez obveznosti vračila, v naši bilanci pa jih še vedno prikazujemo kot dolgoročne naložbe in tako navidezno povečujejo naše premoženje.

Delež teh obveznosti znaša 72,5 milijona din in so v primerjavi s preteklim letom porastle za 24 %.

REZULTATI MNOŽIČNE INVENTIVNE DEJAVNOSTI

(Nadaljevanje z 2. strani)

cijske povezanosti v raziskovalno razvojni verigi, vendar se upiramo vsaki reorganizaciji. Brez dvoma je množična in inventivna dejavnost majhen, vendar važen prispevek k celotnemu raziskovalno razvojnemu delu v Železarni. S spodbujanjem množične inventivne dejavnosti ne zmanjšujemo pomena poklicnih inovacijskih prizadevanj, saj je več kot jasno, da inoviranja dela in s tem usode Železarn ne moremo prepustiti zgolj morebitnim zamislim poposameznikov.

Zato je še bolj važna dobra organizacija poklicne inventivne dejavnosti za katero lahko smelo trdim, da v Železarni ni v redu. Razvojna služba je postala v vseh večjih delovnih organizacijah nepogrešljiva delovna enota, brez katere si ni mogoče misliti uspeha in napredka. Množična inventivna dejavnost je uspešna le v povezavi z dobro organizirano profesionalno inventivno dejavnostjo, oziroma raziskovalno razvojno službo, ki je v svojih poklicnih prizadevanjih animator celotnega oz. skupnega ustvarjalnega dela v delovni organizaciji.

Zanesljiva je ugotovitev, da ne izkoriščamo vseh možnosti, da bi izkoristili bogate izkušnje in znanje vseh sodelavcev iz proizvodnje in služb.

Oblikovanje učinkovitega raziskovalno razvojnega sistema in povezava z množično inventivno dejavnostjo je proces, ki tako kot vsak drug proizvodni proces ne nastane čez noč. Če pa hočemo rezultate množične inventivne dejavnosti še izboljšati, bomo morali za oblikovanje inovacijsko usmerjenega poslovnega sistema zainteresirati vse prizadete.

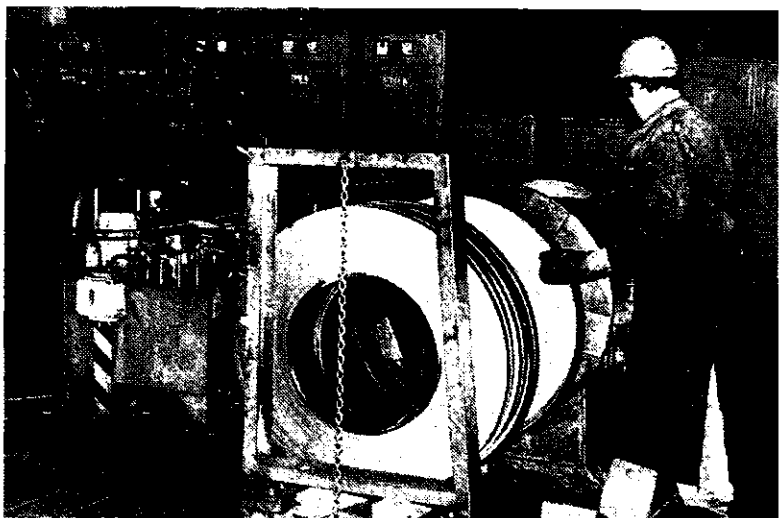
Tone Strajnar

Velik porast zasledimo pri združevanju sredstev za cestno, železniško in luško infrastrukturo, kar je odraz boljšega poslovnega uspeha temeljnih organizacij, ki so izkazale tudi višjo osnovo za izračun davka. Pri doseženih sredstvih za elektrogospodarstvo pa indeksi porasta niso tako visoki, oziroma se kaže celo znižanje obveznosti. V letu 1977 smo bili s samoupravnim sporazumom dolžni združevati 50 % več sredstev kot sicer, da smo omogočili delno pokrievanje neskladja med potrebnimi sredstvi za financiranje graditve

energetskih objektov in predvidenimi sredstvi.

5. Med prispevki za skupno družbeno reprodukcijo na drugih področjih so prispevki vodnemu gospodarstvu, prispevek za pokritje dela stroškov infrastrukture ZTP in prispevek za požarno varnost. Ti prispevki znašajo 24,7 milijona din in se povečujejo v skladu z večjimi osnovami za izračun teh obveznosti.

6. S prispevkom za telesno kulturne objekte v občini Jesenice združujemo sredstva za sofinanciranje izgradnje pokritega bazena in za odplačevanje anuitet športne hale in telovadnice ŽIC. Med prispevke za ostala financiranja sodi tudi prispevek za SIS komunalo Jesenice.

V profilarni na Javorniku

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK — 26. 3.	BURJA ANTON, ml.	ARH JANEZ
TOREK — 27. 3.	LOGAR IGOR	ERŽEN STANE
SREDA — 28. 3.	VARL ALOJZ	ISKRA BRANE
ČETRTEK — 29. 3.	SLIVNIK ALOJZ	SEKLOČA PETER
PETEK — 30. 3.	MOLAN IVAN	TRONTELJ MARJAN
SOBOTA — 31. 3.	KRAPEŽ IVAN	KAVČIČ ANTON
NEDELJA — 1. 4.	DROLC MARJAN	KOVAC JANEZ

Telefon dežurnega za vzdrževanje v Železarni je: 358
vezni telefon je: 410

Na redne delovne dni dela dnevni dežurni od 14.00 do 18.00 ure
nočni pa od 18.00 do 6.00 ure

Na proste sobote, nedelje in praznike dela:
dnevni dežurni od 6.00 do 18.00
nočni pa od 18.00 do 6.00

Predaja poslov se izvede v sobi tajništva vzdrževanja št. 5 v upravni zgradbi TOŽD Vzdrževanje.

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 26. do 31. marca bodo delale naslednje obratne ambulante:
dopoldan: III. obratna ambulanta — dr. med. Želimir Cesarec in IV. obratna ambulanta — dr. med. Vesna Sitar,

Popoldan: I. obratna ambulanta — dr. med. Branimir Čeh in II. obratna ambulanta — dr. med. Vesna Furlan-Zidar.

V soboto, 31. marca, samo dopoldan I. obratna ambulanta — dr. med. Branimir Čeh in II. obratna ambulanta — dr. med. Vesna Furlan-Zidar.

Od 26. do 31. marca dispanzer za borce od 11. do 13. ure — dr. med. Vesna Furlan-Zidar.

V zobni ambulanti:
dopoldan: II. zobna ambulanta — dr. stom. Alojz Smolej,
popoldan: I. zobna ambulanta — v. den. Viktor Stražisar.

V soboto, 31. marca, samo dopoldan II. zobna ambulanta — dr. stom. Alojz Smolej.

V torek, 27. marca in v četrtek, 29. marca, dodatno za Železarno od 7. do 13. ure I. zobna ambulanta — v. den. Viktor Stražisar in od 13. do 19. ure II. zobna ambulanta — dr. stom. Alojz Smolej.

Ordinacijski čas dopoldan od 6.30 do 13. ure, popoldan od 13. do 19.30. V soboto samo dopoldan od 6.30 do 13. ure.

	osnova	stopnja v l. 1977 (v %)	stopnja v l. 1978 (v %)	leto 1977 znesek v din	leto 1978 znesek v din	Indeks 78/77
I. PRISPEVKI IZ OSEBNEGA DOHODKA						
Zveza skupnosti otroškega varstva SRS	bruto OD	2.21	2.74	12.447.137	15.373.294	124
Skupnost otroškega varstva občine	bruto OD	1.05	0.59	4.797.505	5.706.779	119
Temeljna izobraževalna skupnost	bruto OD	5.03	6.57	28.180.422	40.518.712	144
Kulturna skupnost	bruto OD	0.99	1.08	5.039.506	6.552.615	130
Telesna kulturna skupnost	bruto OD	0.68	0.64	3.365.013	3.989.997	119
Skupnost socialnega skrbstva	bruto OD	0.64	0.77	3.445.206	4.928.710	143
Skupnost zdravstvenega varstva	bruto OD	7.43	6.94	39.297.123	46.952.604	119
Skupnost pokojninskega in invalid. zavarov. SRS	bruto OD	12.00	10.60	60.756.137	67.042.154	110
Rep. davek (dopolnilno, nadurno delo, upokojeanci)	bruto OD	18.33	18.33; 24.19	7.074.656	10.024.529	142
Občinski davek	bruto OD	—	0.50	—	4.508.348	—
Posebni republiški davek	bruto OD	—	—	—	5.343.236	—
Ostali prispevki	bruto OD	—	—	922.234	123.830	13
II. PRISPEVKI IZ DOHODKA OZIROMA ČISTEGA DOHODKA						
1. Prispevki za splošne družbene potrebe				58.831.845	66.989.709	124
Davek iz dohodka republiki	osn. za izračun davka	7.00	5.00	10.188.471	12.954.973	127
Prispevek za solidarnost iz dohodka	osn. za izračun davka	0.30	0.30	436.649	777.498	178
Prispevek za pomoč prizadetim v potresu na Kozjanskem in Posočju	bruto OD	1.00	1.00 (še za obr. mes. 6)	—	2.891.931	54
Prispevek za zaklonišča	od nabavne vredn. posl. zgradb	0.03	0.03	375.404	444.965	119
Prispevek za uporabo mestnega zemljišča	od kv. m	—	—	3.086.829	4.008.014	130
Druška plačila iz dohodka z po predpisih drugih rep. — prisp. za gozd.	—	—	—	—	17.134	—
Del čistega dohodka za poslovni sklad — za posoj. skladu feder. za kred. hitrejšega razvoja	poslovni sklad	1.00; 3.00	1.00; 3.00	34.430.558	43.907.195	128
Prispevki za ljudsko obrambo 0.15 % iz doh.	dohodek	—	0.15	—	1.987.999	—
2. Prispevki za skupno potrošnjo na področju socialne varnosti				47.975.374	64.070.424	134
Prispevek iz dohodka za invalid. in pokoj. zavar. (posl. sklad)	poslovni sklad	0.27	27	4.125.299	9.861.056	239
Prispevek iz dohodka za invalid. in pokoj. zavarovanje (OD)	bruto OD	0.80	0.80	4.061.821	5.079.596	125
Prispevek iz dohodka za invalid. in pokoj. zavarov. za delovno dobo, ki se šteje s poveč.	bruto OD	3.50; 5.20	3.50; 5.20	3.954.577	4.929.804	125
Starostno zavarovanje kmetov glede na doseženi doh.	prispevna osnova	0.73	0.46	1.369.420	1.418.870	104
Starostno zavarovanje kmetov — glede na OD	bruto OD	—	0.26 (dec. 0.24)	—	361.665	—
Prisp. iz doh. za zaposl. in social. varnost delavcev — glede na OD	bruto OD	0.18; 0.47	0.04 (za DSSS)	1.641.539	1.295.649	79
Del čistega dohodka za stan. gradnjo za sklad solid.	bruto OD	1.425	1.425	7.795.435	9.766.917	125
Del čistega dohodka za grad. domov za uč. in štud.	bruto OD	0.345	0.345	1.887.300	2.364.617	125
Del čistega dohodka za stan. gradnjo — vez. sredstva	bruto OD	1.920	1.920	10.503.347	13.159.602	125
Del čistega dohodka za stan. gradnjo interna upor.	bruto OD	2.310	2.310	12.636.636	15.832.648	125
3. Prispevki za skupno potrošnjo v SIS družbenih dej.				34.221.179	41.270.927	121
Prispevki iz doh. rep. izobraževalni skupnosti	prisp. osnova	10.60	9.47	19.884.721	21.591.498	121
Prispevek iz doh. rep. raziskovalni skupnosti	prisp. osnova	2.96	1.72	5.552.715	4.318.300	78
Prispevki iz doh. za zdravstvo, obrač. glede na OD	bruto OD	1.65	2.76 (dec. 2.04)	8.783.743	15.361.129	175
4. Prispevki za skupno družbeno reprodukcijo na področju infrastrukture				58.511.227	72.544.355	124
Združevanje sredstev za razvoj mag. inr. egion. cest v SRS (brez obv. vrač.)	os. za izrač. davka	4.00	4.00	5.821.983	10.363.979	178
Združev. sred. za financ. razvoja luška infrastr. (brez obv. vrač.)	os. za izrač. davka	0.50	0.50	727.748	1.295.497	178
Združ. sred. za financ. razv. železnice (brez obv. vrač.)	os. za izrač. davka	3.20	3.20	4.657.587	8.291.183	178
Združ. sred. za financ. grad. elektroenerg. obj.	os. za izrač. davka	3.50	3.50	7.641.353	9.068.481	119
	od vred. inv. vlaganj	4.80	4.80	23.212.919	18.850.838	81
	od faktur. zneska porab. energije	24.00	24.00	—	—	—
	od faktur. zneska porab. energije	—	—	27.859.370	24.674.377	89
	od faktur. zneska v kemič. in el. metal. pečeh	10.00	10.00	—	—	—
5. Prispevki za skup. druž. reprodukcijo na drugih podr.				21.063.363	24.754.899	118
Vodni prispevek v SRS — splošni	osn. za obr. davka	1.00	1.00	1.455.496	2.590.995	178
— za puporabl. in onesnaženo vodo	količina izpuščene onesnaž. vode	28.75 din/E	28.75 din/E	5.620.727	6.501.033	116
Prispevek za pokritje dela stroš. infrastr. — ZTP — transp. podj.	osn. za obr. davka	5.00	5.00	12.499.257	13.636.814	109
Prisp. za požar. varnost obč. Jesenice — glede na OD	bruto OD	0.30	0.30	1.487.883	2.026.057	136
6. Prispevki za ostala financiranja				133.584	3.103.049	2323
Prispevek za telesno kultur. obj. SOB Jesenice	bruto OD	—	0.10; 0.08	133.584	505.617	379
Prispevek za SIS komunala Jesenice	bruto OD	—	0.50	—	2.597.432	—
SKUPAJ DRUŽBENE OBVEZNOSTI				392.451.239	483.808.171	123

SAMOUPRAVNI ORGANI V PRETEKLEM TEDNU

TOZD Hladna valjarna Bela

27. SEJA DELAVSKEGA SVETA

Na 27. seji delavskega sveta so delegati obravnavali deset točk dnevnega reda. Najprej so pri pregledu sklepov zadnje seje ugotovili, da so izvršeni, nato pa so potrdili poročilo odbora za gospodarstvo.

Pri obravnavanju drugega dela poslovnega poročila temeljne organizacije, katerega je razložila računovodkinja Ana Kučina, so imeli delegati pripombe predvsem na kazalce uspešnosti iz katerih ni znano ali se je poslovanje temeljne organizacije izboljšalo ali poslabšalo in pa na stroške vzdrževanja. Pripombe so imeli tudi na oskrbo z vložkom, kvaliteto materiala, kar negativno vpliva na rezultate poslovanja temeljne organizacije. Mnenja so bili, da v kolikor ne bo rednega dotoka vložka, tako po količini kot po kvaliteti, in če se ne bo izboljšalo delo vzdrževalcev, ne more temeljna organizacija jamčiti, da bo poslovala pozitivno. Mnenja so bili tudi, da bi se moralo vzdrževanje v hladni valjarni-Bela priključiti temeljni organizaciji ali pa naj se spremeni sistem samega vzdrževanja.

Vodja temeljne organizacije Aleksander Jezeršek je pri tem pripomnil, da v kolikor se stanje ne izboljša, bo potrebno zahtevati re-balans gospodarskega načrta za TOZD Hladna valjarna Bela. Po razpravi so delegati v zvezi s poslovnim poročilom sklenili:

- ukrepi za izboljšanje poslovanja, ki so bili sprejeti ob polletnem poslovnem poročilu 1978, naj tudi v nadalje ostanejo v nespremenjeni obliki v veljavi in naj se v popolnosti izpolnjujejo. Predvsem izvajanje 1. in 2. ukrepa lahko zagotovi uspešno poslovanje v letu 1979;

- glede na drugi sklep 33. seje izvršnega sveta skupščine občine Jesenice v zvezi z obravnavanjem problematike TOZD HVB menijo, da niso v stanju celovito odgovoriti, ker ne razpolagajo z zadostno dokumentacijo o vzrokih izpada dohodka vložka in proizvodnje nerjavnih jekel. Predlagajo izvršnemu svetu naj to informacijo zahteva od vodstva delovne organizacije in strokovnih služb;

- glede objektov v gradnji delavski svet zahteva od odgovornih služb, da se tekom leta 1979 zaključijo in izvrši kolavdacija. Nerešenost tega daje nejasno sliko amortizacijskih obveznosti temeljne organizacije;

- ob analizi stroškov delavski svet ugotavlja, da so bistveno preseženi v kategoriji materiala na delovni nalog in lastno vzdrževanje. Zato delavski svet apelira na vzdrževanje, da posveti vso pozornost dvigavanju materiala na delovni nalog in porabljenim uram za vzdrževanje.

Ugotovili so, da je poslovanje v letu 1978 posledica predvsem objektivnih vzrokov, ki so obstajali med letom v Železarni. V primerjavi z letom 1977 pa je viden velik napredek, vendar še ne zadosten, da bi lahko temeljna organizacija sama krila vse obveznosti iz dohodka.

Delegati delavskega sveta so sprejeli in potrdili pravilnik o delovnih

razmerjih in samoupravni sporazum o oblikovanju in uporabi prihodkov ter razporejanju skupnega dohodka Temeljne banke Gorenjske kot je bil predložen. Za podpisnika navedenega sporazuma so imenovali predsednika delavskega sveta.

Potrdili so tudi pravilnik o samoupravnem informiranju in komuniciranju.

Soglašali so, da se sredstva za izplačilo osebnih dohodkov dvigajo preko predhodnega računa 700, ki je odprt na ravni delovne organizacije.

Delegati delavskega sveta so soglašali, da se izvede razpis volitev v

21. SEJA ODBORA ZA GOSPODARSTVO

Na 21. seji odbora za gospodarstvo so delegati najprej ugotovili, da so sklepi 20. seje v redu izvršeni, razen sklep iz 19. seje pod točko 4., ki ima značaj dolgoročnejšega izvrševanja.

Na predlog vodje operativne priprave dela so sprejeli operativni plan za mesec marec, ki je enak družbenemu planu, po količini, odstopa pa pri asortimentu. Pri tem so se strinjali, da se zniža plan nerjavnih jekel za okrog 400 ton, zaradi nezagotovljenega dotoka vložka. Za isto količino pa se poveča plan nizkoogljivi jekel.

Seznajeni so bili v vpeljavo normativov dela v sistem nagrajevanja v TOZD HV — Bela in se strinjali, da se na osnovi predloga OŠDC začne obračunavati normativ dela na liniji za pripravo kolobarjev, Sendžimir ogrodju in previjalni liniji od 1. marca dalje, ter na dresirnem ogrodju in linijah za vzdolžni razrez št. 1, 2 in 3 od 1. aprila dalje. S 1. aprilom pa bodo šla v obračun tudi vsa delovna mesta, ki bodo nagrajevana v povprečju linij ali oddelkov.

Soglašali so, da se glede na to, da je bilo gibanje učinka pri dotedanjem poizkusnem obračunu zelo različno, prve tri mesece obračuna določi stimulacijski dodatek na doseganje norm mesečno. Po treh mesecih pa se naj stimulacijski do-

25. SEJA ODBORA ZA DELOVNA RAZMERJA

Na 25. seji odbora za delovna razmerja, ki je bila v sredo, 21. februarja, so obravnavali izvrševanje sklepov in kadrovske politike.

Najprej so ugotovili, da so bili sklepi izvršeni. Pri tem so soglašali s popravkom sklepa glede odobritve izredne plačane odsotnosti enemu članu pihalnega orkestra Jeseniških železarjev in sicer iz prvotne kvote petih dni popravila na tri dni, kar je bilo odobreno za vse godbenike v Železarni.

Soglašali so s sprejemom petih delavcev, ki so si pridobili lastnosti delavca v temeljni organizaciji ter potrdili predlog internih premostitev. Soglašali so tudi s premostitvijo ene delavke v delovno skupnost za komercialne in finančne zadeve.

Obravnavali so predlog odbora za kadre in družbeni standard pri DS

samoupravne organe TOZD in sicer 14. aprila.

Na seji so obravnavali tudi razpis javnega tožilstva iz Radovljice glede poškodbe na stikalni napravi na mostu žerjava 221 in predlagali, da se proti kršitelju disciplinsko ukrepa.

Delegati so soglašali tudi s predlogom družbenopolitičnih organizacij in poslovnega odbora in sprejeli sklep, da se od 1. februarja 1979 poveča vrednost kategorije kot osnovnega merila za 10 %.

V zvezi s tem bodo delegati delavskega sveta apelirali na sodelavce temeljne organizacije, da se zavzamejo za polno izpolnjevanje sprejetih planskih obveznosti, da se izboljša prisotnost na delu ter maksimalno varčuje pri vseh vrstah stroškov.

V razpravi so sodelovali tovariši: Cundrič, Tubič, Kliček, Pačnik, Kučina in Jezeršek.

datek fiksira, le-tega pa določajo: pomočnik vodje temeljne organizacije, vodje posameznih oddelkov in predsednik odbora za gospodarstvo skupaj z OŠDC na prioriteto posameznih naprav.

V nadaljevanju seje so bili delegati seznajeni s poročilom komisije za inovacije v temeljni organizaciji glede tehnične izboljšave št. 2341 in 2342 in ga sprejeli ter potrdili z ugotovitvijo:

- distančni obroči so enaki kot so originalni in zato to ni tehnična izboljšava na linijah SISL in CTL.

Delegati odbora za gospodarstvo so soglašali s prenosom sredstev iz AZ 105-1/20-11 na AZ 015-0/210-05 v vrednosti 1.500.000 din. S temi sredstvi se nabavi nov pettonski vilicar v vrednosti 790.000 din ostala sredstva pa se koristijo za nabavo drobnih sredstev.

Odbor je bil seznajen tudi s finančnim poročilom za leto 1978 in ga je potrdil. Mnenja so bili, da naj se poročilo obravnava na zborih delavcev in na podlagi razprave naj delavski svet temeljne organizacije zavzame ustrezne ukrepe in ugotovitve.

Železarne glede razdelitve kvote izredne odsotnosti z dela in se po dokaj burni razpravi enoglasno strinjali, da se odobri kvota za pihalni orkester, TVD Partizan in Dolik, za vse ostalo pa je kvota previsoka.

Smatrali so, da bi se moral pri športnih udeleževanjih koristiti tudi redni letni dopust.

Pri obravnavanju vlog so ugodno rešili vlogo pevskega društva Jesenice, s katero prosijo za odobritev izredne plačane odsotnosti Olgi Smole za udeležbo na proslavi v počastitev slovenskega kulturnega praznika, ostale vloge za odobritev izredno plačane odsotnosti, to je organizacijskemu komiteju Planica,

rešili. Ker nihče izmed delavcev ni pristal na čiščenje globokega jaska med remontom (ta je globok od 8 do 9 metrov), jim je vodja proge dejal, da grede lahko vsi, če ne bodo čistili jaska, domov. Istega mišljenja so bili tudi ob ponovnem vprašanju skupinovodje. Nato je šla celotna dnina domov. Skupina ob tem omenja, da ni bila na njih vrsta za čiščenje globokega jaska in da tudi vrstni red za zamenjavo zabojov v globokem jasku ni pravilno označen. To je tudi vzrok, da je zaboj tako pogosto poln. Ponovno je bilo sklenjeno, da se globokega jaska med remontom ne čisti, ker bi takšno delo ogrozilo življenje delavcev. Ob tem je bilo tudi poudarjeno, da so doslej čistili (vsi se strinjajo, da se ga očisti) globoki jasek samo ob sobotah in nedeljah. Skupina meni, da sodb, da je delo zapustila, ne drži in zahteva, da zadevo presodi disciplinska komisija in varnostnik na samem mestu.

PREGLAD SESTANKOV SDS

Minuli teden smo iz petih temeljnih organizacij in ene delovne skupnosti prejeli 30 zapisnikov s sestankov samoupravnih delovnih skupin. Razprave so bile tokrat usmerjene predvsem na evidentiranje delegatov, ki jih bomo na bližnjih volitvah volili v samoupravne organe temeljnih organizacij in Železarne, manj pa na obratno problematiko. Ena delovna skupina pa je razpravljala že tudi o predlogu delitve sklada skupne porabe ter o statutu železarne Jesenice.

Iz TOZD Jeklarna smo prejeli štiri zapisnike SDS. SDS staro železo 4 zahteva, da bi barvane kovine izplačevali po nekdanji ceni. SDS livna jama 1, ki je že obravnavala statut Železarne in predlog delitve sklada skupne porabe, v zvezi s slednjim ugotavlja, da so regresni glede na življenjske stroške prenikni ter da je tudi vrednost bona za topli obrok, kljub slabi kvaliteti, prenizka. SDS ponovno gospodarstvo pa se je soočila s problemom prevelike porabe palet. Ugotavlja namreč, da je bilo v obdobju šestnajstih mesecev uničenih 2660 palet, za katere so plačali Vatrosalni 340.000 dinarjev. Skupina se pritožuje tudi zaradi dotrajanih tovornjakov, ki prepočasno odvažajo material. To vprašanje je toliko bolj pereče zaradi tesnega prostora in premajhnega števila zabojev. Nadalje skupina ugotavlja, da livna jama elektropeči nalaga prašek na palete ter ga z garnituro vozi na vivališče, pri čemer ogroža promet, palet pa ne vrača. Skupina meni, da bi morali delovodje v livnih jamah na sestankih več razpravljati o nepravilni porabi kisle malte, izolacijskih plošč ter livne opreme.

SDS proga 2400-3 (TOZD Valjarna debele pločevine) se je sestala 8. marca zaradi konfliktnih situacij, ki je nastala v zvezi z opravljanjem remonta ter čiščenjem globokega jaska. Prejšnji dan je namreč prišla na delo dela popoldanska dnina. Ker je bilo popreje sklenjeno, da se med remontom globokega jaska ne čisti (takšno delo bi ogrozilo tako ključavničarje kot druge delavce) kljub temu, da je bilo na dopoldanski izmeni rečeno, da naj bi jasek čistili od dveh naprej, so delavci delo odklonili, skupinovodji pa naročili, naj gre po vodjo proge, da bi se pogo-

vorili. Ker nihče izmed delavcev ni pristal na čiščenje globokega jaska med remontom (ta je globok od 8 do 9 metrov), jim je vodja proge dejal, da grede lahko vsi, če ne bodo čistili jaska, domov. Istega mišljenja so bili tudi ob ponovnem vprašanju skupinovodje. Nato je šla celotna dnina domov. Skupina ob tem omenja, da ni bila na njih vrsta za čiščenje globokega jaska in da tudi vrstni red za zamenjavo zabojov v globokem jasku ni pravilno označen. To je tudi vzrok, da je zaboj tako pogosto poln. Ponovno je bilo sklenjeno, da se globokega jaska med remontom ne čisti, ker bi takšno delo ogrozilo življenje delavcev. Ob tem je bilo tudi poudarjeno, da so doslej čistili (vsi se strinjajo, da se ga očisti) globoki jasek samo ob sobotah in nedeljah. Skupina meni, da sodb, da je delo zapustila, ne drži in zahteva, da zadevo presodi disciplinska komisija in varnostnik na samem mestu.

V TOZD Elektrode se je sestalo šest delovnih skupin. Obravnavale so proizvodnjo v februarju, načrte za marec, vprašanje načrtovanja dopustov, bolezenske odsotnosti in discipline ter kvalitetno problematiko. Ker so si ugotovile na splošno zelo podobne, jih povzemamo po zapisniku s skupnega sestanka SRS vodstvo TOZD, rezalnice 2 ter oplačevalnice 2, v katerem so se najbolj konkretno opredelile. Te skupine so ugotovile, da je bil plan dosežen pri proizvodnji varilne in elektrodne žice ter opjevzdržnih materialov, medtem ko skupni plan ni bil dosežen. Kot vzroke za takšen rezultat navajajo, da bi morale oplačevalne linije obratovati več časa, da so proizvajali več drobnih dimenzij, pojav razpokljivosti elektrod, slabo kvaliteto vodnega stekla, pomanjkanje magnezita ter prevelik izmeček. Ugotavljajo pa tudi, da se storilnost izboljšuje. V marcu, tako menijo, bo proizvodnja boljša. Predvidevajo pa pomanjkanje žice (jekla), zaradi česar ne bo mogoče v sobotah dodatno delati. V zvezi z dopusti je bilo sklenjeno, da se mora vsak delavec dogovoriti z delovodjo, kdaj bo koristil 12 dni dopusta skupaj. V zvezi z učinkom poslovanja in oceno kvalitete izdelkov je bilo podanih več mnenj. Tako, na primer, da predvsem kvaliteta domačih surovin ne ustreza, da ni zadovoljiva kvaliteta in količina dobavljene žice, da je treba upoštevati tudi lastni faktor nekaliteta dela, da bi bilo potrebno kontrolirati, kam so razporejene sarže EO jekla, da je preveč odpadka in škarta ter da tudi disciplina, red, čistota in vestnost niso zadovoljivi. Zaključili so, da je, glede na velike apetite oziroma inte-

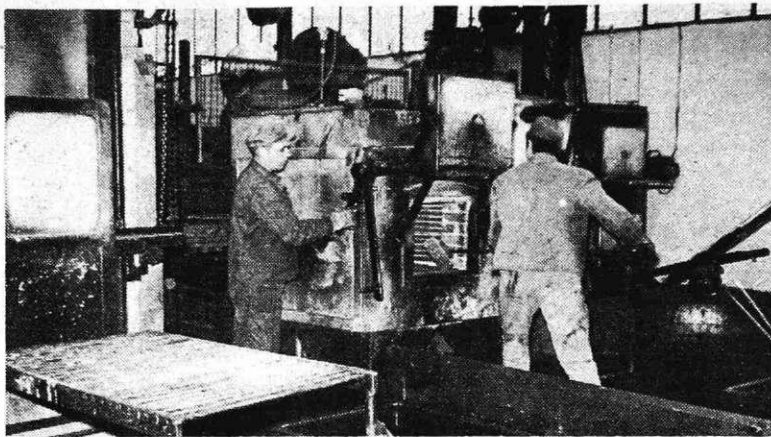
rese po novih investicijah na področju dodatnih materialov v Sloveniji in v Jugoslaviji, takšne pomanjkljivosti nujno potrebno odpraviti. Skupine so bile zaskrbljene tudi nad visokim odstotkom (11 %) bolezenske odsotnosti in predlagale nekaj ukrepov za zmanjšanje le-te. Pritožbe SDS so se nanašale tudi na dolgo čakalno dobo za zobozdravstvene storitve. Menijo, da je stanje v zobozdravstvu nemogoče. SDS rezalnica 1 ter oplačevalnica 1 pa med drugim ugotavljata, da se ob petkih stroji za čiščenje prezgodaj ustavijo.

V TOZD Želbljarna se je sestala SDS vodstvo TOZD, ki je obravnavala kandidatno listo za organe samoupravljanja.

Tudi v TOZD Energetika, odkoder smo prejeli 15 zapisnikov, so skupine razpravljale predvsem o kandidatni listi za samoupravne organe. Vse skupine, z izjemo SDS PIV energija 2, se s predlagano listo strinjajo. V zapisniku te skupine piše, da se predlagani člani z njo ne strinjajo, ker jih nihče ni vprašal za njihovo mnenje. SDS delavnica elektroenergije pa je predlagala, da bi vsa obvestila, ki se nanašajo na vse člane TOZD, po potrebi razmnoževali v tolikšnem številu izvodov, da bi ga dobil vsak vodja delovne skupine. Skupina opozarja, da vprašanje, ki so ga izpostavili na sestanku SDS dne 22. februarja, še ni rešeno. SDS PIV energija 3 pa se ne strinja s sklepom odbora za delovna razmerja, da se določenemu tovarišu izstavi odločba za mazutno na Jesenicah. Skupina izraža svoje nezadovoljstvo zato, ker je na tem delovnem mestu po opisu dovolj en dam delavec in upa, da bo odbor o tem vprašanju še enkrat razpravljal ter zavzel drugačno stališče.

Iz delovne skupnosti za ekonomiko, TKR in novogradnje smo prejeli tri zapisnike. Omenimo naj, da je SDS ERC imenovala posebno skupino, ki naj bi za delavski svet pripravila predlog o prehodu na premakljivi delovni čas. SDS kemijskega laboratorija HVB je izrazila željo, da bi imela v delovnem svetu delovne skupnosti lastnega delegata. Na sestanku SDS oddelka investicijske dokumentacije in investicijskega razvoja pa je vodja delovne skupine predlagal delegatov v interesnih skupnostih, samoupravnih organih ter v družbenopolitičnih organizacijah, da naj bi na prihodnjih sestankih SDS poročali o delovanju le-teh.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje — Božidar Lakota

V kalilnici

smučarskemu društvu Rateče — Planica in PD Dovje Mojstrana pa so zavrnili.

Odobrili so vlogo za odobritev študijskih ugodnosti Viljemu Zabkarju in vlogo za prekinitev delovnega razmerja v rednem odpovednem roku Fikretu Štrkonjiću.

Pooblastili so tudi Otona Pestotnika — kadrovnika TOZD, da ureja zadeve v zvezi soglasja-prenosa letnega dopusta delavcev.

Odbor je bil seznajen tudi z rezultati teoretičnega dela izpitov za žerjavovodje v temeljni organizaciji.

TOZD Valjarna debele pločevine

23. SEJA DELAVSKEGA SVETA

Dne 27. februarja je 23. redno sejo delavskega sveta TOZD Valjarna debele pločevine sklical predsednik Danijel Črv. Po pregledu sklepov predhodne seje so ugotovili, da so bili izvršeni, razen dveh, ki sta v izvajanju.

Računovodja Roža Grah je obrazložila finančni del poslovnega poročila in kazalce uspešnosti za leto 1978. Delegati delavskega sveta so potrdili zaključni račun za leto 1978, bilanco uspeha za delitvijo, ki je bila obravnavana tudi na samoupravnih delovnih skupinah ter prenos neizkoriščenega dela investicijskega vzdrževanja v obliki pasivnih časovnih razmejitev.

Vodja TOZD je delegatom obrazložil predlog za pristop k splošnemu združenju za črno in barvasto metalurgijo ter livarn pri gospodarski zbornici Slovenije. Predlog so brez pripomb sprejeli, vključno s predlaganimi kandidati za skupščino splošnega združenja črne in barvaste metalurgije ter livarn Slovenije.

Predsednik delavskega sveta je nato posredoval predlog samoupravnega sporazuma o uporabi prihodkov ter razporejanju skupnega dohodka v temeljni banki Gorenjske. Poudaril je, da je bil omenjeni samoupravni sporazum obravnavan na sestankih samoupravnih delovnih skupin, ki nanj niso imele pripomb. Delegati so sporazum potrdili in za podpisnika izvolili predsednika delavskega sveta Danijela Črva.

Delegati delavskega sveta so potrdili brez pripomb pravilnik o informiranju in komuniciranju v Železarni, ki je dopolnjen z zakonskimi določili in pravilnik o delovnih razmerjih s predloženimi pripombami in dopolnitvami.

Soglašali so s predlogom družbenopolitičnih organizacij in poslovnega odbora, da se s 1. februarjem 1979 poveča vrednost kategorij kot osnovnega merila za 10 %. Ob tem pa so sprejeli sklep, da z boljše delovno in tehnološko disciplino skrbijo za izvajanje planskih obveznosti in znižanje vrst stroškov.

Za delegata v finančni odbor posebne finančne službe so imenovali Marjano Stojan.

24. SEJA ODBORA ZA DELOVNA RAZMERJA

Predsednik odbora za delovna razmerja Ivan Malej je sklical 24. sejo 16. marca. Pri pregledu sklepov 23. seje so ugotovili, da so bili v glavnem izvršeni. Sklenili so, da je treba Hašima Mujkiča čimprej usposobiti za opravljanje del in opravil rezalca na ročnem sektorju.

Na osnovi ocene testov in pisanja kartonov je odbor na dela in opravila kartoner razporedil Majdo Hrovat.

Ravno tako so soglašali z razporeditvijo Franca Čepka na dela in opravila žerjavovodja št. 3, ter s premostitvijo Alija Turkušića z opravi in nalog žerjavovodja št. 3 na dela in opravila žerjavovodja št. 2.

Kadrovik Kramar je odboru podal poročilo o gibanju zaposlenosti, koriščenju rednih dopustov, bolezenske in ostale odsotnosti.

Obravnavali so tudi prošnjo Vlada Kostića za ponovni sprejem v TOZD Valjarna debele pločevine ter sklenili, da se ga sprejme v kolikor bo ustrezel zdravstvenim pogojem in pričel z delom do 1. maja 1979. (IS)

S SEJE SVETA ZSMS SOZD SLOVENSKE ŽELEZARNE

Pred nedavnim je bila v ravnosti železarni seja koordinacijskega sveta ZSMS SOZD Slovenske železarnice, katere so se udeležili predstavniki vseh delovnih organizacij. Že na samem začetku se je o ostro kritizirali odgovorne za sklic seje, saj so gradivo za sejo dobili pred sejo in tako niso mogli pregledati že prej.

Nadalje so govorili o organizaciji majskega srečanja mladih, katerega naj bi letos organizirali mladi iz Žižne Celje. Ugotovili so, da Žična Celje niti finančno niti organizacijsko sama ni zmožna tega srečanja mladih organizirati. Ko so pretehtali vse predloge o možnem organiziranju so sprejeli sklep, da majskega srečanja mladih organizirajo mladi iz Žižne Celje skupaj z mladimi iz štorske železarnice.

Druga točka je bila sprejetje programa dela sveta ZSMS SOZD Slovenske železarnice za obdobje november 78 do novembra 79 leta. V uvodni besedi tega programa je napisano:

ZSMS Slovenske železarnice se bo tudi v bodoče, tako kot do sedaj organizirala na vseh področjih, ki so bistvene pomena za mladinsko organiziranost in akcijo. Utemeljevali bomo svojo programsko opredelitev in neposredno družbenopolitično dejavnost programskih smotrov ZK kot vodilne idejnopolične sile v boju za razvijanje socialističnih odnosov, v katerih odpravljamo razredno družbo in gradimo svobodno asociacijo proizvajalcev oz. družbo svobodnega dela.

Ugotovili so, da se program ne ujema z uvodnikom saj obsega le

štiri točke pa se te so bile sestavljene površno, saj niso mogli izbrati nič konkretnega.

V prvi točki programa je zgolj ugotavljanje, kaj ZSMS SZ pomeni. Druga točka govori o mayskem srečanju mladih in o organizaciji seminarja mladih. V tretji pa je poudarjena čim večja udeležba mladih na srečanju horcev NOV Slovenskih železarn, v zadnji pa je govora o ustanovitvi glasila mladih iz SOZD SZ.

Nikjer v programu ni bilo omejenosti naj bi se mladi v čim večjem številu vključevali v samoupravljanje in gospodarjenje, nikjer ni bilo govora o nalogah, ki so bistveno mladinske organizacije, saj mladina ni organizator samo športnih in kulturnih manifestacij, marveč mora postati nosilec nalog, ki so mnogo bolj odgovorne v razvoju socialističnega samoupravnega sistema. Veliko je bilo pripomb na program dela sveta ZSMS SZ in na druge točke dnevnega reda, predvsem od predstavnikov jeseniške železarnice.

Po dolgi razpravi so sklenili, da program dela sveta ZSMS SOZD SZ

sprejmejo šele ko bodo vanj vnešene pripombe in bodo naloge sveta v programu konkretizirane. Spregovorili so tudi o tekoči problematiki, največ o zaključnih računih in o bili mišljenja, da bi samo problem zaključnih računov zaslužil samostojno točko v dnevnem redu seje.

Ugotavljali so, da ni zadostnega sodelovanja med mladimi iz SOZD Slovenske železarnice, predvsem je pereč problem informiranja. Predlog o internem glasilu mladih SZ je zopet prinesel številne polemike. Interno glasilo je izredno dober način informiranja, vanj pa bi morali objavljati prispevke vsi mladi iz SZ. Potrebno je ustanoviti komisijo za informiranje, ki bi prispevke zbiral in jih urejala.

Seja sveta ZSMS SOZD Slovenske železarnice bo zopet jutri 23. marca v sejni sobi SOZD SZ v Ljubljani, predsednik sveta ZSMS SOZD SZ predlaga naslednji dnevni red: Program majskega srečanja mladine SZ; predlog akcijskega programa sveta ZSMS SZ; finančno poročilo in realizacija v letu 1979 in kulturno in športno srečanje mladine jugoslovanskih železarn ter razno.

V. Hribar

RAZPORED OBISKOV PO OO ZSMS ŽELEZARNE

Vse dogovore in sklepe programskih konferenc KS ZSMS Železarnice, ki je bila nedavno, bo možno uresničevati le z neposrednimi stiki z osnovnimi organizacijami ZSMS. Pri tem mislim na zadolžene člane predsedstva za posamezne OO ZSMS, kakor tudi na družbenopolitične organizacije v TOZD in delovni skupnosti. Na zadnji seji predsedstva KS ZSMS Železarnice so se dogovorili o stalnih in neposrednih stikih članov predsedstva KS ZSMS z OO ZSMS. Da bi se dogovorjene naloge, ki so bile sprejete na zadnjem delovnem dogovoru učinkovito uresničevale je nujno, da se v vseh organizacijah krepko poprime za delo in tako s skupnimi močmi realizirajo načrtane akcije.

Člani predsedstva, ki so zadolženi, da čim prej navežejo stike z OO ZSMS so:

- Mujaga Haskič za OO ZSMS TOZD Valjarna žice in profilov, Valjarna bluming štekel, Podbojarna;
- Safet Imamović OO ZSMS TOZD Jeklarina, Plavž, Hladna valjarna Bela;
- Zvone Kovačič OO ZSMS TOZD Vzdrževanje, Livarna;
- Miro Mohorič OO ZSMS TOZD Valjarna debele pločevine, Profilarna;

- Radiroje Radić OO ZSMS TOZD Energetika, Želbljarna;
- Rado Cvetković OO ZSMS TOZD Kovinoservis, Družbena prehrana;
- Vasjo Hribar OO ZSMS TOZD Električno, Transport;
- Rudolf Trošt OO ZSMS TOZD Žičarna, Hladna valjarna Jesenice;
- Dušan Mirić OO ZSMS TOZD Jeklovlek, del. skupnost novogr. tehn. kontr. razisk.
- Vanja Simeonov OO ZSMS del. skupn. za kadrovske in spl. zadeve in infor., za del. skupnost za komerc. in fin. zadeve;
- Srečko Bremec OO ZSMS TOZD Strojne delavnice, Remontne delavnice.

KS ZSMS zahteva na teh sestankih udeležbo celotnega predsedstva OO ZSMS ter članov družbenopolitičnih organizacij in vodstva TOZD. Zadolženi člani predsedstva KS ZSMS se bodo dogovorili z vodstvom OO ZSMS o sestankih, ki naj bi bili vsaj enkrat mesečno.

Ti neposredni stiki oz. skupni sestanki bodo dali zaželjene rezultate in bomo dosegli, da vsebina dela mladinske organizacije preneha biti le skrb mladih ampak nas vseh.

V. Hribar

USTANOVITEV KLUBA JESENIŠKIH BRIGADIRJEV

Jeseniški brigadirji so v petek 16. marca v sejni sobi skupščine občine Jesenice ustanovili svoj klub. Predsednik komisije za mladinske delovne akcije Tihomir Kostić je uvodoma podal kratko poročilo o delu in uspehu jeseniških brigadirjev v lanskem letu na zveznih in republiških delovnih akcijah. Iz poročila je bilo razvidno, da so jeseniški brigadirji dosegli lepe rezultate in prejeli številna priznanja za njihov trud. Med drugim tudi priznanje 9 kongresa ZSM Srbije, predlagani pa so za najvišje brigadirsko priznanje, plaketo Veljka Vlahovića.

Dogovarjali so se tudi o izpeljavi lokalnih delovnih akcij v občini. Predsednik OK ZSMS Jesenice Slavko Mežek je obrazložil namen tega novoustanovljenega kluba brigadirjev.

Obpravnavali so predlog pravilnika delovanja kluba, ki je bil z nekaterimi pripombami, ki se bodo naknad-

no vnesle v pravilnik, enoglasno sprejet.

Izvolili so vodstvo kluba, ki ga bo vodil predsednik Zvone Kovačič, zaposlen v TOZD Remontne delavnice, lanskoletni udarnik na zvezni MDA Podrinje-Kolubara. Za sekretarja so izbrali Ilija Marjanca iz TOZD Gradbinec prav tako lanskoletnega udarnika, za blagajnika Enso Beširevića, ki je sodeloval lani na akciji Samac-Sarajevo, za nosilca IPD Borisa Gluharja, ki je sodeloval na Kozjanskem.

Ogledali so si diapozitive in kratki film o delu jeseniških brigadirjev na zvezni MDA Podrinje-Kolubara. Prisotni so lahko videli kakšno je brigadirsko življenje, delo, itd.

Pred samim začetkom seje so brigadirji v avli SOB Jesenice odprli razstavo iz delovne akcije Podrinje-Kolubara. Ogled diapozitivov, filma in razstave je le prispevek k informiranju o delu jeseniških brigadirjev.

V. Hribar

Pripravljenost je vedno boljša kakor golo pričakovanje...

Tito

UMETNI VPLIV NA VREME

Da bi dobili čim celovitejšo podobo o vseh vidikih umetnega delovanja na vreme in podnebje z vojaškega stališča, pa tudi širše, s stališča splošne ljudske obrambe, bomo skušali odgovoriti na tale vprašanja: ali lahko, kako in koliko umetno vplivamo na atmosferske procese in ali se dajo ti učinki izkoristiti v vojne namene?

Znanstvena podlaga za umetno vplivanje na vreme je bila postavljena v letih od 1933 do 1938 in sicer s teorijo švedskega meteorologa Bergerona in Nemca Findeisena o tem, kako nastanejo padavine. Njuna teorija govori namreč o tem, da padavine nastanejo tedaj, če so v oblaku pri isti temperaturi istočasno kristali ledu in ohlajeni vodni hlapi v obliki kapljic. V takšnem fizikalno nestabilnem stanju se kapljice naglo spreminjajo v ledene kristale.

Leta 1946 je skušal ameriški znanstvenik Sheffer dokazati, da oglikov dvokis v trdnem stanju (suhi led), s katerim posujemo ohlajene oblake, naglo spreminja kapljice v ledene kristale. Vonegut pa je že naslednje leto dokazal podoben učinek z delčki hlapov srebrnega jodida.

V času od 1951 do 1953 so v ZDA nadaljevali vrsto poskusov v okviru raziskovalnega projekta »Umetna nukleacija oblakov«. Hkrati so bile ustanovljene raziskovalne skupine za proučevanje fizike oblakov v Angliji, Avstraliji, Franciji, Kanadi, Švici, Japonski in v Sovjetski zvezi.

V teh letih so izvajali, poleg temeljnih raziskav mikrofizike oblakov, tudi programe za umetno razprševanje megle in oblakov, modifikacijo neviht, za to, da se prepreči ustvarjanje toče in električnih prazenj (bliskov) in da se spodbujajo padavine.

V ZDA so izvajali te poskuse do leta 1965 na območju 26 zveznih držav in so poskusi zajeli površino približno 150.000 kv. m.

V Sovjetski zvezi so v času od leta 1958 do 1967 ustanovili ali pritegnili k raziskovalnemu delu pri umetnem vplivanju na vreme več deset znanstvenih inštitutov. Poleg tega so se tudi v številnih drugih državah lotili intenzivno raziskovati to področje.

Rezultat teh raziskovanj je bil, da je postalo očitno, da je ozračje enoten in kompleksen sistem, v katerega se energija neprestano spreminja iz ene vrste v drugo, in to v ogromnih razsežnostih.

V zvezi s tem se lahko z energetskega stališča najprej zastavi vprašanje: kolikšna je moč, ki jo ima na voljo človek, v primerjavi z močjo stihijskih (naravnih) pojavov?

Energija hidroloških in meteoroloških procesov na vsej zemeljski obli je odvisna od sončnega sevanja, ki prihaja na površino zemlje. Ocenjujejo, da lahko doseže energija posameznih procesov v ozračju (atmosfera) velikost do 10⁶ kW (moč energije v navadnem oblaku) pa do 10⁹ ali 10¹⁰ kW (moč procesov, ki določajo vreme na širšem območju).

Moč vseh virov energije, ki jih je ustvaril človek in jih ima danes na razpolago (strojev, premičnih strojev, električnih central idr.) dosega približno eno milijardo kW, t. j. 10⁹ kW. Na ta način bi lahko v kratkem času razvili veliko moč, če bi vključili v obratovanje, na primer, vse raketne motorje, vse vrste termonuklearnega orožja ipd. Tako bi dobili v impulzu energijo, ki jo lahko primerjamo z energijo sončnega sevanja, ki prihaja na zemljo.

Ceprav torej moč energetskih virov človeštva hitro narašča, je še vedno zelo majhna v primerjavi s skupno energijo tistih procesov, ki potekajo v ozračju in v oceanih. Obstajajo pa nekateri takšni procesi, ki se dogajajo na kritičnih točkah v mehanizmu spreminjanja energije in so ugodna priložnost za to, da umetno vplivamo na usmerjanje spreminjanja v določeno smer (ali: da spreminjanje energije umetno usmerjamo v določeno smer).

V ta namen se, poleg nestabilnih stanj v ozračju, izkorišča tudi njegova zelo velika občutljivost za navzočnost nekaterih primesi; občutljivo je namreč že na tako majhne količine teh primesi, ki v primerjavi z maso zraka, s katerim se mešajo, skoraj niso omembe vredne.

Tako je, na primer, za to, da se oblikujejo oblaki, potrebno poleg takšne koncentracije vodnih hlapov, ki je dovolj velika za določene razmere, tudi to, da obstajajo kondenzacijska jedra. Od njihovih fizikalnih lastnosti so odvisne vlažnost, ki zadostuje za začetek kondenziranja, hitrost naraščanja kapljic in vsa kinetika nadaljnjega razvoja oblaka. Toda celotna masa kondenzacijskih jeder, ki so nujna za oblikovanje sistema oblakov s prostornino več deset tisoč kubičnih kilometrov ni večja od enega samega kilograma.

Kot je znano, obstaja danes okrog sto ohlajujočih (suhi led, tekoči propan idr.) in kristalizirajočih reagentov (srebrov jodid, svinčev jodid idr.), ki imajo vlogo zelo aktivnih kondenzacijskih jeder oziroma kristalizacije v oblaku. Ti reagenti imajo takšno moč, da se v primeru, če izstrelimo v oblak samo gram teh snovi, oblikuje v njem iz drobcenih kapljic 10¹² do 10¹⁶ ledenih kristalov.

To pomeni, da lahko z le nekaj desetimi ali največ nekaj sto grami določenega reagenta dosežemo, da ohlajene kapljice kristalizirajo v 1 km3 oblačne mase.

(se nadaljuje)

TEHNIČNI FELJTON - TEHNIČNI FELJTON - TEHNIČNI FELJTON - TEHNIČNI FELJTON - TEHNIČNI FELJTON - TEHNIČNI

VESOLJSKI TAKSI

V letošnjem letu bodo v ZDA prvič poslali v vesolje posebno vozilo, ki ga bo z zemeljske površine do višine nekaj tisoč metrov preneslo veliko letalo Boeing 747, nato pa bo samo nadaljevalo pot v zemeljsko orbito. To vozilo, ki je podobno posebnim vrsti letala, imenujejo vesoljski laboratorij, popularno pa tudi vesoljski taksi (Space Shuttle). Prevažalo bo z zemlje v vesolje tovor za tovorom okoli šestdesetkrat na leto.

Osnovni cilj tega vozila je, da bo v prihodnjem desetletju omogočil izvajanje zgodovinsko pomembnih komercialno ziskovalnih nalog v vesolju, kar bo v korist celotnemu človeštvu. To bo dejansko prvi korak v novo obdobje industrijske revolucije. V prihodnjem desetletju in tudi kasneje bo to vozilo omogočilo prevoz delov raznih naprav, laboratorijev in podobno, skupaj s potrebnimi posadkami v vesolje, oziroma v zemeljsko orbito.

Osnovni namen tega projekta, ki ga izvaja vesoljska agencija NASA, v sodelovanju z več kot desetimi raznimi podjetji, niso samo raziskave, temveč predvsem industrijska proizvodnja nekaterih zanimivih izdelkov in energije. Možna bo proizvodnja najbolj popolnih kristalov za elektronsko industrijo, izredno čistega stekla za žarčenje z laserjem ter mešanje s taljenjem takšnih materialov kot jih na zemlji ni mogoče. S tem bo omogočena proizvodnja doslej neznanih materialov z novimi lastnostmi in možnostmi uporabe. In končno gre tudi za posta-

vitev posebnega satelita, ki bo omogočil sprejemanje in prenašanje ogromnih količin sončne energije na zemljo.

Prvi tovor za transport z vesoljskim taksijem v zemeljsko orbito je projektirala evropska vesoljska agencija (ESA) in obsega laboratorij, v katerem bodo strokovnjaki ter naprave za izvajanje raznih raziskav in poskusov. Nato bodo prepeljali posamezne dele optičnega teleskopa, ki bo razširil možnost opazovanja vesolja s sedanje razdalje okoli dve milijardi, na 14 milijard svetlobnih let.

Za celotno izvedbo projekta vesoljskega taksija bodo potrebne milijarde dolarjev. Vendar so odgovorni za ta projekt trdno prepričani, da se bodo ob prelomu stoletja, zaradi odvijanja načrtovanega vesoljskega industrijskega programa, te vlozene milijarde bogato obrestovale. Kajti celoten projekt smatrajo kot poslovno vlaganje, pri katerem bodo sodelovale različne industrijske družbe, vlada in univerze. Možnosti, za katere računajo, da jih bo mogoče industrijsko izkoristiti, so: breztežno stanje, vesoljski vakuum, izredno nizke temperature, sončna energija in rudna bogastva na mesecu, asteroidih ter drugih planetih.

Nekatere glavne prednosti, ki jih bo z uporabo tega vesoljskega vozila in transportiranjem materiala, naprav in strokovnjakov mogoče izkoristiti, so:

- Strokovnjaki, ki bodo delali na vesoljski postaji v orbiti zemlje, bodo lahko preizkušali in usmerjali senzorje ter druge instrumente, ki jih bodo kasneje uporabili na avtomatskih zemeljskih opazovalnih satelitih. Le-ti bodo lahko posredovali

na zemljo vrsto podatkov koristnih za transport, urbanistično načrtovanje, kontrolo čistosti okolja, kmetijstvo, pomorsko in letalsko navigacijo, telekomunikacije, meteorologijo in podobno.

- Astronomska opazovanja bodo namenjena zbiranju podatkov o soncu in njegovem vplivu na zemeljsko okolje. Razen tega bo mogoče opazovati komete in nastanek novih zvezd ter zaznati močno žarčenje, ki prihaja iz najbolj oddaljenih delov vesolja.

- Razna žarčenja, guma in ultravijolični žarki, v glavnem ne morejo predreti zaščitno zemeljsko atmosfero in jih je zato težko proučevati s površine zemlje. Toda ob njihovem boljšem spoznavanju bo mogoče odgovoriti na marsikatera vprašanja povezana z naravo, izvorom in razvojem raznih vesoljskih pojavov, dogajanjem v našem sončnem sistemu in na planetih.

- Vesoljski laboratorij bo tudi preizkušal teleskope in druge instrumente za avtomatsko opazovanje satelitov.

- Izvajali bodo tudi raziskave o življenju ljudi in živali v vesolju. Nekateri doslej izvedene študije so nakazale znatne metabolične spremembe povezane z breztežnostnim stanjem. Zato bodo nadaljnje raziskave na tem področju omogočile večje razumevanje teh sprememb in s tem tudi življenjskih procesov ter nadaljnji napredek vesoljske medicine.

- Breztežnost bo omogočila proizvodnjo novih zlitin in drugih sestavljenih materialov z visoko trdnostjo, majhno težo in odpornostjo proti temperaturam.

(SE NADALJUJE)

ZAKLJUČNO POROČILO IN POLITIČNA OCENA AKCIJE »ZAKLJUČNI RAČUNI 78«

(Nadaljevanje s 1. strani)

lezar ter informatoriji delovnih organizacij, mnogo pa tudi objave v lokalnem radiu Triglav Jesenice. Pokazalo se je, da je za masovno vključitev vseh delavcev in uspešnost akcije v prvi vrsti potrebna popolna, sprotna in razumljiva informiranost delavcev.

Poleg delavcev v organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih so bile v akcijo vključene tudi delegacije vseh samoupravnih interesnih skupnosti.

Ob spremljanju aktivnosti sindikatov in drugih dejavnikov v akciji »zaključni računi« smo ugotovili, da je bila akcija sprejeta z vso zavzetostjo in odgovornostjo ter razumevanjem in brez zaznanih odporov ali omalovaževanj.

Pri mnogih političnih delavcih v osnovnih organizacijah ZS pa se je pojavilo vprašanje pomanjkljive usposobljenosti za strokovno sodelovanje v akciji pa tudi za razumevanje terminologije, bistva in sestavnosti obravnavanih podatkov iz poslovnega poročila.

Pri tem je bila izražena pobuda, da se za vodilne sindikalne delavce v osnovnih organizacijah ZS organizirajo krajši strokovni seminarji prav s področja gospodarjenja in obravnavanja periodičnih in zaključnih računov ter poslovnih poročil. Ta naloga se je pokazala kot bližnja naloga občinskega sveta ZS Jesenice v nadaljnji aktivnosti pri usmerjanju osnovnih organizacij ZS na tem področju.

Kljub doslej izkazanemu ugodnim ocenam aktivnosti in uspešnosti osnovnih organizacij ZS, v akciji beležimo tudi še vse preveč formalnih pristopov k nalogi, zlasti tam, kjer je osnovna organizacija ZS premalo aktivna. Ta konkretna akcija je izpostavila tudi vse slabo ali neustrezno organizirane in slabo kadrovske zasledene osnovne organizacije ZS v občini. Ta ugotovitev nalaga občinskemu svetu ZS, da svojo aktivnost in pozornost usmeri tudi na organizacijsko in kadrovske učvrstitve istih osnovnih organizacij ZS, ki v tej akciji niso opravile svoje naloge po sprejetih dogovorih in metodologiji. Le tako bo aktivnost na področju usmerjanja in spremljanja gospodarjenja možna in učinkovita tudi vnaprej — že ob obravnavi periodičnega obračuna v prvem tromesečju tekočega leta.

Ocene o pravilnosti oz. ustreznosti pristopa osnovnih organizacij ZS k nalogi pa tudi o neustreznosti oziroma formalizmu v nalogi opiramo na poročila osnovnih organizacij ZS o politični oceni aktivnosti sindikatov v akciji »zaključni računi«.

Vprašalnike (na formularjih v dveh izvodih) smo izročili vsem osnovnim organizacijam ZS obenem s pripomočkom za sestavo poročila o gospodarjenju v letu 1978. Do 9. marca smo prejeli skupno 75 izpolnjenih vprašalnikov od osnovnih organizacij ZS organizacij združenega dela in delovnih skupnosti ter 4 izpolnjene vprašalnike od SIS.

Nekatere osnovne organizacije ZS in SIS so menile, da zadošča, če namesto izpolnjenega vprašalnika pošljejo kar izvod poslovnega poročila. Nekaj osnovnih organizacij ZS je namesto izpolnjenega vprašalnika o aktivnosti osnovnih organizacij ZS v akciji poslalo kar običajne zapisnike sestankov osnovnih organizacij ZS oz. izvršnih odborov osnovnih organizacij ZS, v katerih so v dnevnem redu tudi beležke, sklepi in ugotovitve za obravnave poslovnega poročila. Zapisniške ugotovitve in sklepe OO ZS v tem zaključnem poročilu sicer upoštevamo, v nadaljevanju aktivnosti na tem področju pa bomo od vseh osnovnih organizacij ZS vendarle zahtevali, da svoje naloge opravijo tudi formalno tako, kot je bilo dogovorjeno.

ČESTITKA

Na prvi stopnji odseka za metalurgijo VTO fakultete za naravoslovje in tehnologijo univerze v Ljubljani je diplomiral ANTON SKUBE iz delovne skupnosti za ekonomiko, tehnično kontrolo in raziskave ter novogradnje in si pridobil naziv inženir metalurije.

Na prvi stopnji proizvodne smeri na visoki šoli za organizacijo dela v Kranju pa ALOJZ TORKAR iz TOZD Remontne delavnice in si pridobil višjo strokovno izobrazbo.

Obema sodelavcema, ki sta s študijem ob delu dosegla višjo strokovno izobrazbo, iskreno čestitamo in jima želimo veliko delovnih uspehov in zadovoljstva pri delu.

Občinski svet ZS Jesenice vodi o odgovornosti OO ZS tudi posebno evidenco, iz katere je razvidno, katere OO ZS, kdaj in kako opravijo svoje zadolžitve v akciji »zaključni računi«.

V nadaljnjem usmerjanju in spremljanju aktivnosti sindikatov na področju analiziranja gospodarjenja v OZD in DS ter SIS bo moral občinski svet poleg OO ZS, ki so naloge opravili ustrezno in po dogovoru, posebno pozornost nameniti zlasti OO ZS, ki naloge niso opravili ali pa so jo opravili le formalno.

To bomo opravili zlasti preko občinskih odborov sindikata delavcev posameznih dejavnosti za OO ZS, ki so vključene v te odbore, za OO ZS, ki pa niso vključene v nobenega od odborov pa se bomo dogovorili na seji predsedstva občinskega sveta ZS Jesenice, kdo in kako bo konkretno deloval s posameznimi OO ZS.

Za vse OZD, DS ter SIS, kjer OO ZS niso opravile dogovorjene naloge po skupni sprejeti metodologiji in navodilih, bo svet seznanil OO ZK ter OO ZSM, da bo nadaljevanje aktivnosti boljše organizirano in bodo naloge opravljene po sprejetem dogovoru.

ODGOVORI OO ZS NA VPRAŠANJA O POLITIČNI OCENI AKTIVNOSTI SINDIKATOV V AKCiji »ZAKLJUČNI RAČUNI«

1. Na prvo vprašanje, ali je IO OO ZS opravil akcijo po dogovorjenem načrtu (razširjena seja IO OO ZS skupaj s sekretariatom OO ZK in predsedstvo OO ZSMS) in ali je bila akcija izvedena v sindikalnih skupinah, na zborih delavcev in v delavskih svetih, OO ZS v OZD in DS odgovarjajo, da je bila akcija v vseh primerih izvedena po dogovorih glede na organiziranost OZD oz. DS. Sestanki DPO so bili v mnogih OZD celo po večkrat. Sestanki oz. razprave po sindikalnih skupinah so bile skoraj povsod v vseh izmenah, v železnari Jesenice tudi na nočni izmeni.

Kot najbolj uspešne in vsebinsko bogate so se izkazale razprave v sindikalnih skupinah. Razprav samo na nivoju samoupravnih organov ni bilo. Pretežna večina sestankov DPO in razprav v organih, zborih delavcev in sindikalnih skupin je bilo v dogovorjenem času razen v treh primerih, kjer so zaradi kasnitve poslovnih poročil iz skupnih služb izven občine naloge vendarle opravili z nekaj dnevnim zamudo, vendarle pa do 28. 2. 1979.

SIS, ki so poslale poročilo, so na to prvo vprašanje odgovorile takole:

— Skupnost socialnega skrbstva Jesenice:

»ZR« SIS so skupaj s poročilom o delu obravnavale delegacije in konference delegacij TOZD, druge organizacije in skupnosti ter KS.

— Kulturna skupnost:

»ZR« je bil obravnavan enkrat na razširjeni seji IO ter nato še z dopolnjenimi podatki na skupnem sestanku aktivna komunistov o kulturi in izvršnim odborom.

— Samoupravna stanovaljska skupnost občine Jesenice:

Glede na objektivne naloge (realizacija stanovanjskega sklada) bo skupščina samoupravne stanovanjske skupnosti razpravljala o poslovnem poročilu samoupravne stanovanjske skupnosti za leto 1978 v mesecu marcu. Delovna skupnost strokovnih služb samoupravne stanovanjske skupnosti je o svojem »ZR« za leto 1978 razpravljala s podrobno obrazložitvijo vseh analitičnih stroškovnih postavk, poleg tega pa bo »ZR« delovne skupnosti obravnavan tudi v poslovnem poročilu samoupravne stanovanjske skupnosti.

— Izobraževalna skupnost občine Jesenice:

»ZR« in poslovno poročilo za SIS in za delovno skupnost strokovne službe skupnosti za leto 1978 je bilo pripravljeno do 31. 1. 1979.

Najprej je o obeh poročilih razpravljala strokovna služba 25. 1. 1979, 9. 2. 1979 pa je o obeh poročilih razpravljalo predsedstvo skupnosti, izvršni odbor in odbor samoupravne delavskega nadzora. 11. 2. 1979 je bilo gradivo posredovano združeni delu, 12. 2. 1979 pa je o poslovnem poročilu strokovne službe ponovno razpravljala delovna skupnost.

26. 2. 1979 je ponovno razpravljalo o »ZR« skupnosti predsedstvo zaradi spremenjenih podatkov solidarnosti, 26. 2. 1979 sta o »ZR« razpravljala oba zbora skupščine izobraževalne skupnosti Jesenice.

Odgovore SIS na prvo vprašanje navajamo v celoti zaradi boljšega vpogleda v organizacijo razprav o »ZR« in kdo je v razpravah udeležen. Od ostalih SIS ni podatkov.

2. Na drugo vprašanje, kakšna je bila udeležba na razpravah v sindikalnih skupinah, na zborih delavcev, v organih SIS in kakšne so bile razprave (kaj je bilo izpostavljeno in posebej poudarjeno, kaj so bili najpomembnejši zaključki)? so odgovorni OO ZS različni, od formalnih, da je bila udeležba zadovoljiva, sklepna s sorazmerno visokim odstotkom udeležbe in brez konkretnih vsebinskih vprašanj, pa do zelo konkretno opredeljenih vprašanj, predlogov in mnenj ter razprav.

Po posameznih področjih dejavnosti in organiziranosti OO ZS so povzetki razprave, pripombe oziroma predlogi naslednji:

ŽELEZARNA JESENICE

TOZD PLAVŽ

1. Pri sanacijskem programu TOZD hladna valjarna Bela je treba v program bolj intenzivno vključiti raziskovalni oddelček.

2. Temeljne organizacije naj bodo sproti obveščene o izvajanju sanacijskega programa.

TOZD KOVINOSERVIS

1. Ob predložitvi »ZR« SDK se izplačajo nagrade za izredno prizadevanost pri delu v višini 26.131,20 dinarjev in razlika osebnega dohodka za mesec november in december 1978 v višini 319.336,45 dinarjev.

2. Iz sklada skupne porabe se takoj poravnava:

— Obveznosti ZSK Kranj za odplačilo stanovanja v višini 209.681.— dinarjev.

— Razlika odobrenih in neizplačanih jubilejnih nagrad, po sklepu delavskega sveta in zbora delavcev z dne 19. 2. 1979.

— Sredstva sklada skupne porabe se lahko do koriščenja koristijo za obratna sredstva.

TOZD REMONTNE DELAVNICE

1. Odbor za gospodarstvo smatra, da način pridobivanja dohodka na osnovi izdelavnih ur ni primeren in spodbuden za njihove TOZD. Meni, da bi morali vsaj del dohodka pridobivati z udeležbo v skupnem prihodu (proizvodu). Mnenja so, da bi v letu 1979 morali poiskati drug bolj stimulativen način pridobivanja dohodka.

2. Odbor tudi predlaga, da se ostane nek sklada skupne porabe rezervira v poslovnem skladu za investicije v TOZD.

3. Delavski svet TOZD je upošteval zahtevo samoupravnih delovnih skupin po nabavi avtomobila z dviglo košaro. Zato naroča, da se v programu sklada skupne porabe delovne organizacije, za katerega združuje tudi sredstva temeljne organizacije Remontne delavnice, vnese nakup tega dvigala, v kolikor nabava ne bo zagotovljena v programu združevanja sredstev za investicije.

4. S poslovnim poročilom sprejema delavski svet tudi program glavnih nalog v letu 1979 in sicer:

Na področju priprave dela:

— Priprava dela vpelje tehnološko predobdelavo naročil in koordinativno krmiljenje. V ta namen se nabavi potrebna OPTIPLAN oprema.

— Za vse žerjave 4. in 3. razreda se z mesečnim planom programira preventivne posege in skladno s pravilnikom o periodičnih pregledih tudi periodične preglede. Vsak mesec bomo sproti evidencialni žerjave, katerim je podaljšano obratovalno dovoljenje.

— Delovanje priprave dela usmeriti na začetek remonta, da se poveča učinkovitost dela v prvih minutah remonta, kar je še posebej pomembno pri enodnevnih remontih.

— Dobavne roke za vse vrste naših dejavnosti je treba skrajšati in zagotoviti naročnikom dokončanje del do dogovorjenega roka.

Na področju organizacije in tehnike dela:

— Povečati kontrolo dela in prisotnost odgovornih delavcev v zaključnih fazah remonta, da se zagotovi uspešen preizkus naprav in preda v obratovanje.

— V letu 1978 smo registrirali precej dobrih idej za tehnične izboljšave na proizvodnih napravah in za zboljšanje organizacije dela. V letu 1979 je treba z metodo osebnih zadolžitve pristopiti k uresničevanju predlogov.

— V letu 1979 prevzemamo dodatne naloge iz poslovnega predmeta naše temeljne organizacije pri vzdrževanju kontiliva. Te naprave so za nas v tehničnem smislu nove, zato se bomo morali dodatno usposobljati ob delu.

Dela naročena za TOZD Valjarna bluming štekel imajo prednost. Proizvodne naprave te temeljne organizacije je treba popravljati z vso skrbnostjo. Povečati moramo obratovalno usposobljenost in prispevati k znižanju zastojev. Posebej je treba poskrbeti za dobro obratovalno stanje vseh žerjavov in hidravličnih sistemov.

Na področju pridobivanja dohodka in delitve dohodka:

— Spremljanje stroškov mora postati vsakodnevna naloga vseh vodstvenih delavcev v temeljni organizaciji. V tem smislu morajo potekati tudi tedenski delovni sestanki.

— V letu 1979 moramo oblikovati nova izhodišča za vzpostavitev stimulativnih dohodkovnih odnosov s pridobivanjem dohodka iz skupnega dohodka. Izdelati moramo konkreten predlog, da bi že v letu 1980 en del prihodka, ki ga sedaj pridobivamo na osnovi izdelavne ure, nadomestili z direktno vključitvijo v dohodkovno verigo po posameznih proizvodnih temeljnih organizacijah.

— TOZD Remontne delavnice mora v letu 1979 povečati stopnjo akumulativnosti na poprečno vrednost vseh temeljnih organizacij v Železnari.

— Na področju investicij moramo dati prednost urejanju garderobnih in higienskih prostorov, urediti delavnice HIP, urediti delavnice instalacije, preseliti jeseniškega dela RTA v nove prostore ter nabavi avtomobila s košaro.

TOZD VALJARNA BLUMING ŠTEKEL

Delavski svet temeljne organizacije Valjarna bluming štekel zavzema stališča samoupravnih delovnih skupin, da je treba znižati visoke materialne stroške, da je potrebno zagotoviti zadostne količine kvalitetnega vložka. Izboljšati kvaliteto dela pri vzdrževanju postrojev, zagotoviti delovno silo, zmanjšati odpadek in s tem izboljšati izplen.

TOZD HLADNA VALJARNA BELA

1. Poslovanje v letu 1978 je posledica predvsem objektivnih vzrokov, ki so obstajali tekom leta v Železnari.

2. V primerjavi z letom 1977 je viden napredek, vendar še ne zadostuje, da bi lahko temeljna organizacija sama krila vse obveznosti iz dohodka.

3. Sprejema se vloženi dohodek temeljnih organizacij:

Plavž	14 mio dinarjev
Jeklarna	16 mio dinarjev
HV Jesenice	8 mio dinarjev
Žičarna	7 mio dinarjev
Jeklovlek	3,5 mio dinarjev
Elektrode	5 mio dinarjev

kot povečanje njihovega deleža v temeljni organizaciji Hladna valjarna Bela.

4. Ukrepi za zboljšanje poslovanja, ki so bili sprejeti ob polletnem poslovnem poročilu 1978 naj tudi v nadalje ostanejo v nespremenjeni obliki in naj se v popolnosti izpolnjujejo. Predvsem izvajanje 1. in 2. ukrepa lahko zagotovi uspešno poslovanje v letu 1979.

5. Glede na obravnavanje o problematiki poslovanja temeljne organizacije Hladna valjarna Bela na 33. seji izvršnega odbora skupščine občine Jesenice v zvezi z 2. sklepom, temeljna organizacija smatra, da ni v stanju celovito odgovoriti, ker ne razpolaga z zadostno dokumentacijo o vzrokih izpada dotoka vložka in proizvodnje nerjavnih jekel.

Predlaga se izvršnemu svetu naj to informacijo zahteva od vodstva delovne organizacije in skupnih strokovnih služb.

6. Glede objektov v gradnji delavski svet zahteva od odgovornih služb, da se tekom leta 1979 zaključijo in izvrši kolgovdacija. Nerešenost tega daje nejasno sliko amortizacijskih obveznosti temeljne organizacije.

7. Pri analiziranju stroškov delavski svet ugotavlja, da so bistveno prekorajeni v kategoriji materiala na delovni nalog in lastno vzdrževanje. Zato delavski svet apelira na vzdrževanje, da posveti vso pozornost dvigavanju materiala na delovni nalog in porabljenih ure za vzdrževanje.

TOZD ELEKTRODE

Odbor za gospodarstvo ugotavlja, da so zaključni račun temeljne organizacije obravnavale vse samoupravne delovne skupine. Ugotavlja se, da je bil poslovni rezultat v temeljni organizaciji za leto 1978 ugoden. Niso pa zadovoljni z delitvijo osebnih dohodkov, ker je temeljna organizacija kljub dobrih rezultatom na predzadnjem mestu v Železnari. Zato je nujno, da se nagrajevanje delavcev v temeljni organizaciji uredi.

Delavski svet se s to pripombo za gospodarstvo strinja v celoti.

TOZD VZDRŽEVANJE

1. Delavski svet je mnenja, da ugotavljanje celotnega prihodka za TOZD Vzdrževanje ni stimulativno za vzdrževanje, niti ne upošteva tržnih gibanj, ki so posledica gospodarske politike v tekočem letu. V letu 1979 je treba pripraviti nove kriterije za ugotavljanje celotnega prihodka, ki jih bo možno vključiti v gospodarski načrt za leto 1980.

2. Pogoji gospodarjenja v letu 1979 so že bistveno drugačni, kot smo načrtovali z gospodarskim načrtom za to leto, zato je treba tekoče spremljati gibanje cen in stroškov poslovanja v teku leta 1979, v soglasju s proizvodnimi temeljnimi organizacijami, ustrezno spreminjati dogovorjene cene ur vzdrževalnih storitev.

3. Grupa, ki je odgovorna za sestavo kataloga delovnih nalog, mora intenzivno delati na sestavi kataloga tako, da bi v letu 1980 lahko prešli na nagrajevanje, ki bo bolj odvisno od rezultatov dela.

4. Situacija z rezervnimi deli v posameznih proizvodnih temeljnih organizacijah se poslabšuje, kar vpliva na kvaliteto vzdrževalnih storitev. Sektor za ekonomiko — oddelček za organizacijo dela — mora ponovno pregledati elaborat o asistentih za delovne naprave in ga dopolniti v takšni obliki, da se bo preskrba z rezervnimi deli zboljšala.

5. Na seji delavskega sveta ni bilo mogoče dobiti podatkov o prekoračitvah postavke o stroških materiala in goriva, zato je treba specifikacijo stroškov na tem kontu pripraviti do naslednje seje.

TOZD HLADNA VALJARNA JESENICE

Na podlagi rezultatov poslovnega poročila za leto 1978 delavski svet ugotavlja:

1. Temeljna organizacija Hladna valjarna Jesenice je uspešno delala ni pa bila za to uspešno stimulirana. Delavski svet tudi ugotavlja, da je bil porast osebnih dohodkov v temeljni organizaciji Hladna valjarna Jesenice v letu 1978 proti letu 1977 nižji od poprečja Železnare, četudi so finančni kazalci proti ostalim zelo ugodni.

2. Smatrajo, da je kljub temu treba vlagati več naporov za doseg boljših rezultatov.

TOZD STROJNE DELAVNICE

Skrbeti je treba za zmanjšanje porabe materiala in energije, ker je bila poraba le-teh v preteklem letu previsoka.

TOZD DRUŽBENA PREHRANA

1. Delavski svet meni, da očitno izstopa nizki osebni dohodek, kar je posledica nizkih kategorij.

2. Dokončno naj se reši kritje stroškov restavracije Železnare.

DELOVNA SKUPNOST ZA KOMERCIJALNE IN FINANČNE ZADEVE

Stroške delovne skupnosti za komercialne in finančne zadeve je treba obravnavati kvartalno po sektorjih. Poleg tega morajo sektorji sodelovati pri izdelavi plana stroškov delovne skupnosti.

DELOVNA SKUPNOST ZA EKONOMIKO, TEHNIČNO KONTROLO IN RAZVOJ TER NOVOGRADNJE

Delavski svet delovne skupnosti potrjuje sklep odbora za gospodarstvo delovne skupnosti, da naj se v bodoče poslovnim poročilom priloži analiza rezultatov in primerjavi s planiranimi, ki bodo pokazale vpliv prodajnih in nabavnih cen, asortimenta in ostalih faktorjev na rezultate poslovanja.

TOZD ENERGETIKA

1. VPRAŠANJA: Zakaj so obveznosti iz dohodka večje kot v delovni organizaciji? Ali so v to vključeni tudi prispevki za energetiko in ISNAP?

2. Želijo specificirano obrazložitev stroškov in obveznosti dohodka — pozicija 6.2. za »delovno skupnost« v višini 37% in pozicija 6.7. »ostalo« v višini 27% od skupnih obveznosti.

3. Delavski svet smatra, da je preveč pogojev odvajanja omejenih samoupravnih sporazumov in zakonov, da je vpliv odločanja na zelo majhen del dohodka, pa še to je premalo izraženo kako in kam se lahko koristi. To je zaradi tega, ker se premalo poučeni. Vpliv njihovega dela se premalo odraža na osebnih dohodkih, ker ni vedno odraženo boljše in več dela v višini OD.

4. V letu 1979 bodo po dosedanjih predvidevanjih zaključili poslovno leto s primanjkljajem, zato predlagajo, da se takoj pristopi k analizi internih planskih cen in da se ugotovi realno odstopanje.

(se nadaljuje)

in di
nega
in pi
mezi
tev,
nosti
zabe
gradl
nova
finar
ritve
zarac
stičn
penj
orgai
pano
Sp
po p
delav
zdru:
zdru:
jih
upra
poob
jevni
skup
treh
občir

SPI

F
Sk
seja
kraj
1978

Preg

SIS

iz
(c
1. Z
2. SI
3. Iz
4. K
5. T
6. SI
7. Z

iz
(o

1. Z
2. SI
3. T
4. K
5. SI

S

zave
k sa
za l
zdru
gran
stopi
zave
da s
kons
skup
nih
čeva
spevi
decei
doda
mom
s ten
ka.
dem
žaj
obve
Iz
predl
zbora

DI

1

Od

družl
oblik
politi
taria
izvrš

nije

občin

vora,

družl

nju i

niji.

tev,

vora

izvaj

Slove

govor

z zal

drugi

ki so

usta

Jugo

podr

sesta

polnj

ih p

ležen

skup

og s

Pr

radn

elov

ogo

ista

ih d

OBSEŽEN DNEVNI RED NA PRIHODNIH SEJAH ZBOROV SKUPŠČINE OBČINE

(Nadaljevanje s 1. strani)

in družbenega proizvoda na zaposlenega, ki jih je narekovala dosežena in predvidena raven razvoja v posameznih panogah ter nova razvrstitev organizacij v panoge po dejavnosti. Hitrejša rast od načrtovane je zabeležena v panogah gozdarstvo, gradbeništvo, promet in zveze, stanovanjsko komunalna dejavnost in finančno tehnične in poslovne storitve, zaostaja pa predvsem trgovina zaradi visoko planirane rasti groistične trgovine. Na spremembo stopenj rasti pa je vplival tudi prehod organizacij združenega dela iz ene panoge v drugo.

Spremembe in dopolnitve sklenejo po pooblastilu zborov delovnih ljudi delavski sveti temeljnih organizacij združenega dela oziroma organizacij združenega dela, po pooblastilu svojih skupščin izvršni odbori samoupravnih interesnih skupnosti, po pooblastilu skupščin delegatov krajevnih skupnosti sveti krajevnih skupnosti in po pooblastilu vseh treh zborov izvršni svet skupščine občine Jesenice.

SPREMEMBE IN DOPOLNITVE ODLOKA O DOLOČITVI PRISPEVNIH STOPENJ ZA URESNITEV PROGRAMOV SIS ZA 1979

Skupščina občine Jesenice je na sejah zbora združenega dela in zbora krajevnih skupnosti 28. decembra 1978 sprejela odlok o določitvi pri-

spevnih stopenj za uresničitev programov samoupravnih interesnih skupnosti na področju varstva, izobraževanja, kulture, telesne kulture, socialnega skrbstva, zdravstvenega varstva, zaposlovanja, komunalne dejavnosti in požarne varnosti v občini Jesenice za leto 1979, s katerim je določila obveznost plačevanja prispevkov za tiste zavezanke, ki dodatkov k samoupravnim sporazumom o temeljnih planov SIS za leto 1979 niso prejeli, vendar koristijo storitve v enakem obsegu kot drugi zavezanec.

Samoupravne interesne skupnosti pa so v letu 1978 po prispevnih stopnjah iz bruto osebnega dohodka in dohodka TOZD (osnova bruto osebni dohodek) združile več sredstev kot je bilo dogovorjeno z dodatki k samoupravnim sporazumom o temeljnih planov SIS za leto 1978. Na osnovi določenih dodatkov k samoupravnim sporazumom pa so SIS dolžne vse presežke poračunavati kot dohodek za leto 1979. Na osnovi sklepov in priporočil skupščine SRS z dne 7. februarja 1979 in v skladu z določili dodatkov k samoupravnim sporazumom SIS za leto 1978 so samoupravne interesne skupnosti presežke iz leta 1978 poračunale tako, da so samoupravni organi SIS za obdobje april-december 1979 sprejeli znižane prispevne stopnje, na osnovi katerih bodo zavezanec, ki so sklenili dodatke k samoupravnim sporazumom združevali sredstva za izvedbo programov SIS v letu 1979.

Pregled presežkov in prispevnih stopenj:

SIS	presežek sredstev v letu 1978 (v 000 din)	pregled prispevnih stopenj za obdobje I-III 79 IV-XII/79	
iz osebnega dohodka delavcev (osnova bruto osebni dohodek):			
1. Zveza skupn. otr. varstva SRS	2.307	2,20	2,16
2. Skupnost otr. varstva Jesenice	937	0,81	0,73
3. Izobraževalna skupnost Jesenice	5.061	6,37	5,94
4. Kulturna skupnost Jesenice	1.337	1,01	0,90
5. Telesnokulturna skupnost Jesenice	785	0,65	0,59
6. Skupnost soc. skrb. Jesenice	885	0,70	0,63
7. Zdravstvena skupnost Jesenice	—	7,00	7,00
iz dohodka TOZD (osnova bruto osebni dohodek):			
1. Zdravstvena skupnost Jesenice	12.972	2,04	1,02
2. Skupnost za zaposlovanje Jesenice	211	0,24	0,23
3. Telesnokulturna skupnost Jesenice	—	0,10	0,10
4. Komunalna skupnost Jesenice	—	0,50	0,50
5. Skupnost za varstvo pred požarom	459	0,30	0,26

Skupščina občine Jesenice je za zavezanec, ki niso sprejeli dodatkov k samoupravnim sporazumom SIS za leto 1979 z odlokom določila združevanje sredstev za izvedbo programov SIS po enakih prispevnih stopnjah, kot jih združujejo ostali zavezanec. Glede na to je umestno, da skupščina občine v skladu z zakonskimi določili enakopravno s skupščinami posameznih samoupravnih interesnih skupnosti določi plačevanje prispevkov po nižnjih prispevnih stopnjah za obdobje april-december 1979 tudi za zavezanec, ki dodatkov k samoupravnim sporazumom niso sprejeli, in sprejme v zvezi s tem spremembe in dopolnitve odloka. Tako bi bil vsem delovnim ljudem zagotovljen enakopraven položaj pri uresničevanju pravic in obveznosti na navedenih področjih.

Izvršni svet skupščine občine predlaga predlog odloka vsem trem zborom v razpravo in sprejem.

PREDLOG DRUŽBENEGA DOGOVORA O URESNITEVANJU KADROVSKE POLITIKE V SR SLOVENIJI

Odbor za spremljanje izvajanja družbenega dogovora o nalogah pri oblikovanju in izvajanju kadrovske politike v SR Sloveniji in sekretariat za kadrovska vprašanja v izvršnem svetu skupščine SR Slovenije predlagata vsem skupščinam občin kot novim udeležencem dogovora, v razpravo in sprejem predlog družbenega dogovora o uresničevanju kadrovske politike v SR Sloveniji. Le-ta pomeni celovito dopolnitev dosedanjega družbenega dogovora o nalogah pri oblikovanju in izvajanju kadrovske politike v SR Sloveniji iz leta 1974. Družbeni dogovor je bilo potrebno tudi uskladiti z zakonom o združenem delu in z drugimi zakoni, oziroma dokumenti, ki so bili pogojeni s sprejemom nove ustave, dokumenti kongresov ZK Jugoslavije in ZK Slovenije in ki jih podrobneje opredeljujejo posamezne sestavine kadrovske politike. Izpolnjen je s stališči in predlogi, ki so jih podali sedanj in predlagani udeleženci družbenega dogovora, to je skupščine občin, na dosednji predlog sprememb in dopolnitev.

Predlog vključuje tudi dve nadaljni dopolnitvi, ki sta sestavni del celovite oblikovanja družbenega dogovora o kadrovski politiki in ki še nista bili v obravnavi pri udeleženci dogovora, in sicer:

— dopolnitev družbenega dogovora glede uresničevanja kadrovske politike na področju mednarodnih odnosov in

— dopolnitev družbenega dogovora v zvezi s poklicnim opravljanjem javnih družbenih funkcij in kadrovanjem na odgovorne dolžnosti delovnih ljudi in občanov, ki izpolnjujejo pogoje za upokojitve ter glede zaposlovanja upokojenec.

Predlog družbenega dogovora o uresničevanju kadrovske politike v SR Sloveniji je bil objavljen v prilogi Delavske enotnosti, dne 26. februarja 1979. O predlogu pa so zbori skupščine občine Jesenice enkrat že razpravljali.

PREDLOG DRUŽBENEGA DOGOVORA O RACIONALIZACIJI STANOVANJSKE GRADITVE V SR SLOVENIJI

Družbeni dogovor o racionalizaciji stanovanjske graditve v SR Sloveniji je na podlagi javne razprave o osnutku družbenega dogovora pripravil odbor podpisnikov družbenega dogovora o oblikovanju cen stanovanjske graditve in ga predlaga podpisnikom v razpravo in sprejem.

Pomen, ki ga ima stanovanjska graditev in stanovanje za življenjske pogoje in pogoje gospodarjenja delavcev in občanov, kakor tudi za zagotovitev čim učinkovitejšega družbenega vpliva na obseg, kakovost in stroške gradnje stanovanj in naselij, zahteva kvalitetno nadaljevanje opredelitev, ki so že verifikirane v družbenem dogovoru o oblikovanju cen v stanovanjski graditvi v SR Sloveniji iz lanskega leta. Družbeni dogovor o racionalizaciji stanovanjske graditve daje racionalizaciji v stanovanjski graditvi kot osnovnemu pogoju za relativno zmanjšanje in stabilizacijo stroškov gradnje, kakor tudi uporabe, potrebnih družbeni pomen.

Zavedajoč se pomena racionalizacije v stanovanjski graditvi se udeleženci v mejah svojih pristojnosti zavezujejo s prevzemom in izvajanjem nalog na tem področju pomagati pri ustvarjanju pogojev za kompleksno racionalizacijo v stanovanjski graditvi.

Ustvarjanje pogojev za kompleksno racionalizacijo zahteva od udeležencev in tudi ostalih dejavnikov ustrezno medsebojno dogovarjanje, ki terja:

— široko sistematično sodelovanje vseh dejavnikov na področju stanovanjske graditve,

— intenzivno, koordinirano ter na probleme racionalizacije usmerjeno raziskovalno delo,

— kontinuirano delo strokovnih služb, ki zagotavljajo operativno izvajanje nalog ter zagotavljajo hiter in sistematični prenos izkušenj,

— dosledno uveljavljanje dohodkovnih odnosov na osnovah skupnega prihodka,

— dosledno izvajanje dogovorjenih programov racionalizacijskih ukrepov v praksi.

Družbeni dogovor o racionalizaciji stanovanjske izgradnje na nivoju federacije, objavljen v Uradnem listu SFRJ, št. 52/77, je že neposredno opredelil poglavitne racionalizacijske ukrepe za posamezne skupine dejavnikov. Zaradi tega je težišče osnutka družbenega dogovora o racionalizaciji stanovanjske graditve v SR Sloveniji v določitvi:

— načel in nalog za izvajanje racionalizacije v stanovanjski graditvi,

— načel ekonomskih odnosov med dejavniki,

— sistema in organizacije dogovarjanja o racionalizaciji,

— neposrednih obveznosti udeležencev.

V členih od 12 do 21 družbenega dogovora so opredeljene obveznosti udeležencev, skozi katere se zagotavlja učinkovitost izvajanja racionalizacijskih ukrepov s področja planiranja, priprave, intenziviranja ter industrializaciji stanovanjske graditve.

Glede same organizacije stalnega procesa racionalizacije predvideva družbeni dogovor predvsem:

— izdelavo srednjeročnih programov racionalizacijskih ukrepov, katerih cilj je opredelitev načrtnega srednjeročnega pristopa k izvajanju nalog, ki omogoči pravočasno pripravo in izvajanje racionalizacijskih ukrepov,

— ustanovitev odbora udeležencev družbenega dogovora o racionalizaciji, ki bo zagotovil izdelavo, spremljanje in izvajanje kratkoročnih in srednjeročnih programov racionalizacijskih ukrepov, kakor tudi da daje iniciative za izvajanje in pripravo strokovnih osnov za organiziranje dela — tekoče sprejemanje in izvajanje kratkoročnih programov racionalizaciji v okviru občine, posameznega naselja oziroma stanovanjske gradnje.

Značilnost tega družbenega dogovora je v tem, da predvideva razširjen krog podpisnikov, za razliko od sprejetega družbenega dogovora o oblikovanju cen v stanovanjski graditvi SRS v prepričanju, da je potrebno vključiti vse tiste dejavnike, ki lahko učinkovito prispevajo k racionalizaciji stanovanjske graditve.

Ker se predlagatelj dogovora o racionalizaciji zavedajo odvisnosti realizacije ciljev od konkretizacije in takojšnjega izvajanja nalog, je v prilogi podan tudi kratkoročni program realizacije racionalizacijskih ukrepov za obdobje 1978 do 1980 na področju stanovanjske graditve.

Kratkoročni program racionalizacijskih ukrepov vsebuje tudi naloge, ki so že zajete v doslej sprejetih družbenih dokumentih in zakonskih določilih.

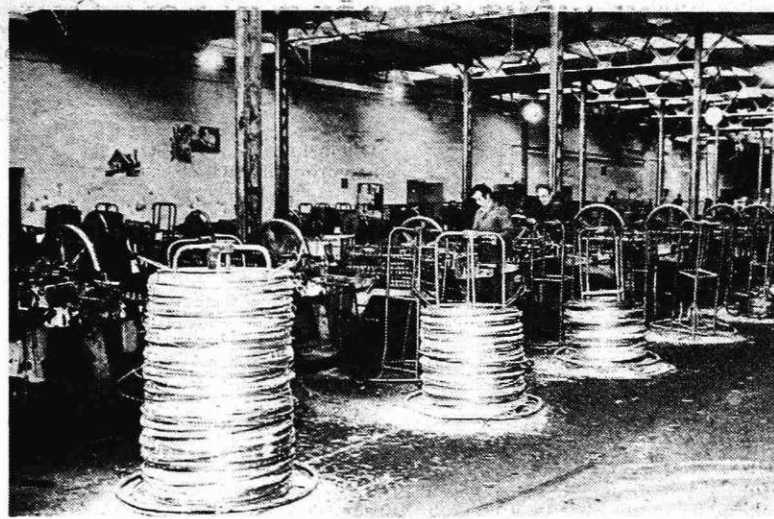
Ker te naloge predvsem v fazi planiranja predstavljajo trdno osnovo za uspešno uveljavljanje in izvajanje racionalizacije stanovanjske gradnje, so tudi s tem programom nakazane.

POROČILO O DELU INŠPEKCIJSKIH SLUŽB V LETU 1978

Delegatom vseh treh zborov skupščine občine predlagajo v razpravo svoja poročila za leto 1978: tržna inšpekcija, sanitarna inšpekcija, požarnovarnostna inšpekcija, gradbeno inšpekcija, urbanistična inšpekcija, kmetijska inšpekcija, veterinarska inšpekcija, inšpekcija dela in gozdarska inšpekcija. Pri tem je treba pripomniti, da v odseku za inšpeksijske službe v sestavi oddelka za splošne zadeve skupščine občine Jesenice deluje šest inšpekcij, v občini pa so pogodbeno opravljale nadzorstvo še medobčinske inšpekcije, in sicer: veterinarska, inšpekcija dela in gozdarska inšpekcija.

V poročilu navajajo, da kadrovska zasedenost inšpeksijskih služb ni zadovoljiva. Še vedno se ne opravljajo dela in naloge s področja vodnogospodarske inšpekcije, kar bi bilo nujno, o čemer so bila podana stališča že v preteklih letih. Obseg dela te inšpekcije, ki temelji na zakonu o vodah in na vrsti drugih predpisov, je vedno večji, zaradi močne prisotnosti onesnaževanja voda in okolja.

Podobna situacija se pojavlja na področju opravljanja in nalog nezasedenosti urbanistične inšpekcije, kjer bi bilo nujno zagotoviti stalen pregled nad dogajanjem v prostoru, dopoljevati evidenco nedovoljenih gradenj in s povezovanjem navzven doseči

V žebljarni

kar najhitrejša ukrepanje zoper samovoljne posege v prostor.

Z izidom zakona o varnostih na javnih smučiščih in izidom ustreznih predpisov na osnovi tega zakona v letu 1978, bi bilo potrebno v sestavi inšpeksijskih služb organizirati še prometno inšpekcijo, ki bi lahko opravljala nadzorstva tudi s področja zakona o smučiščih. Pomen in potreba te inšpekcije je vedno bolj izrazita zaradi naraščajočega prometa, neurejenosti cestniš in velikega obsega smučišč v občini.

Inšpeksijske službe so v preteklem letu delovale koordinirano, s skupnim nastopom, v katerega so bile večkrat vključene tudi davčna uprava, ki sicer deluje v okviru oddelka za davčno upravo, postaja milice in uprava javne varnosti. Pri svojem delu so bile neposredno povezane s krajevnimi skupnostmi in potrošniškimi sveti. O večjih nepravilnostih so obveščale samoupravne organe delavske kontrole in vodstva delovnih organizacij. Pri tem poročevalci ugotavljajo, da potrošniški svet še ne odigrava vloge kot bi jo lahko, kar velja tudi za organe samoupravne delavske kontrole v delovnih organizacijah, vendar pa je narejen korak naprej. Če se je v prejšnjih letih ugotavljalo, da organi samoupravne delavske kontrole niso ustrezno reagirali na obvestila inšpeksijskih služb, služba ugotavlja, da o obvestilih razpravljajo in sprejemajo tudi ustrezne ukrepe.

Tudi v pogledu informiranja javnosti o delu inšpeksijskih služb, oziroma o njihovih ugotovitvah, je bil dosežen napredek. To se kaže v pozitivnih odmevih občanov pa tudi v reakcijah obravnavanih organizacij.

Organizacijska oblika inšpeksijskih služb je v skladu z zakonom o inšpekcijah, vendar pa se vedno bolj odraža potreba po organiziranju inšpekcij kot skupnih inšpekcij na širšem družbenem področju.

Delegatom so v gradivu posredovana poročila vseh navedenih inšpeksijskih služb, o čemer pa bomo več poročali v naslednjih številkah glasila.

PROBLEMATIKA VARSTVA VOJAŠKIH VOJNIN INVALIDOV IN UDELEŽENCEV NOV V LETIH 1977 IN 1978

Oddelek za splošne zadeve — referat za zadeve invalidov in borcev NOV, predlaga delegatom obsežno poročilo o naslovni problematiki.

PREDLOG ODLOKA O DRUŽBENI SKRBI ZA UDELEŽENCE NOV IN DRUGIH VOJN TER ZA NJIHOVE DRUŽINSKE ČLANE

Ustresen odlok pod gornjim naslovom so vsi trije zbori skupščine sprejeli že leta 1977 in gre tokrat le za spremembe in dopolnitve, ki izhajajo iz družbenega dogovora in ki so jih zbori letos že obravnavali in sprejeli. Tokrat se delegatom predlaga celoten dopolnjen odlok v prilogi. Spremembe in dopolnitve namreč izhajajo iz spremenjenega in dopolnjenega družbenega dogovora o skupnih osnovah in merilih za podeljevanje priznanj in udeležencem narodnoosvobodilne vojne in drugih vojn, na osnovi katerega občinske skupščine oblikujejo svoje predpise.

PREDLOG ODLOČBE O UGOTOVITVI JAVNEGA INTERESA ZA DOVOZNO CESTO PREDOR KARAVANKE — DOVOZNA CESTA DO PREZRAČEVALNEGA JASKA

Izvršni svet skupščine občine v svoji obrazložitvi odločbe navaja: Republiška skupnost za ceste Ljubljana je skupaj z gozdnim gospodarstvom Bled investitor izgradnje in delno rekonstrukcije dovozne ceste predor Karavanke do prezračevalnega jaska. Ta cesta bo služila za oskrbovanje gradbišča južnega prezračevalnega jaska cestnega predora skozi Karavanke in je locirana na južnem pobočju Karavank na področju katastrske občine Dovje in z najkrajšim potezom povezuje

lokacijo gradbišča prezračevalnega jaska na Kladjih z magistralno cesto I/1 Jesenice—Rateče. Izbrana trasa poteka pretežno po trasi obstoječe gozdne poti in je zato tudi s stališča varstva narave najugodnejša.

Začetek trase novoprojektirane ceste je v Kamnih iz magistralne ceste I/1 Podtabor—Rateče v km 33,5. Prvi del v dolžini 0,6 km poteka po obstoječi lokalni cesti št. 62 (na Dovje), katero bo potrebno le razširiti in utrditi z asfaltom. Od tu dalje poteka novogradnja v dolžini 6,364 km do potoka Mlinca in dalje v glavnem po obstoječi poti na Kladjih. Trasa poteka pretežno po pašnikih in travnikih, samo delno po pogozdenih površinah. Zgrajena cesta bo poleg glavnega namena služila predvsem tudi kmetijstvu in gozdarstvu.

Skupščina občine — oddelek za urbanizem, gradbene in geodetske zadeve v zvezi z navedeno investicijo urejuje premoženjskopravne zadeve. Pridobivanje zemljišča, ki bo za izgradnjo opisane ceste uporabljeno, se z lastniki ureja sporazumno, vendar z ozirom na pomembnost objekta in zato, da bi se omogočil čimhitrejši in neoviran potek del, se vsem trem zborom predlaga, da razpravljajo o predlogu za ugotovitev splošnega interesa za izgradnjo te ceste, da po ugotovitvi le-tega izda skupščina ustrezno odločbo, ki je delegatom tudi predložena.

PREDLOG ZA OBLIKOVANJE STALIŠČ K POSAMEZNIM TOČKAM DNEVNEGA REDA ZBORA OBČIN SKUPŠČINE SR SLOVENIJE

Gradiva k tej točki delegati niso prejeli, ker je objavljeno v skupščinskem Poročevalcu, ki ga dobijo vse delegacije.

Zbor združenega dela in zbor krajevnih skupnosti pa bosta na ločenih sejah obravnavala še naslednja vprašanja:

PREDLOG ODLOKA O POVRAČILU IN NAGRADAH SODNIKOM POROTNIKOM TEMELJNEGA SODIŠČA V KRANJU, ki opredeljuje povračilo potnih stroškov sodnikom porotnikom, oziroma v upravičenih primerih dnevnic in povračilo, oziroma nadomestilo izgubljenega osebnega dohodka.

PREDLOG ODLOKA O ORGANIZACIJI IN POSLOVANJU VETERINARSKO — HIGIENSKE SLUŽBE V OBČINI JESENICE, s čimer se določa organizacija, ureditev, financiranje in način poslovanja veterinarsko-higienske službe v občini Jesenice.

PREDLOG ODLOKA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ODLOKA O KOMUNALNIH TAKSAH V OBČINI JESENICE zajema povzemanje komunalnih oz. turističnih taks na območju krajevnih skupnosti Kranjska gora, in sicer za odrasle osebe s 6,00 na 8,00 din in za otroke od 7. do dopolnjenega 15. leta pa od 3,00 na 4,00 din z veljavnostjo od 1. januarja 1980.

PREDLOG ODLOKA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ODLOKA O DAVKIH OBČANOV V OBČINI JESENICE določa nekatere stopnje davkov občanov na osnovi že sprejetega dogovora o usklajevanju davčne politike v letu 1979.

Zbor krajevnih skupnosti in družbenopolitični zbor pa bosta na ločenih sejah obravnavala še:

PREDLOG ZA OBLIKOVANJE STALIŠČ K POIMENOVANJU TOZD OSNOVNE SOLE KRANJSKE GORE V »TOZD OSNOVNA SOLA JESENJSKO-BOHINJSKEGA ODREDA KRANJSKE GORE«.

Zbor krajevnih skupnosti pa bo obravnaval še predlog o določitvi prostora za pridobivanje drugih rudnih potreb krajavnih skupnosti in občanov. Pod pojmom »druge rudnine« so mišljeni mivka, pesek, prod in kamen. Odlok pa opredeljuje lokacije, kjer bodo krajevne skupnosti oziroma občani lahko koristili oziroma pridobivali te rudnine za lastne potrebe.

NOVICE IZ SINDIKALNIH ORGANIZACIJ

HLADNA VALJARNA JESENICE

V soboto, 24. februarja je bila letna delovna konferenca osnovne organizacije sindikata. Navzočih je bilo 42 delegatov ter vabljeni upokojeni sodelavci. Konferenca se je udeležil tudi Daniel Črv, član izvršnega odbora konference osnovnih organizacij sindikata Železarne.

Prebrana so bila poročila predsednika, blagajnika ter referenta za šport in rekreacijo, za kulturno dejavnost ter referenta za oddihe in izlete.

Delegatom in gostom so bila posredovana še poročila o delovanju samoupravnih interesnih skupnosti. Imeli so pripombe, da gradivo za seje dobivajo prepozno.

Predsednik delavskega sveta Stane Pulec je poročal o opravljenem delu pa tudi o nepravilnostih v TOZD. V razpravi o poročilih so sodelovali delegati in pa vodja TOZD Aleksander Kavčič. Največ pozornosti so namenili problematiki zdravstva in zobozdravstva, delovni disciplini, pomanjkanju vložka in nezainteresiranosti delegatov samoupravnih organov. Imeli so pripombe tudi zaradi prehrane ter slabe organizacije varstva pri delu (žarilnica) ter k stanovanjski problematiki in zastarelosti naprav.

V sklepnem delu razprave je delegat pozdravil Daniel Črv in pozitivno ocenil posredovana poročila, razpravljal pa je tudi o sistemu samoupravljanja in metodologiji razvida delovnih nalog in opravil. Upokojene sodelavce je pozdravil predsednik izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata Janez Oven in jim podelil priznanja ter darila za vestno opravljeno delo.

TRANSPORT

V sredo, 28. februarja je bila seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. V prvi točki dnevnega reda so razpravljali o možnih kandidatih za nove samoupravne organe, sicer pa so o tem razpravljali že na zboru delavcev, ko so obravnavali zaključni račun TOZD Transport. Predlog možnih kandidatov v samoupravne organe so obravnavali v celoti in niso imeli pripomb.

V drugi točki dnevnega reda so podrobneje razpravljali o izletu na Vogel ter o ogledu poletov na V. svetovnem prvenstvu v Planici. Soglašali so s predlogom, da udeležencem izleta na Vogel izplačajo po 250 dinarjev, medtem ko za prevoz in prehrano udeleženci izleta skrbijo sami.

Udeleženci izleta v Moskvo lahko koristijo po 400 dinarjev iz sklada za izlete. V kolikor teh sredstev ne bodo koristili, bodo imeli pravico do udeležbe na izletu, ko bo organiziran v kolektivu. Navzočim je bila posredovana kratka informacija o letošnjem praznovanju o mednarodnem dnevu žena, ob sklepu seje pa so se dogovorili, da bodo sodelavcem Vidicu in Resmanu izplačali potrebni vsoti denarja za udeležbo na tekmovanju v veslalomu v Kranjski gori.

ELEKTRODE

V mesecu februarju se je izvršni odbor osnovne organizacije sindikata sestel na seji, ki je bila 16. in 23. februarja.

V obravnavi je bil predlog razporeda letovanja v počitniških domovih Železarne. Izvršni odbor je ugotovil, da je bilo oddanih največ prijav za letovanje v juliju in avgustu, manj prijav pa je v predsezon. Pri razporejanju so upoštevali predvsem naslednje kriterije:

— da delavec še ni bil na dopustu v Biogradu na moru ali v Crikvenici in da je najmanj pet let zaposlen v TOZD Elektrode.

— da delavec, ki je več kot 10 let zaposlen v TOZD Elektrode v zadnjih petih letih ni bil na dopustu v Biogradu in v Crikvenici.

Pri vseh teh kriterijih so v sezoni upoštevali družine s šoloobveznimi otroki kar pa v bodoče ne more biti pravilo. Nastaja več problemov in negotovnosti ob razporejanju mest v počitniških domovih, zato predlagajo izvršnemu odboru sindikata Železarne da se dogovori za enake kriterije na ravni Železarne. Dogovoriti se bo treba za adaptacijo doma na Mežakliji in bi tako imeeli več možnosti za menjave z drugimi koristniki. Soglašali so s predlogom da brezplačno letovanje koristijo sodelavke: Malka Klinar, Boga Beton in Magda Mole ter Erna Jonke. Predsednik osnovne organizacije sindikata Stanko Sedar je navzoče seznanil z obliko praznovanja 8. marca, mednarodnega dneva žena. Za tem so razpravljali o delovni in tehnološki disciplini ter o medsebojnih odnosih. Vodja TOZD tov. Stojan pa je navzoče seznanil s problemi in težavami,

ki jih imajo v TOZD Elektrode. Izvršni odbor tudi ugotavlja da osebnih dohodkov v TOZD Elektrode niso najboljši in tudi niso rezultat poslovanja in je potrebno stanje izboljšati.

VALJARNA BLUMING-ŠTEKEL

V petek, 2. marca je bila prva seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Seznanjeni so bili s sklepi letne delovne konference. Člani odbora so se zavzemali, da naj sindikat Železarne uredi vprašanje prehrane delavcev v samskih domovih.

Miha Hostnik, predsednik izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je navzoče seznanil s predlogom članov kolektiva, ki jih samoupravne delovne skupine evidentirajo kot možne kandidate za bodoče samoupravne organe. Poleg kandidatov, ki so jih evidentirale samoupravne delovne skupine pa so za bodoče samoupravne organe na seji izvršnega odbora evidentirali še osem sodelavcev. V tretji točki dnevnega reda so spregovorili o praznovanju 8. marca, mednarodnega dneva žena, nato pa so sprejeli sklep da bodo povabili na srečanje upokojene sodelavce. Trem sodelavcem so odobrili denarno pomoč, ker so dalj časa zaradi bolezni odsotni z dela. Sprejet je bil sklep, da bodo denarno pomoč dodeljevali sodelavcem, ki bodo zaradi bolezni odsotni z dela dva meseca in ne tri mesece kot doslej. Tov. Andreuzjizjo so naročili, da ugotovi odsotnost delavcev zaradi bolezni in sicer vsak mesec sproti.

DELOVNA SKUPNOST ZA EKONOMIKO TKR IN NOVOGRADNJE

V sredo, 28. februarja je bila razširjena seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Na dnevnem redu razširjene seje je bila obravnavanje možnih kandidatov za člana predsedstva SFRJ in SRS, oz. možnega kandidata za predsednika predsedstva SRS ter kandidata za člana predsedstva SRS ter delegatov za družbenopolitični zbor skupščine SRS. Predlogi so bili sprejeti soglasno, o možnih kandidatih za samoupravne organe Železarne pa je razpravljalo več delavcev.

Iz sprejetih sklepov je razvidno, da bodo volitve samoupravnih organov 14. aprila, ko bo izvoljen 28. članski delavski svet. Za delavski svet Železarne bo treba izvoliti štiri člane. Samoupravnim delovnim skupinam priporočajo, da vse predloge možnih kandidatov posredujejo pisno, pri delegiranju možnih kandidatov pa naj upoštevajo tudi mladino in sodelavce.

KOVINOSERVIS

V petek, 23. februarja se je sestel izvršni odbor osnovne organizacije sindikata. V razpravi je bil predlog zaključnega računa za leto 1978. Obrazložitev sta posredovala predsednik osnovne organizacije sindikata tov. Mulej in blagajničarka tov. Pečarjeva.

V nadaljevanju seje so menili da bo treba pospešiti športno udejstvovanje v streljanju in bi v ta namen organizirali medsebojno tekmovanje s tremi ekipami. Udeležencem na zimskih športnih igrah v Kranjski gori so odobrili po 100 din na osebo.

V sklepnem delu seje so se zavzemali za upoštevanje enotnih stališč sprejetih na 8. redni seji v zvezi s praznovanjem mednarodnega dneva žena. Uredili so še nekaj tekočih zadev in sprejeli sklep da bodo ob 20. letnici delovanja Kovinoservisa organizirali športne igre.

POPRAVEK

Na osmi strani zadnje, desete številke Železara smo objavili sestavek pod naslovom **ALI SO POKLICNI RAZISKOVALCI TUDI NOVATORJI IN KDAJ?** V tretjem odstavku je prišlo do neljubne pomote, ko je tiškarski škrat zamenjal besedo NISO, kot bi pravilno moralo biti zapisano, z besedo SO. Pravilno bi se moral prvi stavek tretjega odstavka glasiti:

Nasprotniki niso mnenja, da so poklicno razvojno-raziskovalni delavci in projektanti ali individualni poslovodni organi lahko novatorji in običajno to argumentirajo s točko dve 86. člena zakona o patentih in tehničnih izboljšavah.

Prosimo bralce in avtorja, da nam to napako oprostijo.

Uredništvo

PLAVŽ

V sredo, 28. februarja je bila seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Izvršni odbor ugotavlja, da so bili sklepi sprejeti na prejšnji seji v celoti izpolnjeni. Podrobneje so spregovorili o pripravah na izvedbo za letne delovne konference kakor tudi o praznovanju 8. marca, mednarodnega praznika dneva žena.

Za 14. april so razpisane volitve novih samoupravnih organov. Sindikalna organizacija mora poskrbeti za evidentiranje možnih kandidatov, o čemer pa morajo razpravljati vse samoupravne delovne skupine v TOZD.

Sodelavcu Mehu Mehaniču so odobrili denarno pomoč, nato pa je tov. Jelovčan poročal o problemih letovanja in povedal da so vsa mesta v sezoni zasedena. Ker je bilo več prijav kot mest so morali upoštevati določila v pravilniku. Tov. Jelovčanu so naročili naj se pri izvršnem odboru sindikata Železarne pozanima za morebitna prosta mesta.

JEKLOVLEK

V torek, 20. februarja je bila tretja seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Na dnevnem redu seje je bila obravnavanje priprav na volitve novih samoupravnih organov. O teh pripravah bo razpravljala tudi koordinacijski odbor, opravili pa bodo tudi evidentiranje možnih kandidatov za samoupravne organe v TOZD in na ravni delovne organizacije železarne Jesenice.

Referent za oddihe Marjan Ravnik je navzoče seznanil s planom odihov. V zvezi s tem so sprejeli sklep, da bodo imeli prednost pri letovanju sodelavci, ki najmanj dve leti niso bili na dopustu v počitniških domovih Železarne. Poleg tega so šestim sodelavcem odobrili brezplačno letovanje.

Izvršni odbor osnovne organizacije sindikata je bil seznanjen s predlogom praznovanja 8. marca, mednarodnega dneva žena, na seji pa so izvolili tudi Marjana Stojana za novega blagajnika sindikalne organizacije.

V mesecu marcu bo organizirano tekmovanje v sankanju v Črnem vrhu.

ŽIČARNA

12. seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je bila v petek 23. februarja. Člani izvršnega odbora so bili seznanjeni s prijavami delavcev za letovanje v počitniških domovih Železarne. Prijavljenih je bilo več delavcev kot pa je bilo na razpolago prostih mest. Prednost bodo imeli delavci, ki že dalj časa niso letovali. Nekaterim delavcem pa so predlagali izbiro drugih terminov letovanja.

Sodelavki Kati Svetina so odobrili denarno pomoč, nato pa so sprejeli sklep o izdaji mnenja skupni disciplinski komisiji za uvedbo disciplinskega postopka za pet njihovih delavcev.

V nadaljevanju seje so določili nekatere podrobnosti v zvezi s športnim udejstvovanjem njihovih delavcev in za udeležence raznih športnih tekmovanj določili višino dnevnice. V primeru če tekmovanje traja od 3 do 5 ur, prejme udeleženec 60 din, če pa bo tekmovanje trajalo več kot 5 ur prejme udeleženec polovično dnevnic v višini 120 dinarjev.

V sklepnem delu seje so šestim sodelavcem odobrili brezplačno letovanje v počitniških domovih Železarne.

DELOVNA SKUPNOST ZA KOMERCIALNE IN FINANČNE ZADEVE

V petek, 23. februarja je bila v delavskem domu Julke in Albina Pičnik na Javorniku letna delovna konferenca osnovne organizacije sindikata. Konferenca se je udeležil tudi predsednik osnovnih organizacij sindikata Železarne Stefan Ščerbčič. Poročilom predsednika ter posameznih referentov in predsednika nadzornega odbora je sledila razprava. Tov. Kristan je govoril o zaključnem računu za leto 78. Delegati iz nabavnega in prodajnega sektorja so poudarili, da se s stroški ki so nastali, strinjajo, ne morejo pa se strinjati s tolikšnimi presežki. Na vprašanje tov. Dornika zakaj niso bili seznanjeni s planom stroškov za leto 78, je predsednik delavskega sveta tov. Kežar odgovoril, da je vzroke treba iskati v neustreznih koordinacijah med člani, ki so v delavskem svetu in SDS, ker so plan sprejemali in potrdili na seji delavskega sveta.

Navzoči so soglasno sprejeli sklep, da je treba v prihodnje plan stroškov posredovati v razpravo in potrditev najprej samoupravnim delovnim skupinam, ker se le tako lahko bolje gospodari.

Iz poročila predsednika Vinka Mežnarca povzemamo, da je bilo med letom osem sej izvršnega odbora

ra osnovne organizacije sindikata. Na sejah so razpravljali o problemih, ki so se nanašali na samo delovno skupnost, govorili pa so tudi o problemih ocenjevanja delovne uspešnosti. Predsednik je poudaril da se bo treba v prihodnje še bolj zavzemati za pravično vrednotenje delovnih nalog in opravil, ker je vrednotenje in nagradjevanje marsikje še vedno problematično. V lanskem letu so opravili evidentiranje in nato izvolili delegate in delegacije za samoupravne interesne skupnosti. Organiziran je bil izlet po poteh AVNOJ in izlet na Stol v Karavanah. Z izletom so bili udeleženci zadovoljni in se zavzemajo za vsakoletno organiziranje takega pohoda.

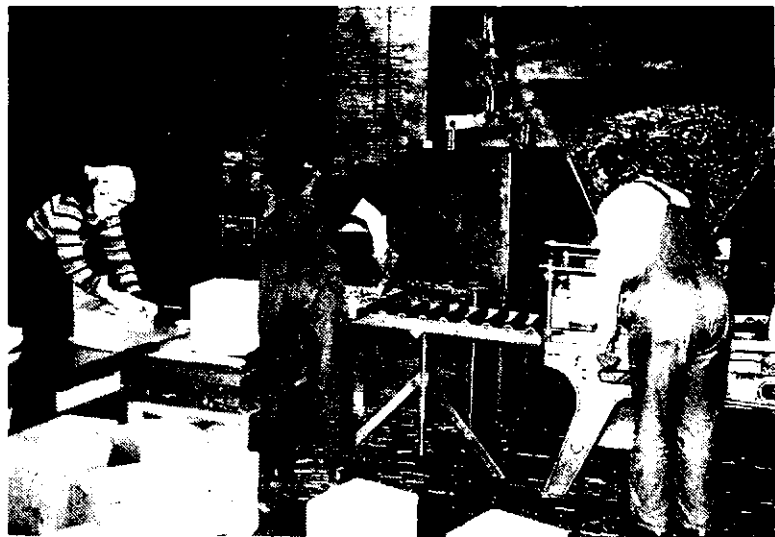
Veliko sredstev so porabili za doodeljevanje pomoči članom sindikata, ki so bili zaradi bolezni odsotni z dela več kot 30 dni.

Iz poročil referenta za šport ter referenta za izlete in oddihe pa je bila razvidna dejavnost na tem področju. V kegljanju na asfaltu so dosegle ženske drugo mesto in v šahu moški prav tako drugo mesto in sedmo mesto v šahovskem tekmovanju v občinskem merilu. Tekmovali so še v balinanju, izleta na Stol pa se je udeležilo 43 sodelavcev. Referent za šport in rekreacijo Franci Gubanc je opozoril na težave, ki nastajajo za

radi sedanjega tekmovanja in sicer po združitvi nabavnega, prodajnega in finančnega sektorja. Večje je število udeležencev tekmovanj in vsi ne morejo sodelovati glede na to, da ekipa sestavlja po trije ali štirje člani.

V razpravi je sodeloval tudi tov. Ščerbčič, ki je tudi kritično ocenil opravljeno delo. Treba je odgovoriti na vprašanje zakaj SDS prodajni sektor ni bila seznanjena s planom stroškov za leto 78. Opozoril je še na nehomogenost med delovnimi skupinami in poudaril, da mora biti sindikalna organizacija prisotna na vseh področjih. Govoril je o skladu skupne porabe, ki mora biti dobro pripravljen za javno razpravo. To velja tudi za sindikalno listo, ki jo je treba obravnavati in potrditi. Kritično je ocenil izobraževanje delegatov (12.9 udeležba) in poudaril, da bi se moral sleherni član kolektiva zavedati, da je treba sprejete obveznosti tudi izpolniti, medtem ko je treba nedelavne člane zamenjati. Ne bi smeli pozabiti tudi na kulturno in športno dejavnost, ker so omenjena področja pomembna za medsebojno poznavanje.

V sklepnem delu letne konference so opravili še nekatere kadrovske spremembe v izvršnem odboru osnovne organizacije sindikata.

Pakiranje žičnikov

PRIPOMBE IZ JAVNE RAZPRAVE K TEMELJNIM PLANOM SIS 1979-1980

Po javni razpravi, organizirani v delovnih organizacijah, krajevnih skupnostih in družbenopolitičnih organizacijah, je svoje pripombe k dopolnilom samoupravnih sporazumov o temeljnih planov SIS za leti 1979 in 1980 poslalo le pol delovnih organizacij, ena krajevna skupnost in ena družbenopolitična organizacija.

Tako so pripombe poslali: železarna Jesenice, VIZ - TOZD Vzgojno varstvena organizacija, obratna ambulanta Železarne, Ročca - trgovina na malo, splošna bolnica Jesenice, krajevna skupnost Javornik - Koroška Bela in občinski odbor Zveze združenja borcev NOV Jesenice.

Iz Železarne smo dobili pripombe iz 12 TOZD in dveh delovnih skupnosti. Pripombe so si v glavnem zelo podobne in se predvsem nanašajo na višino prispevnih stopenj, o prenehanju zbiranja sredstev, ko so doseženi plani prihodkov SIS in pa o smotrnem trošenju sredstev v samoupravnih interesnih skupnostih.

V TOZD Hladna valjarna Jesenice zahtevajo, da se prispevna stopnja za SIS odmerja na osnovi realnih planov in da se denar troši racionalno. Celotna prispevna stopnja naj se zmanjšuje glede na večjo rast dohodka, kot je predvideno v planu.

TOZD Žičarna predlaga, da ne bi bilo težav z vračanjem presežkov sredstev SIS, naj se prispevki odvajajo samo toliko časa, dokler ni dosežena planirana vsota.

TOZD Jeklovlek je dal pripombo v zvezi z gospodarjenjem, pomanjkanjem poročil o delovanju SIS in na slabo aktivnost nekaterih delegatov. Predlagajo sklic problemske konference o aktivnosti delegatov.

TOZD Žebljarna predlaga, naj bi prispevne stopnje veljale samo za prvo polletje, na osnovi obračuna porabljenih sredstev in pregleda izvršenih programov za prvo polletje, bi dobili osnovo za prispevne stopnje za drugo polletje. Zbrana sredstva za vzgojo in izobraževanje se ne smejo porabiti za investicije v dijaške domove in domove študentov, ker za ta namen že združujemo sredstva iz stanovanjskega sklada.

Delavski svet meni, da je poraba sredstev v nekaterih SIS neodgovorna in se nekatere službe SIS preokračile vse logične meje pri izplačilu osebnih dohodkov in močno presejajo osebni dohodek v gospodarstvu. Delavski svet zahteva analizo in primerjavo osebnega dohodka v SIS in Železarni.

TOZD Kovinoservis in TOZD Remontne delavnice imata enake pripombe o načinu zbiranja in višini sredstev, TOZD Remontne delavnice pa so razen tega še mnenja, da

naj SIS za zdravstveno varstvo ne odvaja presežkov v regijo, pač pa naj jih nameni za izboljšanje zdravstvenih uslug, predvsem v zobozdravstvu.

TOZD Vzdrževanje predlaga svojim delegatom, da na skupščinah SIS zastopajo stališča, da se morajo prek plana zbrana sredstva vračati gospodarstvu. TOZD Družbena prehrana postavlja vprašanje dograditve in vzdrževanja športne hale v Podmežakliji in zakaj se ostanek 190.000 dinarjev prenaša na krajsko skupnost za zaposlovanje, ko bi se ta sredstva lahko porabila na Jesenicah.

Delovna skupnost za komercialne in finančne zadeve zahteva, da o presežnih sredstvih lahko odloča le združeno delo.

Delovna skupnost za kadrovske in splošne zadeve ter informacije pripominja, da se sredstva skupnosti za zaposlovanje zmanjšajo za tisti delež, ki ga smatrajo kot regijsko prelivanje, v ostalih pripombah so mnenja ista, namreč, da je potrebno višje zbrane v letu 1978 poračunati takoj v začetku leta 1979. Istočasno pa predlagajo, da se zvede politična akcija in skupno z družbenopolitičnimi organizacijami ter izvršnim odborom skupščine občine prouči možnost usmeritve viškov v realizacijo tistih delov programa srednjeročnega plana v letih 1976 - 1980 za leto 1979, pri katerih vnaprej vemo, da za realizacijo ni dovolj sredstev. Postavljeno je bilo tudi vprašanje dograditve, oziroma usposobitve za delo prizidka splošne bolnice Jesenice.

Delavci trgovske organizacije Ročca zbrani na svojem zboru, pa so imeli pripombe na višino prispevnih stopenj SIS za izobraževanje in povečanje obveznosti za skupni program telesnokulturne skupnosti Slovenije. V prvem primeru postavljajo zahtevo, da se natančno ugotovi in opredeli vse vrste stroškov, še zlasti odplačila tekočih anuitet, anuitet za nazaj, sredstva za redno dejavnost, skupno porabo in za druge izdatke. V drugem pa zahtevajo, da se predloži natančna razčlenitev, zakaj so predvidena povečana sredstva od 0,08 na 0,10.

Nadalje zahtevajo od SIS, da v obdobju 1979/80 uresničijo:

ČLOVEK IN DRUŽBENA SAMOZAŠČITA

— da združijo službe, ki se smiselno lahko združijo in bi bilo delo tako bolj kvalitetno, zlasti pa racionalno opravljeno,

— da se SIS predhodno dogovori o nabavi kakršnihkoli novih osnovnih sredstev, še zlasti razne opreme, biro strojev in podobno, ki naj bi jih skupno koristili in ne vsak zase,

— da se v SIS strogo spoštujejo dogovorjene obveznosti glede delitve osebnih dohodkov in sredstev za skupno porabo,

— da ne preplačujejo delavcev na posameznih delovnih mestih, primerjati se morajo z delovnimi mesti s podobnimi nalogami in deli v združenem delu,

— da pri izplačilu sredstev skupne porabe upoštevajo določila sindikalne liste, oziroma določila svojih samoupravnih sporazumov, vendar ne vedno in povsod zgornjo mejo, zlasti pri regresih za letni dopust, ki ga morajo diferencirati, prav tako naj se znesek pri prehrani med delom prilagodi gospodarstvu, oziroma naj se ne sprejema maksimalna meja.

Nadalje zahtevajo, da vse skupnosti javno objavijo podatke o:

1. izplačanih osebnih dohodkih po delovnih mestih za leto 1978 (za devet mesecev);

2. o izplačanih regresih za letni dopust po delovnih mestih;

3. koliko izplačujejo za dnevno prehrano med delom;

4. koliko sredstev so porabili za reprezentanco, kilometrine in dnevnice.

Vzgojno varstvena ustanova ima v glavnem pripombe, da bi se pri dejavnostih SIS za zdravstveno varstvo in telesno kulturo bolj upoštevalo tudi najmlajše v vzgojno varstvenih ustanovah.

Splošna bolnica Jesenice in obratna ambulantna železarna ne soglašata z zmanjšanjem prispevne stopnje za zdravstvo od 7,17% na 7,0%, glede na zdravstveno stanje delavcev in potrebo v zdravstvu.

Zveza združenja borcev NOV občinski odbor Jesenice ima naslednje pripombe:

Iz programov skupnosti otroškega varstva in izobraževalne skupnosti ni razvidno, da ima namen sodelovanja z zamejstvom, kljub razpravi in pozivom republiških in občinskih družbenopolitičnih organizacij.

Pri kulturni skupnosti pa ni razvidno iz rubrike 5 (spomeniško varstvo z akcijami 503.000 din) za kakšno spomeniško varstvo gre. Odboru ni jasno, če so v tem varstvu zajeti tudi spomeniki in spominska obeležja NOV. Smatrajo tudi, da je postavka za kulturne stike z zamejstvom v višini 26.000 din prenizka. Pri telesnokulturni skupnosti pa pod osnovno dejavnost ni vnešena športno kulturna prireditev kurirski smuk na Pristavi, prav tako ni v predlogu pohoda mladine na Pristavo ob 25. maju.

Pri zdravstvenem varstvu pa ima občinski odbor ZZZ NOV pripombo, da kljub raznim dogovorom še vedno ni zadovoljivo rešeno vprašanje zdravstvenega varstva borcev, še posebno zobozdravstva. Ravno tako ni razvidno, koliko bo v letu 1979 in 1980 namenjenih sredstev za zdravstveno varstvo borcev. Pripominjam, da je vprašanje dispanzerja za borce rešeno z novim letom 1979.

Krajevna skupnost Javornik — Koroška Bela pa ugotavlja, da še vedno ostane nerešeno vprašanje sredstev potrebnih za preureditev osnovne šole Karavanskih kurirjev NOV in njeno preobrazbo v celodnevno šolo. Smatrajo, da bi bilo potrebno to vnesti v samoupravni sporazum SIS za vzgojo in izobraževanje.

Pri kulturni skupnosti pa imajo pripombe glede sodelovanja z zamejstvom, ker je iz programa razvidno, da je ta minimalen in bi morali razširiti in pri tem vključiti tudi kulturne skupine, ki doslej niso bile upoštewane in to iz različnih krajevnih skupnosti jeseniške občine.

K samoupravnemu sporazumu zdravstvene skupnosti pa se pripombe nanašajo na participacijo občanov za zdravstvene usluge. Smatrajo, da ti premalo upoštevajo dogovorjena stališča in določila samoupravnih aktov in drugih predpisov. Posebne pripombe pa so bile dane na višino prispevnih stopenj, da so te previsoke in so v porastu in predstavljajo prevelike obremenitve. Predvsem se to nanaša na prispevne stopnje za zdravstvo, za komunalno dejavnost in varstvo pred požari.

Vse te pripombe so bile zbrane iz poslanih poročil o javni razpravi o dopolnitvi k samoupravnim sporazumom o temeljih plana SIS.

Pripombe zbral
Stane Torkar

Z razvojem politične kulture in samoupravljalске zavesti postaja delovni človek tudi nosilec varovanja ustavnih pravic in svoboščin, varstva družbenega premoženja, osebne in premoženjske varnosti, pogojev za svobodni družbeni razvoj ter naše neodvisnosti, nedotakljivosti države in varstva ustavne ureditve. Z odločnostjo o pogojih in rezultatih dela, delovni ljudje krepijo in hkrati varujejo materialno podlago družbenoekonomskega razvoja ter razvijajo in uveljavljajo družbeno samozaščitno aktivnost kot pomemben sestavni del samoupravljanja in oblasti delavskega razreda na vseh področjih družbenega dela in življenja.

Družbeno samozaščitno delovanje delovnih ljudi in občanov v krajevnih skupnostih in v temeljnih organizacijah združenega dela mora postati pogoj in izraz samoupravnega položaja delovnega človeka v združenem delu in drugih samoupravnih organizacijah in skupnostih. Takšnemu pomenu družbene samozaščite mora ustrezati njena samoupravna organiziranost in temeljnih organizacijah združenega dela in v krajevnih skupnostih. To mora omogočati delovnim ljudem in občanom, da bodo lahko učinkovito varovali temeljne družbene vrednote, družbeno lastnino in rezultate svojega dela, uveljavljali svoje pravice in odgovornosti, svoje interese in potrebe ter razvijali demokratične samoupravne poti za njihovo izražanje, uveljavljanje in usklajevanje.

Z akcijo vseh družbenopolitičnih dejavnikov moramo neprestano utrjevati zavest in usposobljenost delovnih ljudi in občanov v njihovih samoupravnih organizacijah in skupnostih, v katerih živijo in delajo, da bodo v celoti pripravljeni uresničevati svoje pravice in dolžnosti, ki jih imajo pri varovanju svojega, z ustavo opredeljenega družbenega položaja.

Da bi uspešno uresnili sklepe, bo treba doseči, da bodo delovni ljudje in občani neposredno uveljavljali svoje interese za varnost povsod, kjer se neposredno združujejo, delajo in živijo, to je v delovnih enotah, soseskah, ulicah, vaseh, društvih itd. Hkrati moramo v krajevni skupnosti tesneje povezati družbeno samozaščitne interese in zato vse samoupravne organizacije — zlasti temeljne organizacije združenega dela, enote temeljnih skupnosti, samoupravnih interesnih skupnosti in druge samoupravne organizacije ter skupnosti in njihove organe za skupno urejanje vprašanj družbene samozaščite. Tako se bo krajevna skupnost v sistemu družbene samozaščite uveljavila kot samoupravna celota, v kateri so povezani napor in akcije vseh za varnost naše družbe pomembnih in odgovornih dejavnikov. Da bi to dosegli, je treba uveljaviti svete oziroma skupščine krajevnih skupnosti kot mesta povezovanja. Konkretno oblike, načine in vsebino tega medsebojnega povezovanja pa morajo urejati same krajevnne skupnosti in jih potrditi v svojih statutih in drugih ustreznih samoupravnih aktih.

Za varovanje življenjskih in delovnih pogojev ter za neposredno in organizirano delovanje delovnih ljudi in občanov v družbeni samozaščiti in kot množični temelj obrambe je treba še odločneje ustanavljati narodno zaščito. Nosilci in izvajalci narodne zaščite so vsi delovni ljudje in občani v temeljnih organizacijah združenega dela oziroma krajevnih skupnostih. Podlaga za uresničevanje funkcije narodne zaščite je ustavna pravica in dolžnost slehernega, da varuje in brani samoupravni socialistični sistem ter pogoje za svoje nemoteno delo in življenje in se organizirano postavlja po robu vsem škodljivim pojavom ter sovratnemu delovanju.

Narodno zaščito moramo uveljaviti kot najširšo obliko vključevanja delovnih ljudi in občanov, zato se moramo postaviti po robu vsem težnjam po zmanjševanju njene množičnosti. Narava nalog, njihov obseg in razmere določajo, kakšen krog delovnih ljudi in občanov se aktivno vključuje v uresničevanje nalog narodne zaščite v posameznem obdobju ali na posameznem območju.

V temeljnih samoupravnih aktih sleherne samoupravne organizacije in skupnosti je treba na podlagi ustave in zakona o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah opredeliti naloge ter načine organiziranja in uresničevanja družbene samozaščite. Pogoji za opredelitev teh nalog so ocene varnostnopolitičnih razmer, ki so jih dolžni izdelati in stalno dopolnjevati nosilci družbene samozaščite na vseh ravneh in v vseh okoljih. Te ocene so hkrati tudi osnova za oblikovanje programov družbene samozaščitne aktivnosti, ki morajo upoštevati raznovrstnost in posebnosti temeljnih in drugih organizacij združenega dela, krajevnih skupnosti, družbenih organizacij, društev in družbenopolitičnih skupnosti. Različna varnostna problematika zahteva izvirne rešitve, posebne naloge in specifično organiziranost v posameznih okoljih.

Varnostno-politične ocene in programi morajo biti osnova za učinkovito organiziranost in celovito družbeno samoupravno aktivnost pri uresničevanju družbene samozaščite in osnova zaščitnih in varnostnih ukrepov v družbenopolitičnih, samoupravnih, poslovnih, strokovnih in drugih programih delovanja ter odločitve. Zato je treba doseči, da bodo o njih razpravljali ljudje in občani na zborih delovnih ljudi in občanov ter v delegacijah in drugih samoupravnih delegatskih organih.

V skladu z interesi, zaradi katerih se delovni ljudje in občani združujejo v družbene organizacije in društva, je treba v njih doseči širšo in bogatejšo vsebinsko aktivnost na področju družbene samozaščite. Njihova prizadevanja ne morejo biti usmerjena zgolj na opredeljevanje nalog s področja družbene samozaščite v statutih in pravilih. Njihova pozornost in akcija morata biti usmerjeni zlasti v uresničevanje konkretnih nalog, pri čemer je treba še posebej upoštevati specifičnosti posamezne organizacije in njeno bogatstvo z moralno-političnimi razsežnostmi, ki v konkretnih aktivnostih na področju družbene samozaščite utrjujejo socialistično zavest članstva teh organizacij.

Poseben poudarek bomo morali v prihodnje nameniti spoznavanju idejnih in teoretičnih izhodišč družbene samozaščite, razumevanju vseh njenih smotrov ter usposabljanju delovnih ljudi in občanov za uspešno uresničevanje konkretnih družbenozaščitnih nalog. Da bi dosegli zaželeno rezultate, bo treba celoviteje urediti sistem usposabljanja na tem področju in prilagoditi izhodiščem in smotrom družbene samozaščite vsebino učnih programov tudi v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Družbena samozaščita mora postati sestavni del celotnega učno-vzgojnega procesa. Ta proces mora potekati stalno kot enakovreden sestavni del vseh izobraževalnih programov, ki izhajajo iz splošnih družbenih spoznanj in interesov kot iz razmer v konkretnih okoljih. V družbenopolitičnih organizacijah moramo skrbeti, da se bodo ti programi dopolnjevali z aktualnimi nalogami in novimi spoznanji in tako omogočali stalno poglobljanje varnostne kulture delovnih ljudi in občanov.

V obveščanju delovnih ljudi in občanov je treba sistematično zajeti varnostne vidike in razsežnosti. Sveti, uredništva, samoupravni organi in novinarji v sredstvih množičnega obveščanja morajo zavzeti do varnostne problematike naše družbe aktivnejši odnos, zlasti pa učinkoviteje in hitreje reagirati na različne negativne pojave ali procese ter psihološke pritiske. Njihovo delovanje naj se ne omeji zgolj na obravnavanje varnostnih vprašanj v posebnih rubrikah, marveč mora družbena samozaščita postati vsebina celotnega javnega obveščanja. To je pogoj, da bodo delovni ljudje usposobljeni za pravočasno preprečevanje in osamitev vsega negativnega, kar spremlja naše vsakdanje življenje in se postavlja po robu naši družbeni razvojni usmeritvi. V obveščanju delovnih ljudi in občanov moramo bolj zajeti kritično analizo vzrokov za nastajanje negativnih pojavov in iskanje najustrežnejših načinov ter sredstev za njihovo odpravljanje v okoljih, v katerih so nastajali.

Vse organizirane socialistične sile morajo pri opredeljevanju meril in načel za uresničevanje kadrovske politike posvetiti posebno skrb tudi družbenosamozaščitnim vidikom. Vodilni kadri se morajo vključevati v organiziranje samozaščitnih aktivnosti. Pri izbiri teh kadrov je zato treba dosledno upoštevati njihovo osveščenost, moralno-politične kvalitete in družbeno-politično prakso, posebno pozornost pa je treba posvetiti njihovu načrtnemu idejnopolitičnemu in družbenosamozaščitnemu usposabljanju. Pri kadrovanju v organe in za operativne naloge na področju družbene samozaščite moramo odločno preprečevati vse pojave sektaštva. Skrbeti je treba tudi za večje vključevanje žensk in za pomlajevanje kadrov v organih, ki delajo pri obrambnih in varnostnih vprašanjih.

Državni organi, sodišča, tožilstva, organi za notranje zadeve, služba družbenega knjigovodstva, inšpekcijske in druge službe so sestavni strokovni del družbene samozaščite. Njihova naloga je, da pri opredeljevanju in uresničevanju svojih zakonitih določenih funkcij najtesneje

sodelujejo z vsemi drugimi nosilci družbene samozaščite, tako, da je njihovo strokovno delo podlaga za samoupravne in politične odločitve ter ravnanja delovnih ljudi in občanov. Podatki in poročila, ki jih pripravljajo te strokovne službe za skupščine družbenopolitičnih skupnosti in druge organe, morajo biti usmerjeni v analizo vzrokov posameznih družbeno negativnih pojavov in delovanja, saj lahko le tako omogočajo ustrezno preventivno aktivnost.

V neposredni družbenopolitični in samoupravni akciji moramo družbeno samozaščito razvijati tako, da bomo učinkovito varovali in zavarovali vse vrednote in pridobitve našega socialističnega samoupravnega razvoja, neodvisnost naše družbe, enotnost in enakopravnost narodov in narodnosti, ustavni položaj delovnega človeka ter njegove samoupravne pravice in interese, življenjske razmere ter delovne pogoje in rezultate. Pri tem pa moramo posebno pozornost družbenopolitičnih organizacij, samoupravnih organov, delegatskih skupščin in državnih organov ter služb posvetiti življenjsko in politično najpomembnejšim vprašanjem. V skladu z razvojem našega političnega sistema in utrjevanjem samoupravnega položaja delavcev v združenem delu in družbi moramo zagotoviti učinkovito družbeno samozaščito delovnih ljudi in občanov pred birokratskimi in tehno-kratskimi postopki, ki ovirajo uresničevanje samoupravnih odnosov. V celotni družbeni praksi moramo ustvariti takšne razmere, da bo zaščita samoupravnih pravic, samoupravnih interesov in svoboščin delovnega človeka, ki izvirajo iz dela, v ospredju akcije zlasti organizacij zveze komunistov, socialistične zveze in sindikatov, samoupravnih in državnih organov in služb in še posebej samoupravne delavske kontrole.

Pri zaščiti družbenega premoženja, to je skupnih rezultatov dela delovnih ljudi, moramo nadaljevati in pospešiti usklajeno družbenosamozaščitno akcijo družbenopolitičnih, samoupravnih in drugih družbenih dejavnikov. Zaradi pomena materialnega temelja samoupravljanja za razvoj socialističnih samoupravnih odnosov je treba utrjevati zavest o neodtujljivosti rezultatov dela, o nujnosti preprečevanja neupravičenega prilasčanja, o nepopustljivosti do vseh oblik okoriščanja in malomarnosti pri razpolaganju z družbenimi sredstvi. Hkrati moramo dosledno izgrajevati in utrjevati obstoječe družbene norme, ustavnost in zakonitost. Posebno pozornost pa moramo posvetiti ustvarjanju takega družbenega vzdušja, ki bo samo po sebi zagotavljalo odgovornost do družbenih in delovnih sredstev.

Izrednega pomena je vprašanje zavarovanja življenj in družbenega bogastva v prometu, zlasti cestnem. Ob siceršnji stagnaciji oz. zmanjševanju števila drugih družbeno škod-

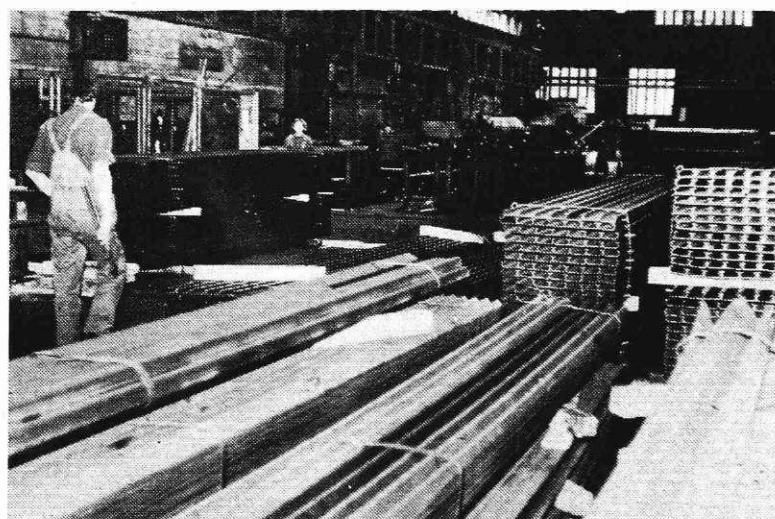
ljivih pojavov, že vrsto let ugotavljamo, da nesreče na naših cestah dobivajo vse večje in prevelike razsežnosti. Nujni so torej, takojšnji zelo odločni vsestranski ukrepi, ki bodo zagotovili večjo varnost prometa. Prometna varnost je torej zelo aktualna naloga družbenosamozaščitne aktivnosti in mora biti zato zajeta v vsa prizadevanja za zaščito življenj in družbenega bogastva. Prav tako je treba zagotoviti učinkovitejše ukrepe zlasti za varstvo okolja za zaščito pri delu in za varnost pred požari. Ta vprašanja zaščite morajo biti enako vredna v ospredju politične pozornosti in akcije subjektivnih in samoupravnih sil družbe.

Se naprej mora ostajati v središču aktivnosti družbene samozaščite pozornost do vseh oblik pritiskov na našo družbeno ureditev, samoupravljanje, bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti, neuvrščene ne neodvisnost. Posebno pozornost moramo biti na vse tiste pojave, ki skušajo na različne načine hromiti in rušiti naš socialistični samoupravni sistem. Ob dejstvu, da je Jugoslavija in Slovenija odprta do ostalih delov sveta v političnem, ekonomskem in kulturnem pogledu, moramo biti pripravljeni obraniti družbo pred vsemi sovražnimi vplivi. Zato se morajo družbenopolitične organizacije v vseh okoljih nenehno usposablјati, da bodo sposobne nesamoupravne in nesocialistične pojave samoiniciativno ocenjevati in preprečevati njihov vpliv in možnost, da bi kakor koli vnašali malodušje med delovne ljudi in občane.

Izpeljati je treba takšno organiziranje socialistične zveze, ki bo omogočalo, da bo kot demokratična zveza vseh delovnih ljudi in občanov in enotna fronta vseh organiziranih socialističnih sil v sistemu neposredne socialistične demokracije, lahko v vseh družbenih celicah zagotavljala dogovarjanje in usklajevanje vseh interesov tudi pri uresničevanju družbene samozaščite. Aktivnost organizacij socialistične zveze in vseh drugih družbenopolitičnih in družbenih dejavnikov pri zagotavljanju pogojev za celovito opredeljeno varnost delovnih ljudi mora postati njihova trajna naloga.

Doseči moramo stalno usklajevanje in izpopolnjevanje programov družbenopolitične aktivnosti. Pri tem imajo posebno vlogo koordinacijski odbori za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito pri občinskih konferencah SZDL oz. ustreznih organi krajevnih konferenc SZDL v krajevnih skupnostih. Ti so odgovorni za usklajevanje in učinkovito izvajanje družbenopolitičnih dejavnosti na tem področju. Koordinacijski odbori za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito pri občinskih konferencah SZDL pa morajo ob tem tudi, veliko bolj kot doslej, konkretno pomagati družbenopolitičnim in drugim organizacijam v temeljnih organizacijah in skupnostih pri uresničevanju nalog v zvezi z uveljavljanjem družbene samozaščite.

Iz »Obrambe in zaščite« pripravi
Jože Urh

V profilarni na Javorniku

Železarski globus

ZDA

Uvoz železarskih izdelkov v ZDA je dosegel v letu 1978 novo, do zdaj največjo količino. Skupno je bilo uvoženih 19,16 milijonov ton v primerjavi s 17,51 milijonov ton v letu 1977. Največji dobavitelj so bile države evropske gospodarske skupnosti s 6,8 milijoni ton (leta 1977 6,16) in Japonska s 5,89 milijona ton (leta 1977 7,07). Iz teh podatkov vidimo, da je uvoz iz države EGS lani narasel, medtem ko se je iz Japonske zmanjšal.

MEHIKA

V Mehiki in na Japonskem sta bila ustanovljena dva strokovna odbora z namenom, da bi čim bolj razvili tehnično sodelovanje med tema dvema državama na področju železarstva. Zaenkrat se dogovarjajo o

tem, da bi japonska stran nudila tehnično pomoč pri povečanju proizvodnih zmogljivosti dveh največjih mehiških železarn v Siciartsu in Monterreyu. Pri tem obstaja možnost, da bo mehiška stran plačala svoje obveznosti z dobavami nafte.

ŠPANJA

Pet španskih železarn, ki proizvajajo surovo jeklo v obločnih električnih pečeh, se je odločilo za nabavljanje železove gobe iz Kanade. Ta bo v vložku teh peči nadomestila del jeklenega odpadka, ki ga sedaj v veliki meri kupujejo v inozemstvu. Naročili so skupno 150.000 ton železove gobe proizvedene po Midrex postopku, ki jo bodo prejeli v obdobju maj—december letošnjega leta v količinah 15.000 do 18.000 ton.

DOPISUJTE
V ŽELEZARJA

IVAN JAN IZ KRONIKE KOKRŠKEGA ODREDA 3

Podobne potrebe je predsem za potrebe prvega bataljona koroškega odreda pod Stolom izdeloval čevlarska delavnica »Knafeč 111« ali »Golice«. Čeprav je bila največja in je bilo v njej izdelanih največ novih čevljev in škornjev, natančnejših poročil ni v arhivu.

Pa še primer krojaške delavnice »Begunjsčica« ali »222«. V poročilu delavnice za 25. november 1944 je našeto, da so: — popravili hlače Dojmoč iz gospodarske komisije Radoljice; — za namestnika politkomisarja tretjega bataljona izdelovali palerino; — kurirju iz tretjega bataljona popravili suknjič; — za namestnika politkomisarja odreda izdelovali suknjič in hlače; — za Poljeta in Pretnarja iz ambulante »Be« popravili suknjič in hlače;

— za frizerja Nika in čevlarno »Golice« obrnili suknjič in hlače. Ali pa podatek 25. januarja 1945: — krojači so iz 108 metrov blaga dokončali izdelavo 22 pelerin. Po naročilu odredne intendature jih je deset dobil prvi, deset pa tretji bataljon itd.

Med 7. in 22. februarjem 1945 pa je krojaška delavnica, na primer opravila 3–4 večja različna dela. To so bila večja popravila in izdelovanje novih oblek ali šivanje Titork. Delavnica je šivala za ves odred. Večji del teh delavnic je bil res zasnovan že v času obstoja Gorenjskega odreda spomladi 1944, vendar so bile dosti manjše. Z naraščanjem potreb in novih borcev so v koroškem odredu povečevali tudi delavnice, brez katerih bi bilo opremljanje borcev še dosti težje kot je bilo. Proti koncu vojne so bile te delavnice že tako izpopolnjene, da so izdelovale zavidanja vredne čevlje, škornje, obleke in drugo opremo, vendar vseh potreb kljub prizadevanjem niso mogle pokrivati.

Na področju gospodarjenja je bila v odredu važna tudi boljša ali slabša intendantna služba. Intendantca je delovala v vseh enotah, pri štabu odreda pa je bil intendant. Ta je skupaj z ostalimi intendantmi skrbel za razne nabave, za stik s terenom, za ustrezno delitev ter čim racionalnejšo potrošnjo. V zvezi s tem je iz bataljonov, delavnic, ustanov in skladišč dobival tudi poročila, on pa jih je dostavljal ustrezni službi v štab četrtne operativne cone. Poročila kažejo, da je bilo to poslovanje vedno boljše, seveda obremenjeno z vsemi pomanjkanji, ki so bila med hajkami ter pozimi dosti večja kot sicer.

Za primer nekaj teh poročil: — Skladišče dve pri štabu koroškega odreda 8. 1. 1945 poroča da je bil prejet naslednji material: — 8 kož polrne kravine; 5 kož črne konjine; 27 drugih konjskih kož; 14 kož za podloge; 2 koži kravjega boka; 27 kož črnega telečjega boka; 57 kož rjavega telečjega boka; ... 26 metrov bele kontenine; 1,25 metra modre klubčevine itd.

— Intendant Staba KO pa 19. 1. 1945 intendanturi četrtne operativne cone pošilja pregled blagajne za mesec december 1944. Razpredelnica kaže, koliko denarja je v blagajni odrednega štaba ter koliko je bilo poslano posameznim bataljonom in ostalim.

Na koncu poroča: izdano je bilo 6.102,76 RM, saldo pa je še vedno 6.996 RM. — Obširnejše poročilo o gospodarskem stanju za februar v koroškem odredu je, na primer odredni intendant postal conski intendant 5. 3. 1945. V njem je podan pregled o prehrani, opremitvi, denarju, o delavnicah in delu ter o zalogah in potrebah.

Na koncu tudi poroča, da so čevlarske delavnice v februarju izdelale »47 parov čevljev, 9 parov škornjev, 36 opasačev, 6 ahtov za arhiv, 27 torbic za okvirje (za mitralješke) in več drobnarij.«

Vsi podatki za to poglavje so vzeti iz poročil in pregledov o delavnicah in ustanovah koroškega odreda po datumih, kakor so omenjeni v tekstu. Poleg tega so ustanove in delavnice navedene na osnovi, ki ga je štab koroškega odreda poslal okružnemu odboru OF Kranj dne 1. 2. 1945. Vse navedeno je v arhivu NOB muzeja Trzin, ter v IZDG, f. 339/III-2.

Za čevlarsko delavnico je dopolnilni zapis 1975. leta prispeval njen član Anton Brejc iz Begunj. Rokopis je v avtorjevem arhivu.

SANITETA V ODREDU

Tako kakor ostale službe, so v odredu postopoma gradili in dograjevali tudi saniteto. Razvijali so jo na osnovah, ki jih je še v času gorenjskega odreda s svojo maloštevilno ekipo vzpostavil prvi gorenjski partizanski zdravnik dr. Eduard Pohar.

Od obnove koroškega odreda v avgustu 1944 je bila sanitetna služba, oziroma organizacija, vzpostavljena in neprestano dopolnjevana. Kakor za ostale, tako je tudi za sanitetno službo v odredu skrbel ožji odredni štab neposredno, ki je v začetku oktobra, po odhodu dr. Eduarda Poharja v štab devetega korpusa, imenoval apotekarskega referenta. Prvi tak referent je bila, zaradi pomanjkanja medicinskega kadra, tovarišica Frani Knez-Sonja-Sifrer. Naloga tega pristabnega referenta je bila večstranska: skrbel je za zdravlila in sanitetne potrebe, za sanitetno osebje po ambulantah in bataljoni, za zdravstveno stanje v odredu, za ustrezno administracijo in poročila, ter vse ostalo, kar je sodilo k odredni saniteti in njenemu razvijanju.

Sredi novembra je bil za novega sanitetnega referenta imenovan medicinec Rudolf Malovašič, ki je dotlej deloval v drugem bataljonu, Fani Knez-Sonja pa je prevzela drugo dolžnost.

S tem je bil v sanitetnem pogledu storjen korak dalje, kajti novi referent se ni ukvarjal le z organizacijo in administracijo, temveč je tudi v strokovnem pogledu zelo koristil.

kajti poleg ambulant je obiskoval tudi bataljone in jim nudil medicinsko pomoč.

Rudolf Malovašič je ostal sanitetni referent odreda do konca vojne in nazadnje šel tudi z odredom prek Karavank na Koroško.

Poleg sanitetnih ustanov-ambulant kjer so skrbeli predsem za najbolj prizadete ranjence in bolnike, je bila bolniška služba organizirana tudi po bataljoni. Spočetka je bila bolj šibka, s prihajanjem ustrežnejšega sanitetnega kadra s terena ter z uspešnim usposabljanjem bolničarjev in bolničark pa je bilo to iz tedna v teden boljše. Sanitetna organizacija po bataljoni je bila izpeljana takole:

— pri štabih bataljonov je bil postavljen bataljonski bolničar. Ti so bili v 1. bataljonu Franc Zalar in nato Adolf Dežman, ki mu je nekaj časa pomagala tudi Marija Kočvar-Zorka, poslana iz ambulante »A«; v 2. bataljonu za Janezom Tanjškom, Rudolfom Malovašičem in Gašperjem Jasenovcem je bil nazadnje Marjan Ahačič; v 3. bataljonu je bila bataljonska bolničarka Milica Erman-Kastrun.

— po četah so delovali četni bolničarji. Med njimi so bili: Peter Valter, Gašper Jesenovec, Francka Lukanc, Nada Zorčan, Angela Ahačič-Sonja in drugi.

Bataljonski bolničarji so po enotah zdravili manjše poškodbe, pregledovali mobilizirance, skrbeli za osnovno higieno, kot je, razkuževanje oblek, odpravljanje mrčesa, zdravili so prehlade in vročine, nudili prvo pomoč, izvajali so dezinfekcijo in ostala opravila ter poučevali tako četne bolničarje kakor tudi moštvo. Pri tem so skrbeli tudi za osnovno sanitetno opremo in vzdrževali stike s poveljstvi, kar se je odražalo v vsakodnevnih poročanjih o zdravstvenem stanju moštva. Skrbeli so, da je bil vsaj vsak bolničar in bolničarka opremljen s kompletom prve pomoči, sčasoma pa so bili vsaj delno s tem opremljeni tudi nekateri drugi borci.

Iz bataljonov so pod vodstvom bolničarjev hujše ranjene borce pošiljali v ambulante: 1. in v veliki večini 3. bataljon je svoje ljudi vodil v ambulanto »B«; 2. in ostale ustanove, ki so delovale na območju Staričice in Trzinca pa v ambulanto »A«. Sicer pa so jih vodili ali nosili v tisto ambulanto, ki je bila trenutno bližja.

Bolničarji in bolničarke v bataljoni pa so nudili predsem prvo pomoč na položajih in v taboriščih. Če je bilo treba ranjenca odnesti do ambulante, je za to moral poskrbeti bataljonski bolničar z ekipo, ki si jo je zagotovil že pred raznimi spopadi in napadi. Prenajanje ranjenih ni bilo le fizično težko, ker je bil teren strm in grd, temveč zaradi nemških in domobranskih zased tudi nevarno. Tak težaven primer je bil 3. decembra 1944 s hudim ranjenim Jožetom Koblarjem-Živkom, ki ga je bilo treba iz Kovorja potihno prenesti pod Begunjsčico. Toda že le rahlo pribehen ranjenec je skoraj vso nevarno pot močno kričal in naslednji dan tudi podlegel.

Milica Erman-Kastrunova, ki je bila poprej zaposlena v bolnišnici na Golniku in je ob ustanovitvi tretjega bataljona postala njegova bolničarka, je delna bolničarka opravila v enotah opisala takole:

Rupnik, ki ga ne puste v zadrugo, prične na ves glas stokati, jokati, tuliti, od togote mu je slabo, s pestmi se bije po obrazu. Pozornost se je prevesila nanj, toda ne za dolgo.

»Pustite, pustite! Koliko so drugi prejkali zaradi njega!« Doktor pogleda Torkarja, ki bi se rad še naprej raval s Majerjem: »Torkar! Vas obravnavamo, nič se niste povedali. Zdjaj, zdjaj boste padli, govorite, se vam ne smilijo lastna jetra? Naj vas prosimo na kolenih?«

»Ne dam vozniskega dovoljenja, vam že ne!« »Vprašal sem nekaj drugega. Delate se bolj pijanega, kot ste v resnici. Pa ja ne boste začeli šteti bele miši?«

Torkar se preneha izvijati, molči.

»Obnaša se kot majhen otrok, ne smemo ga prepustiti sebi,« pojasnjuje doktor Melnik.

Torkar molči, a v njegovih nemirnih očeh je opaziti razmišljanje.

Majer pokaže s prstom nanj: »Med prvim zdravljenjem je imel pijačo zakopano nekaj metrov od bolnišnice. Zvečer je kakor medved lomastil med grmičevjem.«

»Sedemdeset odstotkov teh vaših ozdravljenih pije in ti vaši klubi so popolnoma zafurana stvar! Tako se z ljudmi ne dela! Kadar je potrebno pomagati težkim primerom, takrat se vse neha! Da boste vedeli — le lahke primerčke,« se zdrami Torkar.

Cof je ravno vstal, hotel je zavrniti Torkarja, ko ponori Rupnik.

»Nehajte, dajte, nehaite govoriti! Ven, vsi ven! Pa ti! In ti...« mu omahne kazalec. Odnese so ga v ambulanto.

»Hipohondrija,« pojasni Cof, »tako bo dober,« pogleda Torkarja.

DOKTORJEVA METODA 8 PLANTAN

»Prišel sem za glaž, pa je bilo. Kaj naj rečem?«

»Dajte no, saj niste otrok. Zakaj ste se potlej prišli zdraviti? Ste se bali umreti? Ste bili vi lahek primer? Veste, tisto vaše v zvezi s klubi je navadno pobalinstvo!«

»Dobro! Pil sem, pa basta!«

»Torkar, ne silite me, da zajočem namesto vas. Pomislite vendar, koliko problemov so imeli vaši otroci, vas pa ni bilo zraven! Ali se zavedate, kaj čaka otroke, če se ne pozdravite? Nič več ne bova barantala. Vem, v odklonilni fazi ste, a morate se srečati s seboj.«

Vstane bivši pacient, sedaj laični terapevt, Zakrajšek:

»Torkar, dvakrat sem bil pri vašem direktorju, bilo je čudno, a verjeli so ti, morda so te vzeli nazaj, ker jim primanjkuje kadrov? Jaz ne bom več prosil zate, le kako naj grem še k njim? Ah, ni vredno.«

Cof stopa v krogu, s kazalcem si podpira brado.

»Vsaka žena alkoholika si želi, si večkrat zaželi, da bi moža kaj povozilo, da bi zmrazil, obležal nekje. Ne vznemirjajte se, to sem slišal od mnogih. V omamljenem stanju človek izda svojo naravo, najgloblja čustva. Alkoholik je odvisen od tistih, ki jim povzroča največ preglavic,« razmišlja v samogovoru, kar je pomenilo, da bo Torkarjev primer zaključen:

»Ta odvisnost ga boli do pobseslosti, ker se zaveda, da mu kljub vsemu želijo dobro. Rešuje se tako, da jim povzroča vse več težav, gorja. Poln je kompleksov. Vzemimo Torkarja, trdi, da ima raka na pljučih, s to fikšno idejo izsiljuje do nezvesti. Ni več prodorna oseba. V družini nastaja materiarhat, žena mora odločati, vleči, skrbeti za družini. Skratka, tak človek ni več moški v pravem pomenu te besede, zato nadkompenzira občutje mogočnosti, kar naj bi dajalo vtis, da nikogar ne potrebuje. Doživljanje v njem ni več pristno. Postaja boleč, sam sebe ne prepozna.

V končni fazi vsi iščejo pomoč. Mnoge smrt ali družinska tragedija preseneti. Organizem ni mogel prenesti njihovega teka, njihovega tempa.

Vem, po zdravljenju se je težko približati otrokom, ki veliko vedo o tebi. Ljudje bi živel lepše, bolj sproščeno, če bi imeli vsak dan enourne družinske pogovore. V otroku, čigar starša sta zapita, se porode občutki krivde, živčnosti, odmaknjenosti, kompleksi, zato moramo z njimi govoriti iskreno, pogostoma. Navidezno pozornost otrok takoj zazna, takoj ve, kdaj starša ne živita v redu, kdaj si lažeta, kdaj sta pijana,« se vzpenja do točke, ki je najbolj boleča. Nenadoma se obrne k Torkarju:

Nadaljevanje

MIROSLAV NIKOLIČ 1 SPOMINI NA PRVO SVETOVNO VOJNO IN KOROŠKO OFENZIVO

Ko sem z velikim zanimanjem prebiral članke v posebni prilogi Železarja, dne 9. novembra 1978, ob 60-letnici bojev za severno mejo Slovenije, sem v odstavku »Jugoslovanska protiofenziva« prebral stavek: »Sestega maja so pričeli prihajati v Slovenijo prvi, peti in osmi srbski pešadijski polk, artilerijske in konjeniške enote.«

Komandant prvega pešadijskega polka je bil p. polkovnik Stojan Nikolič, moj oče.

Vsebinske priloge mi je razplamtela spomine na te davne čase, ki sem jih tudi sam doživljal kot še nedorasel, toda po sili razmer že zrel in politično zaveden deček.

Glede na to, da še razpolagam z nekaterimi podatki in zapiski, sem se lotil pisanja spominov in upam, da bodo bralci v teh drobcih spominov našli nekaj zanimivih podrobnosti, ki jim bodo dopolnili sliko tega zgodovinskega obdobja.

Takoj na začetku pa bi rad pojasnil nekatere stvari, ki iz vsebine člankov niso popolnoma jasne, posebno mladim, ki o tem obdobju malo vedo.

Vojaki, podoficirji in oficirji iz Srbije so se v boje na Koroškem vključevali po dveh poteh, in sicer:

1. Eni so bili v avstrijskem ujetništvu. Po zmagoviti ofenzivi 15. septembra 1918 in proboju solunske fronte, ki sta mu sledili kapitulaciji Bolgarije 25. septembra in razpad in kapitulacija Avstrije 4. novembra 1918, so se iz raznih taborišč v Avstriji vračali domov v Srbijo.

V Ljubljani je bila 31. oktobra ustanovljena narodna vlada Slovenije, ki je v svojo vojsko povabila ne samo Slovence in ostale Jugoslovane, pripadnike propadle avstrijske vojske, temveč tudi Srbe ujetnike, ki so se skozi Slovenijo vračali domov. Poleg zavedenih Slovencev se je v vojsko narodne vlade Slovenije prostovoljno prijavilo tudi veliko Srbov.

Eni so se priključili koroškim borcem, drugi so skupno s slovenskimi tovariši pod vodstvom majorja Švabiča zavrnili Italijane pri Logatcu, tretji so bili v raznih formacijah razmeščeni po Sloveniji. Med njimi je bil tudi moj ujec peš. kapetan Ika Panič, ki je na povratku iz taborišča pri Salzburgu ostal v Ljubljani. Šele leta 1919 je za nekaj dni prišel v Negotin pogledat mater in družino.

Vse do začetka maja 1919 so bile te enote pod komando narodne vlade Slovenije, ki je odredila tudi ponesrečeno ofenzivo 29. aprila 1919.

2. Drugi so bili pripadniki srbske regularne vojske, večinoma vojščaki že od prve balkanske vojne proti Turkom leta 1912. Le-ti so bili pod komando srbske, potem pa jugoslovanske vrhovne komande. V formacijah te regularne vojske je bilo veliko prostovoljcev Slovencev in drugih Jugoslovancev, ki so se na solunski fronti ali še prej, priključili srbski vojski. Formirali so jugoslovansko divizijo, toda dosti jih je bilo še v drugih enotah.

Enote te regularne vojske so se udeležile šele zadnje ofenzive na Koroškem 28. maja 1919.

Postavlja se vprašanje, zakaj ta zmagovita, v trdih in dolgotrajnih bojih prekaljena vojska z visoko moralo ni takoj posegla oz. intervenirala v koroških bojih? Lahko bi šla do Dunaja, vendarle ni smela! Prvič po mednarodnem pravu: Po kapitulaciji in razpadu Avstro-Ogrske države je nehal obstajati suvereni, ki je Srbiji leta 1914 napovedal vojno. Drugič zaradi zavezništva. Edino Francija je vedno zagovarjala srbske in jugoslovanske interese. Britanija je bila dvolična in je imela nekaj sentimentalni odnos do Avstrije (kot tudi po letu 1945!). Italija pa je bila izrazita nasprotnica jugoslovanskih interesov in je odkrito in prikrito podpirala zmanjšano Avstrijo, ki ji ni bila več nevarna. Wilson, predsednik USA, pa je zagovarjal svoje humane principe: samoodločba narodov itn., ki so se včasih obrnili proti našim interesom. Ni poznal vseh zapletenih problemov v Evropi. Končno je o vsem odločala mirovna konferenca v Parizu, kjer so »taveliki« imeli glavno besedo. Do končne odločbe pa so spore in celo spopade med narodi-dediči bivše K. u. K.-monarhije, kot kaže, tolerirali.

Vendar, ko je situacija na Koroškem po neuspešni ofenzivi 29. aprila postala vroča, je vojaško vodstvo nove države Srbov, Hrvatov in Slovencev poseglo vmes.

NOVEMBER
NA
OTOKU CRESU
EDO
TORKAR
10

Ko sem prišel do zadnje hiše v vasi, sem se opogumil in potrkal na vrata. Odpret mi je prišel mož, star kot zemlja. Ko sem mu pomolil prazno čutarico je takoj razumel, za kaj gre, vzel mi jo je in jo šel napolniti, zraven pa mi je prinesel še šilce pelinkovca — domača proizvodnja, se je pohvalil.

Do odhoda trajekta iz Porozine v Reko sem imel še sedem ur časa. Ker mi je bil stavec zagotovil, da iz Belega do Porozine ni več kot dve uri hoje, sem se na polovici poti ustavil na neki livadi, da bi se spočil in si skuhal kosilo. Toda moj bencinski gorilnik je že spet odpovedal poslušnost, čeprav sem v Cresu zamenjal gorivo: namesto špirta sem v rezervoarček nalil bencin (tistega za čiščenje, ker drugega nisem dobil). In tako s kosilom v naravi tudi tokrat ni bilo nič... Misel na to, da sem gorilnik ves teden brez haska prenašal v nahrbtniku, zraven pa še za cel kilogram konzerv, tri vrečke Podravke juhe in polkilo škaflo instant polente, me je tako strašno pogrela, da sem vse skupaj razen gorilnika (pa še pri njem me je srbelo roka) zmetal daleč na drugo stran livade.

Mojo že tako slabo voljo so še stopnjevali oblaki, ki so se začeli zbirati na nebu in pokanje pušk italijanskih lovcev v moji neposredni bližini. Navsezadnje si bom lahko še čestital, če mi bo uspelo oditi s tega otoka s celo kožo, sem pomislil.

Do Porozine naj bi imel še eno uro hoda, pa sem iz te ene ure napravil tri. Čisto v mojem stilu. Za slovo od otoka Cresa me je še temeljito namočil dež, tako, da sem prišel v Porozine moker kot miš.

Tako. Kozjih stezic na Cresu je zmanjkalo, pa tudi meni je zmanjkalo listov za pisalni stroj. Krasno! — temu se reče koordiniran zaključek. Pojdimo zdaj spat, preden se zdani, da se bomo še pred nočjo zbudili.

NOVEMBER 1977 KONEC

NOVICE IZ RADOVLJIŠKE OBČINE

Na 41. seji izvršnega sveta OS Radovljica 12. marca so člani sveta ponovno obravnavali osnutek operativnega programa nalog pri uresničevanju občinske resolucije za 1979 in ga z nekaterimi dopolnili sprejeli kot predlog za naslednjo sejo občinske skupščine. Prav tako so potrdili osnutek družbenega dogovora o družbeni samozasčiti in predlog družbenega dogovora o uresničevanju kadrovske politike v SRS, ki ga bo prav tako morala potrditi občinska skupščina. Na dnevnem redu je bilo več lokacijskih zadev in reševanje vlog zasebnikov za dovolitev uporabe dopolnilnega dela nad 5 do 7 delavcev. Na seji so imenovali članke komisije za reševanje pritožb davčnih zavezan- cev iz kmetijskega sektorja.

Predsedstvo občinske skupščine Radovljica je na 7. seji 14. marca razpravljalo o graditvi, ki bo v obravnavi na devetih ločenih sejah vseh zborov konec marca. Beseda je tekla tudi o predlogu programov izobraževalnega centra za ljudsko obrambo v Poljčah, o doslej vpisanih viških posojila za ceste, o izgradnji nakupovalnega centra v Lescah, o črni gradnjah in o kadrovskih potrebah v izvršnem svetu in upravnih organih občinske skupščine.

Na zadnji seji aktiva komunistov delavcev neposrednih proizvajalcev pri OK ZK Radovljica so delegati iz vseh OO ZK gospodarskih delovnih organizacij izvolili za novega sekretarja Jožeta Varla, delegata OO ZK Plamen Kropa, in petčlanski sekretariat aktiva. Spregovorili so o nalogah komunistov iz neposredne proizvodnje pri pripravah za izdelavo srednjeročnih planov za obdobje 1981-1985, ki so že v teku v OZD in TOZD. Ocenili so tudi potek akcije zaključnih računov za 1978 in kako so se vključili komunisti v svojih delovnih sredinah. Dogovorili so se, da bo podrobno oceno izdelal sekretariat aktiva še v marcu, ko bo pripravil tudi akcijski program aktiva za 1979. leto.

Prejšnji teden se je sešlo na 10. seji predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Radovljica. Dogovorili so se o pripravah na sklic 3. seje občinskega odbora, ki bo 27. marca. Potrdili so programe vseh svojih komisij in predlog akcijskega programa za nadaljnje reševanje družbenoekonomskega in političnega položaja borcev NOV, drugih borcev in vojaških invalidov v občini. Predsedstvo je izvolilo tudi štiri svoje delegate v OK SZDL Radovljica.

Na 19 temeljnih kandidacijskih konferencah KK SZDL v radovljiški občini, ki so bile sklicane v roku do 6. marca, je glasovalo za člane predsedstva SFRJ, SRS in družbenopolitični zbor skupščine SRS 827 sodelujočih delegatov. Na 86 temeljnih kandidacijskih konferencah osnovnih organizacij sindikata v TOZD in OZD pa je izreklo soglasje k predlaganim kandidatom 2218 delegatov. V 39 TOZD oziroma OZD ter eni KK SZDL do roka še niso sklicali kandidacijskih konferenc.

Izvršni odbor predsedstva OK SZDL Radovljica je oblikoval spremembo kadrovske sestave novega predsedstva in OK SZDL, ki temelji na izhodišču, da bodo v prihodnjem mandatu delegati iz KK imeli v OK SZDL gibljivi mandat, baza za delegeranje pa bodo izvršni odbori KK SZDL. Stalni mandat bodo imeli samo delegati družbenopolitičnih organizacij. Po novem predlogu bodo delegerali v OK SZDL 20 delegatov KK SZDL, 15 delegatov vse občinske DPO, 27 delegatov družbene organizacije, društva in druge interesne skupine ter enega delegata družbenopolitični zbor občinske skupščine. OK SZDL bo imela torej v novem mandatu 63 delegatov, zaradi naštetih sprememb pa bodo morali spremeniti tudi poslovnik.

Ker je bil Franc Podjed, predsednik izvršnega sveta OS Radovljica izvoljen za predsednika medobčinske gospodarske zbor-

nice za Gorenjsko v Kranju, so vsi trije zbori občinske skupščine Radovljica sklenili, da OK SZDL Radovljica takoj začne izvajati kandidacijski postopek za novega predsednika izvršnega sveta. Kandidat za predsednika izvršnega sveta, ki ga bo predlagala OK SZDL, mora predsedstvu občinske skupščine po opravljenem kandidacijskem postopku predložiti tudi člane novega izvršnega sveta.

Konferenca brigadirjev pri OK ZSMS Radovljica je že pripravila program priprav za letošnje mladinske delovne akcije. Že v marcu bo v organizaciji OO ZSMS Bohinjska Bistrica stekla akcija ureditve okolice novogradnega doma Jožeta Azmana in muzeja Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici. Na njej bo ob sobotah in nedeljah sodelovalo nad 200 mladih iz vse občine. Tudi v vseh drugih KS imajo že izdelan načrt lokalnih akcij. V teku so že dogovori po OZD in KS za kadrovanje mladih v brigado Stane Žagar, ki bo julija delala na akciji Titograd 79, katere se bo udeležilo 45 brigadirjev. Za republiško akcijo Slovenske gorice v avgustu je predvideno 50 brigadirjev. V brigado za akcijo Pokljuka 79 bo vključeno tudi po 10 mladih iz prijateljskih občin Brus, Svilaž in Varazdin.

Zaradi opaznih zastojanj in pomanjkljivosti na področju razvojnih programov, raziskav in inovacij v gospodarstvu radovljiške občine, sta komite OK ZK in raziskovalna skupnost Radovljica pred dnevi razposlala vsem individualnim poslo- vodnim organom v OZD in TOZD poseben vprašalnik o stanju raziskovalne razvojne in inovacijske dejavnosti. Ko bodo zbrani vsi odgovori, določen je 31. marec, bodo izdelali analizo in pri- pravili predlog ukrepov za načrtno akcijo pozitivne teh dejav- nosti v združenem delu. Ukrepi bodo sestavni del programa komiteja OK ZK in raziskovalne skupnosti za 1979. leto.

Vsi trije zbori občinske skupščine Radovljica so na zadnjih ločenih sejah 6. in 7. marca izrekli soglasje k imenovanju dr. Marka Skulja za individualnega poslovnega organa Psi- hiatrične bolnišnice v Begunjah. Delavski svet bolnišnice je imenoval dr. Skulja že februarja.

Predsedstvo OK SZDL je na 30. seji 9. marca sprejelo sklep, da bo na priporočilo vseh treh zborov občinske skupščine takoj pričelo z izvajanjem evidentiranja in kandidacijskega postopka za kandidata novega predsednika izvršnega sveta in članov izvršnega sveta OS Radovljica.

Izvršni odbor predsedstva OK SZDL Radovljica je na 64. seji prejšnji teden ocenil družbenopolitično izobraževanje in usposabljanje delegatov v občini v preteklem letu. Ugotovil je, da je koordinacijski odbor za družbenopolitično izobraževanje pri OK SZDL, ki je bil ustanovljen že 1975. leta, šele lani začel načrtno delovati na osnovi svojega programa, ki ga je v sodele- vanju z delavsko univerzo večidel tudi realiziral. Lani je bilo na seminarjih usposobljeno nad 500 delegatov za SIS in občin- ske zbornice. Letos načrtujejo, da bo na seminarjih, ki jih bodo organizirali na Bledu, v Bohinju in v Radovljici, sodelovalo še 2270 delegatov. Predvidevajo, da bodo do konca leta organizirali 27 seminarjev, na katerih bo obravnavano osem tem iz temelj- nega programa usposabljanja delegatov RK SZDL Slovenije.

Izvršni svet OS Radovljica je na zadnji februarjski seji sprejel sklep o novih cenah geodetskih storitev, ki jih opravlja geodetska uprava pri OS Radovljica. S tem sklepom bo odsej cena ure za terensko delo višja za 20 din in bo znašala 140 din. Cena ure za pisarniško delo bo višja za 30 din in bo znašala 120 din. Ura za figurativno delo pa bo stala 70 din, kar je za 10 din več kot dosedanja cena.

Po dokončnih podatkih prijave službe oddelka za notra- nje zadeve OS Radovljica je bilo v 1978. letu na območju občine Radovljica prijavljeno 284.008 gostov, od teh 173.441 domačih in 110.567 tujih. V primerjavi z letom 1977 je bilo lani 18.453 več domačih in 20.553 tujih turistov.

V radovljiški občini je bilo lani sklenjenih 430 zakonskih zvez. 194 parov je bilo iz drugih občin, ki so se poročali največ na Bledu in v Radovljici. Poprečno si je vsako soboto obljubilo zakonsko zvestobo 8 do 9 poročnih parov, kar je za okoli 10 % več kot 1977. leta.

Na februarjem referendumu o sprejemanju statuta TOZD - DS in samoupravnega sporazuma o združevanju dela delavcev v Elanu Begunje je od 1002 upravičencev volilo 852 ali 85 %. Za oba akta je glasovalo 714 ali 71,2 % delavcev, proti 108, neveljavnih glasovnic je bilo 30, na volišče pa zaradi bolezni, službene odsotnosti in neupravičeno ni prišlo 150 upravičencev.

Prejšnji teden je svet KS Radovljica v dogovoru z KK SZDL sklical razgovor z novinarji in dopisniki regionalnih in osrednjih časopisov o stanju in celoviti problematiki v dejav- nosti organov krajevne skupnosti, DPO, SIS, turizma in infor- miranja. Predstavniki vseh krajevnih organov in organizacij so odgovarjali na vprašanja novinarjev, ki naj v bodoče čimveč prispevajo k vsestranskemu, objektivnemu in hitremu obvešča- nju občanov te največje KS v občini.

Med redkimi delovnimi organizacijami, ki se redno in vse- stransko ukvarjajo z družbenopolitičnim in strokovnim uspo- sabljanjem in izobraževanjem svojih delavcev, je tudi trgovsko podjetje Murka Lesce. Po okvirnem programu izobraževanja v šolskem letu 1978/79 bodo v obliki seminarja še v marcu pri- pravili predavanje za prodajni kader živilske stroke. Z udele- ženci seminarja bodo obravnavali teme o psihologiji prodaje in nakupa, psihologiji odnosov med kupci in prodajalci, o samo- upravnih odnosih in delegatskem sistemu, samoupravnem spo- razumevanju, o delu organov samoupravljanja, o finančnem poslovanju, planiranju, analiziranju uspehov, o perspektivnem razvoju delovne organizacije, o reklamah v trgovini, o interni zakonodaji, o ponudbi blaga v živilskih trgovinah in o pomenu čistoče in reda v prodajalnah.

V vseh obratih tovarne Plamen v Kropi so imeli v 1978. letu 39 ali 10 manj nesreč pri delu kot leto poprej, vendar se je šte- vilo izgubljenih ur zaradi poškodb povečalo za 2820 ur, kar je zaradi daljše odsotnosti le štirih ponesrečencev za 74,05 % več kot 1977. leta. Bolezenskih izostankov so lani evidentirali skupno za 90.964 ur. Služba varstva pri delu je ocenila, da bi delavci z dosledno uporabo zaščitnih sredstev lahko zmanjšali število nesreč najmanj za eno petino.

Ljubljansko predstavništvo trgovske delovne organizacije Šumadija iz Beograda je od 13. do 15. marca priredilo v prostori hotelu Golf na Bledu prikaze pisarniških strojev in naprav za prodajo. Stevilni obiskovalci so si lahko ogledali delovanje najnovejših pisalnih strojev in elektronskih kalkulatorjev, razmnoževalnih aparatov, fotokopirnih in obrezovalnih strojev ter geodetske in druge tehnične pripomočke.

V želji, da bi čimbolj približali amatersko gledališče, lite- rarno in folklorno dejavnost krajanom KS Ribno, je DPD Svo- boda Rudi Jedretič v sodelovanju z izvršnim odborom KK SZDL in svetom KS organiziralo od 10. do 18. marca v združ- nem domu kulturni teden. Uvodna prireditev je bila v soboto, 10. marca, zvečer z nastopom folklorne skupine Veriga Lesce. V nedeljo popoldne so člani domače gledališke sekcije uprizorili otroško igrice Sneguljčica. V petek, 16. marca, je bil na sporedu večer Prešernove poezije v izvedbi domačih recitatorjev. Na- slednji dan v soboto, 17. marca, zvečer so gostovali člani dram- ske skupine DPD Svoboda Podnart z veseloigro Jara meščanka. Sklepná prireditev je bila v nedeljo, 18. marca, popoldne, na kateri so se ponovno predstavili domači igralci z Linhartovo veseloigro Županova Micka.

V počastitev praznika žena je DPD Svoboda Bohinjska Bela v soboto, 10. marca, povabilo na gostovanje ženski pevski zbor z Jesenic pod vodstvom prof. Milana Skobrneta. V dvorani tamkajšnjega kulturnega doma so se jeseniške pevke predsta- vile številnim obiskovalcem s celovečernim koncertom narodnih in borbenih pesmi.

Konferenca OO sindikata Veriga in KK SZDL Lesce sta v počastitev dneva žena 10. marca zvečer pripravili izredno kakovostno proslavo, na kateri so razen domačih recitatorjev in folklorne skupine osnovne šole nastopili znani slovenski operni umetniki Ladko Korošec, Sonja Hočevar in Rajko Koritnik, ki jih je na elektronski harmoniki spremljal Silvester Mihelčič.

POSLOVANJE VIATOR - TOZD JESENICE ŠE Z DRUGE STRANI

V sedmi številki našega glasila dne 22. februarja smo objavili sestavek dijakov tretjega letnika zdravstvene šole Jesenice pod naslovom POSLO- VANJE VIATOR - TOZD JESE- NICE. Ker je sestavek napovedal tudi pedagoška delavka šole, smo menili, da je napisan objektivno in z vsjo odgovornostjo. Žal pa se je kasneje v razgovorih z nekaterimi očitvidci izkazalo povsem drugače, namreč, da je bil sestavek pisan zelo neobjektivno in celo žaljivo za de- lavce SAP VIATOR - TOZD Med- krajevni potniški promet Jesenice. Iz tega razloga dajemo dopolnitev k sestavku in se istočasno oprša- mo delavcem TOZD, ker nismo prej preverili pisanja dijakov navedene šole.

Vse je res, da so dijaki tretjega letnika Larix v Kranjski gori orga- nizirali ples in pri omenjeni temeljni organizaciji naročili 47-sedežni avto- bus (največji) za prevoz udeležencev plesa iz Kranjske gore do Jesenic in Bleda in za to predhodno plačali 2000 din. Avtobus, ki ga je upravljal Friderik Gril, je bil ob dogovorjenem času v Kranjski gori. Avtobus ni odpeljal predčasno, kakor navaja- jo dijaki, niti ne »delno poln«, tem- več nabito poln, saj je bilo v njem več kot 70 potnikov pa tudi kasneje kot je bilo dogovorjeno. Dijak šole je od potnikov pobiral po 30 din za pre- voz, kar je nedopustno in znatno več kot stane vozovnica iz Kranjske gore do Jesenic, oziroma Bleda. Pri tem je res prošil za intervencijo de- lavca milice, ki mu je pri tem tudi pomagal. Ko avtobus ni mogel spre- jeti nobenega potnika več, je pač odpeljal, vendar pa kot rečeno po dogovorjeni uri. Očitvidci so tudi

povedali, da je nekaj dijakov te šole ostalo v disko baru, kjer so po mi- krofonu objavljali, da je odhod ob 2.30 in ne ob 2.15 kot je bilo dogo- vorjeno. To v tem trenutku ni niti pomembno, ker je bil avtobus nabito poln. Najbrž pa niti šofer, niti dela- vec milice, pa verjetno dijak šole tudi ne, niso mogli presoditi ali so bili potniki na njihovem plesu ali ne, od njih so, vsaj od večine, nedopust- no pobrali vozovnico.

Dijaki - pisci članka so najbrž pri tem pozabili, da je za njih »brezbr- ženo« šofer avtobusa »njim na ljubo«

naredil dva disciplinska prekrška - prezasedeni avtobus in to, ker ni preprečil pobiranja vozovne, kar je nedopustno. Dijaki bi lahko vozovno vkalkulirali v ceno vstopnice za ples, ne pa direktno pobirali vozovno. S tem pa bi verjetno odpadla vsa ta neveselost.

Ravno tako njihove posplošene trditve, da so z Viatorjem - TOZD Jesenice imeli že večkrat slabe iz- kušnje, po izjavi šefa prometa Spasa Radanovića, niso dijaki mogli z nič- mer konkretizirati.

Tako neobjektivno in neodgovor- no pisanje seveda škodi ugledu de- lavcev temeljne organizacije, na kar pa so najbrž dijaki - pisci članka pozabili.

Uredništvo Železarja

O DELOVANJU TURISTIČNIH DRUŠTEV NA GORENJSKEM

Pri gorenjski turistični zvezi v Kranju so v teku priprave na letno skupščino, na kateri bodo pregledali opravljeno delo in sprejeli program dela. Za poročilo, ki so ga že pripravili, so podatke poslala turi- stična društva na Gorenjskem. Le- teh je 44, od katerih je 14 povezanih še posebej v občinsko turistično zvezo Skofja Loka. Turistične orga- nizacije imajo na Gorenjskem že tradicijo saj je, na primer, turistično društvo v Kranju lani slavilo 100- letnico, na Bledu pa so pred nekaj leti imeli 130-letnico obstoja in uspešnega dela.

Turistična društva na Gorenj- skem imajo nad 12 tisoč članov in s svojo prisotnostjo pokrivajo 87 kra- jevnih skupnosti ali 81 % vsega po- dročja. S tako razvejanostjo prav

gotovo zelo veliko prispevajo h hitrejšemu razvoju krajevne samo- uprave. Najbolj množično so turi- stično organizirani vsekakor v Lescah, kjer imajo kar 1.080 članov, kar se seveda odraža v izredno uspešnem delovanju turističnega društva.

Zanimivo je, da so v izvršnih organih močno zastopane ženske, saj jih je kar 152 v 38 turističnih društvih. Pri tem prednjačijo Žiri, kjer imajo kar 12 članic v izvršnem odboru. Čeprav se dejavnost ne more meriti po številu sej pa vendar- le povejmo, da so jih v preteklem letu imeli kar 214. V društvih so v okviru 41 komisij pripravili 83 prire- ditev v lastni organizaciji, 59 pa skupno z drugimi dejavniki. V enem

letu so člani opravili kar 26.265 prostovoljnih delovnih ur v raznih akcijah.

Sredstva, ki so jih imeli na voljo, so v glavnem vložili za splošno turi- stično propagando, za turistično opremo krajev in za informativno službo. Izdali so številne prospekte, cenike, turistične plakate in druge edicije, razen tega pa so organizirali več turističnih razstav. Imeli so številne stike z domačini in tujimi novinarji, snemalci, predstavniki agencij itd. Izdelali so več sto turističnih zanimivih in uporabnih diapozitivov ter več propagandnih filmov. V okviru založniške dejav- nosti so založili več stotisoč raz- glednic, nad deset tisoč izvodov turi- stičnih zemljevidov, veliko število značk in drugo. Pri tem so blejske informacije, ne samo pri nas, ampak na vsem svetu izjemno pri- mer takšne turistične publikacije. V preteklem letu so organizirali več deset zanimivih turistično vzgojnih predavanj.

Turistične organizacije na Go- renjskem so zelo pomembne še kot družbeni dejavniki saj sodelujejo z več kot petdesetimi društvenimi orga- nizacijami in imajo nad 140 dele- gatov v družbenopolitičnih in samoupravnih telesih. Iz tega in tudi iz delovanja na tem področju je razvidno, da so turistične organiza-

cije pomemben samoupravni dejav- nik v okviru naše družbene ureditve.

Na letni konferenci gorenjske tu- ristične zveze bodo govorili o vsem tem, seveda pa tudi o slabostih in na osnovi tega sprejeli program dela, ki bo napotilo za aktivnost na področ- ju turistične dejavnosti v prihodnje.

Sodelavec pri varjenju hladno oblikovanih profilov

VABILO NA OBČNI ZBOR

Turistično društvo Jesenice vabi vse svoje člane na redni letni občni zbor, ki bo v petek, 30. marca, ob 18. uri v šolski sobi železniške postaje Jesenice. Na zboru bomo prikazali diapozitive najlepših rož na Jesenicah in okolici. Posebna vabila bodo dobili samo tisti, ki bodo prejeli posebno priznanja za najbolj uspešno sodelovanje v akcijah.

VKLJUČUJEMO SE V MEDNARODNO LETO OTROKA

Vsi narodi sveta sprejemajo gesla in konkretne zadolžitve v skrb za otroke. Naše geslo je Otroci so naše največje bogastvo (Tito). Tudi vzgojno varstvena organizacija Jesenice se vključuje v mednarodno leto otroka. Že po svoji osnovni dejavnosti je dolžna čuvati in skrbeti za naše največje bogastvo — najmlajše državljane. Na zboru pedagoških delavcev smo 13. marca sprejeli program, v katerem so predvidene akcije, ob katerih naj se popestri in izboljša naše redno delo.

Načelno smo sprejeli tri smernice:

1. Skrb za otrokovo zdravje.
2. Skrb za dobro počutje otrok v vzgojno-varstvenih organizacijah.
3. Usklajevanje vzgojnega procesa med vzgojno-varstvenimi organizacijami in okoljem.

Te načelne usmeritve smo konkretizirali in izdelali za posamezne akcije rokovnik. Zadolžitve pod 1. in 2. točko se nanašajo predvsem na vzgojno osebo, ki naj dela dobro in vestno. Ta naloga je dolgoročna. Ostali program pa zajema:

- Od 2. marca do 7. aprila bo v vseh enotah in oddelkih »teden odprtih vrat« za vse občane, da predstavimo organizacijo in vsebino našega dela.
- Konec aprila bo predavanje za starše s temo Predšolski otrok v prometu

- Pred 27. aprilom bo srečanje in razgovor otrok z borci ter pozdrav kurirčeve pošte.
- Od 21. do 27. maja bo v okviru tedna mladosti razstava in akademija za širšo javnost.
- Občasne razstave otroških risb v delovnih organizacijah.
- V mesecu juniju bo dan poudarek športni dejavnosti (izleti), čimveč vzgojnega dela bomo prenesli v naravo. V tem mesecu bomo

zaključili tekmovanja za športno značko I. stopnje.

- V septembru bomo startali v novo šolsko leto z veliko mero pedagoškega optimizma! Roditeljski sestanki bodo v vzgojnim referatom o predšolski vzgoji s poudarkom o pomembnosti usklajevanja vzgojnih metod.
- Oktobar: v tednu otroka bomo za naše otroke in otroke s terena pripravili prijeten program, za starše pa predavanje Zdrava prehrana — več mleka. Nadaljevali bomo z akcijo za kulturno potrebo oz. samopotrebo v srednjih in starejših skupinah.
- Novembra bomo predvajali diafilme iz NOB s poudarkom na domovinski vzgoji.
- December: poslovno leto in leto otroka bomo zaključili s pestrim in prijetnim novoletnim programom.

Pred pričetkom novega šolskega leta bomo dali pobudo krajevnim skupnostim, društvom prijateljev mladine in SOV Jesenice za dogovarjanje o organiziranju dela z otroki, ki niso vključeni v vzgojno-varstvene organizacije. Programa

za te otroke VVO same kadrovske in finančno ne morejo izvajati.

Predvidevamo tudi povezavo z osnovnimi šolami. Pobudo smo že dali in delegatu, ki se je vabilu odzval predlagali vsebino in oblike sodelovanja.

Iz navedenega je delno razvidno, da se v leto otroka vključujemo z akcijami v želji, da zagotovimo otrokom pogoje za vsestranski razvoj, za srečno otroštvo in s prizadevanji za skladnost vzgojnih ciljev in metod pri vzgoji naših najmlajših.

Povezovanje s starši in šolami je vsekakor v prid otrok, ker sicer lahko eden gradi drugi podira.

Se nekaj misli, oziroma vprašanj se mi vsiljuje ob tem pisanju:

- Ali se vsi zavedamo, da so otroci naše bogastvo — naša bodočnost?
- Ali nimajo pred otroki morda prednost avtomobili in »namišljeni visoki standardi«?
- Ali nimajo pred gradnjo objektov za vzgojo in izobraževanje »vseh otrok« prednost drugi objekti?
- Ali nimajo pred lokacijo za igrišča prednost parkirni prostori?
- Ali smo res tako bogati, da puščamo »naše največje bogastvo« nezavarovano — v mnogih primerih prepuščeno cesti?

Ivanka Onušič

SKUPŠČINA BORCEV NA BLEJSKI DOBRAVI

V soboto je pred 75 prisotnimi, od 123 članov ZB NOV na Bl. Dobravi, odbor polagal račune o delu in dejavnostih organizacije v zadnjih dveh letih. V poročilu je predsednik navedel razne akcije, ki so se vezale na praznovanje raznih jubilejev, obletic, kongresov in volitev. Pri vsem tem je bila organizacija ZB NOV prisotna in marsikje je prav ona dala ton in vsebino. Našteta so bila tudi srečanja in oblike sodelovanja s pobrateni kraji KS Ravne-Bate, razne proslave, pohod v Radovno in proslava ter »partizanski dan« na Poljanah. Posebna skrb je bila posvečena reševanju raznih borčevskih problemov, spomeniški dejavnosti in prenašanju ter utrjevanju tradicij NOB. Tudi zdravstveni problemi niso bili izveti, kajti povprečna starost članov je že blizu 64 let.

Odbor je organiziral več predavanj na tematično NOB za šolarje in mladino. Izvedene so bile komemorativne svečanosti v Radovni pri obeležju padlemu sekretarju SKOJ Janku Rekeljnu-Spiku in komemoracija ob dnevu mrtvih. Odbor je pomagal borcem pri urejanju priznavačin, posebne delovne dobe, dodeljevanju pomoči za oziromno in pri investicijskih kreditih, katere so lani dobili štirje naši člani. Čestitke ob osebnih jubilejih je v tem času prejelo 28 članov, kar izpričuje pozornost do starejših članov, vsako leto pa so ob novem letu tudi obiskali in priložnostno obdarili bolne in starejše člane. Spomeniki in obeležja so vzorno vzdrževani, zahvala za pokritje stroškov pa gre kolektivoma Iskre in Rožce. Spominsko obeležje Leopoldu Kovačiču bo predvidoma ponovno postavljeno

za 1. maj. Zaradi rekonstrukcije ceste na Kočno je bilo začasno odstranjeno. Z delom dispanzerja za borce in ambulantne so borci zadovoljni, pričela pa je z delom tudi zobozdravstvena ambulanta.

Največ pozornosti, kar bo naloga tudi naslednjih let, so posvečali delu komisije ZB NOV za LO in družbeno samozasčito ter delu koordinacijskega odbora za LO pri konferenci SZDL. Načrtovane so akcije pod geslom »nič nas ne sme presenetiti« in v tem cilju bodo delovali tudi pododbori v Lipcah in na Kočni. S tem bodo naloge v LO še bolj približane našim krajanom. Delegati družbenopolitičnih organizacij v odboru za LO in družbeno samozasčito pri KS bodo morali več časa posvetiti obveščanju svojih organizacij o dejavnosti in nalogah LO. Varnostna ocena je solidno opisana, toda potrebno bo tekoče dopolnjevanje vso to problematiko, ki se stalno menja in temu primerno sprejemati ukrepe po načelih družbene samozasčite.

Člani so v razpravi dali priznanje odboru in celotni dejavnosti, kajti še vedno je 43 članov ali 37 % vseh aktivnih v delegatskem sistemu v KS, združenem delu in SZDL. Akcijski program, ki določa bodoče naloge in delovni načrt komisije ZB za LO in družbeno samozasčito sta bila sprejeta in naloga članstva je, da bosta tudi uresničena po zahtevah kongresa in statuta ZB NOV Jugoslavije in po željah in zahtevah, katere je prav na kongresu na borce naslovil tovariš Tito.

Borci so prepričani, da bodo s skupnimi naporii še vedno ostali pomembnem družbenopolitični dejavnik v krajevni skupnosti.

AL

IZ DRUŠTVA UPOKOJENCEV JESENICE

V soboto, 3. marca, je bil v domu društva redni mesečni sestanek, na katerem je bilo podano poročilo iz delegatske konference skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja občine Jesenice. Poročilo je podal podpredsednik društva in v njem zajel: pregled stanja sredstev za gradnjo stanovanj za upokojenke in koriščenje sredstev v letu 1978, problematiko invalidnosti v občini, poročilo o poslovanju skupnosti in finančnem poslovanju v letu 1978.

V letu 1978 ni bilo potrebno najemati kreditov za izplačevanje pokojnin, kar je prav gotovo razveseljivo dejstvo. Podan je bil tudi grob prikaz programa skupnosti za leto 1979. Največ zanimanja in razprave je bilo ob poročilu o predvideni dokončni uskladitvi pokojnin, pomoči za potrebo, invalidninah, prispevku za rekreacijo in o predlogu ZDUS za gradnjo doma oddiha v Izoli.

Jurij Dolenc je navzoče obvestil o predvidenem programu praznovanja — dneva žena in obenem obvestil tudi vse navzoče o otvoritvi razstave ročnih del ženskega krožka društva in povabil vse k številni udeležbi. Dolenc je seznanil navzoče o predvidenih izletih, ki naj bi se pričeli že v aprilu oziroma maju.

Po delovnem delu je Joža Varl prikazal prvi del (84) prekrasnih barvnih diapozitivov iz zapuščine pokojnega Slavka Smoleja, z avtorjevim komentarjem, katerega je bral Franci Pogačnik. Vsi navzoči smo bili (v prepolni dvorani) z izvajanjem obeh izredno zadovoljni za kar se jima je zahvalil v imenu vseh tov. Dolenc.

V četrtek, 8. marca, je bila v domu društva proslava dneva žena z bogatim kulturnim programom in

skromno zakusko. Tudi tokrat so bili prostori premajhni za številne udeležence.

V soboto, 10. marca, pa je bila odprta razstava ročnih del ženskega krožka s krajšim kulturnim programom in uvodno obrazložitvijo nastanka krožka. Razstava je nadvse uspela, kar dokazujejo razna laskava priznanja zabeležena v knjigo vtisov.

Te

Oskrbavke v domu dr. Franceta Berglja na Jesenicah so pred nedavnimi pripravile zelo uspešno razstavo ročnih del. Pri tem velja poudariti, da so se v domu odločili, da popestrijo življenje oskrbovank. Tako se del oskrbovank zelo aktivno udeležuje v krožku ročnih del. Tam so tudi izdelali razstavljene predmete in sicer klekljane in kvakane izdelke, vezenje in tapiserije. Krožek ročnih del delavna terapevtka oziroma animatorica v domu Karmen Pirih. Na sliki članice krožka ob razstavljenih predmetih. (Tekst in foto J. Rabič)

PRAZNOVANJE DNEVA ŽENA V DOMU DU NA JESENICAH

V polni dvorani doma društva upokojencev na Jesenicah so se 8. marca popoldne zbrale upokojenke in žene upokojencev na skupno praznovanje mednarodnega dneva žensk.

O pomenu dneva žena in njegovem izvoru ter namenu je uvodoma spregovoril Jurij Dolenc, predsednik komisije za kulturno prosvetno dejavnost društva upokojencev in vsem navzočim iskreno čestital.

Pevski zbor društva upokojencev je zapel vrsto pesmi in s tem prispeval, da je bilo vzdušje slavnostno.

V polnem programu so nato cibandani vzgojno-varstvene organizacije Julka Pibernik razveselili srca vseh navzočih. Šolarček Primož Verdnik je s pesmijo partizanskega pesnika Kajuha Kje si mati?, dodal delež pionirjev.

Nadaljni spored je bil v pripovedi in pesmi posvečen borbi žensk v času, ko se je enakovredno vključila v delavsko gibanje in skupno s svojimi tovariši izborila narodno in socialno svobodo. Osvetljeni so bili liki žena, mater, hčera in sester v težkem času narodnoosvobodilne borbe, herojsko delo aktivnih partizank in tiho delo žena, ki so bile

doma, v tovarni in povsod, kjer je divjal okupator. Razredčene vrste žensk so se pridružile nadaljnji borbi in delu ob veličastnem rojstvu Titove Jugoslavije. Tudi pri obnovi domovine so dale svoj delež. Misli in verzi so odmevali v srcu vseh prisotnih in z zanimanjem sledile celotni vsebini.

... »Svobodna ženska hrepeni po čistih, človeško polnih odnosih. Naše družine so osnova socialistične samoupravne družbe in me smo pomembni del v tej dolgi verigi dela. Ni je sile, ki bi nas mogla iz nje iztrgati. Enakopravno se hočemo vključevati tudi v naprej, delati hočemo, vzgajati in če bo treba tudi trpeti in se boriti še za lepši jutrišnji dan...«

To so bile sklepne misli programa, ki ga je pripravila Stanka Geršakova, pesmi pa je recitala Slava Maroševićeva.

Ob odmevu zaključnih pesmi pevskega zbora, se je v prostih besedah razvil prijeten razgovor vseh žena, ki so bile za njihov praznik skromno pogoščene.

Takih sproščenih in priskrčnih trenutkov si vse želimo še naprej.

Udeležena

SVET KS PODMEŽAKLJA O GOSPODARSKIH IN KOMUNALNIH VPRAŠANJIH

Člani novega sveta krajevna skupnost Podmežaklja so s komisijami vred kar pridno prišli za delo. Na tretji redni seji sveta so obravnavali več izredno važnih problemov, katere so proučili in dali nanje svoja mnenja in odločitve. Tako so pregledali zaključni račun za preteklo poslovno leto 1978. Ugotovili so, da so s sredstvi, s katerimi KS razpolaga, dobro in solidno gospodarili. Kritiko so izrekli komunalnemu podjetju Kovinar, ki kljub številnim urgencam ne opravi naročenih nalog. Finančni plan za leto 1979 so temeljito obravnavali in ga sprejeli z vso pozornostjo, kakor je pač za tako gradivo tudi nujno potrebno.

Svet je med drugim obravnaval tudi predlog evidentiranih možnih kandidatov za vodilna mesta v republiki in federaciji. Člani sveta na predložene kandidate niso imeli pripomb in so sklenili obvestiti krajevno konferenco SZDL Podmežaklja, da se s predlogom v celoti strinjajo.

Posebna pozornost je veljala predlogu za soglasje, katerega je svetu predložil v razpravo biro za urbanizem in stanovanjsko gospodarstvo za lokacijsko dokumentacijo pri razširitvi železniškega podvoza pod bohinjsko železnico na Cesti 1. maja. Že leta sem ni bilo zbora občanov, skupščine delegatov KS Podmežaklje, da ne bi bila postavljena zahteva po rekonstrukciji Ceste 1. maja in razširitve podvoza pod bohinjsko železnico in tako končno omogočen avtobusni promet tudi za sedaj od mesta tako oddaljen spodnji del naselja Podmežaklje.

Svet je povsem razumljivo dal na predloženo lokacijsko dokumentacijo svoje soglasje z željo, da se z delom na razširitvi čim prej začne.

Hydroelektrarna Moste bo gradila nov daljnovod za prenos električne energije proti Kranjski gori. Zato bo potreben nov in pojačan daljnovod. Na zaproseno soglasje je svet imel samo eno pripombo. Če bi zaradi tega nastopile pri sprejemanju televizijskih in radijskih sprejemih motnje, je investitor dolžan to sanirati in tako omogočiti nemoten sprejem televizijskih in radijskih oddaj.

Na dnevnem redu je bilo tudi poročilo inventurne komisije, katerega je, kakor vsako leto, tudi letos opravila pregled inventarja in vsega s čimer skupnost razpolaga.

Sledila so še razna imenovanja delegatov. V svet celodnevne osnovne šole na Plavžu so imenovali Greto Noč in Marjana Petriča. Za delegata v vzgojnoizobraževalnem zavodu pa je bil imenovan Anton Klinar.

Na zaključku so člani sveta poslušali še poročilo o važnejših dopisih in sprejeli ustrezne sklepe, oziroma stališča. Že samo gradivo, ki je bilo predloženo svetu v razpravo in odločanje dokazuje veliko pomembnost in odgovornost, ki je postavljena pred svet krajevne skupnosti.

J. R.

RAZSTAVA TUDI V DOMU DU NA JAVORNIKU

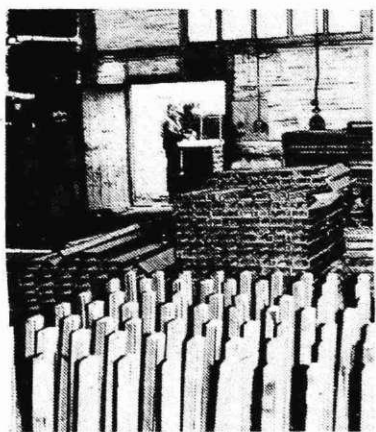
V okviru društva upokojencev Javornik-Koroška Bela, ki je lani praznovalo 25-letnico obstoja, od lanskega septembra deluje tudi krožek ženskih ročnih del, ki ga vodi Stanka Bregant. Krožek šteje približno 30 članic, ki se sestajajo vsak petek od 17. do 19. ure. Poleg učenja se pogovarjajo tudi o raznih zanimivostih s področja zgodovine, gospodinjstva in podobnega, ob novem letu pa so pripravili tudi čajanko.

V društvu so prvo razstavo ročnih del pripravili leta 1977 ob 8. marcu, drugo lani — ob tednu upokojenka, tretjo pa so odprli v ponedeljek, 12. marca in je bila odprta do sobote 17. marca.

S 174 pletenimi, vezanimi in kvakanimi izdelki se je predstavilo 27 članic društva in krajanj krajevne skupnosti Javornik-Koroška Bela. Razstavo so si ogledali številni krajanje te krajevne skupnosti in jo tudi pohvalili, saj prikazuje koristno področje delovanja društva.

Ob letošnjem tednu upokojenka, ki bo predvidoma septembra, pa bodo pripravili razstavo ročnih del članic in članov društva.

Rk

Odprema hladno oblikovanih profilov

DPD SVOBODA FRANCE PREŠEREN ŽIROVNICA — BREZNICA

bo gostovalo v soboto,
24. marca, ob 19.30 v gledališču Tone Čufar na Jesenicah z dramo Fr. Sal. Finžgarja RAZVALINA ŽIV-LJENJA.

Vljudno vabljeni!

PLAČEVANJE POSOJIL ZA CESTE

Kot je znano, je od začetka maja do 20. novembra leta 1976 potekala akcija vpisa posojila za ceste v naši republiki. V jeseniški občini so občani in uporabniki družbenih sredstev vpisali več kot 28 milijonov dinarjev posojila in tako planirano oziroma obvezno vsoto presegli za več kot 48 odstotkov. Vplačevanje posojila je potekalo od začetka akcije vpisa do konca preteklega leta, ker so vpisniki pretežno vplačevali posojilo v obrokih.

Iz poročila lahko ugotovimo, da so v jeseniški občini vplačali 99,64 odstotkov vpisane vsote, čeprav podatki še niso dokončni. Občani, ki združujejo delo, so vplačali za 0,35 odstotkov več, kot so vpisali občani, ki ne združujejo dela, pa so vplačali skoraj 91 odstotkov vpisane vsote. Uporabniki družbenih sredstev pa so vplačali 98,69 odstotkov vpisane vsote.

Akcijo lahko ocenimo kot uspešno, občinski štab za izvedbo posojila za ceste v jeseniški občini pa je poslal tudi vsem organizacijam združenega dela in krajevnim skupnostim dopis, v katerem jih je pozval, naj predlagajo OZD, družbenopolitične organizacije pa tudi posameznike, ki so prispevali k uspešni izvedbi akcije, ki naj bi dobili tudi priznanje. V občini bodo podelili od 15 do 30 priznanj.

Rk

NOVOSTI NA POLICAH JESENIŠKE KNJIŽNICE

Tokrat je naša rubrika namenjena predvsem tistim obiskovalcem knjižnice, ki v osnovi že vedo, kaj želijo, pa imajo radi pred seboj nekaj naslovov, da se pri izbiri lažje znajdejo. Kakor že večkrat prej bomo poskusili na kratko predstaviti nove leposlovne knjige, kar jih je knjižnica dobila v preteklem četrtletju.

Besedna umetnost se je začela s poezijo, začnimo torej tu. V obdobju od 1. januarja do danes je izšlo kar precej pesniških zbirk. Prevodno poezijo predstavljata dve antologijski izdaji. **Ciganska poezija** je prevedena iz srbohrvaščine, avtorja izbora in spremne besede sta Rade Uhlík in Branko V. Radičević. Antologija je precej bogatejša od svoje prehodnice iz leta 1959. Knjige bodo veseli vsi ljubitelji poezije ne glede na usmerjenost — folklorja je vir, pri katerem se napajajo tradicionalisti in modernisti. Podobno velja za drugo antologijo — za izbor iz novejših indijske in bangladeške poezije, ki je izšel pod naslovom **Košara človekovega srca**. Avtor te knjige Milan Stante je dalj časa živel v Indiji. Njegov izbor je nenavadno obsežen — obsega 127 imen, pomembna je tudi spremna študija, ki nas uvaja v nek svet, o katerem sicer vsi nekaj vemo, vendar je naše znanje neverjetno površno. Čeprav je Stante pripravil, kot sam pravi, čustveno osebno izbor, gre za izjemno širok razpon — tu so pesmi, ki so bile napisane v mnogih jezikih, ki so v rabi na indijskem podkontinentu, med drugimi v angleščini; gre tudi za velike razlike v idejni usmerjenosti, slogu in v tematiki.

Pred nami je tudi vrsta novih izvornih knjig poezije. Tu se okusi bolj ločijo. Tradicionalno poezijo predstavljata dva izbora iz ostaline O. Župančiča. V zbirki **Med ostrinami** je predstavljeno zadnje obdobje pesnikovega ustvarjanja. **Pesmi za Berto** pa so verzi, namenjeni njegovi veliki ljubezni. Poznavalci Župančiča vedo za Albertino že iz njegovih najlepših ljubezenskih pesmi, kar je tu objavljeno, je vzeto iz njegove privatne korespondence.

Tudi med zbirkami sodobnih pesniških ustvarjalcev sta dve, ki bosta sprejemljivi tudi za tiste, ki imajo radi pesmi po starem okusu: **Pesmi Korošca** Gustava Januša in **Krušiči se sejalec** Franca Černigoja. Zadnji naslov pa je še sam po sebi nakazuje določen odmak od uhojenih predstav o lepi in »razumljivi« poeziji. Se v veliko večji meri to velja za novo zbirko Vena Tauferja, enega prvih predstavnikov naše pesniške avantgarde (Ravnanje žebelj in druge pesmi). Kajpak je vsakomur jasno, da se tu ne ravna žebli, kakor pri Župančičevih Kroparjih, ampak besede. Marsikaj se da uganiti tudi iz samih naslovov novih zbirk Andreja Medveda in Miha Avanza (**Vbič in marnje**).

Večino naših bralcev pa bo kajpak zanimalo predvsem to, ali imamo kaj novih romanov in poevst. Pri

Kmečki knjižki je izšlo dvojje domačih poevst. Avtorja sta specialisti za to zvrst Ivan Sivec in Joži Munih-Petrič. Za tiste, ki se zanimajo za sodobno prozo mlajših avtorjev, pa bi omenil knjigo Darka Konca Mel.

Pri prevodih iz drugih književnosti je tudi tokrat najmočnejše zastopano ameriško romanopisje. Na prvem mestu je Malamudov **Pomočnik**. Bernard Malamud je eden izmed najpomembnejših ameriških romanopiscev, vendar je to prvi prevod nekega njegovega dela v slovenščino. Knjigo bom prihodnje poskusil podrobneje predstaviti. Josepha Hellera smo pred kratkim spoznali z romanom **Kavelj 66**, tokrat smo dobili v prevodu delo iz civilnega življenja. **Nekaj se je zgodilo** bi lahko za silo stlačili pod nalepko »satira na sodobno ameriško družbo«. To je na videz vesel roman, lahкотen in poln svetlobe, ampak to je na nek način boleča svetloba. Delo, ki se mu ne moremo približati s tradicionalnimi merili, vendar komunikativno, na površju povsem razumljivo. Pač pa je bolj po starem načinu napisan roman Korenine (avtor A. Haley), o katerem sem že poročal ob izidu srbohrvaškega prevoda.

S tem pa seznam novih angloameriških romanov še ni izčrpan. Tu je še nekaj del lažjega žanra: Thomasa Wisemana **Dan pred sončnim**

vzhodom (roman-reportaža o zakulisju II. svetovne vojne); **Cashel-mara** avtorice Susan Howatch; nov roman Victorie Holt (kar je eden psevdonimov te pisateljice uspešnic); in končno tri kriminalke iz izbranih del Agathe Christie: **Zadnja slika**, **Ohod ob 16,50** in **Zakaj ne Evans?**

Takoimenovani tretji svet predstavlja dva romana: **Sin človekov** — napisal ga je A. Roa Bastos — pa še **Življenje hišnega služabnika** F. Oyona. Slednji je izšel kot nekakšno darilo za Dan žena skupaj z **Vražjim dekletom** Ilke Vaštetove in **Gospodarico** F. M. Dostojevskega. O **Gospodarici** samo to — gre za eno izmed redkih pomembnejših del Dostojevskega, ki doslej še ni bilo natisnjeno v slovenščini.

Znanstveno fantastiko v teh pregledih navadno prihranimo za konec. Tokrat je pri Tehniški založbi izšlo dvojje knjig, na katere ne bi smeli gledati zviška. Najprej je tu izbor iz domače (slovenske) znanstvene fantastike, zbirka kratkih zgodb z naslovom **Mavrična krila**. Najboljše — naslovno — zgodbo je prispeval pesnik Gregor Strniša. Tudi **Tarzanova smrt** je zbirka fantastičnih zgodb. Napisal jo je češki pisatelj J. Nesvadba, ki nadaljuje tradicijo svojega slavnega rojaka Karla Čapka.

V Podkorenu je postalo že kar tradicionalno, da se ob 8. marcu mednarodnem dnevu žensk zberejo žene in dekleta in skupaj praznujejo svoj praznik. V veselje razpoloženju so praznovali svoj praznik tudi letos. (Foto A. Kerštan)

RAZSTAVA ROČNIH DEL V DOMU DU JESENICE

Od 10. do 16. marca je bila v okviru praznovanja dneva žensk v domu društva upokojencev razstava ročnih del krožka, ki ga sestavljajo članice in žene upokojencev. Otvoritev je bila 10. marca popoldne in so ji člani pevskega zbora društva dali slavnosten izgled.

Predsednik komisije za kulturno prosvetno dejavnost Jurij Dolenc je pozdravil navzoče in čestital članicam krožka k uspehu. Članica krožka je nato v kratkih besedah orisala, kako so se žene 26. septembra 1977 zbrale in ustanovile krožek ročnih del. Sprva jih je bilo malo, toda število se je iz dneva v dan večalo. Danes šteje že 30 članic. Zbirajo se vsak torek zvečer in ne moti jih slabo vreme, ne mraz in zima.

Izdelujejo različna ročna dela in med seboj izmenjujejo izkušnje ter si pomagajo. Zato je razstava tako pestra. Tudi trije člani društva so prispevali svoje izdelke.

Zahvalila se je izvršnemu odboru društva za pomoč in razumevanje. Članice krožka pa je povabila k nadaljnjem delu in se za izdelke, ki so jih prispevale k razstavi zahvalila z upanjem, da bodo pridobile v nadaljnjem delu še nove članice.

Predsednik društva Janko Verdnik je razstavo otvoril s čestitkami in željo, da bi krožek deloval še naprej in nas občasno razveseljeval s svojimi izdelki.

Ob pregledu dela krožka smo videli: prekrasne vezene in tkaničene prte, kvačkane prtičke, pletene, klekljane izdelke, številne gobeline, pletene jopice, puloverje, obleke, oblačila za najmlajše. Ni manjkalo igrač izdelanih iz volne in blaga, ki so jih svojim malčkom izdelale skrbne babice.

Težko je ugotoviti, kaj je bilo najlepše. V vsak posamezni izdelek so vtakne misli in želje žena, včasih vesele, včasih žalostne. Koliko skrbi je vtakanih v njih in vendar je neizmerno veselje, ko sleherna pred seboj razgrne dokončano delo in vidi v njem svoj uspeh.

Razstava je bila zelo dobro obiskana, prišle so žene od blizu in daleč in vpisale v knjigo spominov svoje vtise. Zagotovo pa je želja vseh, da bi krožek še naprej deloval, svoje delo poglobil in se izpopolnjeval tako, da bi se kmalu spet predstavili z novimi izdelki. Vsem iskrene čestitke!

Obiskovalka razstave

JEZIK NAŠ VSAKDANJI

Pravi zadnjič domačin:

»Od *Dovje*, kakršen je danes, bo komaj kaj ostalo.«

V sapniku se mi je zataknilo.

»Človek božji, saj si bil tu rojen. Osnovno izobrazbo si pil na dovški šoli. Zdaj pa ne znaš povedati, da od *Dovje*, kakršno je danes, bo komaj kaj ostalo!«

Zenice so se zožile.

»Imate mār občutek, da sedite v šoli?«

Imel je prav. Res nisva sedela v šoli.

»Tako pišejo po časopisih in govore po radiu, televiziji. Berem, poslušam in sproti se učim.«

Narobe ga uče.

Če povprečno nekvalificiran slovenski delavec ne ve, kako je treba sklanjati imena krajev ali jih vezati s predlogi, mu je zaradi njegove povprečne nekvalificiranosti takšno neznanje mogoče odpuščati.

Če pa tega ne ve človek, ki piše v časnike ali se oglašja po radiu, se pusti kazati na zaslonu, tedaj postane napačna raba težak greh, za katerega bi mu bilo treba naložiti vsaj majčkeno pokoro. Kakšen po hitrem postopku opravljeni tečaj o slovenščini v javni rabi.

Potem bi verjetno nehal pisati ali pripovedovati, kako se da priti v *Dovje* ali se pripeljati iz *Dovje*.

Kako je torej z *Dovjem*?

Dovje sodi med tista krajevna imena, ki se jim je samostalniška sklanjatev zmešala s pridevniško. Podobnih krajevnih imen imamo na Slovenskem na pretek.

Takole domačini uporabljajo ime *Dovje* — to pa je hkrati zakon za knjižno in govorno rabo:

Imenovalnik: *Dovje* edninski samostalniček srednjega spola

Rodilnik: z *Dovje*, od *Dovje*, mimo *Dovje*, počez *Dovje*

Dajalnik: k *Dovjemu*

Tožilnik: na *Dovje*, pod *Dovje*, čez *Dovje*, ob *Dovje*, za *Dovje*, pred *Dovje*

Mestnik: na *Dovjem*, pri *Dovjem*, ob *Dovjem*, o *Dovjem*

Orodnik: nad *Dovjem*, med *Dovjem*

Vseh predlogov seveda nisem uporabil. Tisti, ki se ukvarjajo s pisanjem in z govornjenjem pred poslušalci, morajo pač vedeti, s katerim sklonom se kak predlog veže.

Lahko samo še hrepenim, da bi nihče več ne prihajal v *Dovje*, da bi nobene proslave več ne pripravili na *Dovju*, da bi nikogar več ne zamikalo, da bi se umaknil z *Dovja*. Ali celo iz *Jesenice*, ko vendar vsi Jeseničani žive na *Jesenici*.

Še dosti huje se mi zdi, kadar se nerodno obnašamo do tujih krajevnih lastnih imen. Posebno do takih, ob katerih smo kot ljudje občutljivi. Ker so — recimo — v tistih krajih nastili postavili koncentracijska taborišča ali ječe pa so ljudje potem umirali na apelplacih, v samicah, v plinskih celicah, v kamnolomih, v mučnicah — zadušeni, umorjeni, ubiti, dotolčeni.

Če kdo pripravlja izlet s Slovenskega čez Češko na Poljsko v *Oswiężim* (približna izgovorjava: Ošvencim), pa pri tem samo enkrat pravilno zapiše *Auschwitz*, kot so kraj poimenovali Nemci, med tem se mu je pa dvakrat zapisalo *Auswitz*, bi to mirne duše označil za žalitev.

Glejte, za kaj gre:

Kako bi se počutili Gorenjci, če bi zvedeli, da Poljaki pripravljajo za svoje internirance in za člane odporiškega gibanja izlet v *Vigaun* v *Oberkrainu*? V naše od vekomaj domače *Bégunje* na *Gorenjskem*? Bomo še vedno pristajali na to, da bodo Nemci prihajali v *Laibach*, na *Lengenfeld*, v *Agram*?

Vsi vemo, da so ponemčili vsako ime, kamor so le prišli. Enainštiridesetega so mi spremenili primerek v *Swolschak*. Ko sem se v *RAD* podpisal *Svoljšak*, sem dobil za to dva dni samice. Če drugega niso mogli, so spremenili vsaj pisavo: iz *Žitomira* je nastal *Schitomir*.

Nedaleč od *Oswiężima* se na češko-poljski meji dvigajo Visoke Tatre. Na te pokrajine germanski osvajalci v zgodovini nikoli niso mogli odločilno vplivati.

Šele nacisti so jih poskušali dokončno germanizirati.

Iz *Oswiężima* so naredili *Auschwitz*.

Toda *Oswiężim* je bil skozi tisočletje poljski. In je poljski danes. Zato mu iz spoštovanja do vseh žrtev, ki so tam pomrle, tudi tako rečimo:

Oswiężim.

Auschwitz pa raje pozabimo.

Janez Svolfšak

OB DNEVU ŽENA — OCENA LITERARNEGA VEČERA

Kranjskogorski mladinci in osmošolci osnovne šole so ob letošnjem dnevu žena pripravili večer poezije, posvečen ženi. Pesmi o njej so bile kot nanizane na zgodovinskem loku njenega bivanja (zavestno ali slučajno?): vse od njene kitajske ekso-tične lepote in suženjske vdanosti — do žene borke in današnje: največkrat lažne emancipiranke. A kot da ima ta lok amorsko tetivo vpeto med krajšiči matere in cipe, vse pušice kakor zaklete zadevajo njo samo, pa naj se svet še tako spreminja. Morda je komu veliko povedala že scena: veliko oranžnorumeneno sonce na rdečem žametu? Večno vračanje k izviru življenja, z magično močjo ljubezni — je žena. In na tej vračajoči poti — s tolikimi stranpoti — je njena resnična svoboda, ki jo šele odkriva...

Pravzaprav je bilo s pesmimi in sceno vse izraženo, s klavirskimi skladbami poudarjeno (izvajalki: Jana Mlakar in Andreja Petraš) — in kar nekam odveč je bil vezni tekst s svojo prozaičnostjo in odvečnimi tujkami (brali sta Branka Gregori in Mirjana Martinovič), ki je več ali manj le pojasnjeval, kar je bilo simbolično in metaforično že dorečeno. Presenetljivo dobra je bila zamisel tega večera, ki je s svojo poetično zaokroženostjo daleč presegel tovrstne amaterske poizkuse. Banu Košir, avtorica celotne predstave: od scene do režije in kostimov, ki je nastopala tudi kot recitatorka, ta sončna gimnazijka, zavidljivo talentirana, s čudovitim posluhom za duhovne vrednote, se zagotovo ni zavedala, in z njo tudi vsi nastopajoči ne, da bi z nekaj več vaje in izkušnji v mini duhovnih razmerah, v šolskem prostoru, pri nekaj deset poslušalcih — prav lahko dosegla nekaj enkratnega.

Od nekdaj je problem približati poezijo poslušalcem, saj je tudi enkratno branje recitiranje največkrat premalo za podoživitev posameznih pesmi. Koširjeva je to vedela, zato je bil vsak recitator tudi igralec in je vsako pesem tudi igralsko domiselno kreirala. Njeni prepričljivi in samozavestni nastopi (posrečena lika matere in cipe) so vse povezovali v celoto in so brisali sledi spodrseljavev in improvizacije. Kakor kresničke so se ob zastrti svetlobi tu pa tam zasvetile igralske kreacije poezije ob nastopih: Silva Smoleja, Rosanda Pavkovič, Pike Fornezzi, Boštjana Pristavca, Saše Blenkuš in drugih.

Pa ne da bi človek pretiraval, nekaj hvalil zavoljo ljubezni in spoštovanja do mladih ljudi, jim delal reklamo ali kaj podobnega, kar bi bilo morda tudi času primerno; ne, le resnico o njihovi osupljivi zrelosti, ki jo največkrat niti ne zaslutimo, želim sporočiti, da bi se ob njej zamislili...

Škoda — zares škoda, da tega večera ni doživelo več žena, zakaj njim je bil namenjen; tako otroško iskreno, mladostno zagnano: poln moči, znanja, samozvesti in samozavestnosti, hkrati pa tih, simbolično sporočen in svečano skromen: kot ga zna pričarati samo mladost, ki se prežarjena z duhom klanja lepoti.

B. Gracer

Dopisujte v *Železarja*

SREČANJE Z NAŠIMI ZBORI 79

V petek, 23. marca, bo ob 19. uri v dvorani gledališča na Jesenicah koncert, oziroma SREČANJE Z NAŠIMI ZBORI 1979. Na srečanju bodo sodelovali naslednji zbori:

1. MLADINSKI MEŠANI PEVSKI ZBOR BLAŽ ARNIČ JESENICE (40 pevcev) – zborovodja Roman Ravnič:

- S. Premrl: Zdravljica
 - E. Adamič: Kukavica je kukala
 - R. Gobec: Pesem o svobodi
- ### 2. PEVSKI ZBOR DRUŠTVA UPOKOJENCEV JAVORNIK – zborovodja Janko Veber:
- A. Srebotnjak: Nagelj
 - F. Skok: Bori
 - narodna: Burno jaz havžijam

3. OKTET DPD SVOBODA ŽIROVNICA-BREZNICA – vodja Marjan Jemec:

- narodna: Fr. Marolt: Barčica
- J. Scheu: Vzbujanje duhov
- Fr. Marolt: Ribniška

4. PEVSKI ZBOR DRUŠTVA UPOKOJENCEV JESENICE (21 pevcev) – zborovodja Janez Ponikvar:

- K. Pahor: Hej brigade
- H. Volarič: Zgubljeni cvet
- P. Jereb: Pelin roža

5. MOŠKI PEVSKI ZBOR DPD SVOBODA KRANJSKA GORA (18 pevcev) – zborovodja Dane Škerlj:

- K. Pahor: Bilečanka
- Z. Prelovac: Sedem si rož
- D. Bučar: Pleničke je prala

6. MOŠKI PEVSKI ZBOR »VINTGAR« BLEJSKA DOBRAVA (26 pevcev) – zborovodja Alojz Vengar:

- K. Pahor: Tan Pugled gori
- Brdanič: Mande, Mande
- L. Kramolc: N mau čez Izaro

7. ŽENSKI PEVSKI ZBOR JESENICE (32 pevki) – zborovodja Milko Škoberne:

- M. Kazina: Hej tovariši
- J. Matetič: Rajngov čače moj
- Idrijska ljudska – S. Vremšak: Ženka mi v goste gre

8. MEŠANI PEVSKI ZBOR PLANIKA UKVE – Italija (23 pevcev) – zborovodja Marjo Gorjup:

- Koroška narodna: O ti preburna ženska stvar
- S. Premrl: V Korotan
- Koroška narodna – L. Kramolc: Sem se rajtav ženiti

AKCIJA KREDARICA – PROŠNJA OBČANOM

V javnih občilih in tisku so bili občani obveščeni, da je stekla veseletovska akcija za zgraditev tovarne žičnice na Kredarico, do Staničevega doma in Planike ter obnovi Triglavskega doma na Kredarici. Akcijski odbor, v katerem so zastopani najvišji predstavniki državnopoličnih in državnih organizacij Slovenije, je pozval občane naj v ta namen darujejo obveznice cestnega posojila, da bi čimprej zbrali potrebna denarna sredstva.

Akciji se priključuje tudi planinsko društvo Javornik – Koroška Bela in prosil občane, ki so pripravljeni darovati kupone posojila za ceste, da na sporočilo članom upravnega odbora društva. Vsak kupon je dobrodošel, četudi v manjšem znesku. Vsak darovalec bo zaenkrat prejel začasno potrdilo, dokler ne bodo dotokana enotna potrdila akcijskega odbora.

Kdor želi kupone osebno izročiti lahko to opravi vsako sredo od 17. do 18.30 v društveni pisarni pri Hostinici na Cesti v Rovte 21, lahko pa jih izročite društvenim odborom ali pošljete v pismu na naslov: Planinsko društvo Javornik – Koroška Bela, 64270 Jesenice, s pripisom svojega naslova.

Sprejemamo tudi denarna darila.

Upravni odbor PD Javornik – Koroška Bela

Judo

LEP USPEH NAJMLAJŠIH V ITALIJI

Na povabilo judo kluba Tolmezzo (Italija) smo bili že drugi njihovi gostje na internacionalnem turnirju treh dežel Avstrije – Italije in Jugoslavije za pionirje in nade. Letos se je tekmovalca udeležilo sedem tekmovalcev judo sekcije TVD Partizan Jesenice. Na tem tekmovalstvu je nastopilo 15 klubov Avstrije (3), Italije (7), Jugoslavije (5). V močni konkurenci so jeseničani zasedli odlično peto mesto in prejeli ležni pokal v trajno last.

Za judo sekcijo so nastopili pionirji: Marko Lukan, Florjan Vidic, Zdravko Krnjajic in David Dvorsak, za nade pa Fajkovič Enes, Nenad Sekulič in Tone Krnjajic. Glede na to, da pionirji med letom nimajo dovolj tekmovalj, so se na tem tekmovalstvu zelo izkazali. Posebej velja pohvaliti Lukana, ki je presenetil s svojo borbenostjo, ki jo doslej ni pokazal. Uvrstil se je v finalu, kjer je izgubil z močnejšim nasprotnikom. Enako velja za Krnjajica Zdravka, ki je bil prvi v svoji skupini. Vidic je v trenutni krizi in upam da bo kmalu našel pravo pot k uspehu. Dvorsak je imel zelo močno in številno skupino, zato ni bilo kaj več pričakovati od njega. Izpadel je v drugem kolu – 16. mesto.

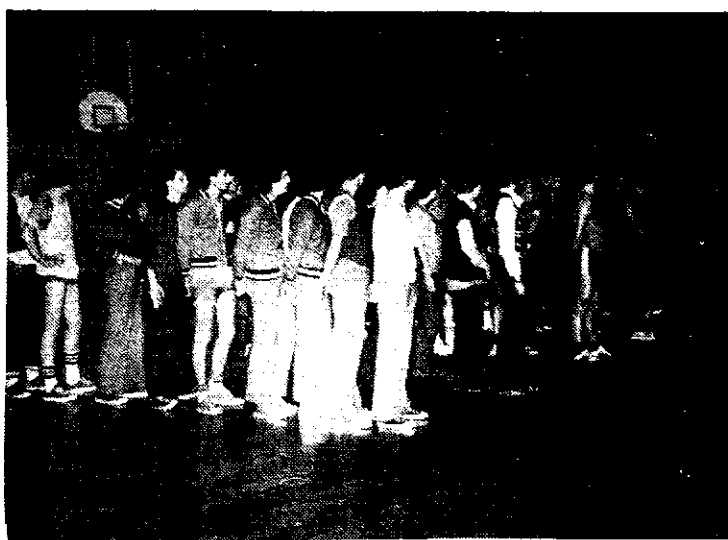
Pri nadeh je bil najuspešnejši Fajkovič z uvrstitvijo v finale in doseženim drugim mestom. To je tekmovalce, ki se razvija v odličnega judoista. S svojo srčnostjo in borbenostjo je navdušil gledalce in strokovne delavce predvsem ko je nastopil na odprtem prvenstvu, kjer so nastopili veliko težji, starejši in rutiniranejši tekmovalci. Enako velja pohvaliti Sekuliča in Toneta Krnjajica, ki nista imela prave športne sreče v svojih kategorijah, vendar sta kljub temu dosegla četrto mesto.

Če pregledam rezultate za leto nazaj za iste tekmovalce na istem tekmovalstvu, vendar v močnejši in številnejši konkurenci, so dosegli velik napredek v znanju judo veštin.

Vsi tekmovalci so se udeležili tekmovalj na svoje stroške ob podpori in razumevanju staršev.

V soboto, 24. marca se bomo udeležili XX. memorijala narodnega heroja Zvonka Runka v Ljubljani, ki ga prireja TVD Partizan Sp. Šiška. Vse kaže, da se bomo tudi tega tekmovalja udeležili na lastne stroške.

Dvorsak

S turnirja »Bratstvo in enotnost«

OB ZAKLJUČKU DRŠALNE SEZONE NA JESENICAH

Dršalna sezona za leto 1978/79 smo zaključili. Navajeni smo že, da ob koncu leta bomo ali poslušamo, kako so ti ali oni bolj ali manj uspešno delali. Umetnostno drsanje zaključujemo s prihodom prvih znanilcev pomladi, letos 20. marca. Prav in pošteno je, da povemo, kaj smo dosegli, kaj pa ne gre, kot bi moralo iti.

Ugotovitev je več. Navedla jih bom le nekaj, predvsem tistih, ki so pomalema vznemirjale drsalce vso sezono.

Umetnostno drsanje na Jesenicah je še vedno daleč v ozadju ostalih športov na ledu. Zakaj tako? Drasjo šolobozni otroci. Ne vedo drugega kot to, da imajo trenin, a trenirati ne morejo, ker led ni pravčasno pripravljen. Mar še vedno živi v nekaterih ljudeh miselnost, da je za otroke vse dobro?

Se morda odgovorni člani drsalnega kluba premalo zavzemajo za boljše pogoje dela? Težko bi pritrdilo odgovorila, saj več kot prositi za osnovne tehnične pogoje ne morejo.

Pa vendar! To se je zgodilo pred republiškim prvenstvom:

Vodstvo drsalnega kluba se je dogovorilo jasno in nedvoumno, da bodo pred tekmovalcem drsalci imeli nekaj ur več treninga (izven stalnega urnika). Otroke so obvestili, prišli so, vadili zahtevne in za otroke nekaj zanimive loke nekaj več kot pol ure. Tedaj so že nestrpni stali ob strani hokejist, ker so isti čas na trening računali tudi oni. In šli so na led. Drsalci so eno uro sedeli v slabo urejeni garderobi in čakali na čiščenje ledu, nakar so spet začeli trenirati. Po vseh teh »nakar« je bila ura pol osmih zvečer, na drsalnišče pa so bili ob štirih popoldan. Kako uspešno so nadejavali, najbrž vemo. Zelo jih je, lačni so bili, nekateri tudi zaspani. Pa ne čisto po svoji krivdi.

Nič lepše se ne slisi tole:

Desetega marca 1979 je bilo dogovorjeno medklubsko srečanje na Jesenicah. Vse lepo in prav. Drsalci imajo manj tekmovalj kot druge športne zvrsti, tekmujejo pa vseeno radi. A ko bi se tekmovalje moralo začeti, led spet ni bil za tekmovalje pripravljen. Tokrat je zmanjkalo celo olja in bencina. Nadaljevanje »zgodbe« je bilo pestro. ... Z enourno zamudo se je tekmovalje vseeno začelo. A težav še ni bilo konec. Tudi ob sprotnem čiščenju ledu so se javljali predolgi premori, saj ob »pravem času« pri nas vselej kaj odpove. Pa ne mislim na organizatorje srečanja.

Konec »zgodbe« je bil vseeno lep in za naše drsalce uspešen, saj so osvojili prvo mesto. Žal pa mi je za mlade drsalce, ki so se morali vračati v Celje šele v poznih večernih urah. Je žal tudi tistim, ki so za ta nered odgovorni? Prav bi bilo, da bi te probleme spoznali tudi na telesnokulturni skupnosti, da bi jih DK Jesenice pomagali reševati in rešiti. Po tej poti bi se stanje moralo popraviti. Če pa so nekateri službojci na drsalnišču preobremenjeni, bo treba misliti tudi o se enem delavcu, da v prihodnje ne bomo ponavljali starih napak.

Na nekatere probleme sem že opozarjala v svojih člankih. Odgovora ni ne takega ne drugačnega. Kaže, da se tudi v spremembah družbenih odnosih, ko naj bi se tako in toliko časa dogovarjali, da bi nam bilo vsem jasno, kaj je prav in kaj ne, nekateri drže prastare modrosti: Molj je zlat!

Morda ni prepozno, da se sedaj vsi odgovorni na tem področju usedejo, se dogovorijo za delo v naslednji sezoni ter sklepe tudi spoštujejo. Nova sezona bo zahtevnejša v organizacijskem pogledu, saj moramo računati s celodnevno šolo.

Najbrž bo kdo dejal, da govorim o stvarih, ki jih premalo poznam. Najbrž res nekaj okoliščin ne poznam. Prepričana pa sem, da bi bilo lahko mnogo boljše, če bi se vsi potrudili, da bi svoje opravili. Tako potrditev teh misli so mi dali Celjani. Tudi v Celju je led polno zaseden: trenirajo hokejisti, umetnostni drsalci, imajo rekreativno drsanje, a nikoli ni čutili, da je kdo bolj pomemben. Prav le vsi sem prišel iz Celja po republiškem prvenstvu: složno so si pomagali, se trudili, da bi tekmovalci in ostali ohranili drsalnišče v najlepšem spominu.

Letos so se naši drsalci udeležili tudi vseh ostalih prvenstev. Spremljevalci so samo pohvalili odnos do prireditve bodisi v

Beogradu ali Zagrebu. Naše Jesenice so po domovini tako znane po športu na ledu, da je zadnji čas, da se boljše začnemo obnašati. Vodstvo DK Jesenice ima pred sabo tudi zahtevnejše naloge, kot so bili naštetih problemi, ob katerih so porabljali preveč časa in moči. Resnejši pogovori tejejo tudi glede trenerjev. Pojavlja se vprašanje: ali dodatno usposobiti po strokovni plati domače trenerje ali pridobiti še dodatnega trenerja? Prepričana sem, da bodo našli ustrezno rešitev. Člani DK Jesenice so dovolj prizadevni, da bodo ob ustreznem strokovnem vodenju dosegli še boljše in lepše uspehe.

PREGLAD DOSEŽENIH REZULTATOV V SEZONI 1978/79 V UMETNOSTNEM DRSANJU

3. II. 1979 KLUBSKO PRVENSTVO

Prvi pregled znanja in sposobnosti drsalcev v novi sezoni – usmeritev za nadaljnje delo.

10. II. 1979 REPUBLIŠKO PRVENSTVO – CELJE

Pokazalo se je, da naši drsalci tehnično niso dovolj pripravljeni, da pa zaostanki niso veliki za najboljšimi. Od doseženega 1. mesta pionirsk skupine C so naše zaostale najmanj za sedem in največ za osem točk. Pionirke skupine B so zaostale za dosežki prve najmanj za 6,5 točke in največ za 9 točk. Pionirke skupine A so zaostale najmanj za 2,4 točke in največ za 6,1 točke.

Mladinke so imele največji zaostanek, četudi smo na prvenstvu osvojili tudi 2. mesto. Najmanjši zaostanek je 4,7 točke in največji za 16 točk. DK Jesenice ima tudi pionirski par, ki je dosegel viden napredek, ni pa primerljivosti, ker je trenutno edini v Jugoslaviji. Manjši napredek je opazen pri mladincih, ki znotraj kluba nima konkurence in s tem ne prave pobude za trening.

Prehodni pokal izd. Stanka Bloudka za leto 1979 je prejel HDK Celje. Osvojili so ga z osmimi točkami prednosti pred DK Jesenice.

18. II. 1979 DRŽAVNO PRVENSTVO ZA MLADINKE IN MLADINCE – BEOGRAD

Naš predstavnik se je po zelo uspešni predstavitvi v minulih sezonah uvrstil na zadnje mesto s precejšnjim zaostankom (20,3 točke).

Mladinke so pokazale nekaj boljše rezultate. Uvrstile so se na 9., 12. in 14. mesto. Zaostanek za najboljšo je 18,20 točke odno 36,88 točke za najslabše uvrščeno.

2. – 4. III. 1979 DRŽAVNO PRVENSTVO ZA PIONIRJE SKUPINE »A« – ZAGREB

Na tem prvenstvu so naše predstavnice dosegle najlepše rezultate. Zaostanki so najmanjši (2al nimam natančnih točkovnih podatkov), tudi uvrstitve po mestih najboljše. Med 24 tekmovalkami so dosegle 7. mesto (Moja Kurboš), 13. 16. ter 17. mesto. Nastopil je tudi par, ki pa ponovno ni imel konkurence. DK Jesenice je dosegel tretje mesto med sedmimi klubi iz Jugoslavije. Za sabo so pustile oba beograjska kluba, zagrebški Mladost ter subotički Spartak. Pred DK Jesenice sta se uvrstila HDK Celje in DK Medveščak.

20. III. 1979 MEDKLUBSKO PRVENSTVO – JESENICE

To srečanje je pomenilo tudi zaključek drsalne sezone za leto 1978/79. Z doseženimi rezultati se nismo zadovoljnili, čeprav so poprečno manjši zaostanki kot na začetku sezone. Na tem prvenstvu smo dosegli več prvih mest kot poprej. V skupini C je osvojil DK Jesenice 3. mesto (Irena Bizjak), v skupini B (Romana Kutina) 1. mesto, v skupini A spet 3. mesto (Moja Kurboš), mladinci 1. mesto (Sandi Avenič), mladinci 2. in 3. mesto (Magda Potočnik in Tea Mulej) ter še uspešen nastop pionirskega para.

DK Jesenice je na tem srečanju osvojil prvo mesto z 246,65 točkami prednosti.

Prvenstvo je zaključeno. Doseženi rezultati povedo veliko. Narekujejo še bolj organizirano delo, organizirane treninge, kjer bodo drsalci odpravili napake, ki so se letos že javljale. Vloženega je bilo veliko truda, bodisi drsalcev, vodstva in trenerjev, saj kljub mnogim težavam niso odnehali.

Nekateri so že v tej sezoni dosegli lepe uspehe, vsem ostalim pa želim kar največ dobre volje in športne sreče v novi sezoni.

Prav na koncu moram izreči vse priznanje tehničnim komisijam DKJ, zlasti njenemu predsedniku tov. Kurbošu, ki je nesebično žrtvoval ogromno svojega časa, da bi delo v DK potekalo kar se da uspešno in brez nervoze.

M. I.

UDELEŽENCI ŠOLE PLAVANJA

Vse, ki ste se prijavili za obisk plavalne šole, obveščamo, da bo pričetek v ponedeljek, 26. marca ob 18. uri v bazenu hotela Larix v Kranjski gori. S seboj prinesite premo za plavanje.

Sprejemali bodo tudi naknadne prijave.

Komisija za šport in rekreacijo pri izvršnem odboru sindikata Železarne

ZAKAJ TAKO?

Ob planiški prireditvi sem v dnevniku Delo naletel na kritiko Franca Lakote, ki je sodeloval v ekipi za pripravo planiške velikanke. V članku omenja, da njemu in še mnogim drugim v Železnari niso odobrili izredno plačanega dopusta in da so morali oni in njegovi tovariši – ker pač niso tekmovalci – v ta namen vzeti svoj lastni letni dopust. Nadalje navaja, da se mu to še posebno ne zdi prav, ker je bil pokrovitelj letošnje prireditve tovariš Tito.

Članek me je spodbudil, da ob tej, nam vsem tako priključni planiški prireditvi, ki je ponesla ime tega kraja in vse naše domovine po vsem svetu, opozorim na problem, ki je v zadnjem času še kako priroten in še posebej v našem ožjem kolektivu. Za uvod bi si spomnil odločke iz knjige Planica in članka Evgena Bregantca, ki zaneseno govorijo o naši Planici in športu nasloho:

»Ko je v dolini pod Poncami naš tradicionalni smučarski praznik in se zberejo množice ob planiških skakalnicah, zadonijo v svet planiške fanfare. Milijoni prisluhnejo: od kod ta slavnostna melodija z otonimi napevi. Samo naši ljudje vedo, da gre za motiv stare domoljubne pesmi »Triglav moj dom«. Tako nam Planica pomeni vrh, težnjo po napredku, visoko zastavljene cilje.

Pomeni poseganje do skrajnih meja človeške zmogljivosti. Velikanke je za izbrance, za najhitreje, najbolj izkušene med milijoni smučarjev. Planica povezuje lepoto jesenskega neba in planinskega sveta s posebno športno stvaritvijo, ki vzbuja občudovanje.

»Sport nekoč stvar pešice izbrancev, tedajdelj boljša obleke aktivnosti, ki zadeva vsakogar. To ni le dobro in prav, marveč celo nujno, kajti nobenega dvoma več ne more biti o tem, da bi bilo brez športa sodobno življenje posameznika in tudi družbe manj bogato, torej manj življena vredno. Toda v športu gre še za dodatne razsežnosti. Telesna kultura vsakega naroda, je pomemben sestavni del njegove splošne kulture. Športne manifestacije so tudi družbeni (in seveda hkrati tudi družabni) dogodek.

Osebnost sem prepričan, da se te bogate naložbe in njenega širokega pomena vse premalo zavedamo. Pripravljeni smo se kadarkoli pogovarjati o osebnih dohodkih in o naših ozihih interesih, ki se tičejo več ali manj le nas samih. Za probleme širšega značaja, pa tudi če se tičejo le malo širšega okolja v našem ožjem kolektivu, pa nimamo posluha. Tako lokalistično, sebično gledanje ni samo problem na področju športa ampak splošen problem na vseh področjih našega dela in udejstvovanja. Glede na izkušnje sem tedaj bolj prepričan, da je ta problem še posebno in čedalje bolj priroten predvsem v naši železnari kot tudi na naših železnarskih Jesenicah.

Če hočem biti konkreten se moram ponovno vrniti na članek: Kdo pravzaprav v naši Železnari odloča o izredno plačanih dopustih oz. konkretno o izredno plačanih dopustih za športne delavce in športne tekmovalce. Praviloma je to odbor za kadre in družbeni standard pri delavskem svetu Železnarne in odbori za delovna razmerja pri delavskih svetih temeljnih organizacij. V pravilniku o delovnih razmerjih Železnarne Jesenice smo določili, da vsakemu delavcu po potrebi pripada sedem dni izredno plačanega dopusta. V tej omejitvi je zapodeno tudi športno udejstvovanje. Seveda pa lahko navedeni odbori odločajo o tem, koliko in komu se ta dopust odobri. Velikokrat prav ti odbori in razne »vplivne osebe, s svojimi pristranskimi odločitvami in sebičnim gledanjem, markiseratemu dobremu, prizadevanju in zanesenemu športnemu delavcu ne odobrijo tega dopusta.

Poznam primer, ko odbor ni odobril dopusta delavki, ki vodi skupino najmlajših pri TVD Javornik Koroška Bela, za pohod na Stol ali za isti primer delavca gorskega reševalca. Poznam tudi primer mladega trenerja mladih skakalcev, ki mu je ta odbor verjetno vzeli vselej do dela in ne samo to. S takšnim početjem predvsem ne oenoližimo škodimo družbi. Res je sicer da si prizadevamo za večji delovni učinek, proti razmetavanju denarja in za racionalno trošenje sredstev, vendar to ne more biti način za iskanje notranjih rezerv, kajti takšne »naložbe« se nam bodo prele ali slej bogato obrestovale. Da je problem splošen naj navedem primer, da se je moral letos pred planiško prireditvijo vodja oddelka za družbeni standard predvsem ukvarjati s temi zadevami, da je z osebnim vplivom in na vse druge načine zagotovil plačane proste dni planiški ekipi, ki pa je bila veliko manjša kot v prejšnjih letih.

Ko smo se pred kratkim v koordinacijskem odboru za športno rekreacijo Slovenske železnarne pogovarjali o teh problemih s predstavniki ostalih delovnih organizacij, so nam komaj verjeli, ker pri njih takšnih problemov nimajo.

Kakorkoli že: mislim, da nam mora biti jasno da »skrivce«, če se tako izrazim in primeru ni Železnarna ali kak višji organ v njej, ki bi te zadeve centralistično urejal, kot to radi govorimo, ampak se največkrat o tem odločajo tisti naši neposredni sodelavci, ki smo jih z vsem zaupanjem izvolili v te organe. Zato se mi zdi še posebno važno in pomembno v tem obdobju, ko volimo nove in potrjujemo stare delegate v delavske svete opozoriti, da bomo izbrali take, ki bodo naše zaupanje opravili in s svojimi širokimi pogledi na družbeno stvarnost omogočili v tem smislu njen nadaljnji razvoj.

M. L.

Daniel Morić

SOZD SAP-VIATOR – DO Tovorni promet
VIATOR Ljubljana –
TOZD TOVORNI PROMET JESENICE

objavlja prosta dela in naloge

RAČUNOVODJE TOZD

pod naslednjimi pogoji:

- višja ali srednja strokovna izobrazba ekonomske ali druge ustrezne smeri s 4 oziroma 8 leti delovnih izkušenj na enakih ali podobnih delih in nalogah,
 - sposobnost vodenja, organiziranja in koordiniranja dela,
 - moralnopolitične kvalitete,
- kot posebni pogoj se določi trimesečno poskusno delo.

Kandidati naj ponudbe s kratkim življenjepisom, dokazili o strokovnostih in dosedanjih zaposlitvah pošljejo na naslov: DO TP Viator, TOZD Tovorni promet Jesenice, Jesenice, Titova 67 v roku 15 dni od dneva objave.

KOMISIJA ZA DELOVNA RAZMERJA
ŽELEZARSKEGA IZOBRAŽEVALNEGA CENTRA

objavlja prosto delo in naloge

ZA KLJUČAVNIČARSKA IN VZDRŽEVALNA DELA

Pogoji za sprejem:

- Dokončana PKMEŠ, kovinarske smeri.
- Prednost imajo delavci, ki so vojaški rok odslužili.

Rok za prijavo je 15 dni po objavi. Kandidati naj se osebno zgledajo, oziroma pošljejo prijavo in dokazilo o izobrazbi na naslov: Železarski izobraževalni center, Jesenice, Ul. bratov Ruparjev 2.

PROGRAM ŠPORTNIH PRIREDITEV
KLUBOV ŠD JESENICE

KOŠARKA

- sredo, 21. marca, ob 20. uri dvorana ŽIC SKL – zahod – moški – KK Jesenice: KK Ilirija Ljubljana,
- sobota, 24. marca, ob 19. uri dvorana ŽIC SKL – ženske KK Jesenice: KK Ilirija Ljubljana.

ODBOJKA

- nedelja, 25. marca, ob 10. uri dvorana ŽIC II. ZOL – zahod ženske OK Jesenice: OK Marčana Pula.
- Iz pisarne ŠD Jesenice

PRVENSTVO ŽELEZARNE
V VELESALOMU IN SANKANJU

Komisija za šport in rekreacijo prireja v soboto 24. marca ob 9.30 v Španovem Vrhu prvenstvo Železarne v veleslalomu. Prvenstvo bo ekipno in posamežno in to v moški in ženski konkurenci. Kategorije so naslednje za moške in ženske: I. do 25 let (1955 in mlajši); II. od 26 do 35 let (1945 do 1954); III. od 36 do 45 let (1935 do 1944); IV. nad 46 let (1934 in starejši).

Ekipa šteje po enega tekmovalca – (tekmovalko) iz prve, druge in tretje kategorije. Tekmovalci se bodo pomerili v treh ali četrte kategorije. Vrstni red ekip se določi s seštevanjem doseženih časov, število tekmovalcev pa je neomejeno.

V nedeljo, 25. marca ob 9. uri pa bo pri Savskih jamah prvenstvo Železarne v sankanju. Tudi tekmovalci v sankanju bo ekipno in posamežno v moški in ženski konkurenci. Moški so razporejeni v kategoriji do 40 let in nad 40 let. Ekipa pri moških šteje dva tekmovalca v vsaki kategoriji, pri ženskah pa tri tekmovalke. Tekmuje pa se lahko le z navadnimi sankami, težkimi do deset kilogramov.

Oba dneva bo organiziran prevoz s avtobusi in to z odhodom s Koroške Bele ob 7. uri in izpred Železarne ob 7.15. Razglasitev rezultatov bo takoj po zaključku tekmovanja v domu pod Golico. Startne številke bodo vodje ekip prejeli na cilju tekmovalne proge.

Torej v soboto in nedeljo se dobimo v čim večjem številu v Planini pod Golico, kjer se bomo pomerili med seboj v amaterski in sankaški spretnosti.

IŠČEM GARSONJERO

Inženir geodetskega zavarovanja iz Ljubljane išče na območju Mojstrane, Dovje in Žirovnice oziroma Brega po možnosti opremljeno garsonjero za najmanj dve leti. Plača tudi v naprej.

Naslov dobite na uredništvu Železarja.

DEŽURNA TRGOVINA

V soboto, 24. marca, bo na Jesenicah od 15. do 19. ure odprta trgovina **SPECERIJA BLED – SUPERMARKET UNION** Jesenice, Titova 22.

OBVESTILO
UPOKOJENCEM

Društvo upokojencev Jesenice vabi svoje člane na gledališko predstavo pod naslovom »Čašica kave« in »Pred mesnico« s petjem in spremljavo harmonike, ki jo prireja igralska skupina društva upokojencev Žirovnica v soboto, 24. marca, ob 17. uri v domu društva upokojencev na Jesenicah Pod gozdom 12.

OBVESTILO
FOTOAMATERJEM

Foto klub Andrej Prešern Jesenice obvešča, da bo v ponedeljek 26. marca ob 18. uri v spodnjih prostorih restavracije Kazina strokovno predavanje o fotografiranju na dia film.

Predaval bo inž. Oskar Dolenc – KM AFIAP – iz Ljubljane.

Predavanje bo zanimivo za začetnike, kakor tudi za ostale fotoamaterje in zato ga priporočamo vsem, ki so se in se bodo udeležili razstave slovenskih železarjev.

ZAHVALA

Ob boleči izgubi naše mame in babice

MARIJE URANA

se iskreno zahvaljujemo vsem znancem in sodelavcem, ki so nam izrazili sožalje in sočustvovali z nami, ji darovali cvetje ter jo v tako velikem številu spremlili na njeni zadnji poti.

Posebno zahvalo smo dolžni zdravnikom in osebju bolnišnice Jesenice. Prisrčna hvala pevcem in govorniku Železarne.

Se enkrat vsem prisrčna hvala.
Žalujoči: sinova Alojz in Ivo z družinama

ZAHVALA

Ob nenadni, boleči izgubi dragega moža, očeta, brata, dedka in svaka

JOŽETA KRIVCA

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti, mu darovali vence in cvetje ter delili z nami našo žalost.

Hvala sosedom, še posebno družini Uršičevi za njihovo pomoč v najtežjih dneh.

Najlepša hvala njegovemu sodelavcu za tople poslovilne besede ob odprtem grobu in pevcem za sočutno zapeto žalostinke.

Se enkrat vsem iskrena hvala.
Žalujoči: žena Jerca, hčerka Zdenka, sin Jože z družino in ostalo sorodstvo

Kaj bomo gledali v kinu

Kino RADIO

24. marca, amer. barvni dokumentarni film ŽIVALI FILMSKE ZVEZDE, nastopajo slavne živali Hollywooda: konj Trigger, opica Cita, psi Rin Tin Tin, Lessie, govoreča mla Franc, levi, sloni, medvedi, mačke in ptice, ob 15. uri.

24. in 25. marca amer. barvni glasbeni film ZADNJI SHOW ELVISA PRESLEYA, režija Denis Sanders, v gl. vlogi Elvis Presley, ob 17. in 19. uri.

26. in 27. marca amer. barvni erot. komed. film EROTSKE PUSTOLOVŠČINE CASANOVE, režija Franko Legran, v gl. vlogi Tony Curtis, ob 17. in 19. uri.

28. marca italij. barvni kriminalni film KAMORA NAPULJSKA MAFIJA, ob 17. in 19. uri.

30. marca franc. barvni film – drama POTI PROTI JUGU, režija Joseph Losey, v gl. vlogi Yves Montand, ob 17. in 19. uri.

31. marca in 1. aprila hongkongski barvni karate film BRUCE LEE PROTI SUPERMANU, režija Wu Chia Chun, v gl. vlogi Bruce Lee, ob 17. in 19. uri.

Kino PLAVŽ

24. in 25. marca amer. barvni erot. komed. film EROTSKE PUSTOLOVŠČINE CASANOVE, ob 18. in 20. uri.

25. marca amer. barvni dokumentarni film ŽIVALI FILMSKE ZVEZDE, ob 10. uri. Ogle filma je za varčevalce Ježkovega kluba brezplačen, poklanja ga Jugobanka Ljubljana.

26. in 27. marca amer. barvni glasbeni film ZADNJI SHOW ELVISA PRISLEYA, ob 18. in 20. uri.

29. marca italij. barvni kriminalni film SAM PROTI KLANU, ob 18. in 20. uri.

30. marca italij. barvni kriminalni film KAMORA – NAPULJSKA MAFIJA, ob 18. in 20. uri.

31. marca in 1. aprila amer. barvni pustolov. film DRAM POSLEDNJI MANDINGO, ob 18. in 20. uri.

Kino DOVJE-MOJSTRANA

24. marca amer. barvni komed. film BLEFERJI, ob 19. uri.

25. marca amer. barv. znan. fant. film BLIŽNJA SREČANJA TRE-TJE VRSTE, ob 19. uri.

31. marca amer. barvni erot. komed. film EROTSKE PUSTOLOVŠČINE CASANOVE, ob 19. uri.

1. aprila amer. barvni glasbeni film ZADNJI SHOW ELVISA PRISLEYA, ob 19. uri.

Kino KRANJSKA GORA

24. marca amer. barvni znanst. fant. film BLIŽNJA SREČANJA TRE-TJE VRSTE, ob 20. uri.

28. marca amer. barvni erot. komed. film EROTSKE PUSTOLOVŠČINE CASANOVE, ob 20. uri.

31. marca amer. barvni glasbeni film ZADNJI SHOW ELVISA PRISLEYA, ob 20. uri.

4. aprila amer. barvni pustolovski film DRAM POSLEDNJI MANDINGO, ob 20. uri.

GLEDALIŠČE

SOBOTA, 24. marca ob 19.30 F. S. Finžgar: RAZVALINA ŽIVLJENJA – gostovanje DPD Svobode iz Žirovnice

NEDELJA, 25. marca ob 10. uri Svetlana Makarovič: SOVICA OKA – lutkovna igrlica – režija in osnutki lutk in scene: Zdenko Majaron.

ABC POMURKA – trgovsko proizvodna organizacija **GOLICA o. o. –** odbor za delovna razmerja – **TOZD DELIKATESA, o. sub. o.,** Jesenice, Titova 73

ponovno objavlja

prosta dela in naloge s polnim delovnim časom za nedoločen čas

PRODAJALKE ZA POTREBE POSLOVALNIC TOZD

Pogoji:

- zaključena šola za prodajalce mešano-živilske stroke,
- tri leta delovnih izkušenj,
- trimesečno poskusno delo.

Kandidati naj ponudbe z dokazili o izpolnjevanju pogojev ter opisom dosedanjih del pošljejo na naslov: ABC POMURKA – trgovsko proizvodna organizacija GOLICA Jesenice, kadrovska služba, Jesenice, Titova 1, v 15 dneh od dneva objave.

ZAHVALA

Ob prerani izgubi drage žene, mame, stare mame in babice

MARIJE SODJA
roj. HAFNER

se iskreno zahvaljujemo osebju internega oddelka splošne bolnice Jesenice, pevcem DU Javornik – Koroška Bela, in vsem, ki so nam izrekli sožalje, podarili cvetje in jo spremlili na njeni zadnji poti.

Žalujoči: mož Franc, hčerka Erna z možem, vnukinji Milana in Vanja z družinami in ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Ob boleči izgubi ljubljene žene in mame

MARTE OBLAK

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so nam pomagali, darovali vence ter cvetje in jo spremlili na njeni zadnji poti.

Žalujoči: mož Janez, sin Roman, brat Stane in sestra Anica z družinama ter ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob nenadni izgubi dragega moža in očeta

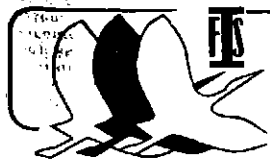
ALEŠA KRALJA

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom in znancem, ki so nama izrekli sožalje, mu darovali vence in cvetje ter ga v tako velikem številu spremlili na njegovi zadnji poti.

Posebna zahvala sosedom Božičevim, Ježerskovim, Globelnikovim, Zdravenskovim in Tušarjevi, vaščanom Kočne za venec in denarno pomoč, sodelavcem valjarne žice in profilov za venec, obema govornikom za poslovilne besede pri odprtem grobu, učencem 5. a razreda Koroška Bela in razredničarki Konobljivi za denarno pomoč in šopek ter pevcem DU Javornik – Koroška Bela za žalostinke.

Se enkrat vsem prisrčna hvala.
Žalujoči: žena Nežka in sin Dani

GLAS je vaš
najcenejši poltrednik

NOV JUGOSLOVANSKI IN IZENAČEN SVETOVNI REKORD

Naša Planica je bila pretekli teden zares praznično odeta. Najboljši skakalci vsega sveta so se med seboj pomerili za naslov svetovnega prvaka v smuških poletih. Na tej elitni smučarski prireditvi je nastopilo 47 posameznikov iz 14 držav, izredno močno zastopstvo pa so poslali vzhodni Nemci, Čehi, Sovjetska zveza, Avstrija in Finska. Razen uradnega svetovnega prvaka Avstrijca Innauerja, ki je poškodovan, so torej nastopili prav vsi, trenutno najboljši letalci na smučeh.

Tokrat jo je organizatorjem izredno zagodilo muhasto vreme. Ogromni napori, ki so jih vložili organizatorji v pripravo letalnice bi bili skoraj zaman, saj so le z največjo težavo rešili skakalnico in zaustavili vode. Šele v soboto in nedeljo se je vreme nekoliko izboljšalo in dovolilo izvedbo prvenstva. Seveda pa so velik delež k uspešni prireditvi prispevali tudi številni gledalci, ki se jih je v vseh dneh zbralo pod Poncami preko stotisoč. Prišli so prav iz vseh krajev Jugoslavije pa tudi iz zamejstva.

Glavno besedo na svetovnem prvenstvu v Planici so imeli mladi skakalci. Zmagal je 17-letni Avstrijec Kogler, ki je veliko presenečenje, pa tudi do zadnjega skoka prvi vzhodni Nemec Zitzmann ni bil med favoriti prvenstva in se je skozi zadnja vrata prirnil v nemško ekipo. Tudi bron je pripadel mlademu Poljaku Fijas, ki ima še vso skakalno prihodnost pred seboj.

Kaj pa Jugoslavlani? Razen mladega — še ne sedemnajstletnega Škofjeločana Primoža Ulaga, ki je bil najboljši Jugoslovčan in je zares presenetil, so vsi člani ekipe razočarani. Od Norčičeve napovedane borbe za vrh in naskok na svetovni rekord ni bilo nič, skakal pa je izredno slabo in brez poguma. Za najboljšimi je zaostajal povprečno 30 do 40 metrov, ob koncu pa pristal na 27. mestu med 47 skakalci. Vse kaže, da smo Jugoslavlani imeli najboljšega moža v predskakalcu Jeseničanu Ivo Zupanu, ki je dosegel izreden uspeh in popravil jugoslovanski državni rekord na 171 metrov. Zakaj Ivo Zupan ni bil uvrščen v našo izbrano ekipo ni jasno, saj je bil že na treningu med tistimi na stari velikanki med najboljšimi našimi skakalci.

Ravno predskakalci pa so tudi pobrali vso smetano prvenstva, saj je vzhodni Nemec Klaus Ostwald v nedeljo v tretji seriji kot predskalec uspel izenačiti svetovni rekord Avstrijca Innauerja iz Oberstdorfa s poletom 176 metrov, v drugi seriji pa je le en meter zaostal za rekordom. Organizacijski komite je ob tej priliki podelil tudi najbolj zaslužnim skakalcem za sloves, ki so ga ponesli o Planici v svet priznanje zlato čaplo, ki jo je sprejelo 25 bivših letalcev REKORDERJEV Planice.

Končni rezultati prvenstva za naslov V. svetovnega prvaka v smuških poletih pa so naslednji:

TEKMOVANJE ZA PRVENSTVO TOZD REMONTNE DELAVNICE

Komisija za športno rekreacijo si je za letošnje leto med drugim zadala tudi nalogo, izvesti tekmovanje za prvenstvo TOZD v vseh športnih panogah, ki jih gojimo v Železarni kot tekmovalno dejavnost. Izkušnje pri dosedanjem delu so namreč pokazale, da je to pot, ki vodi do aktivnosti in množičnosti in ki je odprta slehernemu članu kolektiva. Po eni strani daje takšna usmerjenost vsakemu možnost merjenja moči v tekmovalnem duhu, po drugi strani pa ob pravilnem pristopu nudi tudi obilo sprostitve in družabnosti, ker se odvija v ožjem krogu. V okviru teh prireditev se lahko rangirajo tudi obratna tekmovanja, oziroma tekmovanja med oddelki, kar napravi ta tekmovanja pestra in privlačna. Obenem pa seveda lahko služijo tudi za izbor tekmovalec, ki se potem udeležijo tekmovanja na višjem nivoju v okviru prvenstva Železarne. Ob takšnem odvijanju športne dejavnosti v Železarni, tekmovanja za prvenstvo Železarne ne bodo več domena nekaterih — bivših aktivnih tekmovalec, ki odvratajo kolektiv od množičnosti, ker na tem selektiranem nivoju to ne bo nikogar več motilo.

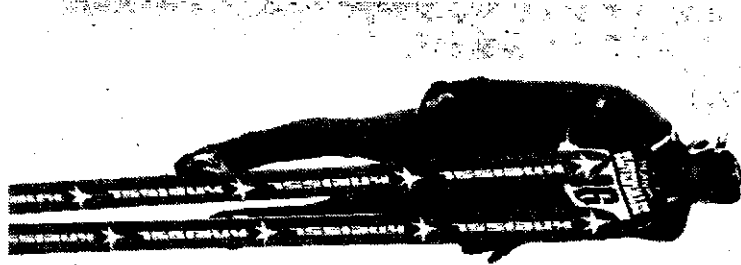
Da je takšna usmeritev pravilna, najbolje dokazuje odziv kolektiva: Tekmovanja za prvenstvo TOZD v kegljanju na ledu se je udeležilo 38 članov

1. Kogler (Avstrija) 741,5 točk (160, 160, 168, 169 metrov); 2. Zitzmann (NDR) 736,0 točk (170, 168, 159, 157); 3. Fijas (Poljska) 704,5 točk (149, 166, 152, 162); 4. Hillie (NDR) 690,5 točk (161, 155, 151, 151); 5. Sammek (ČSSR) 688,0 točk (154, 155, 153, 153); 6. Kalinin (SZ) 687,5 (151, 156, 157, 151); 7. Škoda (ČSSR) 682,0 (151, 154, 151, 153); 8. Kokkonen (Finska) 681,5 (156, 146, 155, 149); 9. Duschek (NDR) 677,0 (151, 158, 150, 149); 10. Yliantilla (Finska) 660,5 (149, 155, 148, 140); 26. Ulaga (Jugosl.) 600,5 (138, 139, 133, 140); 27. Norčič (Jugosl.) 598,0 (138, 137, 132, 136); 31. Bajc (Jugosl.) 572,0 (134, 131, 127, 133); 41. Bogataj (Jugosl.) 525,5 (117, 119, 129, 120).

bef

Takšna se je prebudila Planica v soboto zjutraj (Foto F. Sluga)

Armin Kogler iz Avstrije zmagovalec V. svetovnega prvenstva v smuških poletih (Foto F. Sluga)

Košarka

KK LOKAINVEST SK. LOKA:
KK JESENICE (ČLANI) 78:73 (35:41)

Košarkarji Jesenice so odigrali tekmo v Škofji Loki že v sredo, 14. marca, ker je bil od petka, 16. marca, do nedelje, 18. marca, na Jesenicah košarkarski turnir Bratstvo — enotnost.

Na tekmi proti Lokainvestu so koše za Jeseničane dosegli: Azman 12, Novak 4, Berginc 5, Smolej 27 in Matučec 25.

Jeseničani so vodili v gosteh skoraj vso tekmo. Po prvem polčasu so odšli na počitek s prednostjo šestih točk. Do preobrata je prišlo sredi drugega polčasa, ko so domačini dosegli več košev, gostje pa so zaigrali zmehčano. Trener Jesenice Vauhnik nima v ekipi rutiniranega starejšega igralca, ki bi znal v takem položaju prevzeti nase breme in psihološko vplivati na mlade soigralce na igrišču. Kljub vsemu pa je potrebno poudariti, da nizek poraz v Škofji Loki ni neuspeh za mlade Jeseničane.

TRETJI TURNIR BRATSTVO IN ENOTNOST

V dneh od 16. do 18. marca je bil na Jesenicah ponovno vgrajen delček v mozaik bratstva in enotnosti med mladimi iz pobratenih mest Valjeva in Jesenice. Na košarkarskem turnirju, ki tudi nosi naslov Bratstvo — enotnost in je že tretji po vrsti (vsako leto v drugem mestu), sta nastopili ženski ekipi KK Student iz Valjeva in domače Jesenice, pri fantih pa ekipe KK Omladinac Valjevo, KK Železar iz Jesenice in KK Jesenice. Čeprav so potekale tekme na igrišču izredno borbeno in nekompromisno, pa so pokazali mladi takoj ko so prestopili črto iz igrišča, pravo parado prijateljstva. Žal tega niso mogli videti predstavniki družbenopolitičnih in športnih organizacij z Jesenice, ki so bili po pravilu vsi odsotni (Planica). Prav nič se nismo mogli izkazati z enako družbeno pozornostjo mladim košarkaricam in košarkarjem, kot smo jo bili deležni v Valjevu. Izjema v aktivnem sodelovanju pri organizaciji je bila ZSMS z Jesenice, ki je s pomočjo pri organizaciji nastavitve in ugodnega počutja gostov iz Valjeva dokazala svojo zrelost in moč.

Gostje iz Valjeva so pretežno stanovali pri članih košarkarskega kluba Jesenice, pa ne samo zaradi varčevanja s piclo odmerjenimi sredstvi kluba in TKS, ampak predvsem zaradi tega, da mlada generacija naveže osebene stike, ki so jedro pravega pobratinstva dveh narodov in mest, da mladi spoznajo življenje v pobratenih krajih, hkrati pa je s tem izražen simbol sprejema doma, zaradi katerega je do pobratene sploh prišlo. Mlada generacija ni doživela vojne vihr, pa vendar je dobila priljubljenost, da se izkaže in se je izkazala. Ker je prišlo nekaj več gostov, kot jih je lahko nastanil KK Jesenice pri svojih članih in ker se je to izvedelo zadnji trenutek, so

V sredo, 21. marca, so se Jeseničani pomerili z ekipo Ilirije iz Ljubljane na Jesenicah, v soboto, 24. marca, pa odhaja naša ekipa na gostovanje v Cerknico.

KK POMURJE: KK JESENICE
(ČLANICE) 77:67 (38:32)

V sredo, 14. marca, so igralke Jesenice odigrale prvenstveno srečanje s selekcijo Pomurja v Murski Soboti in tekmo izgubile. Za Jesenice so dosegle koše: Skumavec 21, Stražisar 8, Potočnik 3, Azman 11, Bertonec 2, Vavpotič 22.

Jeseničanke so bile na poti, da presenetijo izbrano selekcijo Pomurja na njenem igrišču. Kljub naporni poti so uspeli v drugem polčasu izničiti vodstvo domačink, nato pa je za zmago zmanjkalo moči in športne sreče. Tekma je bila odigrana že med tednom zaradi nastopa naših igralok na turnirju Bratstvo — enotnost.

mladinci takoj priskočili na pomoč. OK ZSMS Jesenice je takoj dobil prostovoljce med mladimi iz OO ZSMS centra srednjih šol in OO ZSMS TP Golica. Uro po tem, ko je akcija stekla, so bili vsi gostje pod streho. Člani KS ZSMS železarne Jesenice pa so pomagali pri organizaciji bivanja Valjevcev na Jesenicah in so akcijo tudi gmotno podprli. Če sklepamo po tej akciji, potem o mobilnosti naše mladine ni dvoma. Koristim to priliko, da se jim v imenu košarkarskega kluba lepo zahvalim. Gostje so si zadnji dan obiska ogledali smučarske polete v Planici. Po vrnitvi pa je bil še krajsi piknik v klubskih prostorih KK Jesenice v športnem parku. Ob odhodu se je videlo, kako krepke vezi prijateljstva so bile sklane v kratkih treh dneh, to je pa tudi osnovni namen turnirja Bratstvo — enotnost, šele nato pride na vrsto tekmovalni uspeh. Slovo je bilo težko.

REZULTATI TEKMOVANJA:

Člani:
KK Železar: KK Jesenice 41:52 (25:26),
KK Omladinac: KK Železar 85:56 (44:31),
KK Jesenice: KK Omladinac 69:60 (28:32).

Vrstni red: 1. KK Jesenice, 2. KK Omladinac, 3. KK Železar.
Članice:
KK Student: KK Jesenice 45:48 (28:24),
Vrstni red: 1. KK Jesenice, 2. KK Student.

Na turnirju so ekipe pokazale veliko izenačenost ter borbenost (v tej odliki je še posebej prednjačila ekipa Železar), zato ne bi bilo presenetljivo, če bi ob drugačni športni sreči zmagala na turnirju kakšna druga ekipa.

V.

TUDI LETOS TRETJE MESTO

Z zadnjim turnirjem v Kranju, preteklo soboto, 17. marca, so starejše pionirke zaključile prvenstvo Gorenjske v košarki. Selekcija občine Jesenice je tudi na tem tretjem turnirju osvojila tretje mesto, kar je prineslo bron tudi v skupni uvrstitvi. V Kranju je naša selekcija izgubila s prvako — ekipo Škofje Loke in dobila z ekipo Radovljice. Z Ločankami, ki so tudi letošnje prvakinja, so izgubile z rezultatom 58:15 (31:6), z Radovljico pa zmagale z rezultatom 26:6 (11:2).

Tako je prva selekcija Škofje Loke, druge so pionirke Kranja, tretje Jesenice in četrta ekipa Radovljice. Kvaliteta prikazane igre je bila zelo dobra. Uvrstitev je povsem realna, saj se v Škofji Loki in Kranju dela zelo veliko in strokovno, tim ljudi, ki skrbi za delo s selekcijama je naravnost velik. Selekcija v teh občinah je iz enega kraja izbrana že septembra na osnovi testiranja in tekem. Skratka strokovno delo mora obroditi sadove.

»Kako pa je na Jesenicah?« se bo vprašal maraiko. Odgovor sem navedel že v prejšnji številki. Malo denarja, slaba organiziranost, delo posameznika. Že ko smo na istem tekmovanju leta 1976/77 osvojili naslov republikanski prvakinj sem predlagal, da ZTKO nabavi dres in trenerke za občinske selekcije, ki naj bi jih nosili posamezniki v različnih panogah. To bi

bil enkratni strošek, pionirji in pionirke bi nastopali v enotnih dresih, tako kot po ostalih občinah. Toda zato ni denarja. Kot trenerju mi je težko, ko gledam igralke v majicah izposojenih na osnovni šoli Prežihov Voranc, kjer nam jih vsako leto velikodušno posodijo. Druge ekipe pa imajo celo enotne trenerke z grbom mesta na prsih. Ali si lahko predstavljate kakšna motivacija in čast je to za mladega človeka, ki je na začetku svoje športne poti.

Letos smo izvedli dvanajst skupnih treningov, trenirali smo v Mojstrani. Stroški vožnje so sorazmerno visoki, tekmovanje samo je precej drago, toda za takšen sistem smo se zavestno odločili, zato mislim da na stroške moramo računati. Če k temu dodamo še različne težave s poskodbami in boleznijo izbranih igralok, smo na prvenstvu vseeno dosegli uspeh.

V vsem tem bi veljalo razmisliti do prihodnjega leta, vendar ne le za košarkarsko selekcijo. Tu so še ostale športne panoge. Šolska športna društva pa naj bi bila po vseh sklepih, ki so sicer še na papirju, najpomembnejši člen v množični telesni kulturi. V jeseniški občini pa smo še zelo, zelo daleč od tega. Ali ni to razlog za stagnacijo celotnega jeseniškega športa? Razmislimo in ukrenimo kaj, če nečemo pasti še nižje!

Branko Jeršin

Odbojka

DEKLETA V ODBOJKI

Na tekmi, ki jo je organiziralo ŠSD OSNOVNE SOLE Prežihov Voranc, smo se pomerile učence osmih razredov. Največ uspeha so imele učence 8. b, ki so preprečljivo premagale vse ostale ekipe. Srečanja so bila izredno zanimiva, številni gledalci pa so nas zares glasno spodbujali.

Zmagovalna ekipa 8. b razreda je nastopila v postavi: Unetič, Crnčič, Ključanin, Hočevar B., Ljuta, Bartelj, Hočevar R., Gasser.

REZULTATI srečanja pa so sledeli:

8. a: 8. b 0:2 (7:15, 8:15),
8. b: 8. c 2:0 (15:8, 15:2),
8. a: 8. c 0:2 (15:17, 6:15).

Vrstni red ekip: 1. 8. b, 2. 8. c, 3. 8. a.

BABARA

ZA PREHODNI POKAL VZDRŽEVALCEV

V petek, dne 23. marca, ob 15.30 se bodo že drugič med seboj pomerili delavci iz TOZD Vzdrževanje, Remontne delavnice in Strojne delavnice za tradicionalni prehodni pokal vzdrževalcev v sankanju in smučanju.

Tekmovanje v sankanju bo pri Savskih jamah, v smučanju pa na Črnem vrhu v kategorijah do 35 in nad 35 let pri moških, pri ženskah pa brez starostne omejitve.

Pol ure po končanem tekmovanju bo razglasitev rezultatov in podelitev priznanj in nagrad v domu pod Golico.

Vsem tekmovalcem želimo veliko športnih uspehov in predvsem prijetnega počutja.

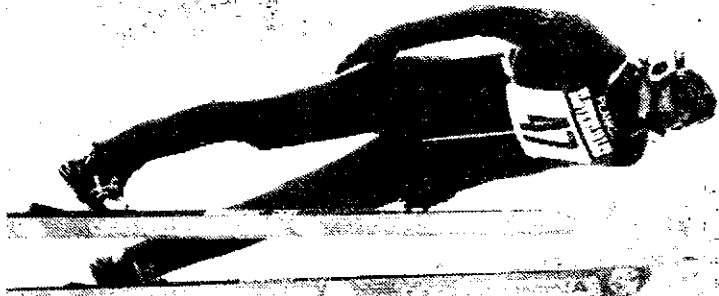
D. Morič

ČLANOM IN PRIJATELJEM TVD ŽIROVNICA

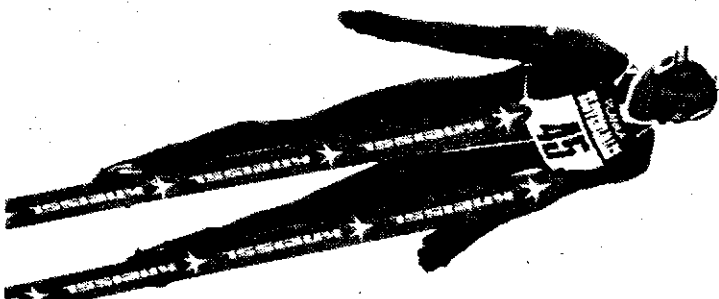
TVD Partizan Žirovnica vabi vse člane in prijatelje društva na letno konferenco, ki bo 24. marca ob 19. uri v prostorih doma TVD Partizan v Žirovnici.

Po konferenci bo družabni večer.

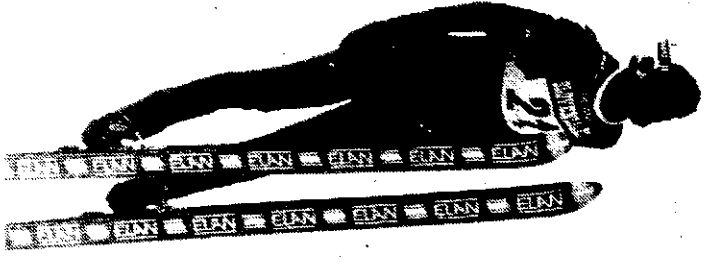
Vabi odbor

Axel Zitzmann iz NDR — drugi (Foto F. Sluga)

Pjotr Fijas iz Poljske je bil tretji (Foto F. Sluga)

Primož Ulaga je kot najboljši jugoslovanski letalec dobil posebno priznanje tovariša Tita zlato uro (Foto F. Sluga)

Najboljši trije na V. svetovnem prvenstvu v smuških poletih (Foto F. Sluga)

Lisica, lisjak

Le kje se mudita
lisica, lisjak
in slane cedita,
ko ves kokošnjak
za hišo ob gaju
uprašuje po vaju
in pitke in putke
in pure in race
spet videle rade
bi vajine tace.
Zakaj bi glad predla
nič pila ne jedla,
v brtugu dremala
in z repom bingljala,
odkar naš čuvaj
je hud kakor zmaj
in pihnil — »pum-pum!«
bi vaju naš kum.

Kurentovanje

Dudeldu in dudelde —
Kurent gre po vasi;
dve si del je na roge,
suhi dve klobasi.

V ovčji kožuh je zavil,
zvonce ima za pasom;
brije norce, sam nabrit,
prusi a toplim glasom:

»Dajte mi klobas, ljudje,
dajte vedro vina,
pa bo zvesta sreča vam,
zdrava vam družina!«

»Dudeldu in dudeldaj —
tisti dve klobasi,
Kurent, Kurent, brž nam daj —
tak brenčijo basi.

»Juho skuhamo ti kurjo,
damo vina reto,
da se vrneš, pa ne z burjo,
k nam prihodnje leto!«

Otroci se igrajo

Hojla — igra!
Nas je pet,
mi otroci
in pa ded.

Kdo bo miška?
Kdo bo muc?
Jur sosedov,
naš Štefuc.

Miška ci-ci,
teci! Prav!
Mucek teci,
mrmrjav!

Miška teče,
muc za njo,
kar naravnost
za drevo,
od drevesa
do kopriv —
joj, to peče —
kdo je kriv?

Miška šepa,
muc krevlja,
ta je lepa —
ha, ha, ha!

VELIKA

GLAVA — MAJHNA

PAMET

V gozdu ob reki Gangesu je plezala
po drevju opica. Bila je majhna in zelo
prebrisana. V Gangesu je takrat živel
mnogo krokodilov. Bili so veliki in leni.
Eden izmed njih je opazil opico in dejal
sinu:

»Sinko, ulovi jo in mi prinesi njeno
srce!«

»Kako naj jo ulovim, če ona živi na
kopnem, mi pa v vodi?« se je branil sin.

»Premisli dobro in našel boš pot,« je
rekel oče. In krokodil je mislil in se do-
mislil. Odplaval je proti drevesu, kjer je
živela opica. »Hej opica,« je vljudno
dejal, »greš z menoj čez reko? Tam so
krasna drevesa, polna sadja.«

»Kako naj grem s tabo, ko pa ne
znam plavati?« je odvrnila opica.

»Nič ne de, zlezi na moj hrbet!
Skupno odjadra na drugo stran,« se
je veselil krokodil. Opica je bila po-
žrešna in ker se ji je zahotelo sadja, je
skočila na krokodilov hrbet.

»To je sijajna domislila,« je rekla,
ko sta plavala čez reko.

»Se ti zdi?«, je dejal krokodil in se
potopil globoko v vodo.

»Oh, nikar,« je prosila opica. Voda ji
je segla do vratu in bala se je. »Zakaj
me hočeš utopiti?«

»Zato, ker hočem imeti tvoje srce,«
je dejal krokodil, »in te moram ubiti.«
»Dobro, da si mi to povedal, me opi-
ce namreč ne nosimo svojih src s
seboj,« je zvito pripomnila.

»Kako čudno! Torej si svojega pu-
stila na drevesu?«

»Da, prav to sem hotela reči! Če
želiš moje srce, se morava vrniti!

Toda midva sva skoraj že na drugi
strani! Kaj, ko bi najprej jedla sadje?«

»Nikakor,« je odvrnil krokodil, se
obrnil in plaval nazaj. Bil je precej
bedast in ni vedel, kaj ona namerava.
Ko sta se ustavila ob bregu, je opica brž
splezala na drevo, sedla na konec veje
in se ponorčevala iz krokodila:

»Gospod krokodil, žal mi je, da vam
nisem mogla ustreči! Ali ste res mislili,
da imamo opice svoja srca obešena na
drevesu? Vaše telo je sicer veliko, toda
pamet imate kratko!«

Nato se je preselila drugam, ker je
hotela živeti v miru. Krokodil pa jo je
kmalu iztaknil in jo začel zasledovati.
Nedaleč od brega, kjer je živela, je bil v
reki otok, na katerem je bilo vse polno
bananovih dreves. Med otokom in bre-
gom pa je molela iz vode skala, kamor
je vedno skakala opica, kadar je hotela
obiskati otoček. Krokodil je zlezel na
skalo in se potuhnil. Čakal je do večera,
da se je opica vračala z otoka. Opica se
je približala skali. Zdela se ji je neko-
liko večja kot druge krat. »Krokodil
leži na njej,« se je zvito domislila. Zlez-
la je na breg reke in zaklicala:

»Hej, skala!«

Nobenega odgovora.

»Hoj, hoj!«

Trikrat je zaklicala, toda zaman.

»Hoj, kaj je s teboj nocoj, da mi ne
daš odgovora?«, je dejala slednjič.

»Hm,« si je mislil krokodil, skala
odgovori opici vsak večer. Moram odgo-
voriti namesto nje.«

»Hoj,« je zaklical »Kaj želiš?«

»Oho,« je zaklicala opica, »saj si ti,
krokodilček!«

»Da,« je dejal jezno krokodil. »Jaz
sem in tukaj čakam nate, da te po-
žrem!«

»Joj, kako me je strah,« je brž rekla
opica, »zdaj si me ujel v past. Nobene
pomoči ni več zame! Kar hitro odpri
gobec, da bom skočila naravnost vanj!«
Prebrisanka je dobro vedela, da kroko-
dil vedno miži, kadar odpira svoje žrelo
in je skočila, toda ne v široko odprto
krokodilovo glavo, temveč na njegovo
glavo in potem na breg. Krokodil je
zaman čakal. Odprl je oči in spoznal, da
je prevaran.

»Ti pa res ne poznaš strahu!« je
dejal opici. »Naveličal sem se in ne bom
te več zalezoval!«

»Hvala lepa krokodilček,« je rekla
opica, »zato pa bom jaz dobro pazila
nate.

Staroindijska pravljica

BENJAMIN GRACER

DOOOOLGA ŠOLA

... »učka, pa kaj govoriš!«

Poglej deda:
pred hišo poseda,
na kavču spi,
televizijo gleda;
zjutraj ga nihče ne budi —
ustane, kadar se mu zdi...

Jaz pa...

Ampak star je, star dedar,
Tjaž spregleda,
pomežikne
in odhiti:
v dooolgo šolo —
ki je (skoraj) konca ni...

LISTI izhajajo kot priloga tedni-
ka Železar — glasila delovnega
kolektiva SOZD SŽ ŽELEZARNA
JESENICE. Ureja kulturno umet-
niški klub pri DPD Svoboda
Tone Čufar Jesenice, glavni in
odgovorni urednik Joža Varl.

KDO'IZ MENE POJE:

LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

IVAN JAN

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Štev. 40/IX

Jesenice, 22. marca 1979

VIHARNI DECEMBER 1941

»Saj nima smisla. Lahko me tolčete, lahko počnete z me-
noj karkoli hočete, nič ne bo zaleglo. Komunist sem, to
vam povem: Boril sem se proti vam in še bi se, če me ne bi
ujeli. To je vse, kar lahko dobite od mena. Drugega ne
boste zvedeli nikoli.« (Tomaž Godec v begunjskih zaporih)

SPOMINI NA ZIMSKO VSTAJO

PRVA partizanska zima se je začela že
zgodaj. Po gorenjskih hribih je svojega pol-
metra snega padlo že 22. oktobra. In v viši-
nah ni več skopnel. Nasprotno: z decem-
brom ga je bilo vse več in več.

In takrat, prve dni decembra se je z Mo-
horja nad Selško dolino, kjer je bil tedaj
Cankarjev bataljon, udarna pest gorenj-
skih upornikov, skupina dvanajstih parti-
zanov odpravila čez zasneženo in pora-
ščeno Jelovico. Pot je bila naporna in radi
bi bili počivali, toda skupini se je mudilo.
V pastirskih kočah so se ustavljali samo
toliko, da so se ogreli in oddahnili. Potem
pa spet pot pod noge in naprej po globokem
snegu.

Za kaj gre, sta natančneje verjetno
vedela le Stane Bokal in Polde Stražišar, ki
sta jih vodila. A šlo je za vstajo, ki naj bi jo
dvignili v zgornjem koncu Gorenjske.

O tem tiha dolina pod njimi ni še nič
vedela: ne partizanski zaupniki ne gesta-
povski obveščevalci.

Po nekaj dneh utrjujejo hoje so se ti
netilci upora pregrizli čez Savo Bohinjko in
se ustavili pri Matevžu v Slavnih nad
Bohinjsko Belo. Tu se je skupinica razdvo-
jila: Polde Stražišar je z nekaj tovariši
odgasil naprej proti Jesenicam in še dalje
v pobočje Karavank onstran Save Dolinke.

Iz teh peštic, iz tega majhnega jedra
naj bi zažarela vstaja...
V tem sestavku ne gre za opis celotne
decembrske vstaje, ki je s pomočjo Cankar-
jevega bataljona zorela tudi v Poljanski
dolini, temveč za vznemirljive dogodke v
okolici Bleda, Gorij in Bohinja, nad Jese-
nicami in na Dovjem ter v Mojstrani.
O vseh teh dogodkih je Miha Marinko na
II. kongresu KPS dejal, da se je »... giba-
nje proti koncu leta (na Gorenjskem) zno-
va razmahnilo in doseglo brez dvoma naj-
večji uspeh v Sloveniji sploh.«

Takrat so po okupirani Gorenjski, ki je
vse bolj postajala sod smodnika, kro-
žile različne, vznemirljive in čudne govo-
rice. Prihajale so z nastopajočo zimo, ki je
prinašala s seboj obilo skrbi in dvomov, pri-
hajale so iz ust nemških podreptnikov, pri-
hajale po raznih kanalih tako od dobrih
kot od slabih ljudi.

»Okoli Brežic Nemci preseljujejo vse,
kar je slovenskega!«

»Še ena ofenziva na ruski fronti in
vojne bo konec!«

»Tudi mi na Gorenjskem smo na vrsti!
Izselili nas bodo!«

»Ne, ljudje! Partizani so že začeli!
V Poljanski dolini so potolkli celo kolono
Nemcev!«

In glas, da se Nemci partizanov boje, da
so jih pod Blegašem pobili za celo vojsko,
se je naglo širil po vsej pokrajini. In ravno
pravi čas, kajti ljudem je bilo treba nekak-
ne opore, nekakšnega upanja in zaupanja
v moč partizanov.

GLASNIK IZ BOHINJA

Morala je biti nedelja (to je bilo 7. de-
cembra 1941), kajti tisto jutro sem čepel
pred ogledalom in lovil redke in še mlade
dlake, ko je priropotal v hišo znanec iz
Bohinja. Začuden sem ga pogledal, ker je
prišel tako zgodaj, toda fant — bil je Rav-
hekarjev Miloš — se je tudi z ostalimi v
družini pogovarjal tjavdan, da nisem mogel
niti malo pomisliti o čem pomembnem.
Govoril je o vremenu, o mrazu in snegu in
potem vprašal:

»Mokro imam v čevljih. Rad bi se po-
sušil.«

»Se med britjem sem ga povabil:
»Kar sezuje se in na peč zlezi!«

Malo sem bil pa le radoveden, kaj je
fanta prineslo, ko vendar ni pogosto zaha-
jal k nam. Morda v zvezi s kakšnim dekl-
čem? Opazil sem, da bi bil rad z mano na
samem. In to se je kmalu ponudilo.

Takrat je Miloš začel:

»Gotovo se ti čudno zdi, zakaj sem tu.«
»Ze sam sem te hotel vprašati. Po tej
zimi, tako daleč in še po nevarnem, ne boš
hodil kar tako. Kaj te je prineslo?«

Miloš je bil živahen fant in je takoj po-
prijel:

»Saj to je tisto. Ni se ti treba prenever-
jati in tudi meni ne. Poslan sem!«

Zdaj me je nekaj obšlo! Neka misel!
Toda, saj sem vendar imel zvezo tu blizu:
»Pokljuko, z Jesenicami!«

»Poslan? Od koga?«
»Ne čudi se preveč. Od Tomaža Godca
in Staneta Bokala. Takole sta rekla: zdaj

(Nadaljevanje na 2. strani)

Tomaž Godec (v sredini), Edo Giorgioni (levi) in Tine Vister (desni) v Ivanjici 1. 1941

(Nadaljevanje s 1. strani)

je prišel tisti trenutek, ko bo treba poprijeti! Počakaj samo še na znamenje, in udarili bomo. A naročila sta tudi, da boš posikal ljudi, s katerimi si v zvezi, da bodo pripravili orožje in ostalo.»

Naglo sem še nekajkrat potegnil po bradi, ki se mi je zdela zdaj nekako bolj bela, in bolj naglas razmišljal, kot spraveval:

»Hm, zdaj je prišel tisti trenutek! Čakaj na znamenje! A nič ne vprašaj, če je čas primeren, če bodo ljudje šli!«

Miloš pa, kakor da je že čakal na moje ugovore, že pojasnjuje:

»Tole ti povem: pogoji za vstajo so zreli! Nemcev zdaj na Gorenjskem ni veliko. Ljudje se boje preseljevanj. Udarili bomo in ne bo dolgo, ko bo tu svoboda!«

Govoril je prepričljivo in tako pametno, da sem takoj začutil, da te besede niso zrasle na njegovem zelniku.

Jaz pa nisem dosti razmišljal, temveč sem povedal to, kar sem čutil.

»In zdaj, sredi zime, ki se ni niti prav začela! Kako spravljati ljudi v gmajno?«

Miloš pa se ni dal in je takole končal: »... Čakaj samo navodil, zbiraj ljudi in orožje. Predvsem to! Kdaj in kako bo naprej, boš že zvedel! To bo nekaj večjega, kot si lahko misliš!«

Da, neroden čas je to! Kdo bo šel pozimi od doma? In kaj jaz? Saj mene niti ni vprašal za mnenje! To bo naloga. Vendar sem še premišljal, ne da bi se čutil še vedno tako mladega kakor prej, ko sem pazljivo lovil tiste mlade dlake. Potem sem temu vznemirljivemu kurirju, ki se je očitno ustavljal tudi pri drugih, rekel:

»Takole jim povej, če hočejo poslušati moje mišljenje: Zima je, čas ni prav nič primeren, da bi ljudje šli v takem številu, kakor žele. Po mojem bo trdo. Tako jim reci, če ne poznajo tukajšnjih razmer! Nekaj orožja pa že imam!«

Miloš se je še malo pogrel, izmenjala sva še nekaj besed, ne da bi spraševal kaj takega, kar je sodilo pod »konspiracijo«. Potem je odšel. Kam, ne vem...

Tedaj še nisem vedel, da so priprave na vstajo večjega obsega, da vse to izvira iz enega centra, ki sta ga tedaj vodila Stane Zagar in Jože Gregorčič! Kako neki bi vedel? Bil sem eno izmed kolesc, ki naj bi to zamišljeno vstajo pomagali resnično speljati v življenje. To naj bi bilo tisto, o čemer smo s Stražišarjem in Talarjem govorili že poleti. Da, poleti! A zdaj je zima! Zato sem tudi kurirju rekel tako in tako ter pričakoval nekakšnega odgovora.

Prav v tistih dneh pa je prišla čudežna novica, da so številni partizani pod Blegošem uničili veliko Nemcev!

In od nekdaj se je pojavil tudi partizan Marjan-Stanko Kocjančič, ki sem mu dostavil dva para smučī.

V tovarni na Jesenicah, kamor sem se vozil delat, sem tudi srečaval zagonetne poglede. Marsikdo, ki sem mu dotlejš posojal Slovenskega poročevalca, bi bil rad zvedel, kaj je v zraku. Toda jaz sem samo zmigoval z rameni.

ŠLO BO ZARES

Čez nekaj dni se je Miloš spet pokazal. To pot se ni sezul in je takole povedal:

»Nimam veliko časa. Tvojih odgovorov in sporočil se niso kod ve kako razveselili. Zdaj je takole: kar imaš pripravljenih ljudi, jih obvesti, povej jim, naj pripravijo orožje, spravi ga skupaj kar je le mogoče in ga prinesi s seboj tja, kamor bo rečeno! Zdaj bo šlo zares!«

Spogledala sva se, meni pa še vedno ni šla v glavo tako nagla in drzna odločitev! Toda tisti tajinstveni ljudje že vedo, kaj delajo. Vedno so vedeli in meni ni treba o tem dosti premišljevati. Zdaj bo res nemara prišel najtežavnejši del opravila: zbirati ljudi, povedati jim, za kaj gre, zbirati

orožje. In to v deželi, ko greš pred strel zaradi ene same marke! Le kako bodo ljudje to sprejeli? O pravilnosti in umestnosti odločitve nisem hotel več premišljevati, to ni bila moja naloga. Videl sem se že pri drugih!

Taki so bili torej načrti, ki so jih napravili izkušeni in predrzni možje tam nekje na Pokljuki, na Jelovici ali v Bohinju. Zelo rad bi bil vedel, kje so, a tega si Miloša nisem upal niti nisem hotel vprašati. Konec koncev mi je taka organizacija, ta odločnost in hkrati zaupnost, dajala in vzbujala občutke in vero, da je neke sredi dežele skrita moč, ki je ne premaga nobena, niti peklenška sila. Stvar je torej resna, treba se bo prilagoditi vsemu in čiti med ljudi.

In Milošu, ki se mu je še mudilo, sem rekel:

»Če je tako, potem bom pripeljal nekaj ljudi in prinesel morda pet, šest pušk. Že vem zanje!« ... Kam in kdaj?«

Povedal mi je, da me bo o tem morda že naslednji dan obvestil zanesljiv človek — in spet odšel.

SNEG

Med te priprave je ob pravem času tudi do nas prispela vest, da je Cankarjev bataljon neke na Škofjo Loko potokel celo kolono Nemcev. To je med ljudmi ustvarjalo ugodnejše razpoloženje. (12. 12. 1941 je Cankarjev bataljon v Rovtu med Selško in Poljansko dolino res uničil 52-glavo kolono policistov, od katerih je bilo 45 mrtvih. To je bil nepopisen uspeh).

Po pokrajini je ležalo spet nekaj svežega snega, a to me ni motilo, da se ne bi spremenil v agitatorja, ki ga je zajel plamen prepričevanja. Bilo je, kot bi vse to, kar mi je pravil Miloš, prešlo vame, in jaz sem to vneto oddajal naprej, kot kak transformator. Hodil sem od hiše do hiše. Najprej k najbolj zanesljivim, ki so »obdelali« potem kakega svojega znanca, nato še k drugim, ki jim je človek lahko zaupal. Pri tem se je bilo treba paziti pred morebitnimi nemškimi patroljami, še bolj pa pred Nemcem naklonjenimi ljudmi, ki jih je bilo prav v bližnji sosesčini nekaj. V tem času so bili nemški zaupniki na delu za svojo »Winterhilfe«.

Takrat sem že vedel, naj se nekateri zberemo v nedeljo, 14. decembra, zvečer ob šestih, v tako imenovali Bali nad železnico blizu postaje Bled-Jezero.

Tam nas je pričakal Stanko Kocjančič-Marjan, partizan že iz za poletnih dni. Vesel nad številnim odzivom, se je komaj sproti pozdravljaj s posamezniki. Potem je na hitro povedal, da gre za široko zamišljeno vstajo, da naj o tem obvestimo tudi druge svoje znane, ki so na to pripravljene. Naročil je še, naj naslednji večer z vsemi temi in čim bolj oboroženi pridemo na isto mesto in ob istem času, ker da je tako domenjeno. Vendar naj bomo pri vsem tem tudi previdni, da ne pride od kake nesreče.

Sneg nam je škripal pod nogami, ko smo se s še ne preveč jasnimi občutki vračali domov, vendar je Stanko Kocjančič-Marjan odločno povedal, da zdaj ne smemo več omahovati, sicer pa, da bomo več zvedeli naslednji večer. Zato je bila noč z nedelje na ponedeljek dolga in tesnobna.

Zjutraj — na delo nisem šel, ker sem »bolovale« — sem pohito obiskoval nekatere znanke, jim šepetal o onem »zvečer«, ter pripravljaj orožje. V drvarnici sem zase že imel puško, lepo zavito in zakopano pod drvmi, ki sem jo naskrivaj in potihlo izkopal, očedil in pripravil tako, da sem jo zvečer lahko hitro vzel.

Domači niso nič vedeli, kaj se pripravljala, le z očetom sva se hitro sporazumela. Vendar tudi z njim le toliko, da moram na neki sestanek, da pa jim zaradi tega ni treba biti v skrbeh. O puškah, in še o drugih, ki sem jih zbral do večera, pa tudi njemu nisem nič povedal. Bolje se mi je zdelo tako.

sem na svoj način pokril tako, da sem »zbo-
lel«. Na jesenice nisem šel več, da bi se tam

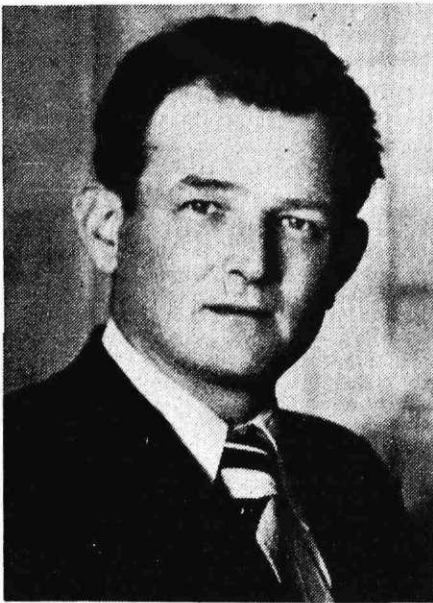
Dobro sem se oblekel in se zavaroval proti mrazu ter pripravil nahrbtnik. Sredi decembra je dan najkrajši, zato se je kmalu znočilo.

Tedaj sem skrivaj šel iz hiše, mimogrede v drvarnici vzel puško z nekaj naboji, in se usmeril tja kot prejšnji večer.

Od vseh strani so prihajale temne sence. Ljudje so bili zelo točni in naglo se nas je zbralo toliko, da naenkrat ni bilo mogoče vseh spoznati in prešteti. Proti pričakovanju jih je prišlo še več, kakor je bilo računati, kajti med drugim smo ljudem obljubljali tudi skorajšnji konec vojne! In kdo ne bi sodeloval pri stvari, ki naj vojno zaustavi za vselej? Prišli so celo taki, ki jih ne bi nikoli pričakoval. In ne le iz blejskih vasi, temveč predvsem iz gorjanskih ter iz Zasi-pa in okolice. Tu je bil Franc Smid, Ludvik Rekelj, Ludvik Ambrožič, Franc Primo-žič... Večina smo se med seboj poznali, vendar je bilo delo dotlej tako skrivnostno, da je vsak vedel le za tistega sodelavca, ki je bil z njim v nujni zvezi. Zdaj so te nevidne pregrade padale z nas, in čeprav pridušeno, smo se burno pozdravljali kot rekruti, ki bodo skupaj služili isto vojsko v isti enoti! S tem smo drug drugemu podžigali vneto in korajžo, ki je bila tudi zelo potrebna.

Tam nas je spet pričakal Stanko Kocjančič-Marjan in povedal, naj bi se čimprej odpravili višje na Pokljuko, ker se mudi in da se nam bodo med potjo pridružili še drugi. Zakaj se mudi in kam, tega še nismo zvedeli. Marsikdo med nami je skrival na sebi orožje, nekateri pa so imeli kar žage, cepine ali sekire, večina pa je prišla brez vsega. Ti so bili le bolj radovedni in so računali, da gre predvsem za kakšen pomemben sestanek, ki ga ne gre zamuditi. Taki so se že od tam vrnili domov, kajti z ničimer niso bili pripravljeni na kaj več. Obljubili pa so, da nihče ne bo zvedel nič iz njihovih ust.

Ker sem delal za OF na terenu, in to skoraj javno, kar ljudem ni ostalo skrito, je bilo treba misliti tudi na varnost vsaj dotlej, dokler sem bil doma. Že kar čudno se mi je zdelo, da so me Nemci še vedno pustili pri miru! To še posebno zaradi tega, ker sta bila oče in brat že zaprta, v jeseniški železarni pa me je okupatorjev sodelavec Lukanc tudi že opozoril, naj ne počnem tega, kar počnem. Morda me je samo strahil in ni vedel nič konkretnega, za kar sem se imel zahvaliti sreči in posluhu, da so bili ljudje, na katere sem se obračal, dobri in zanesljivi. Toda, zdaj se nisem smel več zanašati na srečo, kajti nekaj dni pred začetkom upora nisem šel na delo. To

Polde Stražišar

Na prvaletnem podstavku so ja držali
sa Na prvaletnem podstavku so ja držali

ZA MLADE BRALCE — ZA MLADE BRALCE — ZA MLADE BRALCE — ZA

ČRTOMIR ŠINKOVEC

ZGODBA IZ KURNIKA

Stara kura, ki je čepela na drogu v kurniku, je rekla: »Nekaj strašnega se je zgodilo. Niti spati si ne upam sama, tako me je strah. Dobro, da nas je toliko.«

Potem se je kura obrnila k sosedam, ki so čepale poleg nje na drogu in šušljala, da se jim je ježilo perje, petelinu pa se je poveznil greben od žalosti.

Kakšen je bil ta strašni dogodek v nekem kurniku na koncu vasi? Dan se je nagibal in kure so hitele v kurnik. Med njimi je bila tudi posebno lepa in spoštovana kokoš, snežnobelega perja in zlatorumenih nog. Toda preden je skočila k počitku na drog, si je s kljunom očistila perje. Pri tem oprasku pa ji je izpadlo belo peresce.

»Ko-ko, kljub temu da sem od dne do dne lepša,« je na pol za šalo na pol zares rekla lepa kokoš. Bila je brhka in živahna živalica; malce lahkomišelnā, kot so navadno mlade kokoške, toda dovolj resna, da je sedla na drog in zapala.

V kurniku se je polagoma znočilo. Kure so mirno čepale na drog in dre-male. Le stara, klepetava kura, ki je čepela poleg lepe kokoške, je ostala budna. Obrnila se je k sosedu na drugi strani in šepetnila: »Si slišala, kaj se je zgodilo? Med nami čepi prevzetnica, nočem jo imenovati, ki sama sebe sku-bi, da bi postala lepša. Ako bi jaz bila petelin, take kure niti pogledam ne!«

Visoko nad kurami, na suhi preklji, pa je čepela sova s skovirjem in mladiči. S tankim sluhom, kot ga imajo sove, so vsi dobro slišali, kaj je stara kura rekla svoji sosedu. Materi sovi so od zadovoljstva zablistale oči:

»Otroci, nikar ne poslušajte, kaj ble-beče staruha. Greh je poslušati kaj takega. Kdo bi si bil mislil, da se mora takšna naduta kurica tako daleč spozabi-ti. Sama sebi si sku-bi perje in petelin, bedak, to mirno trpi. Fej!«

Oče skovir se je hudih besed svoje žene močno prestrašil. Da ne bi razumeli radovedni otroci, reče ženi sovi po francosko: »Stara tišje govori! Tega ne smejo slišati otroci; to ni zanje!« »Hu!« se je razburila sova. »Naj še prikri-ram kurjin napuh! O tem se moram pogovo-riti z babico, ki jo vsi poznajo kot zelo spoštovano gospo«. Debelo je pogledala sem, debelo tja in odletela.

»Hu-hu! Uhu!« Sovi sta zavijali oči kakor dve svetnici, klepetali in skovikali tako glasno, da so ju slišali golobi v sosedovem golobnjaku. Kar se je zgodilo v bližnjem kurniku, je zares never-jetno. Napuhnjena in neumna kurica si je sama izpulila vse perje zgolj zaradi petelina. No, bo že delala pokoro, pre-zvetnica. Da, zmrzovala, zmrznila bo, če že ni. Huhu! Uhu!«

»Kje da se je to zgodilo?« so zveda-vo grulili golobi.

»Nedaleč od tod,« je pomenljivo rekla sova. »To kurico sem videla z lastnimi očmi. Sicer pa se ne spodobi o

tem govoriti, kajti lahko je nam krilat-cem v pohujšanje. Greh je vendar treba spodrezati pri korenini in čista resnica lahko marsikoga obvaruje, da ne bo po-nevedoma zabredel v greh.«

»Gru-gru!« so pritrjevali golobi in že zleteli h kuram na sosedovo dvorišče. Se preden so pokljunčkali za zrnjem, so se izprsil:

»V bližnjem kurniku baje živi neka pregrešna kura; morda pa je tam celo več takih kur, ki so zaradi lepote in za-radi petelina oskubile perje. Kaj ni to nevarna igra z zdravjem? Prehladijo se lahko in poginejo ako niso že poginile.«

Čeravno je bil petelin zelo mirnega značaja, ga je golobja novica močno razburila. Zletel je na plot in zapel:

»Kikiriki, kikiriki! Pet gizdavih so-sed si je v bližnjem kurniku izpuli-lo perje. To je velik greh in glas o njem naj gre po vsem kurjem kraljestvu!«

»Tako je, tako je!« so završali neto-pirji, zagrulili golobi, zakokodajsale kure, zakikirikali petelini. In vest se je

nemudoma razširila od kurnika do kur-nika do sosedovega kurnika, kjer je bilo lepi kuri izpadlo belo peresce. Kure so na ves glas zakokodajsale, se spogledo-vale, druga drugo prikrito sumničile in dejale: »Fej, tiste nesramnice, ki so os-ramotile našo pošteno hišo!« Toda, ka-tere so tiste nesramnice, tistih pet ko-koši, niso mogle ugotoviti. Naposled so se od sumničenja sprle, se kljuvale, da je tekla rdeča kurja kri.

Bela kokoška, ki ji je bilo izpadlo eno samo peresce, je bila na to že po-zabila. Ker pa je bila lepa, spoštovana kokoš, je predlagala:

»Pohujšljivo početje petih kur je vredno obsodbe in zaničevanja, zato bom poskrbela, da zadeva pride v časo-pise. O tem mora zvedeti vsa kurja de-žela. Ni dovolj samo preprečiti sramo-tenje dostojnega kokoškega rodu, tem-več je treba obsoditi tudi njih matere, zakaj svojih hčera niso vzgojile, kot se kokošim spodobi, v skromnosti in po-nižnosti, v vseh lepih čednostih pošte-nega nežnega rodu.«

Tako je kurja dogodivščina prišla tudi v časopise kot čista resnica. Na-tisnjena je bila z velikimi in mastnimi črkami in ljudje so z zanimanjem brali, kako se iz peresca naredi pet debelih kur.

ANDREJ KOKOT

PAMETNI MIŠKO

Našemu konju je bilo ime Miško. Dobili smo ga od vojakov, ki so se po vojni vračali domov. Dali so ga nam zato, ker so svoje konje pasli na našem pašniku. Miška so nam pustili tudi za-radi tega, ker je bil preslaboten za dolgo pot, saj ga je bila sama kost in koža. Vrh tega pa je Miško zbolel:

dobil je garje in vsi smo mislili, da bo poginil. A oče ni obupal, vsak dan ga je umival z neko tekočino, ki je dišala po žveplu. Pri tem opraviu sem vedno bil zraven in Miško se mi je zelo smilil, posebno takrat, ko mu je oče odprl gobec in je moral požirati zeleno teko-čino, skuhan iz samih grenkih zelišč. Miško se je počasi opomogel. Po raz-bolelem telesu mu je zrasla lepa, črno-rjava dlaka in ob večerih smo ga gnali na pašo. Tam se je našel sočne trave in se včasih spustil v prešeren dir.

Ko je Miško bil že čisto zdrav, mu je oče nataknil uzdo, potem pa še komat. To Mišku ni bilo všeč, postavljaj se je na zadnji nogi in glasno rezgetal. Napo-sled se je počasi le sprijaznil z oprežno opremo in kmalu tudi vlekel voz. Oče mu je sprva basal le malo gnoja, nazad-

nje pa je Miško sam pridno vlekel vsak tovor ali skupaj z volom. Cikem plug.

Končno sem z Miškom smel voziti tudi jaz. Seveda sem bil na to posebno ponosen. Še ponoči sem sanjal, kako ga vodim za vajeti in jaham po travnikih. Miško je bil moje največje veselje.

Nekega dne je oče rekel, da mora Miško h kovaču. Peljala sva ga z bra-tom Hanzijem. Pravzaprav je bilo tako: Hanzij je Miška vodil za uzdo, jaz sem ga pa jahal. To je bilo zame nadvse imenitno. Počutil sem se mogočnega. Vsi otroci na vasi so videli, kako po-nosno sedim na konju. Zviška sem gle-dal svoje vrstnike in nisem mogel skriti svoje domišljavosti. Ravno v tistem trenutku pa je Miško čudno poskočil. Predno sem se zavedel, kaj se je prav-zaprav zgodilo, sem obležal na tleh in slišal glasen smeh, ki je prihajal z vseh strani. Ves bled in osramočen sem se pobral in šel za konjem. Grabila me je huda jeza. Bolj sem bil hud na tiste, ki so se mi posmehovali kot na konja, ki se je z mano grdo pošalil. Kmalu pa sem se spet pomiril in si dopovedoval, da je Miško pameten konj, najbolj pameten od vseh konj na vasi.

tona grško rimskega cesarstva in prihoda muslimanskih Omajadov (7. stol.). Že pred vzhodom nas vodnjak s papirusom in lotosom opozori na enega najpomembnejših dogodkov bogate zgodovine. Pred tri tisoč leti pred n. š. sta obstajala Zg. Egipt; kate-rega simbol je bil lotosov cvet, in spodnji Egipt, katerega simbol je bil papirus. Pred približno 4800 leti je oba Egipta združil kralj Menes s prestolnico v Memfisu. V tem času so začele nastajati slovite piramide — ena izmed sedmih čudes starega veka.

Hieroglifi na papirusu pred nami so stari 4000 let. Vodič nam jih razlaga, toda če ne bi bilo Napoleonove pustolovščine, še bolj pa slovitega učenjaka Jeana-Francoisa Champolliona, ki je leta 1822 dešifriral hierogliffe, bi ostali nemi še naprej. Pri tem so ravno faraoni nehote odločilno pomagali. Vsak faraon je v ovalnem krogu imel svoje znamenje — svoje ime. In primerjava teh znamenj na karti, tako se je udomačilo ime kraljevega podpisa, je razvozlovalo tisočletno nemo zgodovino. Kasneje smo kupovali kartuše kot enega najlepših spominkov prve človeške civilizacije. Žal so grobovi v piramidah večinoma izropani, neme kamnine bomo obiskali nekaj dni pozneje. Zato pa je v muzeju vrsta drobnih veličastnih stvari. Na primer, iz starega kraljestva faraon Mikerinos z boginjama Hathor in neko lokalno boginjo. Drobnji predmeti iz srednjega obdobja in kasneje, so skrbno zbrani in ne moreš dojeti veličino obdobja, ki ga davno ni več. Žal ni bilo zlate maske Tut-ank — Amona, trenutno je na »turneju« po ZDA. Videli smo le njeno kopijo in pa mumije. In tu šele vidiš znanost, ki je pravzaprav obstajala v bakreni dobi. Ni pa med njimi slovitega Ramsesa II, katerega orjaški kip bomo videli čez nekaj dni v Memfisu. Napadla ga je neka bolezen in so ga poslali na »zdravljenje« v Francijo. Na mumijah so lasje, zobje — kakor da bi bili večni! Izgleda da bodo kljubovali času, kakor njihove stvaritve shranjene v puščavi. Nepozaben je notranji sarkofag iz 110 kg čistega zlata, zlate stene so debele 3 mm.

Vtise doživljamo v naslednjih dnevih, ko se peljemo ob Nilu v skoraj 1000 km oddaljeni Aswan. Popoldne zavijemo v drugo smer: mimo piramid in po puščavski cesti v Aleksandrijo. Spotoma oddam pismo Jeseničanki, ki že skoraj 60 let živi v Kairu in s katero sva se srečala ob povratku iz zgornjega Egipta. Zato bom nove vtise opisal pozneje.

Po obilnem kosilu odhajamo proti puščavski cesti. Pri hrani smo bili v začetku nekoliko previdni. Nismo se upali piti sokov pomešanih z vodo, enako ne solate in nekaterih neprekuhanih jedi. Morda je bila bojazen odveč. Toda pred nami je bilo še dolgo potovanje in nihče ni hotel tvegati, da bi si v začetku nakopal težave. Znano je namreč, da je voda filtrirana iz Nila. V reki pa so številni mikrobi in pa tudi vse odplake. Poslužili smo se le prekuhanih jedi in pijač.

Za nas je izredno zanimiv pogled na prehod iz zelene doline v rumenkasto puščavo. Le-ta je tako nagel, da je videti kakor odrezan. Le nekaj trenutkov prej smo potovali sredi nasadov oranž, na levi so bile piramide. Nenadoma se znajdemo v rumeni neobljubeni divjini. Ob njenem robu so dati vodni — elektrika iz Aswana! Na pustih gričih so videti nekakšne utrdbe. Celo vojska se je usmili dragocenega zelenja. Kraljuje v puščavi in menda so ravno te enote — stacionirane v vročem puščavskem pesku v oktobrski vojni, odigrale odločilno vlogo. Sicer pa je Sinaj, nedaleč od tod, po svoji obliki podoben Libijski puščavi, skozi katero ravno sedaj potujemo. Proget je redek. Na kontrolni postaji zapišejo številko našega vozila, za primer, če ne bi prišel do kontrolne postaje v Aleksandriji. V tem primeru bi poslali reševalno odpra-

vo. Presenečeni smo nad to natančnostjo. Kasneje zvemo, da puščavska cesta ni vedno prevozna, posebno ne v času peščenih viharjev. Takrat pesek zasuje asfalt in postopek v prometu se bistveno ne razlikuje od razmer na naših zasneženih cestah. Ob cesti v določenih razdaljah stojijo prazni postavljeni šotori, nekakšna zavetišča, če bi nekdo, podobno kakor pri nas v gorah, iskal zavetje v viharju. Na cesti ni avtostoparjev. Tu ne ustavlja nihče. Policijske kontrole tako rekoč ni in če se pripeti kaj ne navadnega — gre tveganje na lastno odgovornost. Nekje sredi puščave se ustavimo. V rokah stiskam oster puščavski pesek, nekje v daljavi zažari ognjena krogla. To je sončni zahod, nekaj posebnega v Sahari!

Tema je, ko se ustavimo v »Rest House«. Nekaj skromnih dreves obkroža črpalko, restavracijo in servisno postajo. Do Aleksandrije je še 130 km. Žal smo pozni, da bi obiskali slovito Natrunsko depresije, ki leži le nekaj km od tod. Nekdanja natrijeva slana jezera so izsušena. Z umetnim namakanjem je uspelo del depresije kultivirati in deset tisoč felahov z zadovoljstvom, s kamelami in lesenim plugom prideluje pšenico, agrume in celo vinsko trto. Puščavsko cesto je dal zgraditi pokojni Naser, da bi razbremenil preveč oblegano avto cesto skozi delto. Pod vzpetinami je prehitvanje nevarno. Mnogo razbitin ob cesti daje slutiti, da je cestni davek hud. Sicer pa razbitin ne pospravi nihče, tudi krokariji ne!

Tik pred Aleksandrijo nas hoče osvežiti rahel dež. Asfalt se v hipu spremeni v drsalnico. Voznik vozi z enako hitrostjo kot naš nekje na gorenski poledeneli cesti. Kmalu utonemo v morju luči v drugem največjem egiptovskem mestu — Aleksandriji.

Mesto je leta 331 pred n. š. ustanovil Aleksander Veliki. Biser Sredozemlja, kakor so mesto nekoč imenovali, je bil poleg Rima, najpomembnejše mesto umetnosti in učenosti. Po propadu Ptolomejskega cesarstva in smrti Kleopatre, je bila uničena ena največjih dotedanjih knjižnic starega sveta. Koliko papirusnih zvitek so uničile rimske legije, ne ve nihče. Aleksandrijski svetilnik, eden izmed sedmih čudes starega sveta, tudi ne stoji več. Videli smo le stavbo ob pomolu, kjer je nekoč stal. Zgradil ga je okoli 300 let pred n. š. sloviti arhi-

tekt helenistične dobe Sostratos iz Knidos. Na pravokotnem podstavku se je dvigal v višino skoraj sto metrov. Na zgornji ploščadi je gorel ponoči ogenj z lesom in smolo. Kot gradbeni material je arhitekt uporabil steklene klade. Leta 1375 je potres razdejal ostanke stolpa na polotoku Pharosu. Ime je ostalo, razvaline pa so zaman iskali. Še danes tudi zaman iščejo sarkofag velikega vojskovodja v katerem naj bi bajne bila bogastva. Hotel Salamlek ob Sredozemski obali s parkom, kjer smo nastanjeni, je bil nekoč letna rezidenca kralja Faruka. V neposredni bližini je hotel Palestina, ki je namenjen reprezentančnim namenom. V parku in hotelu je bilo (svoj čas) zaposlenih nad 800 delavcev. Dan je čudovit in voda je imela 17 stop. Celzija. Če bi bilo prejšnje dni lepo vreme, bi se prav lahko kopali, nam zatrdi vodič. Da je tod mondeno letovišče, ugotovimo, ko se peljemo v mesto ob obalni cesti. Pravzaprav je obala nekaj kilometrov dolga plaža s hoteli in kopališkimi kabinami. Vmes je kaka utrdba iz druge svetovne vojne. Leta 1942 so bile enote generala Rommela le dobrih 100 km od tod. Pri El Allameinu se je odigrala ena izmed ključnih bitk druge svetovne vojne. »Puščavska lisica« se je nato kmalu umaknila iz Črne celine.

Obala s plažami je videti pusta. Toda čez dva do tri mesece bo oživila predvsem z dopustniki višjih slojev. Ravno med temi ima Sadat največ pristašev. Ne čudimo se ugotovitvi, da je Aleksandrija poleg Aswana eno najbolj »čistih« mest Egipta. Tovorno pristanišče je ločeno od potniškega. Mesto ima nad tri milijone prebivalcev, z bližnjo okolico celo šest. Vendar je pozimi ena tretjina stavb praznih. Velika univerza se ponaša z nad 20.000 študenti iz vsega arabskega sveta. Turistično mesto je tudi okoli dvajset odstotkov dražje od Kaira. Obiskali smo katacombe na Kom el-Sukafa, ki so deloma že pod vodo, toda odlično ohranjenimi policami v votlinastih sarkofagih. Hieroglifi so pomešani z grškimi in celo rimskimi elementi.

Zanimivo je tudi to, da je Aleksandrija eno redkih mest v arabskem svetu, kjer se je posrečilo vsaj delno regulirati prirastek prebivalstva. Ženski z dvema otrokoma nad 40 let dajejo tamkajšnje oblasti denarno nagrado, če jemlje kontracepcijska sredstva. (Se nadaljuje)

Trg »El Azhar« z istoimensko mošejo (desno) in univerzo je že od leta 988 najznamenitejša univerza v islamskem svetu. Obiskuje jo redno nad 25.000 študentov iz celotnega islamskega področja. Velika dragocenost je slovita knjižnica, ki šteje nad 20.000 starih zapiskov. Arabske univerze so nekoč slovele v Evropi. Spominimo se samo Cordobe v Spaniji, ki je v času maurške vladavine pomenila višek tedanje znanstvene ustanove, kamor so hodili študirat iz vseh krajev tedanje Evrope.

sem na svoj način pokrtil tako, da sem »zbolel«. Na Jesenice nisem šel več, da bi se tam še s kom posvetoval, kako in kaj, saj sem dobival navodila iz bohinjske strani. Zato sem kar na Bledu šel k dr. Albinu Česaru, ki me je spregledal že po nekaj besedah, čeprav sem pred njim mislil simulirati. Zdravnik je bil, ne da bi si jaz mislil, na naši strani. Tako me je sprejel v bolniški stalež in jaz sem to sporočil s potrdilom v tovarno na Jesenice. Glavni mojster Franc Šranc in mojster Vilij Ravnik sta mi pri tem zavestno pomagala.

Iz moje vasi in s Poljšice sta bila v vodstvu teh priprav tudi dva legalca: Franc Rozman in Ivan Mohorič. Zdaj, ko smo se tako zbrali iz vseh bližnjih vasi pod Pokljuko, je bilo jasno, da vsa zadeva res ni več majhna. Tam nas je bilo čez sto. S tovariši sem prinesel pet pušk. Sicer smo tudi tisti, ki smo bili tako po opremi kot v moralnem smislu bolj pripravljeni na upor kot ostali, precej začudeno gledali, ko je bilo povedano, da se bomo usmerili proti Pokljuki, kajti na preveč dolgo pot le nismo računali. Hoteli smo nekaj povprečevati, a smo takoj naleteli na »konspiracijo«, pojem, ki ga je bilo treba spoštovati vedno bolj. Stanko je bil kratek in tam se tudi res nismo smeli dolgo zadrževati. Hkrati pa smo že začutili, da je v ozadju vsega natančno dogovorjena organiziranost. Zato smo se brž podredili Stankovi volji, saj smo bili konec koncev prostovoljci.

Naglo smo se zvrstili v kolono, ki se je napotila po poti, proti obronkom Pokljuke, potem pa še naprej v osrčje gozdov. Tisti, ki nas je vabil tja gor, se še ni pokazal. Vse je bilo nekako skrivnostno. Bilo nas je kakih 70. Sneg je škripal pod nogami in nekaj časa ni bilo slišati drugega kot stopinje. Ko pa smo se pomaknili višje v gozd, so se naši glasovi sprostili in slišale so se celo hudomuške pripombe.

Če bi to dolgo kolono kdo mogel opazovati od daleč, bi prej mislil, da gredo v hosto drvarji, ne pa uporniki, kajti le malo jih je imelo orožje; in še to je bilo različnega izvora: dve od kratkih »ravbščarskih« krepel do voevcek in vojskih pušk.

Hodili smo kako poldrugo uro, ko so se pred nami znašli, kakor bi zrasi iz tal, tisti, ki so nas poklicali sem gor! Sicer jih je bilo malo, a ti stari partizani, o katerih je vsa okolica tajinstveno šepetala, da so med gošarji že od poletja, so nam pomenili desetkrat in stokrat večjo moč, kakor so jo resnično predstavljali. Zadihani smo se ustavili in se zgrnili okrog partizanov. Ta kraj, ki se imenuje Na križih, je strmo nad Bohinjsko Belo.

Srečanje s temi preizkušenimi borci, ki so v naših očeh toliko pomenili, je bilo več kot priručno. Tudi jaz sem jih pozdravljal, poznal sem vse po vrsti. Največji, oblečen v belo haljo, je bil Stane Bokal z Jesenic, očitno glavni med njimi. Bil je ves prevezan z raznimi pasovi kot pravi vojskovodja. Potem sva si stresla roki s Francem Benigarjem-Gabrinom, s starim znancom iz jeseniške kotlarne. Presenetil me je tudi Franc Grile-Brinar. Molčeti in temnopolti Lojze Knaflič je bil Blejec, sošolec iz obrtne šole, za katerega se mi je zdelo, da je postal naš vodnik. Tu je bil tudi Stanko Kocjančič iz Gorij, sodelavec iz tovarne, ki nas je sprejel nad železnico. Andreja Zvana-Borisa ni bilo še med njimi, ta se je pokazal pozneje. Precejšen del navzočih se je še prej sestajal s temi ljudmi, večina pa jih je videla prvič. Zato so bili še zanimivejši, še bolj legendarni in okrog njih se je nabral cel grozd ljudi. Vprašanjem ni hotelo biti konca... Tedaj se je naši pozdravljajoči skupini približala nova, dolga kolona. Iz Gorij jo je pripeljal Andrej Zvan-Boris. Zbral je okoli 80 fantov in mož, ki jih je bilo v snegu videti še več. Zdaj nas je bilo že kar okoli 150. Veliko za te čase.

PRVI MITING

Ura je bila že okoli osmih. Tedaj se je na skalo nad potjo, kjer se je potem začel bukov gozd, povzpela visoka postava v belo oblečenega partizana.

Dal je znamenje z roko, ko da bi rad nekaj povedal.

»Tovariši!« je začel. Toda še ni bilo prave tišine. Še enkrat je ponovil:

»Tovariši, posluh. Preden gremo naprej, se bomo še nekaj pogovorili. A zdaj najprej pesem...«

Ob strani je stala tista peščica prvih, prej omenjenih partizanov in preizkušala glasove. Stal sem blizu njih. Vodil jih je Gabrin, ki je imel visok in čist tenor. Potem je v tiho zimsko noč zadonela prelepa pesem. Vse je utihnilo.

»Nabrusimo kose, že klas dozoreva...« Partizanska pesem je bila ubrana, besede jasne, in vsem je šla do živega. Pesem mi ni bila popolnoma neznan, toda tako, večglasno zapete še nisem slišal. Le kdaj! In tako se je godilo večini. Da bi kdo tedaj pomislil na harmoniko ali kak drug instrument, ni bilo potrebno! Le kako bi tedaj prenašal preglasno harmoniko! Zdaj nas je pesem čisto prevzela, kot v življenju še nikoli nobena!

Tisti, ki je stal na skali, je bil Stane Bokal. V vojaški obleki, z belim zaščitnim zimskim ogrinjalom, velik, močan in odločen, je na vse napravil globok vtis. Ko je še med zadnjimi toni lepo zveneče pesmi dal znamenje, da bi rad govoril, smo se vsi obrnili tja. Tedaj je začel nekako takole:

»Morda se vam zdi čudno, da smo vas poklicali sedaj, ko se je začela zima. Toda, tovariši, ne mislite, da smo sami! Naša vojska se po vsej državi tolče s sovražnikom, ki ga zdaj na Gorenjskem ni veliko. Zlasti hudi boji so v Srbiji. Proti hitlerizmu vre povsod, v vseh deželah, ki so jih zasedli Nemci! In tudi v svojih vrstah imajo sovražnike, ki se jim bodo prej ali slej uprli. Zato moramo tudi mi udariti po njih. Vidite, koliko se nas je zbralo samo tu! Lahko si mislite, koliko jih bo šele drugod!

Ni vam treba pripovedovati, kaj vse Nemci počenjajo pri nas, saj to čutite sami! In poleg tega pripravljajo še veliko selitev, proti čemur se moramo upreti. Ali nam kaže kaj drugega, boljsega? Ali bomo čakali, da nas bodo razvozili po vsej Evropi in tu naselili svoje ljudi?!

In tako, vidite, je kljub zimi zdaj najugodnejši trenutek, da se upremo kakor en mož! Tudi v drugih krajih ne bodo držali križem rok!« Bokalove besede so vžgale. Njegov govor so pretrgale besede:

»Tudi mi se strinjamo s tem! Tako je! Napravimo konec nemški tiraniji!«

Bokal je zadovoljno pogledal po poslušalcih in nadaljeval:

»... Kar vas je zdaj tu, ste torej za to, da z uporom ne čakamo! Kar nam manjka orožja, ga bomo dobili pri Nemcih!

Tovariši, kar nas je zdaj tu in kar se nam jih bo še priključilo — to je »Prešernov bataljon«. Prešernov zato, ker je bil naš pesnik že zdavnaj pevec svobode in boja!

In zdaj poslušajte, kajti čas je dragocen! Posebno nocoj!

V teh dneh se bodo dvignili tudi v okolici Jesenic, dvignili se bodo tudi po drugih krajih Gorenjske. Mi, naš bataljon pa bo osvobodil bohinjsko dolino in vse vasi tod okoli. Zato bomo šli čez Pokljuko, na Koprivniku in na Gorjušah bomo dobili še prirastek, potem pa se bomo spustili v Nomenj. Ustavili bomo jutranji vlak, ki vozi delavce v tovarno, zaprli bohinjsko dolino in potem krenili dalje. Tudi Bohinjeci se pripravljajo. Počilo bo na več straneh hkrati! Zdaj pa na pot, kajti do tedaj imamo le še osem ur!«

Njegove zadnje besede je že preglušila partizanska pesem, ki je govorila o iskrah upora... »Kovači smo in naša sila...«

Te besede in te pesmi so ohrabile vse in dale videz organiziranosti ter moči. Zato smo bili med navdušenim govorjenjem nag-

Stane Bokal

lo v vrsti. Pod nogami je spet zaškripal sneg, ki smo ga komaj gazili. Bolj ko smo se spuščali v poključke gozdove, več ga je bilo. Obhajali so nas čudni občutki. Občutki ljudi, ki drže v rokah usodo doline in vseh Nemcev, ki nas nameravajo napasti! Toda vse to je bilo nekako nejasno in polno dvomov, kajti bili smo še neizkušeni, le redki oboroženi in še ti ne preveč zaupljivi v svoje pihalnike. A zdaj nas je zajel uporniški plaz — in šli smo, polni vere v vse tisto, kar nam je povedal Bokal, kar smo že prej nosili v svojih srcih. Zdaj je privrelo na dan. Vedeli smo, da moramo hiteti, če hočemo ustaviti bohinjski vlak.

Kljub mrazu smo se spotili in zadihali, vendar je bilo še vedno slišati kakšno vzpodbujajočo besedo.

»Zdaj ni hudič, da ne bi uspelo!« si je dajal duška ta ali oni, sosedje pa so mu pritrjevali.

Vendar pa je beseda vse bolj zamirala, kajti vsak je sem in tja pomislil na vse to, kar se je začelo. Včasih je temu ali onemu spodrsnilo, da se je zvalil v sneg, kar je razpoloženje samo izboljšalo. Sicer pa je bilo najtežje prvim v koloni, ki so trgali snežno odejo. Le še tu in tam je bilo slišati kak dovtip, potem pa samo še sopenje utrjenih ljudi in drsanje nog. Mraz in napeta vznemirjenost sta ljudem zapirala usta.

Po nekaj urah se je več kot stoglava kolona kakor dolga kača priplazila do Mrzlega studenca, kjer je nekaj hiš in gozdarskih bajt. Marsikoga je misel vabila v prijetno toploto, a za kaj takega ni bilo časa. Sicer smo se pa tu, sredi Pokljuke, pomnožili...

»FURMANI« S SANMI

Počitek! A ne dolgo. Ne zaradi časa in tudi zaradi mraza ne. Skupina ljudi pa je imela še en opravke. Bil sem med njimi. Tam, nekaj stran od poti, so bile furmanske bajte. Sredi temne in mrzle noči so bile brez vsake luči. Ko smo se jim približali, je bilo slišati samo hrzanje konj, ljudje pa so spali. V teh bajtah je bilo tedaj kakih trideset koprivniških in gorjuških furmanov, ki so s konji in volmi na Pokljuki vozili les.

Komaj smo jih priklicali.

»Kdo je?« je bilo slišati zaspane glasove izza zamrznjenih oken. »Slovenska vojska! Vstanite!« so pojasnjevali stari partizani. Potem smo se zrinili med furmanske pograde in Gabrin jim je naglo povedal, za kaj gre.

(Nadaljevanje s 3. strani)

Tako sem prvič prisostvoval mobilizaciji in se pri tem zaradi tistih nekaj ur prednosti imel za dosti bolj izkušenega partizana, kakor so bili ti furmani, ki so se že začeli oblačiti.

»Če je tako, da gremo še mi!« so godrnjali med obuvanjem, in prvi so že hiteli vpregati živino. Kazalo je, da so nekateri med njimi že čakali naš prihod.

To so pogledali ostali iz kolone, ko se je izza drevja pokazala ta »motorizacija«. Naš bataljon je porasel za svojih trideset mož, ki so bili zaradi trdega dela v gozdovih vajeni in utrjeni dosti bolj kot jaz ali meni podobni.

Tako se je okoli polnoči z Mrzlega studenca proti Koprivniku po slabo zgaženi poti razpotegnila živa kača ljudi in živali. Med škripajoče stopinje se je mešalo hropenje živine, ki je komaj zmagovala snežno pot.

Jaz sem komaj še opletal med kolono. Vse me je bolelo, vse mi je odpovedovalo. Nahrbtnik me je žulil, puška mi je vlekla rame k tlom, kot bi tehtala najmanj dvajset kilogramov. In bil sem utrujen, utrujen in žejen.

Pred menoj je bil neki furman z volom in poposil sem ga, če lahko odložim prtljago k njemu na sani. Odleglo mi je, ko sem to dal na rtiče. Puško sem pa že zmagoval, ko sem jo prelagal z ramena na rame. Nekaj časa sem se celo peljal, a ko me je stresel mraz, je bilo spet prijetneje hoditi.

Končno smo se znašli na Koprivniku. Na Gorjuše, to tako raztegnjeno vas, nismo hodili. So raje Gorjuški prišli sami k nam.

Razsvetljena koprivniška okna so pričala, da vas ne spi. Tam je bilo živahno, kot bi bilo sredi dneva. Se več: s Korošičeve gostilne je visela dolga slovenska zastava, možje so prihajali z vseh strani, vmes je pozvnanje orodje in orožje, ki pa ga je bilo žal še vedno malo. Na prvi pogled in po štetju nas je moralo biti okoli tri sto. Ob pogledu na to vrvenje, na to množico pripravljenih mož in fantov, sem neopazno pozabil na utrujenost. Vem to, da smo se urejevali v vrste; Bokali in ostali stari partizani, ki so se zaradi te množice kar zgubili med nami, pa so priganjali, da bi odšli čimprej. Zaradi pomanjkanja orožja sem tisto svojo manjverico ljubosumno čuval na nevajenih ramenih, in četudi me je primerno ožulila, je nisem nameraval odstopiti nikomur.

Že zjutraj je skupina upornikov zgrabila sumljivega Nemcem naklonjenega kmeta Avgusta Dijaka in njegovo ženo, ter ju

Nemški vojaki se cinično posmehujejo ujetim partizanom v Gorjušah.

čez noč priprla. Imel je celo puško. Končno so nas razdelili tako, da smo bili oboroženi v eni, ostali pa v drugi skupini. A teh je bilo nekajkrat več. Zaradi priprav in zgodnjega vstajanja smo bili že pozni.

Zdaj smo se začeli spuščati proti dolini, proti Nomnju. Hodili smo po neki grapi in vmes je padla kakšna šaljava. Vendar sta bila govorjenje in smeh pridušena. Pogum je rasel. Kdo bi zdaj dvomil, da nameravani načrti ne bodo uspeli? Skrbelo nas je edino to, da ne bi prišli prepozno!

V dolino smo se spuščali kot nevaren plaz, ki ga nihče ne more videti in bo prenetil vse tako, da bodo omrtvičeno gledali, od kod taka moč!

V NOMNJU

Znašli smo se na trdni in zmurnjeni cesti. Nomenj ni spal. To so pričali ozki pramenčki svetlobe, ki so ob zavesah silili ven. Na vasi so večkrat zaškripale duri in skozi pridverja se je pomaknila senca moža, oboroženega s sekuro ali cepinom, za hip postala na oglu, potem pa se izgubila v temi ali pa se pomešala v našo kolono.

Ko smo prišli iz tiste strme grape, nas je že čakal velik človek košatih brk, ki pa ga zaradi teme še nisem mogel prepoznati. Bil je bolj vojaško oblečen, s kapo na glavi in oborožen. Takoj je stopil na naše čelo in nas vodil v spodnji konec vasi. Le kdo naj bi bil to?

Takrat smo od Save sem že slišali podiranje smrek, ki so padale čez cesto, da bi zaprle prihod morebitnim nemškim vozilom. Pri mostu pa so pele žage, ki so podžagovale stebre. Tudi udarci sekir so odmevali vmes. Torej — Bokali ni lagal, ko je pravil, da se pripravljajo tudi Bohinjci? Naša vojska je v hipu preplavila ves Nomenj.

A morali smo hiteti, čeravno sem v nogah in po vsem telesu čutil naporno hojo te vznemirljive noči.

Sredi vasi je nekdo, ogrnjen v temno pelerino in s širokokrajnim klobukom na glavi motril mimoidoče; polglasno je štel ljudi in puške. Čeravno sem bil utrujen, sem bil vendarle radoveden, kdo je ta velikan. Takrat se je obrnil tako, da sem ga prepoznal: bil je Stane Žagar mlajši, voditelj gorenjske mladine, s katerim sva se poznala že pred vojno. Zelo sva se razveselila drug drugega, a on je to pokazal dosti laže, ker je bil že utrjen partizan, jaz pa sem bil od celonočne hoje ves preč.

»Pozneje, ko opravimo, se bova videla in pogovorila kaj več,« je rekel, ker se je mudilo.

A se nisva več.

Če je kolona zastala le za hip, je tisti brkač priganjal:

»Hitreje, hitreje! Kmalu bo dan!«

Na koncu vasi smo se malo zaustavili. Razdvojili so tiste, ki niso imeli orožja, od nas oboroženec. Potem smo spet pohiteli malo naprej. Brkač nas je zapeljal nad cesto k hiši, kjer je danes le še beden ostanek zidov, in nas začel razvrščati. Sele zdaj ga je bilo mogoče spoznati: ta komandir je bil star partizan in znameniti smučarski prvak in usnjak iz Bohinja — Tomaž Godec. Poznala sva se že pred vojno, ker sem nekajkrat kot »kurirček« bil pri njem. Razmeščal nas je v dve vrsti, a s puškami nas je bilo le okoli trideset, morda nekaj več, ostalih nekaj je bilo že zaposlenih. Neprijetno več je bilo tistih brez orožja. Šteli smo se, nekaj urejevali in čakali.

Vmes nam je vedno smehljaljoči se Tomaž pripovedoval, da so po bohinjskih vaseh pripravljeni skoraj vsi za orožje sposobni in zanesljivi ljudje in da čakajo samo še znamenja, ki naj bi prišlo iz Nomnja. Zadnje dni je Tomaž prehodil vse bohinjske vasi in je prejšnji dan v Šturmovi gostilni v Bistrici imel sestanek z zaupniki. Bohinjci naj bi takrat kakor mi v Nomnju začeli napadati žandarje, zasedati urade in prodirati naprej, da bi se končno združili z nami. Bil je prepričan, da tako pripravljen upor ne more spodleteti!

A kdo je tedaj vedel, da je na delu tudi izdaja...

»Ne bojte se! Saj je redka zadene!«
Da bi to dokazala, se nista niti pripog.

Andrej Žvan — Boris januarja 1945 v Farjem potoku kot namestnik komandanta gorenjskega vojnega področja

PRESENEČENJE

Telefonske žice so bile porezane. Pri mostu so še vedno pele žage, komandirji so razporejali ljudi in določali naloge, ki naj bi jih imeli ob prihodu vlaka iz Bohinja, ko se je na drugi strani vasi, iz smeri Bistrice, nekaj zasvetilo.

»Kaj je to znak Bohinjcev?«
Spet se je pobilskalo, zdaj že bliže in močnejše.

Kamioni! Kakšni, čigavi? Kdaj naj bi šli v Bohinj?

Vse je bilo presenečeno, ko je že počilo! Takoj za tem še enkrat — in potem je zapela strojnica. A očitno so bili ob tolikšem številu upornikov in ob taki uri sprva presenečeni tudi Nemci. Toda brz so se opomogli.

Tam, kjer se je pokazal nemški avto, se je prvi znašel Stanko Kocjančič-Marjan, ki je, četudi presenečen — vsi smo računali, da v Bohinju ni kakšnega večjega števila Nemcev — takoj užgal. V odgovor se je z dveh kamionov začelo bliskati in pokati, da je med nami nastala zmeda! Namesto vlaka, ki je moral biti že blizu, naenkrat napadajoči Nemci! Proti Nemcem je zletelo tudi nekaj ročnih bomb, a začel se je tudi umik.

Nihče ni vedel, da je prejšnji večer prišla v Bohinj močnejša nemška enota, ki naj bi razgnala tamkajšnje sestankarje in priprave na upor! Kako se je le moglo to zgoditi, ko je skoraj ves Bohinj sodeloval pri nameravanem uporu? O tem pozneje.

Mitraljez, ki smo ga imeli mi, je bil edini, pa še ta je bil pokvarjen. Na kaj takega, na tako presenečenje nismo bili pripravljeni, in vse je kazalo, da tudi Bohinjci iz ostalih vasi niso začeli. Kmalu se je pokazalo, da je nekdo po kdo ve kakšnem nagibu in naročilu napregel konja in s sanmi tekal od vasi do vasi ter sporočal:

»Tomaž je naročil, da vstaje ne bo! Razidite se!«

Toda Tomaž ni naročil nič takega in zato smo se tedaj pod njegovim vodstvom začeli umikati po strmini nazaj v smeri Gorjuš in Koprivnika. Vmes je ropotalo in nazaj je tudi padel kak naš strel. Zato pa so bili nemški dosti gostejši.

Umikali smo se v strmino in se težkih src oddaljevali od cilja. Lovile so nas krogle in žvižgale okoli nas, ki smo skoraj vsi preživljali prvi ognjeni krst. Škoda, da ni bilo takrat med nami več starih partizanov, kajti spominjam se, kako so nas pomirjali taki kot Tomaž ali Lojze Knaflič:

provincijsko arheološko in bil vodiča
oddelka za prazgodovino in numizma-

RADO KOČEVAR

NIL — VEČNA REKA, REKA ŽIVLJENJA

Vtisi iz erakurije delavcev šolskih centrov za blagovni promet SRS v času od 20. do 28. januarja 1979. Organizator mr. L. Rebevšek, predsednik skupnosti ŠCBP, izvedba s Kompasom.

KAIRO — ALEKSANDRIJA

Ko sem pred četrto stoletja v šolskih klopih začel pripovedovati o zgodovini starega Egipta, o nastanku prve človeške civilizacije, sem imel občutek, da vem morda le malo več, kot mladina, ki me je poslušala. Teoretično sem že poznal Nilove poplave, dve do tri žetve na leto, faraone in njihove sužnje, lastniški sistem, piramide in po obliki hieroglif. Toda vsa ta predstava postane realnost šele, ko jo osebno doživim in spoznam. Zato sem, kakor tudi moji sodelavci, ki so se te ekakurije udeležili, pričakoval nekaj posebnega, česar na našem kontinentu ne doživim nikjer. Pri tem seveda niso bila pomembna zaščitna cepljenja (črne koze, kolera, malarija) in prav zlahka sem pustil smučanje, ki mi je ena najljubših rekreacijskih navad v prostem času.

V čarobni besedi »Egipt« smo nekoč videli piramide, svetišča, sfinge in orientalski svet, morda še Sueški prekop. Toda v zadnjih četrto stoletja se je kamenitemu svetu faraonov pridružil še Assuanski jez največji na svetu, pojavila se je nafta in kar je v zvezi z našo najnovejšo zgodovino: sin nekdanjih felahov — Naser je postal skupaj z našim maršalom in predsednikom tedanje Indije — Nehrujem eden od sinovim neuvrščenoosti. In končno je tu prisotna še kriza, ki še danes razburja svet. Leta 1970 je umrl Naser, ki je usmerjal socialistični razvoj Egipta in težil za sklenitvijo miru z Izraelom. Leta 1973 je Egipt napadel okupatorje in jih pregnal s Sueškega prekopa, ki so ga v dveh letih očistili in usposobili za plovbo. Toda mir z Izraelom še danes po več kot tih desetletjih ni podpisan. In če bo? Kakšen bo ta mir? Nekaj dni kasneje sem spoznal, da ga Egiptanci zares želijo, saj jim je požrl težke milijarde in vnesel negotovost. Toda zadnjo besedo bodo nedvomno imeli tisti, ki so morali zapustiti svojo rodno grudo in so danes odrinjeni — Palestinci. O tem razmišljam neke visoko nad vzhodnim Mediteranom, ko me nenadoma zdrami odsev mesečine na gladini široke reke. Smo že nad Egiptom, neke nad delto Nila, ki je po površini velika kot Slovenija. Reko, ki jo pod seboj vidimo, je verjetno levi rokav Nila Massab Rashid (Rosetta). Sledi morje luči: tu ne more biti dvoma. Pod nami je Kairo (El Qahira) desetmilijonsko mesto, največje na črnem kontinentu in največje v arabskem svetu. Naglo se spuščamo in zavijemo na vzhod, pod nami so piramide, in čez nekaj trenutkov pristanemo na modernem letališču vzhodno od mesta.

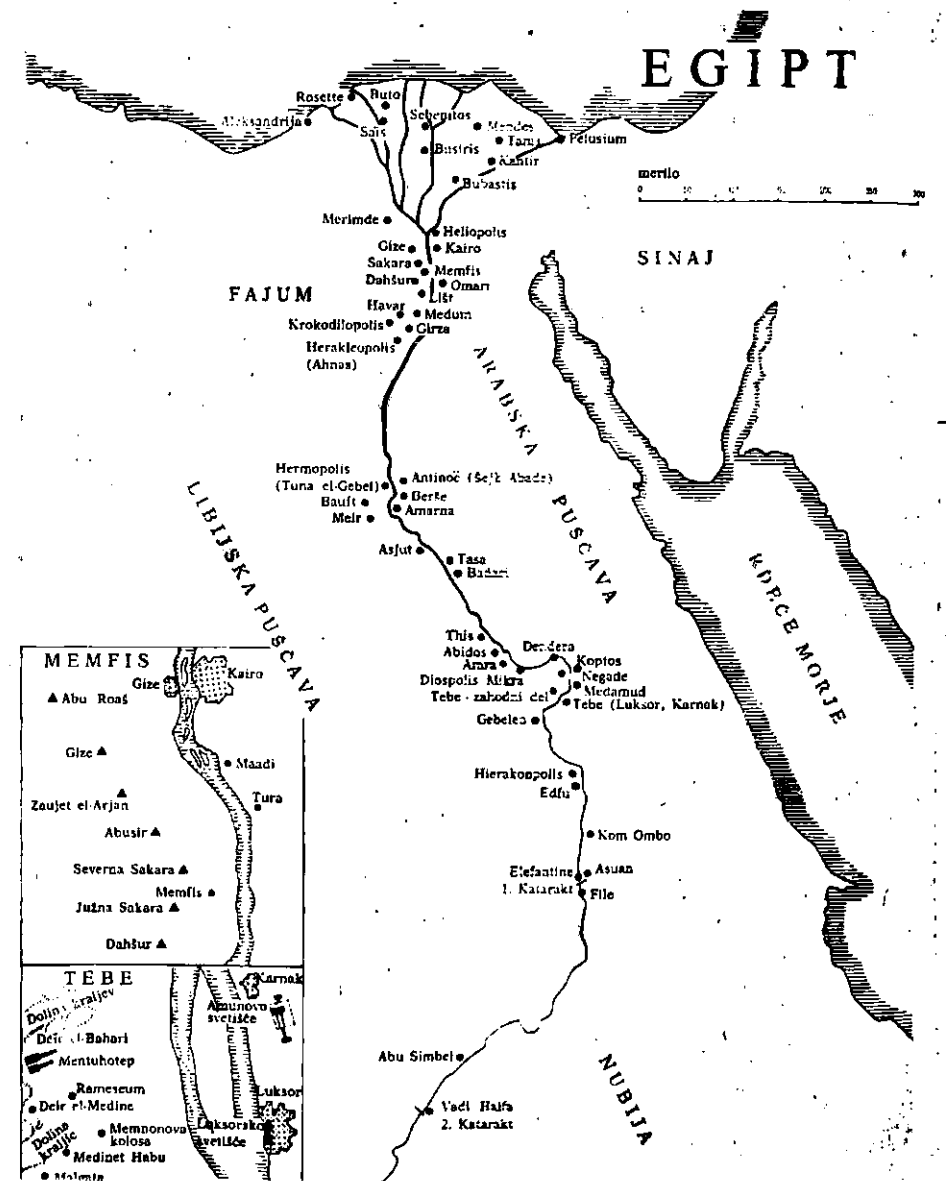
Zvečer na poti iz letališča ne vidimo dosti. Hotel El Nil je eden boljših v mestu. Prekosijo ga le Meridian, Sheraton in Nile Hilton. Evropejci nimajo dosti izbiri. Kasneje namreč ugotovimo, da so higienске razmere v mestih, posebno v Kairu, za naše pojme neznosne. Predsednik Sadat je napovedal vojno onesnaževanju. Začetek je bil sicer lep. Toda potrebnih bo verjetno še nekaj rodov, da bo tovrstna vzgoja doseгла razvito evropsko raven. Toda to je le ena izmed številnih kontrastov, ki jih spoznavamo. Način življenja se namreč ni bistveno spremenil od leta 640, ko je Amr Ibn el-As vodja Arabcev razširil novo vero preroka Mohameda nad dotodanj bizantinsko vladavino cesarja Herakliusa, ki je ko-

maj 11 let prej izgnal iz dežele Perzije. Toda središče mesta je skoraj povsem evropsko. Le cestni vrvež v njem je tipično orientalski, sredi reke sodobnih motornih vozil se »drenjajo« številne vprege in jezeci. Prvi hip smo presenečeni nad prepolnimi avtobusi brez oken in kupom zastojkarev, ki visijo pri vratih in zadnjem oknu, kasneje se ne čudimo vlakom, ki je brzeli mimo nas s »tovorom« na strehah in ob strani. To je pač vsakdanost, v katero se morajo živeti, da lahko ujameš utrip življenja,

ki se v tisočletni zgodovini ni bistveno spremenil. Zato se nisem čudil policistu, ki mi je v zameno za pojasnilo ponudil roko z navzgor obrnjeno dlanko. Bakšiš je tu tako vsakdanji, da mora obiskovalec na to že pred potovanjem računati. Naj mimogrede omenim, da natakara našega hotela zasluži približno 10–15 egipt. funtov mesečno, učitelj približno 30 in prav toliko tudi policist na cesti (1 eg. f. je približno 0,7 amer. dolarja). Delovna sila je tu tako poceni, da se uporaba strojev ne splača. Zato lahko na gradbiščih vidimo le ročne fizične delavce, ki mešajo in nosijo beton. Celo pralni stroj v gospodinjstvu je preveliko razkošje in ga premorejo le redki posamezniki.

Pred nami je sloviti egiptovski muzej. Nad 100.000 raznih eksponatov je v njem. Za eno dopoldne je premalo časa, da bi spoznali kar so ustvarjale generacije od starega kraljestva (3000 pred n. št.) pa do za-

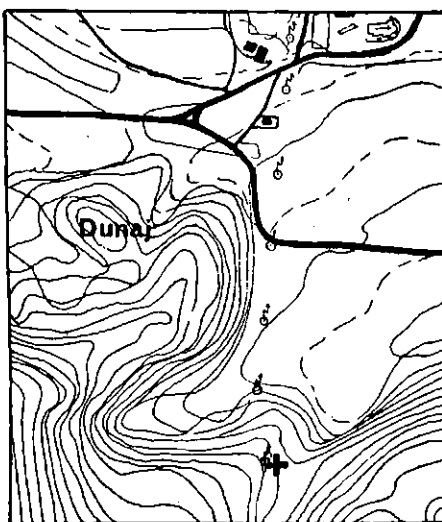
(Nadaljevanje na 30. strani)

Egipt z Nilovo dolino. Dežela meri 1.001.449 kv. km. Večina dežele ima puščavski in gorski značaj; orna zemlja je le v dolini in delti Nila, skupno 3.852.000 ha ali 2,8 % površja. Zaradi subtropskega podnebja in namakanja žanjejo dva- do trikrat letno. Letni prirast prebivalstva znaša 2,2 %. Tako bo leta 2000 imel Egipt okoli 64 milij. preb. (sedaj 40). Delta ob Sredozemskem morju je široka 250 km, plodna Nilova dolina pa le 5 do 20 km, ponekod celo 2 km. Na zemljevidu so nanizani pomembnejši kraji ob reki, kjer so tudi zgodovinski spomeniki. Zemljevida na levi kažejo okolico Memfisa (sev. Egipt — središče zgodovinski spomeniki). Zemljevida na desni kažejo okolico Memfisa (sev. Egipt), središče starega kraljestva, in Tebe, središče srednjega kraljestva (2100–1700 p. n. št.). Naša pot poteka po dolini Nila do Aswana (Asuan), od Aleksandrije do Aswana — skupaj 1142 km.

značilno do polpreteklega časa. Železarstvo je dajalo svoj pečat Bohinju skozi celoten zgodovinski razvoj, od omenjenega časa, preko antike, srednjeveškega obdobja, vse do nastopa moderne metalurške tehnologije. Ostala pa je tudi živahna povezava z zahodnimi področji Posočja in Baške grape. Tako vemo, da so še v 17. stol. pokojnike iz spodnje doline pokopavali na Tolminsko. Vseskozi pa so bile prisotne živahne trgovske zveze s tolminskim in laškim prostorom (19), kamor so kljub visokim prelazom prodajali železo.

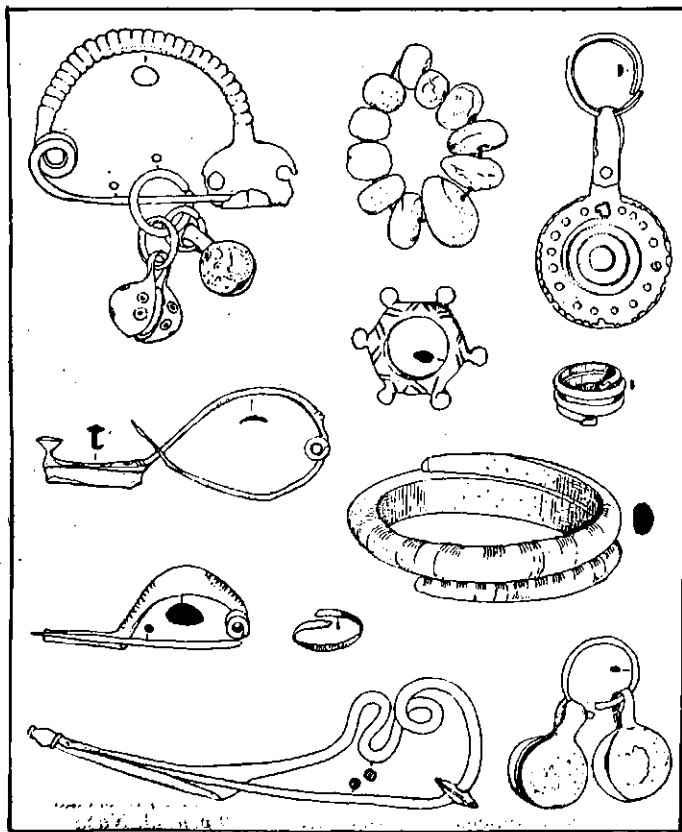
Proučevanje bohinskega železarstva ima že pomembno in dolgo zgodovino in je že od vsega začetka pritegnilo tudi železarske strokovnjake in ne le zgodovinarje. Mimo Morlota, Müllnerja in Schmidja, moramo v času po drugi svetovni vojni omeniti tudi raziskovanja nekdanjega prizadevnega sodelavca tehniškega muzeja železarne Jesenice A. Rjazanceva, čigar bogati podatki in analize dopolnjujejo interpretacijo arheološkega gradiva.

Jereka. Lega nekropole in naselja (Arh. vestnik XXV, 1976).

Opombe:

1. A. Melik, Planine v slovenskih Alpah, 1950, 60 s.; A. Rjazancev, Železar (Teh. priloga) 5, 1963, 43 ss.; 4, 1962, 30 ss.; 6, 1964, 42 ss.
2. Illyrisches Blatt, 1821, 62 s.; A. v. Morlot, Jahrbuch d. geol. Reichsanstalt 1, 1850, 199 ss.; Costa, Reiseerinnerungen aus Krain, 1848, 179 s.; K. Deschmann-Hochstetter, Denkschriften, 1879, 42 s.; M. Hoernes, Mitt. d. Anthropolog. Gesellschaft, Wien 18, 1888, 87 s.; A. Koblar, Letopis MS 1892, 180 ss.; A. Müllner, Argo 4, 1895, 23 s., 61 ss.; isti, Geschichte des Eisens, 1909, 52 s.; W. Schmid, Bericht d. Römisch-German. Kommiss. 15, 1925, 193 s.; Menninger, Ljub. zvon 3, 1883, 18 ss.; Tomineček, Dom in svet 24, 1911, 53 ss.
3. Mitt. d. Zentr. Komiss. III. F 5, 1906, 258 s.
4. Aukcijski katalog Treasures of Carniola, 1934, 128 s.
5. Listi 23/V, 1975, 7 ss.
6. Glej op. 3.
7. S. Gabrovec, Arh. vest. 25, 1976, 296 s.
8. Jutro, 9. 10. 1938; Kronika 5, 1938, 56 s.
9. Izvestja Muzej. društva za Kranjsko 14, 1904, 125 s.
10. Geschichte des Eisens, 1909, 87 s.
11. Ljublj. zvon 3, 1883, 20 s.
12. Slovenec, 22. 8. 1937, 7 s.; Jutro, 23. 8. 1936 in 11. 8. 1937; ohranjeni so tudi Schmidovi rokopisi, terenski zapiski.
13. Glej op. 3.
14. Walter Schmid (1875–1951) je bil naš rojak iz Komende in je po vojni umrl v Gradcu. Prvotno je študiral teologijo (1894–1898), kasneje pa še zemljepis in arheologijo. V letih 1905–1909 je bil kustos Deželnega muzeja za Kranjsko v Ljubljani (Rudolfinum). Od leta 1911 je na graški univerzi predaval rimsko

Izbor najdb iz Lepenc (Arh. vestnik XXV, 1976)

provincijsko arheologijo in bil vodja oddelka za prazgodovino in numizmatiko v graškem muzeju (Steierischen Museum Joanneum).

15. Izvestja Muzej. društva za Kranjsko 14, 1904, 125 s.
16. Frey-Gabrovec, Actes du VIIIe Congrès, Beograd 1971, 193 ss.
17. A. Melik, glej op. 1; J. Pečnik, glej op. 15!
18. Varst. spomenikov 7, 1958–59, 317 s., slika na str. 310.
19. A. Rjazancev, Železar (Teh. priloga) 5, 1963, 54 ss.

VALENTIN POLANŠEK

Prek ponirkov veselja

*me nepričakovano pogladi
nekaj udani
nekaj ljubeči,
nekaj oboževani pogled.
V enakonočje
pokopanih skupnih sanj
se je po letih
ugneznilo
srhljivo beganje.
Pod ledeniki pozabljanja
so zacelile srage
prelepih poletov;
jagodnemu nasmehu
poslednje perunike
je strla toča
oči in srce.*

Izjavljava jutro

*v slečeni prisotnosti
in odpirajo veke,
lehti rastejo kot lilije
iz pohotne polti,
konice čutil se izjemajo
v prsni žerjavici.
Prihulim se kot sonce
k pestičem potomi.
Svobodni vrhunec
zasipajo s poljubi
rdečo toploto:
Le za hip sem naplavina
ob obrežju oceana predanosti,
sreča se razcveta
v dejanju
v nama,
v zdajšnjosti
in se veča
v omamno brezčasje.*

Drhteče roke

*Izdajajo drhteče roke
nemirno srce,
ko pa prsti
posestniško krivijo se?*

*Izdajajo drhteče roke
bolestno častihlepje,
ko stopala strmeče
pregibajo se?*

*Izdajajo nemirne roke
plahega dobrotnika,
ker zbegane oči
iščejo nekje blago srce.*

*Izdajajo drhteče roke
odkritega šaljivca
ki iz sebe in sveta
norčuje se?*

*Izdajajo drhteče roke
človeško vse,
kar zame in zate
morda je ali ne?*

»Ne bojte se! Saj le redka zadene!«
Da bi to dokazala, se nista niti pripogibal, če je zažvižgalo okoli njiju. Tod je bil tudi Franc Zemva iz Gorij oz. z Bleda.

Imel sem le kakšnih deset nabojev. Tudi z drugimi ni bilo nič bolje. Kaj bi jih kar na slepo spuščal v zrak! Saj tudi Tomaž, ki je bil komandir čete in Knaflič, naš vodnik, nista tega več zahtevala. Ko je pokanje prenehalo, je bilo kmalu slišati ropot vlaka in brlzig lokomotive. Vlak je nemoteno pripeljal v Nomenj – in nato – tudi nemoteno dalje proti Jesenicam. Tako so bili razočarani tudi tisti Bohinjci, ki so se peljali na »ših« in ki naj bi jih mi v Nomenju vzeli medse.

Mi smo se potem razdelili na več skupin. Večina se je začela vračati domov. Jaz sem bil tam, kjer je bil Tomaž Godec, Stanko Kocjančič, Franc Dijak, Jakob Zumer in še nekateri.

Pod nami se je začelo kaditi...

V Nomenju so požigali. Zagorelo je pet poslopij. V gorečo Ažmanovo hišo so vrgli dva fanta s Koprivnika, vanju so tudi streljali. Vaščani niso smeli gasiti in reševati, kar je bilo v poslopjih. Nemci so vse zastržili.

Samo po sebi je razumljivo, da zima ni ugodna za nočevanje, poleg tega pa je bila večina prepričana, da se bomo držali blizu doline in zato vsi niti nahrbtnikov niso imeli, ne odev in druge opreme. Če bi tista dva kamiona Nemcev prišla pred celi Cankarjevega bataljona, bi ju bili še veselili in bi jih prav gotovo potolkli. A ta je bil tedaj daleč, v Poljanski dolini, kar pa še nismo natanko vedeli. Tistih 5–6 starih borcev, četudi so bili junaki, pa ni moglo dosti vplivati na več kot stoglavno množico novincev, ki poleg tega večina ni bila niti prav oborožena. Iz vseh izkušenj pa vemo, da novinec ni mogel biti ne telesno ne duševno in politično dosti pripravljen – razen izjem – in zato ni mogel takoj biti dober borec. Poznaje smo ničkolikokrat doživeli, da je tudi proti novincem zaropotalo že prvi dan, a ker so bili le-ti pomešani med številnejše, starejše in pokanje že vajene borce, so se med njimi lepo porazgubili, vzdržali, sledili soborcem in se sčasoma privadili. V tem primeru pa je šlo za začetke, bila je zima, starih borcev komaj za kvas, nemški udar pa povsem nenaden. In to proti upornikom, ki so se šele pripravljali in urejevali, kar za deva vojaško plat.

Potem so tudi gorjanski uporniki trdo občutili posledice vstaje, ki se tedaj ni mogla razmahniti ter je krenila v povsem drugo smer, kot je bila načrtovana. Nujno je morala ostati le poizkus!

Kljub vsemu in kljub krvavim represalijam pa so bile posledice tega uporniškega poizkusa – vzeto širše – za nadaljnji upor pozitivne, za Nemce pa zaskrbljujoče. Okupator je bil namreč zadet v najbolj občutljivejši živce, saj se tudi njegovi nasilniški načrti prav nič niso skladali s tistimi, kar so hoteli na Gorenjskem.

To potrjujejo tudi njihovi dokumenti, ki si jih bomo delno ogledali v nadaljevanju.

Tu pa moramo še povedati, da se je prvoborcem kljub zimi in ostalim nevednostim tedaj v zasneženih poključkih gozdovih pridružilo toliko najvzdržljivejših borcev, da je enota v začetku januarja 1942 štela 24 tovarišev. Poslej se je – tako skrbno – imenovala »Prešernova četa«, katere komandir je bil Andrej Žvan-Boris, politkomisar pa Jeseničan Stane Bokal. Med temi junaškimi partizani, ki jih je dala decembrska vstaja, so bili: Ivan Volg-Družinski, Alojz Černe-Edvard, Janko Jakopič, Jože Zvan-Tomo, Avgust in Peter Pristov, Jurij Krničar, Franc Dijak-Stefan, Vinko Repe-Triglavski, Jakob Zumer-Mitja, Franc Ambrožič-Beton z ženo Katarino, Franc Šmid-Ljubo, Martin Humer-Soča in

Tomaž Godec leta 1941

še nekateri. Vrste gorjanskih prvoborcev so se kljub vsemu tedaj okrepile in morale preživljati izredno hudo zimo.

POUK IN REZULTATI

Nemci so se torej tega »bliskovitega in dobro organiziranega uporniškega gibanja« hudo prestrašili. Vendar je ta množičnost upora kmalu splahnela. Za vse to je več vzrokov:

Nedvomno je k temu veliko pripomogla izdaja v Bohinju, kot tudi prijazne in vab-

ZGODOVINSKA DOGNANJA V ZVEZI Z DECEMBRSKO VSTAJO

Dotlej smo o decembrski vstaji pisali že veliko, vendar zaradi izostanka nemških dokumentov le do neke meje. Tod bo dopolnjeno in popravljeno, kajti zgodovinski arhivi se bogatijo. Največ nemških dokumentov je tudi v tem primeru našel in obdelal dr. Tone Ferenc. Z njim je obogateno tudi ta zapis.

V prvem delu sem zapisal spomine na zimsko vstajo v okolici Gorij in v Bohinju, zdaj pa si to ogledmo še s stališča zgodovinskih dognanj. Spomnimo se napovedi Staneta Bokala, ki nam jo je izrekel 15. decembra 1941 na porokih Pokljuke z besedami, »da ne bomo sami, da se bodo dvignili tudi po drugih krajih Gorenjske... in da bo počilo na več straneh hkrati!«

Stane Bokal je bil eden tistih organizatorjev vstaje, ki je prve dni decembra 1941 prisostvoval sestanku v Selški dolini, kjer so se domenili o začetkih in razvoju ter ciljev decembrske vstaje. Ta sestanek, ki ga je vodil Stane Žagar, član Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet, je bil 2. decembra v Bukovščici pri Tomažinovi, p. d. Kocjanovih, v hiši predanih aktivistov OF, kjer so se organizatorji vstaje zadrževali večkrat. Poleg Žagarja so na tem sestanku sodelovali iz ožjega predela Gorenjske tudi Jože Gregorčič, kot član gorenjskega poveljstva, ter omenjeni Stane Bokal in Polde Stražar. Na seji so bili še: Lojze Kebe, Ivan Bertonec, Ivan Tomažin in Maks Krmelj. Če in kateri drugi so bili še udeleženci tega pomembnega sestanka, ni ugotovljeno. Ob vseh nalogah, ki so jih sprejeli glede poteka vstaje, so bili potem za njen začetek in razvoj zadolženi še posebej: Maks Krmelj za Poljansko dolino in Škofjo Loko, Ivan Tomažin za Selško dolino, Stane Bokal za območje Gorij in Bohinju, Polde Stražar pa za Jesenice in Zgornjo savsko dolino.

ljive besede upornikom nad Dovjami, ki so se znašli sredi zime, ne da bi šlo ostalo naprej tako naglo, kot so nekateri mislili. Zaradi intervencij uporniki niso prišli do orožja.

Po vsem tem so Nemci aretirali okoli 200 ljudi, obdolženih, da so sodelovali pri vstaji. To so bili uporniki iz Bohinja, predvsem iz Nomenja, z Jesenic in okolice, iz Gorij ter z Dovjega in iz Mojstrane. Nekaj izmed teh so ustrelili med talci, večino pa so odpravili v taborišča, od koder se jih čez trideset ni več vrnilo.

Na Gorenjskem so tedaj računali, da je okoli 2000 »Folksdojčerja«, ki so bili zanesljivi gestapovski zaupniki. Iz nemških dokumentov je tudi razvidno, da so pomagali izdajati vse, kar so vedeli v zvezi z decembrsko vstajo.

Nedvomno pa je ob hitrih in močnih nemških protiidarjih prišla do izraza maloštevilnost starih, v bojih že preizkušenih partizanov, saj je bilo v obeh dolinah in v tej okolici tedaj le deseterica takih borcev, ki so celo za organizatorje le težka zadostila. Tako se ogromna množica neoboroženih in neizkušenih ljudi, sicer pripravljenih na upor, ni mogla opreti na jedro starih borcev, k čemer je po svoje pripomogla še huda zima. Da je tako, vidimo, če primerjamo gibanje v tem koncu Gorenjske s poljansko vstajo, kjer je bilo njeno jedro stoglavni Cankarjev bataljon. A kljub temu je po nemških udarcih tudi tam odhajalo domov večje število neoboroženih ljudi. In to iz istih razlogov, kot je rečeno tu.

Ne glede na vse to, pa so decembrski dogodki močno prizadeli nemške načrte o preseljevanju in priključevanju Gorenjske k »Velikemu Rajhu«, saj je bilo to prav v tem »Rajhu« nekaj edinstvenega.

Zadnja dva sta s seboj popeljala še 10 borcev-domačinov, ki so se potem v Slavnih ločili. Stražar je s šestimi tovariši šel pod Stol in se ustavil na Cimpkoveh rovov. Bokal pa je ostal v bohinsko-blejsko-orjanski kotlini.

Obe skupini sta takoj začeli z organiziranjem vstaje, ki se je začela sredi decembra.

Tako sta nastali dve žarišči eno na območju Gorij in Bohinja, drugo pod Stalom v okolici Potokov, ki naj bi zajelo Jesenice in bližnje vasi. Od tod sta, kot je že znano, dva borca: Ivan Vovk-Živan in Franc Konobel-Slovenko odšla v Zgornjo savsko dolino na Dovje, kjer je nastalo tretje žarišče upora.

Cetrto in največje žarišče pa se je razgorelo v Selški, in še bolj v Poljanski dolini, kamor je težišče svojega delovanja prenesel tudi združen Cankarjev bataljon in kjer se je upornikom pridružilo največ ljudi.

Peto žarišče, ki pa ni moglo preiti v množičnost, je nastajalo v Senčurju pod Krvavcem, kjer so v ta namen ustanovili Kokrsko četo. Kljub različnemu terenu in različnim pogojem je vsem tem žariščem enoten čas: povsod se je upor začel med 15. in 16. decembrom 1941! Ta ugotovitev je bila za okupatorja porazna, saj so Gorenjsko šteli kot nekaj sestavnih del rajha.

Tu ni mogoče in niti ni namen prikazovati celotne decembrske vstaje na Gorenjskem, temveč predvsem nekatere podatke tudi iz nemškega vira. Prav zaradi pomanjkanja teh dokumentov, ki pred leti še niso bili znani, sem na primer na raznih krajih zapisal, da je izdajstvo o uporu v Gorjah in Bohinju zakrivil kovač Avgust

(Nadaljevanje s 5. strani)

Dijak s Koprivnika. Dotlej smo v zgodovinskih pač prodrli do te stopnje, zdaj pa je znano, da je bil Dijak sicer res tudi Nemcem naklonjen človek in tudi izdajalec, toda začetka upora v Gorjah in Bohinju pač ni mogel izdati prvi, ker je bil tedaj še doma in so ga uporniki to noč aretirali.

Potek izdajstva in prihod Nemcev v Bohinje je bil namreč za razvoj decembrske vstaje v zgornjem gorenjskem kotu odločilnega pomena, zato si ga moramo ogledati podrobneje. To lahko storimo prav po zaslugi zgodovinarja dr. Toneta Ferencja, ki je v preteklih letih po neumornem iskanju našel in razvozlat vrsto nemških dokumentov, ki pojasnjujejo tako izdajstvo kot potek decembrskih dogodkov.

Spomnimo se, kakšno presenečenje sta povzročila policijska kamiona, ki sta proti jutru 16. decembra 1941 nenadoma privzela iz smeri Bohinjske Bistrice proti Nomniju? Nemci se v Bohinju prav gotovo niso pripeljali kar tako, temveč jih je o pripravah na vstajo nekdo moral obvestiti. Dolgo ni bilo znano, kdo je bil prvi, zdaj pa vemo. Nemški dokument (poveljstvo orožniškega okrožja Radovljica 24. decembra 1941 – povzeto po dr. T. Ferencu) o tem pravi:

»Prvi znak za vstajo so dali komunisti v Bohinjski dolini. Od zaupnikov smo izvedeli, da so komunisti imeli zborovanje (Nemci so kar vse udeležence upora imenovali s komunisti – op. I. J.). Zato je 15. 12. proti 22. uri prišel v Bohinjsko Bistrico vojaški oddelek, ki naj bi razbil zborovanje.

Ko se je ob štirih zjutraj (16. 12. 41. I. J.) vračal, so ga v Nomniju zadržale postavljene barikade in obstreljevali komunisti. Komunisti so pred časom dali prebivalcem v Nomniju orožje, ki so ga hranili. Orožniška postaja Bohinjska Bistrica pod vodstvom stražmojstra Kaiserja (to je bil izjemno zagrižen nacist – op. I. J.) je ogroženemu vojaškemu oddelku prihitela na pomoč in ga tako rešila obkolitve. Angažirane sile niso imele izgub, pač pa so jih imeli komunisti, kar se je videlo po sledovih krvi (to so bile verjetno sledi ranjenega Lovra Kogoj-Davida iz Sp. Gorij, ki so ga Nemci potem čez dan 16. 12. 1941. ujeli blizu Bohinjske Bele. Drugih žrtev nismo imeli – op. I. J.).

Dne 16. in 17. 12. (pravilno 15. zvečer in 16. 12. – op. I. J.) so bili ob železniški progi med Bohinjsko Belo in Bohinjsko Bistrico prerežani vsi telefonski vodi. Močan oddelek komunistov je v noči na 16. 12. pri Bohinjski Beli odnesel veliko lopat in kramponov.

Orožniško poročilo torej govori o vojaških oddelkih, vendar so v Bohinju prišli policijski oddelki. To je bila četa 93. rezervnega policijskega bataljona, ki je bila nameščena ob štabu bataljona na Bledu in je bila Bohinju najbližja.

Iz tega poročila ni težko ugotoviti, da so bili tudi policisti res presenečeni, kajti nikjer v Bohinju niso mogli odkriti takega zborovanja, a tudi o pojavu upornikov v Nomniju jih ni mogel obvestiti nihče. Presenečeni sta bili torej obe strani in če bi bil tedaj v Nomniju izkušeni in udarni Cankarjev bataljon, bi bili policisti 16. decembra 1941 tam res tepeni. Tako pa je bilo, kot sem napisal med spomini – in drugače tudi biti ni moglo.

Poveljnik namškega orožništva za Gorenjsko polkovnik Rudolf Handl pa je v poročilu 17. 12. 1941 tudi navajal, da je ta policijska četa v Nomniju 16. 12. popoldne v boju proti partizanom ustrelila dva partizana.

Toda, to sta bila le po Avgustu Dijaku s Koprivnika izdana sodelavca v uporu njegova sovaščana Lovrenc in Viktor Benik. To sta bila tista dva fanta, ki so ju ustrelili in vrgli v gorečo Ažmanovo hišo, ne pa ubita med bojem, kar je bil le grozljiv zločin.

Kdo je bil torej tisti, ki je Nemce prvi obvestil o pripravah Bohincev na vstajo?

Na osnovi dokumentov je dokazano, da je bil to nemški zaupnik kmet Franc Sodja iz Češnjice št. 5. Ta je namreč že 15. decembra pozno popoldne (ko se je stemnilo, da ga ne bi kdo verjetno prepoznal) prišel na orožniško postajo v Srednji vasi in tam poročal (po dokumentu orož. postaje Srednja vas, ki ga je pred nekaj leti odkril že omenjeni dr. T. Ferenc) natanko takole: »Dne 14. 12. 1941 (torej prejšnji dan) popoldne sem od svoje sestre Rozalije Sodja iz Češnjice 26. zvedel, da me nameravajo komunisti ustreliti, ker držim z Nemčijo. Tudi ko sem se ta dan zvečer med 18. in 19. uro vračal od sestre proti domu, sem videl, da je na nekaj krajih v Češnjici zbranih več oseb. Slišal sem, da se pogovarjajo, kako bo ta dan med 1. in 2. uro po polnoči izbruhnil upor. Ker pa upora sinoči ni bilo, sem ugotovil, da bo v noči na 16. 12. 1941. Razstrelili bodo tudi most v Soteski. V vsem bohinjanskem okolišu bodo komunisti izvedli upor istočasno. O tem je govorila vsa Češnjica.

Slišal sem tudi, da so pobeglega usnjarskega mojstra Tomaža Godca iz Bohinjske Bistrice videli podnevi, kako se je peljal iz Bohinjske Bistrice čez Staro Fužino, Srednjo vas in Češnjico, ter nato dalje neznano kam.

Držim z Nemčijo, kar so verjetno vedeli tudi komunisti. Zaradi tega menim, da so nameravali ubiti mene in mojo družino.

V nadaljnji prijavi je Sodja še posebej obremenil nekatere domačine kot komuniste, ki so jih orožniki tudi takoj aretirali in zaskrbeli. Ti so bili: Anton Sodja, Slavko Hodnik, Gabrijel Erlih in Jože Stare. Tovariši so res sodelovali med organizatorji upora, a so vse zanikali in utajili, dasiravno jih je izdajalec bremenil tudi s podatki o tem, da so že 1940. leta zbirali podpise za Društvo prijateljev Sovjetske zveze – in so jih tudi res. O kakem uporu »niso nikjer slišali niti besede« (zapisnik o tem je – tako kot ostale nemške dokumente – našel dr. Tone Ferenc).

Očitno so orožniki iz Srednje vasi podatke o pripravah na upor takoj posredovali svojim predstojnikom, in čez nekaj ur, kot smo videli že ob 22. uri, se je v Bohinju na dveh kamionih pripeljala prej omenjena policijska enota z Bleda.

Zaradi tega in zaradi jutranjih dogodkov v Nomniju, so se pripravljali Bohinjci, ki jih je Tomaž Godce prejšnji dan res še poslednjič pripravljaj po vaseh (podpisani je to slišal tudi iz Godcevihih ust drugi dan nad Nomnjem, ter iz ust številnih Bohincev, med drugim tudi od Franca Sodje-Gašperja, ki živi v Ljubljani), razšli.

Prav tako se je razšel velik del Prešernovega bataljona, kot sem opisal v prvem delu, razšli pa so se tudi jeseniški uporniki in uporniki pod Stolum, kajti bohinjanski jutranji vlak, kot glasnik o uspehu ali neuspehu začetega upora, ni izostal. Torej: se je nekaj zataknilo!

Teh ljudi se je v Ratibovcu nad Potoki do 16. decembra zjutraj nabralo okoli 100. Priprave je skupaj s Poldem Stražarjem in Karlom Prežljem vodil na Jesenicah okrožni sekretar OF Ignac Strekar, ki je bil dotlej še legalec. Ko je jutranji vlak pripeljal iz Bohinja, so takoj ustavili nadaljnje zbiranje ljudi, ki so bili tudi pripravljani pridružiti se upor, jedro Jeseniške čete, ki jo je vodil Polde Stražar, pa se je umaknilo malo višje pod Stol.

V Gornjesavski dolini, s središčem na Dovjem, pa je bilo drugače. Tam so začeli z uporom, ki se mu je pridružilo 124 moških. Začeli so zato, ker niso imeli zveze z Bohinjem in niso vedeli, da je tisti značilni vlak vendarle tudi 16. decembra pripeljal delavce na Jesenice. Tudi tu so se uporniki začeli razhajati in tudi tu ni šlo brez iz-

dajalca, zaradi česar je 16. decembra zvečer v Mojstrani padel Alojz Rabič-Mlakarjev z Dovjega, eden izmed organizatorjev vstaje.

Kako pa je bilo v Bohinju z drugim izdajalcem (a bili so še nekateri), že omenjenim Avgustom Dijakom s Koprivnika? Kolikšen je bil njegov delež pri tem? Imenovani je bil vodja SA-šturma, pozneje pa še vodja celice NSDAP.

Videli smo, da so ga domači uporniki zjutraj 15. decembra 1941 z njegovo ženo vred upravičeno zaprli. Toda – računajoč, da bo to zadostovalo kot opomin, so ga opoldne spustili.

Po neuspelem začetku upora v Nomniju, se je še ta dan, 16. decembra 1941, Avgust Dijak odpravil tudi v Srednjo vas k orožnikom in tudi on povedal, kaj vse se je zgodilo, kdo ga je aretiraj, da so mu vzeli tudi puško, da je bil začetek v Nomniju in vse po vrsti.

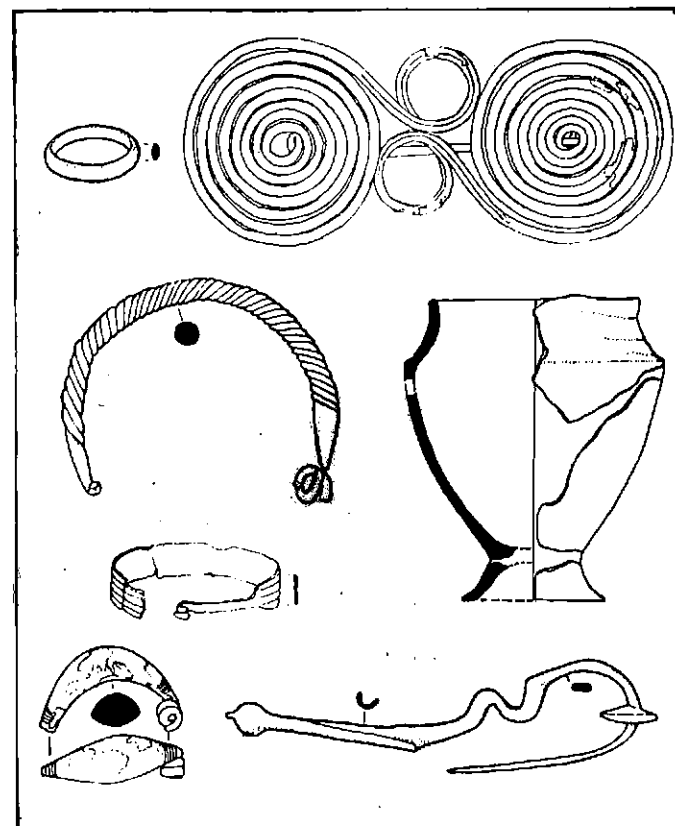
Zlasti je obremenil tiste domačine, ki so ga zaprli in mu odvzeli puško. Med njimi tudi brata Lovrenca in Viktorja Benika, ki so ju Nemci (to sta bila tista dva nesrečna fanta) takoj zgrabili in čez nekaj ur že ustrelili ter vrgli v gorečo Ažmanovo hišo v Nomniju. Avgust Dijak je orožnikom v Srednji vasi posredoval še številna druga imena tistih, ki so se pridružili upornikom. Imenoval je najmanj 27 oseb, od teh 12 z Gorjuš in 25 s Koprivnika, ki so bili potem večinoma aretirani. O vsem tem je v arhivu ostal nemški zapisnik orožnikov iz Srednje vasi, kar je odkril že večkrat omenjeni tov. Ferenc.

O tej zimski vstaji v bohinjansko-gorjanski kotlini navedimo še en zelo, morda najbolj zanimiv nemški dokument, in sicer poročilo komandanta varnostne policije in varnostne službe za Gorenjsko (po T. Ferencu, ki je dokument dobil v Berlinu):

»Sredi decembra 1941 se je v raznih občinah Bohinjske doline pojavilo več komunistov, ki so doma na tem območju in so že dolgo pri banditih. Uspejo jim je, da so z raznimi grožnjami in obljubami pridobili večino moških... za odhod k banditom. Ljudem so govorili, da bo Nemčija izgubila vojno, da je sovjetska vojska povsod v ofenzivi, da se nemške sile že pripravljajo na odhod z Gorenjske, itd. Dejansko jim je uspelo, da so se jim priključili številni prebivalci tega območja, ki se prej sploh niso politično udeleževali. Vsa akcija je brez dvoma tudi tukaj – kakor v drugih predelih – izvirala iz osrednjih ustanov odporiškega gibanja v Ljubljani. Kot vodi sta nastopala Andrej Zvan iz Spodnjih Gorij in Stane Bokal z Jesenic, ki sta že dalj časa v ilegali... S celega območja se je zbralo 200 oseb, ki so bile deloma oborožene, deloma pa tudi brez orožja pripravljene sodelovati v uporniškega gibanju. Akcijo so izvedli pod komunističnim geslom, posamezne skupine so imele tudi zastave s komunističnimi znaki in na upornike se na raznih zborovanjih in posvetovanjih vplivali v čisto komunističnem smislu.

Predvidevali so, da bodo zasedli Nomenj in tamkajšnjo železniško postajo, ter ustavili vlak. Iz Nomnja naj bi se uporniško gibanje razširilo po vsej Bohinjski dolini do Bleda (mimogrede: zamišljeno je bilo, da bi zavzeli tudi najustrenejše gorske vasi pod Pokljuko – op. I. J.).

Ko so se banditi pripravljali na uredničenje tega načrta in ko so že postavili razne cestne ovire, da bi se zavarovali pred policijskimi motnjami, ki jih je izenadil večji oddelek zaščitne in varnostne policije, ki je bil tisti čas v akciji na tem območju. Prišlo je do boja z bando, naker je ta morala zbežati in se umakniti v gore. Tako nam je tudi s pomočjo nemških dokumentov zdaj povsem pojasnjen potek in obseg začetne zimske vstaje na tem predelu Gorenjske.

Izbir najdb iz Jereke (Arh. vestnik XXV, 1976)

so precej nejasen pojav. Po Schmidovem opisu se ustrine po zgradbi in velikosti ne ločijo od grobov, le pridatkov nimajo, zato bi lahko bile v bistvu tudi grobovi brez pridatkov.

Opisani način pokopa do podrobnosti ustreza načinu pokopa v Sv. Luciji. V svetolucijski skupini nimamo le planega žganega pokopa, ampak tudi grobove pokrite s ploščami. Tudi pokop v žari je razmeroma redek. Skupnosti s svetolucijsko skupino pa so še večje: prav tako kot v Sv. Luciji se tudi v Bohinju zadržijo v tem času navada, da se pokoplje moškega brez orožja: iz celotnega bohinjanskega kota ne poznamo iz groba niti ene sulice ali sekire. Zato tudi v Bohinju v tem času zelo težko ločimo moške in ženske grobove. Tudi o sociološki strukturi bohinjanskih grobišč težko rečemo kaj več, ker ne poznamo grobišč z večjim številom grobov. Izjema so Bitnje, kjer nam pa Schmidova problematična oznaka ustrin, ki so v mnogih primerih najverjetneje le grobovi brez pridatkov, jemlje zanesljivost pri presoji. Če bi bila Schmidova opredelitev ustrin pravilna, bi v Bitnjah imeli 20 % grobov brez pridatkov, v nasprotnem primeru pa bi se povečal odstotek na 43, kar je nekaj več kot v Sv. Luciji.

V kronološkem smislu lahko zato bohinjanske grobove najbolje opredelimo na osnovi časovne razdelitve, ki je podana za Sv. Lucijo (16). Gradivo je pretežno mladohalštatsko (stopnja Sv. Lucija II, tj. okvirno 6. stol. p. n. št.) in v okviru te stopnje porazdeljeno na vse podstopnje (IIa-c). Sam začetek bi bil na osnovi pridatkov nakita (sponke, obeski, prstani, itd.) lahko še nekaj starejši (stopnja I c, t. j. zadnji del 7. stol. p. n. št.): grob 2 iz Jereke in drugi grob iz Zlana. Teoretično bi lahko sodil v starejšo skupino tudi grob 5 iz Bitenja.

Vsi ostali grobovi, predvsem iz Bitenja in Lepenc pa sodijo po svojih značilnostih inventarja v posamezne podstopnje 6. stoletja p. n. št.

Med najmlajše grobove iz časa okoli leta 500 p. n. št. (stopnja II c) sodita nedvomno grobova s številkami 1 in 24 iz Bitenja, ki vsebujeta v svojem inventarju primerke orodja, grob z zaponko certo-

škega tipa iz Lepenc in nekateri drugi s sorodnim inventarjem pridatkov.

Iz zgoraj podane kronološke skice (na tem mestu ne želimo podrobno analizirati posameznih tipov gradiva) je razvidno, da moramo računati z intenzivno poselitvijo Bohinja na koncu starohalštatskega obdobja (zadnja desetletja 7. stol. p. n. št.).

Pred tem je bil Bohinje relativno slabo naseljeno.

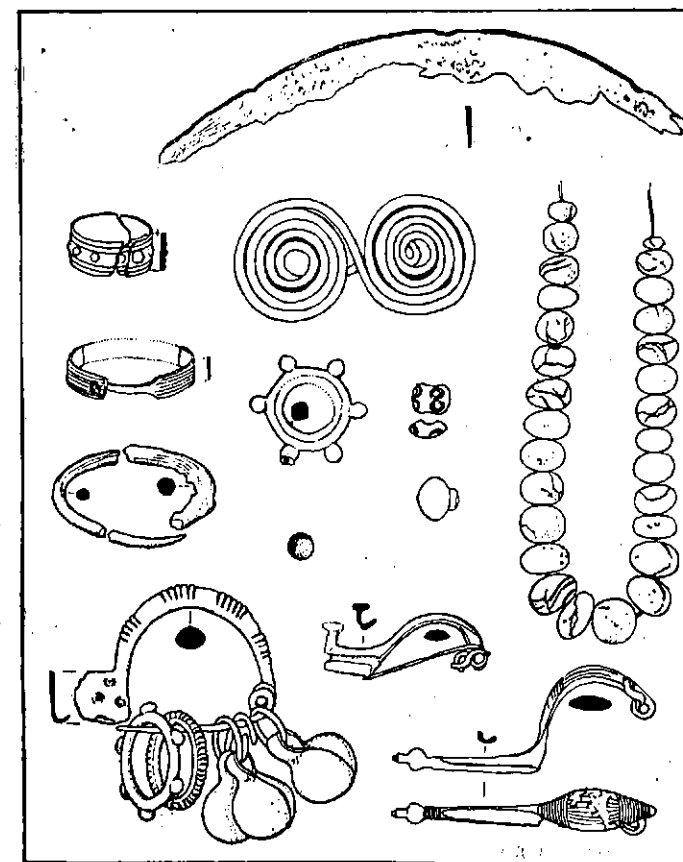
Za obdobje mlajše kamene dobe poznamo najdbo kamnite sekire v vzhodne obale jezera pri Stari Fužini (17). Vendar je le-ta poznana zgolj po fotografiji in se zdi nekoliko problematična. Ni povsem sigurno, da je delo človeških rok. Nekaj podobnega bi lahko rekli tudi za artefakte iz Studorja (18), ki so sicer umetno (človeško) delo, vendar najdeni v recentnem okolju (skupaj s srednjeveško keramiko) in zato zaenkrat, brez dodatnih sistematičnih raziskav, časovno neuporabljivi. Poznamo pa podobne slučajne najdbe še z Gorjuš, Rudnega polja in Savice.

Zanesljivo pa imamo ostanke življenja v Bohinju izpričane za čas iz konca bronzaste dobe. Pri tem mislimo na znano bodalo s planine Lipance in bronasto sekuro s plavutmi iz Broda. Oba primerka je treba povezati s prisotnostjo prebivalstva na višinskih planinskih postojankah in prehodnostjo visokogorskih prelazov v tem času. Podobno lahko rečemo za Belščico, Medji dol in Veliko planino nad Kamnikom. Ta prisotnost pa zaenkrat še ne izpričuje prave (intenzivne) naseljenosti Bohinja.

Očitno se je stvar spremenila v železni dobi. To se je zgodilo ob koncu starohalštatskega obdobja, torej v času, ko se je pojavilo v sami svetolucijski grupi železodobne kulture jugovzhodno alpskega prostora večje bogastvo in je bilo najverjetneje v zvezi z njim. Nedvomno je tudi, da so bohinjanski kot poselili iz soške strani. Skoraj vse bohinjanske nekropole tega časa začenejo istočasno, kar kaže na razmeroma močan poselitveni sunek v času okoli leta 600 ali malo pred tem. V tem času se je področje Bohinja vključilo v življenjski prostor svetolucijskega kroga. Vsekakor je najverjetnejši vzrok temu bogastvu železove rude v bohinjanskem prostoru. S tem je Bohinje postal železarsko zaledje Posočja.

S koncem starejše železne dobe, to je okoli leta 600 p. n. št., je torej Bohinje osvojil svoje geopolitično mesto, ki je bilo zanj

(Nadaljevanje na 28. strani)

Izbir najdb iz Bitenja (Arh. vestnik XXV, 1976)

spela v Tehniški muzej na Jesenicah, kjer se danes hrani.

Bitnje v Bohinju. W. Schmid je avgusta 1937 izkopal na Krašici (Zvabov travnik, parc. št. 129), nasproti Ajdovskega gradca na levem bregu Save Bohinjske, majhno železodobno nekropolo (6.–5. stoletje p. n. št.), ki pripada naselju na Ajdovskem gradcu (sl. 2). Grobišče je ležalo zahodno pod bunkerjem, ki so ga na skalnatem griču nad železniško čuvajnico med zadnjo svetovno vojno zgradili Nemci. Na tem mestu tvori hrib 20 m dolgo (smer sever–jug) in okrog 15 m široko (smer vzhod–zahod) teraso. Grobovi so se nahajali le v ravninskem delu in so se nehali, kjer se ravnica pričenja vzpenjati v hrib. W. Schmid je izkopal prostor, ki je meril približno 15 x 10 m. Izkopavanje je trajalo od 4. do 10. avgusta 1937 (12).

Možno je tudi, da sodi k tej nekropoli že grob, ki so ga bili v Bitnjah odkrili 8. aprila 1912. leta. Grob naj bi bil že prekopan in so v njem našli le steklene jagode (13).

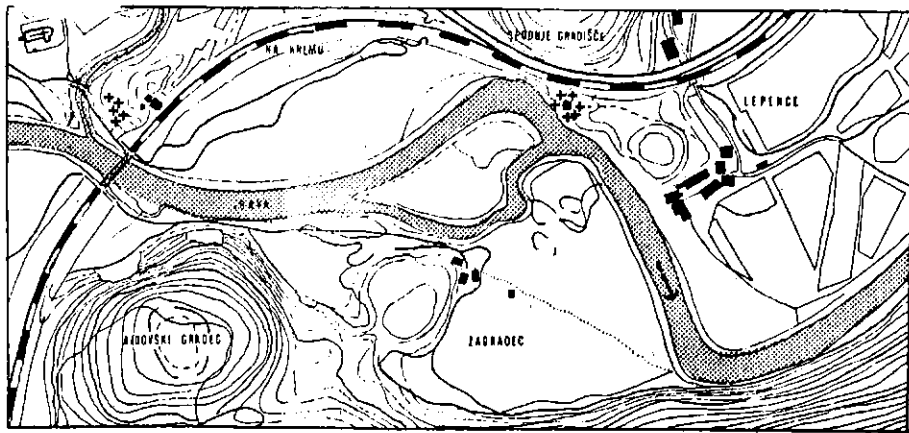
Sama izkopavanja Schmid (14) nikoli ni strokovno publiciral in so o njih ohranjeni le njegovi terenski zapiski, ki jih v originalu hrani graški muzej Joanneum. Tudi načrta Schmid verjetno ni delal.

Arheološko gradivo je po izkopavanjih prišlo v Narodni muzej, kjer je bilo leta 1955 po priloženih Schmidovih lističih in muzejskih fotografijah inventarizirano. Kljub temu, da je gradivo dolgo časa ležalo neinventarizirano, in to v vojni in povojnem času, ko se je mnogo prestavljalo in selilo, ni prišlo do večjih zamešnjav. Grobne celote se v glavnem skladajo s podatki v Schmidovih terenskih zapisih povsod, kjer je kontrola možna. W. Schmid namreč ne navaja vedno vseh grobnih pridatkov v svojih terenskih zapisih; ohranjenega gradiva je običajno več, kot to Schmid navaja.

Ohranjenih je tako 25 grobnih celot z bogatim inventarjem pridatkov, ki kažejo na razvit pogrebni običaj in kult mrtvih. Med pridatki so predvsem naslednji nakitni predmeti: bronaste fibule – zaponke raznih tipov (certoske, svetolucijske, očalaste, ločne, rtaste, čolničaste, trakaste, kačaste, sangvisuga, samostrelne), obeski (trikotni z zanko, v obliki desne roke, petelinove glave, košarice, votle kroglice z vdelim obročkrom), bronasti obročki različne profilacije in ornamenta, bronasti uhani v raznih izvedbah (predvsem iz bronaste trakaste pločevine), zapestnice raznih profilacij (sklenjene in neskljenjene z raznimi zaključki na koncih), igle, obeski iz jantarja, fragmenti bronaste žice, ovratnice iz steklenih in jantarevih jagod, razne jagode, prstani raznih oblik, itd. (sl. 4). Med drugim moramo omeniti iz groba I fragmentarno ohranjeno rebrasto bronasto cisto (vedrico) z ročajem, več železnih nožev (eden ima dva ročaja) in večje številno fragmentov grobne keramike (deli, ki so pripadali sivo in rdečkasto žganim posodam).

Način pokopa je dvojen: žgan (22 grobov) in skeletni (3 grobovi). Prevladuje torej sežiganje mrličev in praganje njihovih ostankov v grobne jame ali kopane v zemljo. V nekaterih grobovih so bili ostanki umrlih nedvomno spravljani v reke, vendar to v večini primerov danes ni možno zaradi pomanjkljive dokumentacije izkopavanj več zanesljivo ugotoviti. Za deset grobov je v Schmidovih zapisih podatek, da so bili pokriti s kamnito ploščo.

Skeletni grobovi (mrlič položen v ustrezno grobno jamo) so trije in vsi slabo ohranjeni. Dva sta bila sploh brez pridatkov, medtem ko je bil v tretjem najden le en uhan. Bili so to grobovi označeni s številkami 6, 17 in 19. Morda moremo videti v teh skeletnih grobovih otroške pokope, kajti po velikosti so bili individuumi relativno mali in skelet v grobu 19 je bil pokop-

Bitnje in Lepence, lega nekropoli in pripadajočih naselbin (Arh. vestn. XXV, 1976).

pan v skrčeni legi. Zaradi slabe dokumentacije pa je to le predpostavka.

V zvezi z načinom pokopa mrličev po običaju sežiganja moramo za boljše razumevanje navesti nekaj značilnosti. Ta način zasledimo že v starejših obdobjih; splošen uniformiran običaj in obred pa je postal v t. i. kulturi žarnih grobišč, katere dedič je tudi železodobna halštatska kultura. Umrli so pred pokopom sežigali na posebnih za to pripravljenih mestih – ustrinah z ustreznim pogrebnim ritualom (pogrebna pojedina, itd.). Sodobne likovne upodobitve teh običajev nahajamo na nekaterih spomenikih situlske umetnosti in drugih toreutskih upodobitvah. Mrliča so na grmadi sežgali oblečenega v ustrezno nočo, zato so nekateri, predvsem nakitni predmeti in deli noše, deformirani. Ostanke (pepel, žganina, delci kosti, pridatki) so nato zbrali in vsuli v keramično (včasih tudi kovinsko) žaro in zakopali v grobno jamo. Poznamo tudi primere, ko so omenjene ostanke zakopali prosto v zemljo brez žare.

Tudi W. Schmid omenja v svojih zapisih osem takih ustrin. Iz njegovih zapisov pa ni jasno, zakaj je posamezni objekt označil in pojmoval kot ustrino; po opisu se namreč ne razlikujejo od grobov, le da so v glavnem bili brez najdb. Pač pa so bili, razen v dveh primerkih, v njih ostanki mrtvega. Omenjeni dve (št. VI in VII) je zato Schmid tolmačil kot spominski ogenj (Gedächtnisfeuer), t. j. kot kulturni običaj.

Poleg nekropoli, ki smo jih navedli in ki so izpričane z arheološkim gradivom (sl. 1), omenja Jernej Pečnik (15) med železodobnimi najdišči še **Staro Fužino** (grobeve in naselbino), **Cečnjico** (naselbino in grobove) in **Nomenj** (grobeve ob cesti in naselbino na Goričici). Pri tem pa moramo poudariti, da J. Pečnik svojih trditev že leta 1906 ni mogel dokumentirati, ko je spremljal J. Szombathyja in konzervatorja Zmavca po bohinjskem kotu, kamor sta prišla z Dunaja, da bi preverila Pečnikove podatke.

Gradivo bohinjskih halštatskih grobišč je tako enotno po svoji sestavi in značilnostih, da ga lahko obravnavamo kot celoto. Izrazito sodi v t. i. svetolucijsko skupino in je njen sestavni del.

Na slovenskem etničnem področju namreč poznamo in ločimo pet skupin ali provinc v okviru halštatske (starejše železodobne) kulture: dolensko, svetolucijsko, notranjsko, štajersko in koroško.

V našem primeru nas zanima predvsem svetolucijska skupina. Le-ta skupina ali krog obsega v glavnem dolino reke Soče in njenih pritokov Idrijce (Sentviška planota) in Bače (Koritnica). K njej sodi še v celoti bohinjski kot, čeprav ločen od soškega poročja z visokimi gorami na eni strani in na drugi še zgornji tok reke Nadiže (Sv. Peter ob Nadiži). Glavna najdišča so v zgornji dolini Soče, kjer zavzemata Most na Soči

(Sv. Lucija) in Kobarid posebno važno mesto. Za zgodnjo fazo tega kulturnega kroga so važni tudi grobovi odkriti pred nedavnim v Tolminu. V Mostu na Soči (Sv. Luciji) je bilo v letih med 1880 in 1893 izkopanih skoraj 7000 grobov, kar predstavlja eno največjih znanih grobišč, ki jih poznamo. Za svetolucijski krog je značilen plan žgan način pokopa mrličev. V večini primerov so stresli žgane ostanke pokojnika prosto v jamo in na nje položili pridatke. Žare so v glavnem redke pojave, dasiravno je keramika v grobu razmeroma pogostna. V nasprotju z ostalimi kulturnimi skupinami, pri tem mislimo predvsem na dolensko, tu ne poznajo običaja polaganja orožja in orodja v grobove.

Med dolensko in svetolucijsko skupino je imel prostor Gorenjske posebno vlogo, ki jo najbolje označimo z ugotovitvijo, da si ga niti dolenska niti svetolucijska skupina nista mogli podrediti v celoti. Svetolucijska skupina obsega sicer še v celoti bohinjski kot, ne pa več blejskega, dolenska sega preko Vač še do Trojan, vendar komaj zahodno od Kamniške Bistrice. Jedro starohalštatske kulture na Gorenjskem je kultura žarnih grobišč v podobni, kot jo predstavlja (za sedaj) grobišče, ki je bilo odkrito na dvorišču SAŽU v Ljubljani. Na osnovi tega je razumljivo, da je na Gorenjskem poudarek na starohalštatskem obdobju. V mladohalštatskem času njena moč upada. Kljub temu, da podlega vplivom Dolenske, ohrani žgan pokop. Glavna najdišča so v Ljubljani, Bledu, Kranju in Mengšu.

Sežiganje mrličev je v Bohinju takorekoč pravilo. Grobne jame so običajno ovalne, redko pravokotne in dokaj pravilno vkopane v zemljo. Kake posebne obloge grobne jame niso poznale, le v dveh primerkih imamo poročila, da je bila grobna jama obložena z ilovico in enkrat s savskim peskom. Pogosto so bile pokrite s kamnitimi ploščami. Grobne jame so bile napolnjene z žganino iz ustrine do trideset centimetrov; sicer pa je v njej navadno le malo sežganih kalciniranih kosti pokojnih in pridatki. Da je v večini primerov le malo kalciniranih kosti, vzbuja misel, da so jih le površno pobrali iz ustrin, mnogo jih je moralo ostati še na samem mestu, kjer so mrtve sežigali. V večini primerov leže kosti prosto v grobni jami, pomešane z žganino, in ne v žari. Pridatki so bili delno že sežgani skupaj z mrtvimi in v nekaterih primerih tudi že nasilno uničeni, vendar le v manjši meri; precejšnji del je bil položen še po sežigu v grobno jamo, kot je možno sklepati po dobro ohranjenih predmetih, ki ne kažejo sledov ognja. Ker načrta grobišča nimamo, ne vemo, kakšna je bila razporeditev grobov (Bitnje). Po Schmidovih zapisih naj bi bila v Bitnjah odkrita tudi sežigališča mrtvih – ustrine – in kulturna mesta. To pa ni toliko presenetljivo, saj jih poznamo tudi z Bleda in Kobarida, vendar

Kakorkoli je že bilo, ti uporniški poizkusi so bili v vsem »Tretjem rajhu« in po njem okupiranih deželah nekaj enkratnega. Saj se nemškimi silam zaradi uporov vendar nikjer drugod v Evropi in tudi sploh – razen na Vzhodni fronti pred Moskvu – tedaj ni bilo treba umikati niti za korak. Na Gorenjskem so kljub vsem slabostim uporniška dejanja to vsekakor povzročila. Že 17. decembra 1941, torej takoj po uporniških začetkih, je komandant orožniškega okrožja Radovljica dal navodila devetim orožniškim postajam, naj začasno zapuste ogrožene postaje. Te so bile: Kranjska gora, Dovje, Zgornje Gorje, Bohinjska Bela, Srednja vas v Bohinju, Breznica, Podnart, Brezje in Begunje.

Rečeno jim je bilo, »da varnostne razmere trenutno zanje niso ugodne. Zato začasno zapustite najbolj ogrožene postaje, v zvezi s tem pa se zberite na postajah v večjih krajih: na Jesenicah, na Bledu, v Bohinjski Bistrici, v Radovljici in v Podbrezjah...«

Rečeno jim je bilo tudi, naj odpeljejo s seboj tudi vse, kar je količjak vrednega in bi lahko služilo upornikom. V nadaljevanju pa pravi:

»Svoji orožniki in tisti, ki so se šele preselili v ta predel, naj nemudoma zapustite te kraje...«

Orožniki naj bodo dobro zavarovani, da lahko vsak trenutek odbijejo uporniške napade.

Vsi orožniki naj prenočujejo na orožniških postajah...«

Taka povelja in tako reagiranje okupatorskih poveljstev dokaj jasno kažejo, kako zelo jih je prizadel začetni upor in kako resno in naglo so se z vsemi nasilnimi sredstvi pripravili k njegovi zadušitvi. Tako je na primer orožniška postaja v Zgornjih Gorjah ostala zaprta vse do 15. januarja 1942, do časa ko je bila končana Dražgoška bitka in ko so požgali Dražgoše.

Tako je bilo z ogroženimi orožniškimi postajami v radovljiškem okrožju. Zaradi obsežne vstaje in bojov na škofjeloškem območju, predvsem v Poljanski dolini, a tudi zaradi strahu pred vstajo pod Karavankami in severno od Kranja, je tudi v kranjskem okrožju orožniški glavar začasno ukinil 9 orožniških postaj, in to: v Križah, na Jezerskem, v Cerkljah, Smledniku, Šmartnem pod Šmarno goro, pa v Zabnici, Zalem logu, v Gorenji vasi in v Sovodnju.

Z 18. decembrom pa so bili orožnikom ukinjeni tudi vsi dopusti, kar je veljalo tudi za policijske enote.

V teh, po upornikih ogroženih krajih, kjer so bile šole z nemškimi učiteljicami in učitelji, so slednji iz strahu nehali poučevati, šole po večjih krajih – tako tudi na Bledu – pa so začele zasedati policijske in vojaške enote.

Tako je decembrska vstaja na Gorenjskem, in sicer v radovljiškem in kranjskem okrožju, okupatorja pripravila v tak preplah, da je v vsakem okrožju postaj, po 9 orožniških postaj takih, ki so bile sredi ali blizu uporniških območij. **Skupno se je torej pred uporniki umaknilo 18 orožniških postaj, kar je bilo za nemškega okupatorja nekaj enkratnega! In to ob vsej njihovi moči!**

Šele po teh podatkih vidimo, kako obsežna in v začetku odlično načrtovana je bila ta zimski vstaja!

Seveda bi okupatorjeva oblast in njihova poveljstva ta dejstva na vsak način rada prikrila vsaj pred zunanjim svetom (poleg ostalega), zato je v dušenje upora posegel sam Berlin z Reishführerjem Heinrichom Himmlerjem na čelu.

Zato tudi ni bilo čudno, da je poveljnik nemških angažiranih sil za Gorenjsko orožniški polkovnik Rudolf Handl po vsem tem zimski vstaji na Gorenjskem s svojim poročilom 22. decembra 1941 dal naslednje »visoko priznanje«:

»V zadnjem tednu se je na tukajšnjem ozemlju začelo dobro organizirano, bliskovito uporniško gibanje...«

Okupator je seveda vojaškemu dušenju vstaje pridružil tudi zločinske maščevalne ukrepe. Na vsem uporniškem območju je aretiralo več sto ljudi. Tako tudi v Gorjah, v Bohinju, v Mojstrani in na Dovjem ter na Jesenicah, da ne govorimo še o onih s škofjeloškega ozemlja.

Pri tem je okupator ugotavljal, da je iz jeseniške železarnice izostalo 140 ljudi (med

SMRT NEKATERIH VODITELJEV VSTAJE V GORENJSKEM KOTU IN TOMAŽA GODCA POSEBEJ

Poglavitni organizatorji in voditelji zimskega upora v bohinjsko-gorjansko-jesenjskem predelu so bili že večkrat omenjeni junaki: Stane Bokal, Polde Stražišar, Andrej Zvan-Boris in Tomaž Godce. Vsi so padli. Prvi med njimi Stane Bokal. Le dober mesec po decembrski vstaji je 19. januarja 1942 med hudim bojem sredi snega in najhujšega mraza ranjen in prezebel strmoglavil s strmega ostenja Lipance v dolino Krme.

Polde Stražišar je kot komandant Gorenjskega odreda padel 7. avgusta 1942 na Jezercih pod Lipanco.

Ko je že kazalo, da bo vojne kmalu konec in se je skozi vse hajke, ofenzive, težave in boleznih pretolkel, je nenadoma padel še Andrej Zvan-Boris, ki je bil komandant gorenjskega odreda takoj za Poldom Stražišarjem.

Med jurišem na Porezen je bil v zadnji veliki nemški ofenzivi 23. marca 1945 pokonjen tudi Andrej Zvan-Boris iz Spodnjih Gorij, pozneje imenovan za narodnega heroja.

Ostal nam je še znameniti Tomaž Godce. Znamenit kot komunist, še bolj kot dolgoletni nepremagljiv smučarski tekač in človek, ki je od Stare Fužine do vrha Triglav »hodil« le dobre štiri ure, in še bolj po tistem, ko je po večkratnem strahovitem mučenju v begunjskih zaporih gestapovcem, ki so ga spet mrcvarili, zabrusil:

»Saj nima smisla. Lahko me tolčete, lahko počnete z menoj karkoli hočete, nič ne bo zaleglo. Komunist sem, to vam povem! Boril sem se proti vam in še bi se, če me ne bi ujeli. To je vse, kar lahko dobite od mene. Drugega ne boste zvedeli nikoli!«

In potem je res čisto umolknil. Toda – čudo – gestapovci so bili premagani: vse do njegovega uničenja Tomaža Godca niso mučili več. Kakor je slišati čudno, so ga gestapovci poslej spoštljivo pustili v miru. Neupogljivo junaške besede Tomaža Godca so kmalu – tako kot zadržanje isti dan ujetega Toneta Dolinske-Metoda, sekretarja pokrajinskega komiteja komunistične partije za Gorenjsko – našle pot čez zaporniške zidove in hrabrile zlasti tiste, ki so Tomaža poznali. Teh pa je bilo veliko.

Med 50-imi imeni ustrljenih je bilo na plakatih 17. aprila 1942 tudi ime Tomaža Godca. Skupino so odpeljali v Nemčijo, kjer so jih pokončali. Živ je ostal le Aleš

njimi so delno šteti tudi Gorjanci in drugi), da se je upornikom v Bohinju pridružil, čez 200 oseb, da se je iz občine Gorje »udeležilo vstaje okoli 100 oseb«, itd.

Dalje beremo (po T. Ferencu):
»... Od tistih, ki smo jih aretirali na območju občine Gorje, bo na osnovi zbranih podatkov ostalo v zaporih za sedaj 45, 16, med njimi, ki so se aktivno udeležili akcij z orožjem v roki ali s sodelovanjem pri postavljanju cestnih ovir, ali v boju proti policijskim silam, bomo ob določenem času usmrtili...«

Krvoločen je bil tudi ukaz o »bliskovitih preiskavah prizadetih vasi«, in da ni treba aretirati le sumljive ljudi, temveč »je tam, kjer bi našli orožje in strelivo – zadržati je en sam samcat naboj – krivce ustrelili na kraju samem«. Poleg teh in poleg streljanja talcev in zapornikov so sledili še drugi nasilniški ukrepi.

...

Jelenc, ki mu je uspelo pobegniti in se potem priključiti gorenjskim partizanom. Postal je okrožni sekretar KP za okrožje Jesenice. Nekateri Bohinjci pa še dandanes ne verjamejo v Tomaževo smrt ter živi v legendi. Zato in zaradi vsega ostalega je o Tomažu Godcu in nekaterih dogajanju, povezanih z njegovim imenom, treba povedati nekaj več.

Izdani Tomaž Godce je bil ujet 10. marca 1942 na Vojah nad Staro Fužino, ob njem pa je, že na begu, padel smrtno zadet soborec Avgust Gašperin iz Stare Fužine. Avgust je bil rojen 1908, Tomaž pa 1905. leta. Prvi je bil tedaj star 34, Tomaž pa 37 let. Nemci so triumfirali in objavljali, da so zgrabili »glavnega bandita« Tomaža Godca so privedli v begunjsko mučilnico 13. marca 1942, vmes pa so ga mučili vse od Voj pre Bistrice in Bleda. Zaradi Tomaževe popularnosti in ker je bil natančno izdan, so gestapovci vedeli, da je bil predvojni komunist in kaj je zajeti junak pomenil za Bohinj. Vedeli so tudi, da pozna številne ljudi in sodelavce v uporu in OF, zato so iz njega hoteli iztisniti, kolikor bi se le dalo. Marsikdo, ki Tomaža ni dosti poznal, se je bal, da ne bi klonil in povedal kako ime sodelavcev. A videli smo, kako kako se je zadržal pred gestapom. Tomaž je bil nem o svojih sodelavcih, čeprav so ga gestapovci zdelali tako, da so mu morali obvezati vso glavo. Takega je na hodnikih begunjske mučilnice srečal njegov tudi zaprti sodelavec Ludvik Cesar z Jereke. Iz poveljev so gledale le podplute, žalostne, a odločne oči, ko je izmučeni Tomaž prepoznal Cesarja, je rahlo odkimal z glavo, kot bi hotel reči, naj se z njegove strani ničesar ne boji, da ne bo povedal ničesar. Kako se je to končalo, smo pa videli.

Tomaža Godca torej od 10. marca 1942 ni bilo več v Bohinju, čez dober mesec pa tudi ne pri življenju.

Nekaj dni po Tomaževem zajetju sem bil nehoti priča neprijetnim dogodkom, ki so pomenili konec partizanske skupine v bohinjskem kotu. Vse bi bilo drugače, in Nemci ne bi dobili ne Tomaža ne Avgusta Gašperina, če bi se priključili jedru »Prešernove čete« na Pokljuki. Neposredno mi je znano – in tudi nekaj tistih gorjanskih

(Nadaljevanje na 8. strani)

JANEZ METERC

ŽELEZODOBNA GROBIŠČA V BOHINJU

V preteklosti Bohinja ima starejša železna doba ali halštatsko obdobje posebno pomembno in važno mesto (1). Poleg že znanih naselbin na Ajdovskem gradu ter Dunaju pri Jereki, ki so kmalu vzbudile pozornost in ostale v središču zanimanja staroslovja (2), so se nam ohranile in bile deloma odkrite tudi nekropole. Le-te so nam dale najbolj dragoceno gradivo in material, ki ni pomemben zgolj za naselvitveno zgodovino samega Bohinja, ampak bistveno dopolnjuje podobo celotne jugovzhodno alpske železodobne halštatske kulture. Najdbe, ki so rezultat časovno različnih, v glavnem pomanjkljivih izkopavanj, se dandanes nahajajo v Narodnem muzeju v Ljubljani (večina), v Naravoslovnem muzeju na Dunaju, v Peabody Museum v Harvardu in v Tehničnem muzeju železarne Jesenice. Na tem mestu bomo poskušali podati njihov pregled in določiti njihov pomen ter vlogo v lokalnem in širšem okviru.

Lepence. Zahodno od vasi Lepence, na prostoru, kjer se današnja cesta, železnica in Sava Bohinjka najbolj zblížajo, so leta 1878 odkrili mladohalštatske žgane žarne grobove. Grobovi se omenjajo na prostoru, ki mu domačini pravijo z ledinskim imenom »Na Kremu«. Pod tem imenom je treba razumeti poljsko področje ob železnici vzhodno od Bitenj do Lepence. Stvarno najdišče pa je najverjetneje na omenjeni lokaciji, zahodno od vasi Lepence (sl. 2). Na tem mestu so južno od ceste in železnice razvaline lanišnice, t. j. hiše za sušenje lana, ki so jo med zadnjo vojno porušili Nemci. Leta 1906 je namreč na tem mestu kopal Jernej Pečnik, privatni starinkop, in našel štiri grobove (3). Ohranjeno je njegovo rokopisno poročilo o tem izkopavanju, ki izrecno navaja, da je ob tej priliki našel na železnice grobove. Zato po vsej verjetnosti lahko lociramo na to mesto tudi grobove, ki so jih izkopali leta 1878. Sama nekropola sega, glede na današnje konfiguracije terena, od stičišča Save Bohinjke, ceste in železnice na zahodu, približno do vasi Lepence. Najdbe so torej zanesljivo izpričane na prostoru okoli stare lanišnice, mimo katere je peljala stara cesta, in na prostoru, kjer danes teče železniška proga (po izročilu naj bi tudi ob njeni gradnji bili odkriti in uničeni grobovi). Možno pa je, glede na precizno lokacijo ledinskega imena »Na Kremu«, da se je grobišče raztezalo še bolj proti zahodu v smeri Bitenj in Ajdovskega gradca. Za to domnevo govori tudi tok Bohinjke, ki natančno na tem mestu dela levi zavoj in se celo cepi v dva kraka (otok); domnevati moramo celo, da je njeno erozijsko delovanje na tem mestu izpodkopalo, oz. uničilo del nekropole in da je bil sicer njen tok ob nastajanju in aktualnosti le-te drugačen – južnejši.

20. avgusta 1907 je v Lepencah – natančno mesto tudi v tem primeru ni znano – izkopala en grob tudi vojvodinja Mecklenburška (4). Pred drugo svetovno vojno pa je v času svojih raziskovanj v Bohinju na tej nekropoli kopal tudi W. Schmid. Severno od vasi Lepence in vzhodno od vasi Bitnje leži nad današnjo cesto ob že omenjenem stičišču ceste, železnice in Save Bohinjke, torej nad nekropolo, Spodnje Gradišče (okrog 40 m nad cesto), še višje nad njim pa Zgornje Gradišče (kota 831 m). Med ljudmi sta poimenovanji le še delno znani. Na Spodnjem Gradišču je od 3. do 5. avgusta 1939 kopal in odkril W. Schmid halštatsko hišo, ki pa je bila zaradi apnenice že tolikanj porušena in uničena, da ni mogel določiti jasnege ter točnega tlora. V svojih zapiskih omenja ilovnata tla, ilov-

nat stenski omet, črepinje in ostanke ruševin. V zvezi s hišno konstrukcijo navaja večje vogalne kamne, delno zložene iz več plošč. Navaja pa tudi ognjišče, vrata in klop ob steni. Na osnovi teh njegovih zapiskov dobimo model hiše, ki nam je znan tudi iz njegovih izkopavanj na Ajdovskem gradu, Dunaju pri Jereki (5) in drugod iz halštatskega obdobja, ki ga seveda tudi to pot ne moremo zadostno in ustrezno preveriti.

Pri vsem tem pa je vendar najvažnejše to, da moremo računati z večjo ali manjšo naselbino na platoju Spodnjega Gradišča, da torej na tem področju Bohinja naselje ni bilo omejeno zgolj na Ajdovski gradec, in da smemo predpostaviti, da je prav k temu naselju pripadala nekropola v območju Lepence. Kot smo že omenili, imamo nad Spodnjim Gradiščem še Zgornje Gradišče, kjer pa prazgodovinska poselitve ni materialno izpričana z ustreznimi najdbami (do sedaj). Po uistem izročilu pa je izpričano, da je tod pred prvo svetovno vojno kopal učitelj Mencinger.

Iz Lepence nimamo ohranjenih grobnih celot. Znana sta nam le dva grobova: prvi iz Pečnikovega izkopavanja leta 1906 in drugi iz izkopavanj Mecklenburške leta 1907. Drugi je bil na aukcijski prodaji leta 1934 prodan v Ameriko in se danes nahaja v harvardskem Peabody Museumu.

Na osnovi znanih podatkov (6) moremo v zvezi z načinom pokopa v tej nekropoli misliti na žgane (sežiganje pokojnikov) plane grobove. Pepel in sežgane ostanke pokojnikov so polagali v grobne jame, ki so merile v premeru 40–50 cm in bile vkopane okrog 90 cm globoko v zemljo. Zaradi nesistematičnih izkopavanj se keramika ni ohranila. Kovinski (železni in bronasti) predmeti obsegajo naslednji, predvsem nakitni inventar: ločne fibule (sponke) svetlo-locijskega tipa, fibula sangvisuga tipa, fibule kačastega tipa, fibule certoškega tipa, bronaste zapestnice, obročki, obeski raznih tipov, ovrtnica iz jantarnih jagod in bronasta pasna spona z železnim kavljem (slika 5). Celotni ohranjeni inventar obsega 29 predmetov in se danes nahaja v treh različnih muzejih (Narodni muzej v Ljubljani, Naravoslovni muzej na Dunaju in Peabody Museum).

Jeraka. Leta 1947 oz. 1948 so pri gradnji električnega daljnovođa Jeraka–Bitnje, ki poteka približno po stari cesti, od-

krili na planoti jugovzhodno od Dunaja žgan grob in ga uničili. Grob je bil odkrit pri postavljanju četrtega droga, gledano v južni smeri od (sl. 3) ceste Jeraka–Bitnje. Na osnovi te slučajne najdbe je v času od 26. do 31. avgusta leta 1955 Narodni muzej na tem mestu izvedel poskusno izkopavanje in pri tem sta bila v neposredni bližini omenjenega stebra odkrita še dva grobova (7). Ugotovljeno je bilo, da na celotni planoti sega naravna raščena skala skoraj do površine, na mestu najdenih grobov je manjša kotanja prekrita z ilovico. Zato nadaljnjih najdb ni bilo.

Način pokopa pokojnikov je enoten. Sežgani ostanke so bili skupaj s pridatki položeni v jamo vkopano v zemljo in pokrito s kamnitimi ploščami. Grobova, ki sta bila odkrita leta 1955, sta bila odkopana sistematično in s svojim inventarjem pridatkov ter pripadajočo dokumentacijo tvorita zaključni celoti. Pridatki slučajno odkritega groba pa so bili pri delu uničeni ter izgubljeni. Med pridatki (sl. 6), ki so sicer tipični tudi za ostale bohinske železodobne nekropole, so razni tipi fibul (očalaste, ločne z dvema zankama, kačaste, sangvisuga), trakasta bronasta zapestnica, ki bi morda lahko bila tudi uhan in keramične posode (dve vezi na nogi z razčlenjenim vratom).

Žlan. Jugozahodno od zaselka, na kraju z ledinskim imenom Groblje, ki ga še danes zajema ena sama parcela (št. 18, k. o. Savica) so dobro vidni nasipi (dolžina okrog 30 m). Tu je 27. septembra 1938 izkopaval Walter Schmid in našel pod hišnimi zidovi suhe konstrukcije (brez veznega materiala – malte) dva žgana grobova (8). Hišo je Schmid tolmačil kot srednjeveški »Hausberg«.

Oba grobova sta imela iste značilnosti kot grobovi v Jereki in kot bomo videli tudi drugod v Bohinju iz tega časa. V prvem grobu so bili med žganimo najdeni ostanke posode. Drugi grob, ki je bil pokrit s kamnito ploščo (nad njim je bila stena omenjene hiše), je vseboval fibulo očalastega tipa, bronasto vozlasto ovrtnico in kose keramike. Kje so te najdbe danes, nam ni znano.

Brod. Pri vasi je že J. Pečnik domneval prazgodovinsko naselje in ustrezno grobišče (9). Müller omenja najdbo fibul, zapestnic in jantarjevih jagod ob priliki planiranja nekega griča (10). Mencinger pa poroča o najdbi iz »gomile na Saviškem polju« (11).

Leta 1961 pa je bil pri gradnji poti slučajno najden žgan grob, v katerem je bila bronasta vozlasta ovrtnica, bronasti členi z odebelitvami, vozlasta bronasta ovrtnica in trnek iz iste kovine. Najdba je pri-

(Nadaljevanje na 26. strani)

(Nadaljevanje s 7. strani)

prvoborcev še živi, ki to vedo – (Stanko Kocjančič-Marjan, Vinko Repe-Triglavski in še nekateri) – da je bilo več razgovorov o tem, kako bi bilo prav, če bi se tudi Tomaževa skupina priključila »Prešernovi četli«.

Toda – prav ali ne – Tomaž Godce je s svojo skupino ostal v svojem priljubljenem Bohinjskem kotu, kjer je poznal vse ljudi in vsi njega. Kmalu po 10. marcu – moralo je biti prav 15. marca 1942 – me je poiskal Franc Zemva, predvojni znanec in partizan iz poletnih dni 1941, s katerim sva se srečala tudi nad Nomnjem 16. decembra zjutraj. Vedel sem, da je s Tomažem ostal v Bohinju in tedaj se je tudi že razvedelo o Gašperinovi smrti in Tomaževem zajetju, zato sem Franca pogledal vzradoščeno in hkrati zaskrbljeno. Kaj ne bi, saj so Nemci, če že na drugi, poskrbeli za propagando o njihovem uspehu v Bohinju ter zadovoljno širili to zaradi zbivanja naše morale.

In tedaj je Franc resignirano povedal tole, dasiravno na zvezah drug z drugim tedaj nismo govorili več kot tisto, kar je bilo najbolj nujno:

»Vsega je konec! Tomaža so ujeli, Gustlna ubili, midva, ki sva se temu izognila, pa sva zdaj na poti v Ljubljano. Tu ni mogoče več zdržati! Ali bi nama oskrbel nekaj hrane in drugih potrebščin, tudi kako marko!«

Torej, sta bila dva. Drugi je bil Ivan Ravnik iz Bohinjske Bistrice. Poprej sva skupaj delala v jeseniški železarni (v kotlarni) in s katerim sva že junija 1941 šla na sestanek v stanovanje jeseniškega komuniste Albina Zemve, kjer nas je pričakoval skrivnostni ilegalce Lojze Kebe-Stefan.

To so bili najtrši časi gorenjskega partizanstva, zato sem zaprepaščeno strelal v malodušnega partizana, ki sem mu pripisoval veliko junaštvo. Tudi sam sem od jeseni dalje nekajkrat preživel podobne preizkušnje, a da bi se umaknil v neznano Ljubljano, mi ni prišlo niti na misel. Vse drugo prej, le tja ne, četudi sem imel zvezo in so mi nekateri znanci to svetovali. Vsaj začasno naj bi se umaknil, da na Gorenjskem mine najhujše, predvsem pa neizprosna zima.

A tako se nisem odločal zaradi junaštva, ker ga je dostikrat primanjkovalo, temveč prav zaradi nasprotnega: bal sem se tujih krajev in nepoznanih ljudi! Poleg tega nam je bilo s strani partizanov tudi rečeno, naj ne zapuščamo Gorenjske, pa če bo še huje, pač pa naj bomo vse bolj previdni in naj pazimo s kom se družimo in podobno.

Misli so me naglo spreletavale, vendar: kaj bom jaz, ki sem še doma in sem s prijavo o »holovanju« zaščiten pred trenutno aretacijo – nasproti borcu – partizanu. Kaj naj mu rečem?

In rekel sem mu, da pač ve kaj dela, saj je vendar partizan – ter mu obljubil pomoč. Izguba Tomaža Godca, kar je zdaj Franc potrdil, je pač na vseh pustila svoj pečat. Ker so Nemci dostikrat zganjali lažno propagando, sem do tega trenutka na dnu srca še vedno upal, da glede njegovega zajetja le ni res. V tem obdobju so pogosto pobijali talce v Begunjah in v Dragi in na zunaj je res kazalo, kot da so nasilniški okupatorji zadušili vstajo na tem predelu.

V takih razmerah je bilo treba po hrano, denar in drugo opremo torej k najbolj zanesljivim ljudem. Zdal lahko povem in »odkrijem« imena dobrotnikov, ki so prišli na pomoč v najhujšem času in jim po dolgem času tudi v imenu drugih izrazito zahvalno za nesebično in hitro pomoč. Kajti: kdor hitro da, dvakrat da! Ta pregovor je bil kot redkokdaj potrjen prav v tem primeru. Na moč prikrito sem obiskal tedanjo hotelirko Ivanko Rus-Trnkovo v hotelu »Triglav« pri blejskem kolodvoru. Zapalala sva si že prej – in dobil sem zaproseno, ne da bi ona spraševala, za koga natan-

ko bo. Vedela je le, da za preganjane partizane. A dala je še več: k hrani je priložila še 50. – RM in še moževu žepno uro. Zaradi vse te izjemnosti sem si dobro zapomnil, da je navrgla še buteljko vina, kar je bilo nekaj posebnega in tudi nepotrebne, vendar dano iskreno in radevolje.

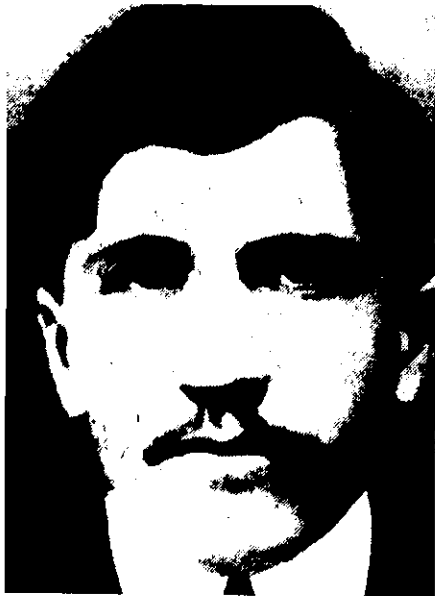
Vse to in nekaj drugih malenkosti sem potem izročil partizanu Francu (in Ivanu), ki se je nekaj časa skrival v naši vasi, kjer je stanovala tudi njegova družina.

Fanta sta potem odrinila proti Ljubljani in nekje na oni strani so ju kmalu ujeli Italijani. Čez nekaj časa smo zvedeli, da sta se znašla v Begunjah in pa v taborišču Dachau, kjer sta dočkala konec vojne.

Z Gašperinovo smrtjo, s Tomaževim zajetjem ter z odhodom Franca Zemve in Ivana Ravnika, je bilo za precej dolgo konec partizanstva v Bohinju. Nekaj mesecev so Nemci lahko brez strahu, da bo pokalo, hodili tudi po odročnih bohinskih vaseh in gozdovih.

JOŠT ROLC

JOŽE AŽMAN – JUNAK IZ NOMENJA

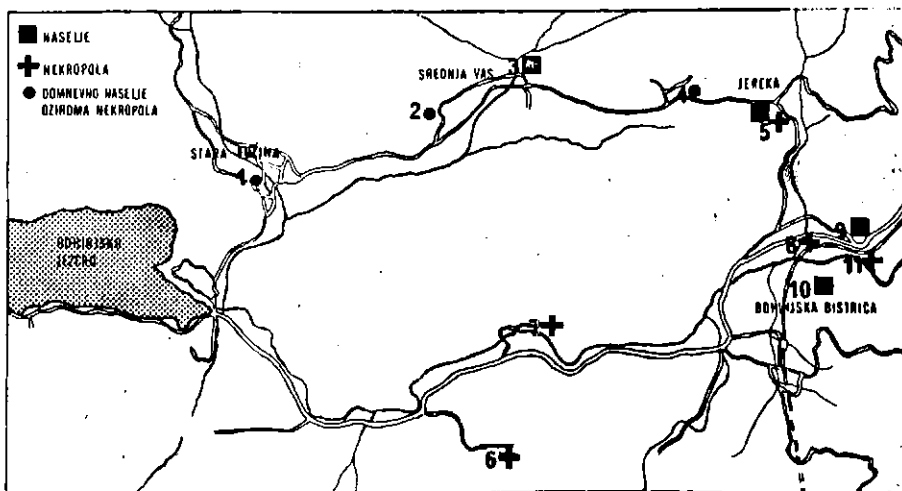

in da ima nad vrati tablo z napisom »gostilna«. Gospodar Janko Ažman in njegova žena, postrežljiva krčmarica, sta že pred leti na pogorišču stare hiše zgradila novo in v njej gostilniške prostore.

Marsikdo, ki je vaje takih podeželskih gostišč, bi dejal, da tudi ta gostilna, ni nič posebnega. In vendar bi zaslužila več pozornosti. V stari hiši, ki je pogorela, je namreč živel eden največjih revolucionarjev Bohinja, bорец za pravice delovnih ljudi, komunist in eden izmed prvih slovenskih partizanov Jože Ažman. Žal ni zdaj na hiši nobenega spominskega obeležja, ki bi pričalo o tem.

Kadarkoli sem kje poslušal pripovedovanje o predvojnem revolucionarnem delu v Bohinju ali sploh na Gorenjskem, sem vedno slišal ime Jožeta Ažmana, ki je bil poleg Tomaža Godca v revoluciji najbolj znana osebnost Bohinja. Malce čudno zveni, pa je vendar res, da je prav to krivo, da Bohinj, partizanska trdnjava in žarišče odpora, nima nobenega narodnega heroja. Težko je zavreči pomisleke, da pri ocenjevanju obeh teh velikih mož ni bilo birokratskih gledanj in neutemeljenega rivalstva. Zaradi tega se tudi po vojni nihče ni mogel odločiti, komu naj bi pripadla čast narodnega heroja, kljub neskončnim razpravam, predlogom in kopicam papirnatih dokazov. Upamo, da bo uvidevnost tistih, ki odločajo, bolj tehtna in njihova vest bolj tenkočutna in da bodo enkrat le vzdali na pročelju Ažmanove hiše vsaj skromno spominsko ploščo ter tako popravili krivico in zamudo. Morda celo letos, ko bo preteklo 50 let od ustanovitve Komunistične partije...

Opisati življenjsko pot, boje in delo Jožeta Ažmana je dokaj nevhvaležna naloga tudi za izkušenega pisca kronik. To delo namreč zahteva dobro poznavanje razmer v prvih letih po I. svetovni vojni in v razvijajočem se delavskem gibanju na Gorenjskem. Zbrati bi bilo treba številne pisane dokumente o delu bohinske partijske organizacije, številnih posvetov, konferenc, zborov in sestankov v vsej Sloveniji, ki se jih je udeleževal Ažman kot sekretar bohinske celice ali njen delegat.

Bohinj, železodobna najdišča (Arh. vestn. XXV, 1976). 1. Stara Fužina, 2. Studor, 3. Srednja vas, 4. Česnjica, 5. Jeraka, 6. Žlan, 7. Brod, 8. Bitnje, 9. Spodnje Gradišče, 10. Ajdovski gradec, 11. Lepence.

(Nadaljevanje s 23. strani)

Kje bi le lahko pobral stekline, če pa me že cel teden živ človek ne spusti iz hiše? Zato pasje ponižno prosim veterinarsko loveško javnost za odgovor na vprašanje: Zakaj niste v svojih no-no stavih pozornim krajanom pojasnili, kakšen je razloček med steklini in gonečimi se psi?

Jaz osebno sem namreč takorekoč zdaj posebno prizadet, ker se v času, ko občini zaradi primera v Podkorenju grozi najhujše razsajanje stekline, gonim.

Jezusmarija, ali je tako grozno, če si kdaj zaželim ljube? In če ob takih občutjih zamorsko posteklim? Pokažem znake, ki je ob njih Don Kihot po vaših izvajanjih modro predvideval, da sem stekel za stekline?

Torej: Gonim se.

Mati Narava mi je dala vso pravico, da me od časa pa do časa zgrabi seks. Če si ga lahko po mili volji privoščijo Jolka Milič, Iča Velkovich, Vitomil Zupan, Pavle Zidar in Helena, zakaj bi se potem taki naravni potrebi moral odpovedati jaz, zaradi svojega imena rahlo literarno obarvan pes španskega porekla?

Zdaj, ko sta me rajnka Marilyn Monroe in njen sexappeal spravila ob pasje živce, da sem ves ponorel in se morda res obnašam, kot da bi za spoznanje stekel, ste me pustili obsedeti na cedilu.

Dva kratka spominčka iz dni pred današnjim znamenitim steklinarskim predavanjem in njemu sledečim filmom o steklini:

Pravi Don Kihot popoldne:

»Hajdi, Sanči, greva v Radovino!«
Zgrabi v eno roko sanke (to pomeni, da bom nazaj grede od Novakovega rova pa do dna Tnala lahko dirjal kak meter ali dva pred njim!), v drugo pašček, na katerem sem bil pritezen jaz, njegov čuvaj, pa jo rineva pod Tnalo.

Klanec je bil po zadnjem deževju razrit v korito. Na delu je bilo TOZD Cestno podjetje Kranj:

Buldožerist, ki je divje grabil od vode znesen pesek v dnu brega ter ga odvažal proti koritom v klanec;

čestiar, ki je odložene kupe peska še bolj divje z resničnim delovnim elanom spravljaj z lopato v korito;

nadzornik, ki je z rokami v žepu veselo nadzirjal in opazoval združeno delo.

Pod klanecem sva se obrnila za plotom v sneg. Proseč pogled je zadoščal, da se je sponka na mojem vratnem jermenu odlepila. Pa sva se posankala po Prekinovih in Pezdinikovih njivah do vrh Šimenčevega klanca.

To sem stegoval noge ob sankah!

Na Šimenčevem klanecu pa kot nalašč:

Ukaže gospodar:

»Hej, prijatelj pasji, k meni! Na jermenček! Prihajava v urbanistično naselje.«

Takrat pa pride čez rob mlad fant z velikansko pasjo mrcino na vrvi. Preslišal sem ukaz in se zagnal v psa. Malo laježa z obeh strani. Kratek pasji cirkus. Na poti razjarjeni Don Kihot, ki mi je ukazoval k sebi, je bil oddaljen od mene kvetjemu kakšnih dvajset metrov. Da ne bom pretiraval, recimo:

Za toliko, kolikor bi po dolžini merilo petnajst steklih heimatdienstovskih lisic.

Pa se prav tedaj pricijazi čez klanec zelenec v folksvagnu. Ustavi hrošča, odpre vrata, se nagne ven te pomoli zeleni klobuk pa kar je bilo še pod njim na cesto.

V vsem svojem zelenem loveškem blišču se zadere na mojega gospodarja:

»Gospod ...«

Kratek premolk.

»... a vi veste, da morate tegale svojega čucka voditi na vrvi?«

Vrglo me je s tira. Še lajati na ogromno pasjo žvirco sem pozabil. Pomislite:

mene, psa, imenovanega Sancho Pansa, nekdo iz zelene loveške bratovščine

mēninič tēbinič razoršča med navadne čucke!

Odgovarja Don Kihot. Poslušam.

»Pa še kako dobro vem. Ne slišite, da ga kliče? Alo, Sanči, sēm!«

»Če v tēm hipu ne bo na vašem pašču, ga bom poslal na drugi svet.«

Kako me je držalo, da bi mu snel klobuček z glave!

Moj četovodja pa:

»Poskusite! Bova potem videla, kdo od naju bo prej v bolnišnici! Je mar moj Sancho potepuški pēs? Na tiste lahko ci-ljate!«

Nočem, da bi šel moj gospod še kdaj v bolnišnico. Preveč sem trpel lani, ko je kar naprej tam ležal zaradi domnevne Mathildae ante portas.

Povesil sem ušesci in odcapljal do Don Kihota. Počepnil sem predenj in mu nastavljal vrat, da me je lahko pripel na jermenček. Ves moj pasji život pa je drgetal od strahu, da ga nisem popadel. Brez stekline.

Da se prav razumemo:

Moja krvoločnost je veljala domišljavemu oblastnežu v folksvagnu.

Brez stekline.

Kmalu po tistem je mojega viteškega čuvaja zagrabil nostalgija. Pripravil je mogočen šopek rož, utaknil v žep dve sveči, vame pa zalajal:

»Gruva na grobove mojih in ženinih staršev. Na douško pokopališče. Zate svoboda čez Proda, toda pri cesti me počakaj!«

Veselo sem pozdravil, oblajal in obskal ves drevored na Prodih, zdirjal po brvi čez naraslo Savo, se zagnal v komaj shojeno stezo na Mihlarjevo njivo, se tam nažrl svežega snega, se škopal v njem, pri čemer mi je gospodar krepko pomagal, prevrtil s smrčkom vse ušaje sledove in se čisto zaman trudil za sledovi o steklini.

Pod cesto sem počepnil, kot mi je bilo naročeno, in z vso pasjo ljubeznijo čakal, kdaj bo prijezdil mimo Don Kihot, da me bo natvezel in varno prepeljal čez nevarno cesto.

A ni hudiča ravno takrat prijadril ob Sedelčnikovem potoku amaterski lovec, ki mu je veterinarsko občestvo dalo pravico, da mirno sme postreliti vse potepuške pse.

Jaz lepo sedim na svojem zadku, malo pod mano pa pogovori:

»A vi veste, da bi moral jaz po vseh predpisih poslati vašega čucka na oni svet!«

»Postreliti smete in morate vse potepuške pse. Jasno? Ne vidite, da moj Sancho prijazno čaka name, kakor sem mu bil naročil?«

»Kadarkoli hočem ali morem, lahko poženem kroglo v psa, ki ni pritezen na vrvi ali priklenjen na verigo. Jasno?«

»Ne. Ni jasno.«

»Moj Sancho Pansa ni noben potepuški pēs. In naj nobenemu zmedenemu jagru ne pade v glavo, da bi mi ga pihnil, kadar se v radiusu petdesetih metrov podi okrog mene! Jasno?«

»Ne. Ni jasno. Kaj pa predpisi?«

»Predpisi, predpisi, predpisi... Kaj pa živali? Kaj pa takile zvesti pasji prijatelji, kot je moj Sancho Pansa? Ne stakne ravno tako lahko stekline, če ga vodim na vrvi skozi polje ali če ga spustim, da se norčavo podi v premeru petdesetih metrov okrog mene? Paragraf sem ali tja, steklina gor in dol — moj pes je moj prijatelj. Zanj in za njegovo steklinarstvo odgovarjam samo jaz. In za to, da bo vselej v redu cepljen proti steklini pa za to, da bom vsakokrat poravnal bajno visoke stroške za cepljenje — kaj bi še radi? Pomerite vanj, če imate toliko korajze v hlačah!«

Razhod. Brez pozdrava. Brez stekline v mojem gobcu. Sumljiu pa se mi je zazdel Don Kihot. Kazal je znake stekline, ko me je pripel na jermenček.

V skladu z vsemi spredaj navedenimi in po sanchopansovski razloženimi reminiscencami bi si vendarle rad dovolil naslo-

viti na veterinarsko lovsko delegatsko javnost še eno čuckovsko vprašanje:

Kako bo le zdaj z mano, ko se gonim?

Če bom prisiljen živeti v knjižnici, potem zaradi mojega norčenja Don Kihotu ne bo obstanka v njej. Ker pa je zaljubljen v knjige, mu bo navaden pasji seks prečrtal cel teden življenja.

Če se mu bo zaradi mojega naravnega spolnega nagona zmešalo v glavi, ker me v knjižnici ne bo mogel več prenašati pa me bo potem v končni posledici priklenil na verigo, bom tako volčježalostno zavijal, da ne le on, družina, ampak vsa soseska ne bo mogla spati.

Če me bo pritezal na vrvi, ga bom tako besno vlekla, da bo na vsakih deset metrov pogrnil, kakor je dolg in širok.

Če pa bo obupal in me vendarle za kak dan ali noč spustil v seksualno svobodo, me pa lahko vsak patentiran jager počti kot psa brez gospodarja.

Kot potepuha pasjega rodu.

Ne vem, kako boste rešili to zagato.

Mene drži, ljudje!

Z odgovorom in ustreznimi uradno nerazumljivimi pojasnili ne odlašajte predolgo!

Vsaj kakšno brošurico o steklini dajte med narod, da ne bo Don Kihot ob vsaki moji noriji ponorel!

In predavanj o steklini ne sklicujte na vrat na nos, kajti zeleni maršinci iz Bohinja so v naši vasi bojda redke pojave.

O vsem tem sem razmišljal jaz, pēs, imenovan Sancho Pansa. Svoje pasje izsledke sem narekoval v *tbm de Luxe* gospodarju: JS.

DAMJAN JENSTERLE

Janževe pesmi

pasji dnevi izžgejo razpoke
plevnica ženskam guli noge
kruhovo sredico valjajo roke
v svaljke in kroglice umazane

v cvetnih dnevih se trava požiga
jarci pobelijo suhe rebri
vstajanje iz grobov: to nas ne briga
drug drugemu naj bi bili psi

tiha nedelja križe zagrne
žveplano vino boš jutraj prekel
jalovi nejevernež vse preobrne
če meni ne boš pa mutcu verjel

za lepo se vreme zbrska mravljišče
bilke se primejo zmršenih las
jutrovski zgodbar ognjišča obišče
lejga ne more shajati brez nas

kebrovo leto več trebuho napne
begance smodijo da ne bo toče
čas v oboku razpoke odpre
straši nas in groziti nam hoče

izžlebljene so stare duri
hlad v smehljavu jekleni
odkar se več s premogom kuri
živali bolj se ogibljejo ljudi

zapovedan praznik šteje korake
izprane rane se gnobjo
ustavijo ure kjer imajo mrtvake
se pozno v noč ob njih smeji

zlepi se prepotena koža
šiba božja ne obstane
kadar le z dlakami se boža
hudič si pridno roke mane

janž je angel bil poganski
krušes se zgane ko se zvečeri
spomin izključuje čas predlanski
da bil je ve le odraščajoča hči

Da mi je uspelo dobiti teh nekaj skromnih podatkov, se lahko zahvalim le srečnemu naključju, da sem se seznanil z Rozko Torkar, hčerko Jožeta Azmana. Poročena je na Selu pri Bledu.

Rozka je razmeroma dobro poznala očetovo delo in mu je vdano stala ob strani vse do njegove prezgodnje smrti. Njena vestnost, s katero je zbirala podatke o očetu, njen dnevnik, pa tudi zajeten sveženj starih papirjev in fotografij — vse to je bilo dovolj, da sem se lotil tako zahtevnega dela.

Ko sem pregledoval stare zapise, pismene izjave Azmanovih sodelavcev in druge listine, ki jih hrani Rozka, sem se sam pri sebi vprašal: Kako to, da smo do sedaj tako malo vedeli o Azmanu? Ali je prav, da ostane tako plemenito življenje le na porjavelih listih papirja, dosegljivih samo njegovim najbližjim potomcem?

Rodil se je na Nomnju leta 1888. Če bi bil živ, bi torej dočkal petdesetletnico svoje Partije star 80 let.

Še kot otrok, sin revnega kajzarja, je moral kakor tisoč njegovih vrstnikov opravljati razna težka kmečka dela. Z leti, ko je postal močnejši, je postal gozdni delavec. Sekal je poključke smreke in jelke ter jih vozil v dolino. Taka je bila usoda skoraj vseh kmečkih fantov iz Bohinja, kjer je rodovitne zemlje malo in je za mnoge edini zaslužek gozd, zlasti po zgraditvi železnice Jesenice—Gorica, ko je les postal nekaj vrednega.

Med drvarji in vozniki se je rodil bohinski proletarijat, ki se je kasneje na železnici ali v jeseniški železarni ali na železnici pomnožil in ojeklenil. Vpliv Jesenic, pa tudi Trsta in Gorice, na katere je bil navezan Bohinj pred I. svetovno vojno, je bil tako močan, da je razmeroma zaostali in revni Bohinj že v tistih časih postal plodna njiva za širjenje revolucionarnih idej med delavci in malimi kmeti.

Azmanov Jože z Nomnja je bil eden izmed tistih, ki so bili najbolj dovzetni za nove ideje. Spričo vsakdanjih težav, izkoriščen od bogatih trgovcev z lesom, večkrat lačen kot sit, se je hitro in lahko odločil za tiste, ki so se takrat kovali zaroto proti brezpravju in nasilju. Preprost, toda bister in naravno inteligenčen, s srčno kulturo, kakršno bi mu lahko zavidal marsikdo izmed izobražencev, se je vidno razlikoval od okolice. Kmalu so ga začeli spoštovati tudi starejši tovariši. On pa je z vso mladeniško vnemo prebral knjige ter iskal resnico v Marksovih in Engelsovih delih. Postopno, toda vztrajno in zanesljivo je širil svoje obzorce in znanje, kar mu je krepilo razredno zavest in ponos. To, česar se je naučil, je s pravo gorečnostjo posredoval drugim. Zaradi svoje neomajne prepričanosti o vodilni vlogi delavskega razreda in neomajne volje za pridobivanje somišljenikov je bil že takrat tarča nasprotnikov in nevaren za oblasti. Večkrat so mu škodovali, ga zasramovali, mu očitali brezboštvo in kdo ve kaj še vse. Toda Azman je kljub temu trmasto vztrajal na svoji poti skozi življenje in pri svojem prepričanju. To prepričanje pa je bilo takrat še za veliko večino ljudi nekaj nerazumljivega in nesmielnega, saj se Marksove in Engelsove ideje še nikjer na svetu niso uresničile.

Začela se je I. svetovna vojna. Kot pešec avstroogrške vojske se je tudi Azman znašel na bojišču, nekje na Poljskem. V še nepojasnjenih okoliščinah je prišel v ujetništvo. Tam je dočkal obe revoluciji in se je tudi udeležil. Podrobnosti o njegovi udeležbi v revoluciji in državljanski vojni pa ne pozna nihče, saj ni v naših močeh, da bi razkrili tajnosti sovjetskih arhivov. Vse kar se ve, so pričevanja njegovih znancev, osnovana na njegovem pripovedovanju. Razumljivo je, da v bivši Jugoslaviji o svoji dejavnosti v Rusiji ni dosti govoril.

Takoj po vojni, ko se je vrnil domov, se je oženil s Franciško, skromno delovno

ženo, ki mu je do smrti ostala zvesta družica. Popolnoma ga je razumela in mu stala ob strani pri njegovem političnem delu, pa tudi pomagala po svojih močeh.

Leta 1920 je bil Azman že med organizatorji znane stavke železničarjev na Jesenicah. Tam si je po vrnitvi našel delo. Tedaj je tudi prvič prišel v policijske sezname, njegovo ime pa je postalo znano tudi med delavci po drugih krajih Gorenjske. Samo po sebi je umevno, da je zaradi svoje dejavnosti zbudil tudi pozornost delodajalcev in da je zato med prvimi letel iz službe. Tovarš Janez Mlakar, znani predvojni revolucionar je eden izmed prvih komunistov pri nas, se je spominjal mladega Azmana iz tistih dni. Bil je tudi eden izmed preživelih, ki je imel nekaj zapisnikov s sej in partijskih posvetovanj. Teh se je udeležil tudi Azman. Iz zapisnikov se vidi, da je bil Azman leta 1922 organizator akcije za zbiranje prispevkov za gladujoče v Rusiji. Prav tako iz zapisnikov lahko ugotovimo, da je bil Azman delegat KP iz Bohinja na okrožni konferenci takrat napol ilegalne naslednice KP »Neodvisne delavske stranke Jugoslavije«. Ta konferenca je bila 2. septembra 1923 v gostilni Felner v Kranju.

Naslednjega leta, 27. aprila, je bil Azman član partijske delegacije pri razvijanju prapora jeseniške organizacije »Neodvisne delavske stranke«. Decembra 1926 je bila na Jesenicah ilegalna konferenca komunistične skupine »Enotnost«, na kateri so razpravljali o volitvah v oblastno skupščino, ki so bile januarja 1927. Azman je bil na tej konferenci eden izmed najbolj vnetih govornikov in je s svojimi stališči odločilno vplival na sprejem okvirnih splošnih načel politike. Izbrali so ga tudi za kandidata na komunistični listi. Njegovo kandidaturo so podprli tudi socialisti.

Leto dni kasneje srečamo Azmana kot delegata na pokrajinski partijski konferenci, ki je bila v največji tajnosti v prostorih gostilne »pri Vitezu« v Ljubljani.

Tako je Azman neprestano prihajal in odhajal, se vračal na svoj Nomenj. Enkrat na Jesenice, drugi v Kranju, pa v Ljubljani. Lescah in drugje je vneto utrjeval vezi bohinske celice in drugih. Ta potovanja so bila vedno tvegana, saj je bila KP strogo prepovedana in se njen članom, če so jih ujeli, ni dobro godilo. Azman pa je bil zaznamovan že po stavki železničarjev in je vohala za njim policija. Že leta 1925 so ga prvič zaprli, ko so zvedeli, da je bil sekretar KP za Zgornjo in Spodnjo Bohinjsko dolino. Čez nekaj mesecev so ga sicer izpustili, vendar so ga še bolj sumili. Takoj po volitvah leta 1927 so ga znova odpeljali v ljubljanske zapore. Iz njih se je rešil svojim zvezan in odločnemu delovanju KP.

Kmalu nato se je ves posvetil političnemu delu in skoraj ni več našel časa za osebno in družinsko življenje. Postal je samo revolucionar. Čeprav ga je žena glede tega razumela in se z njim tudi strinjala, ji kot vsaki ženi in materi ni bilo vseeno, kaj bo z družino in tremi nedoraslimi otroki, ki jih je morala zdaj preživljati sama s kmetovanjem doma in pri sosedih. Večkrat ga je rotala in opozarjala, naj bo bolj previden in naj vendar ne zapravi vseh tistih bornih

denarjev, ki jih je tu ali tam prigaral s prevozem lesa iz gozdov in jih trošil za razne knjige. Toda nobena beseda ni zalegla, na vse žene očite je dejal: »Zapomni si, da brez žrtve ni zmage«.

Iz Jesenic, Kranja in Ljubljane je dobival velike količine brošur, knjig, letakov. Skrbno jih je skrival v podkroviu skednja. Prek zaupnih sodelavcev in hčerke Rozke jih je razpečeval po vsem Bohinju. Kljub pogostim preiskavam, ki so jih delali pri njem orožniki, nikoli niso našli tega skrivališča.

Ne samo predstavniki oblasti, tudi drugi vidnejši ljudje, privrženci kapitalističnega družbenega reda, zlasti pa duhovščina, so gledali na Azmanovo družino kot na garjave ovce. Bistriški župnik Ambrožič je stalno pošiljal prek drugih otrok Azmanu in ženi listke s pozivi, da morajo Azmanovi otroci redno k maši ter k spovedi in obhajilu. Kaj je to pomenilo, lahko razume samo tisti, ki ve, da je imela duhovščina posebno na podeželju v vseh zadevah glavno besedo. Urejala je odnose med ljudmi, družinami in vsmi, budno pazila na javno moralo, se nenehno vtikala v družinske razmere in osebno življenje vsakega posameznika. Duhovnik je celo s svojo izjavo vplival na to, ali bo kdo dobil službo, kje in kakšno in ali bo odpuščjen z dela, kaj je pomenilo veliko tragedijo.

Hči Rozka še zdaj ne more pozabiti, kako je župnik Ambrožič na vse načine skušal škodovati njihovi družini. Ko je bil njen brat Janko leta 1937 dorasel za službo, je zaradi župnikovega nasprotovanja zaman iskal službo v Bohinju. Poskušal je tudi v jeseniški železarni, toda tudi tam ni nikoli šlo brez župnikovega posredovanja. Zato se je Rozka na svojo roko, brez očetovega soglasja, odločila za nenavaden korak. Šla je na Bistrico k župniku in mu začela pripovedovati, kako težko živijo, nazadnje pa ga je prosila, naj napiše priporočilo, da bi dobil Janko delo v železarni. Stari prebrisanec je dekle sprejel presenetljivo lepo ter brez obotavljanja napisal pismo svojemu stanovskemu tovarišu župniku Krašnji na Jeseniškem rovtu. Ta je vedno imel svoje prste vmes, kadar so odločali, komu naj dajo delo v železarni. Nato je Ambrožič vestno zapečatil pismo in ga dal Rozki z naročilom, naj ga da Krašnji. Zatrjeval ji je, da je lahko brez skrbi, da bo Janko zagotovo dobil delo. Ljubeznivo in s hinavskim nasmehom jo je nato odpravil skozi vrata.

Ko je Rozka doma očetu pripovedovala, kako je opravila in kako je bil župnik ustrežljiv, Azmanu to nikakor ni hotelo v glavo. V njem je začel vrtati sum, da najbrž nekaj ni v redu, da ne more biti župnikova prijaznost pristna, saj ga vendar župnik črti kot hudiča. Zato pisma ni pustil oddati Krašnji. Po nekaj dneh se je odločil, da ga bo odprl in prebral. Ko sta zvečer ostala sama z Rozko, sta nad vrelo vodo s pomočjo pare pazljivo odlepila pismo. Nimalo sta bila presenečena, ko sta prebrala:

»Najodločneje odsvetujem, da bi posredoval pri gospodih v železarni za sprejem na delo Janka Azmana z Nomnja. Naredi vse, da se ne bi prenegliali in ga res sprejeli, kajti fant je sin največjega komunista v Bohinju!«

Česa drugega se Azman od župnika tudi ni nadejal. Pisma seveda ni oddal, Janko pa je še nadalje hodil od tovarne do tovarne in iskal dela. Čez nekaj dni, ko je imela Rozka neke opravke na Bistrici, se je domislila, da bi bilo dobro, če bi jo župniku malo zagodila. Naredila se je nevedno in stopila v župnišče. Tam je rekla župniku, kako njen brat še vedno ni dobil dela v železarni, ter se čudila, kako župnikovo priporočilo tako malo zaleže. Pretkanec se je na moč prizadeto začudil in sklenil roki kot k molitvi,

Koroška Bela — »zgornji Čop« — skica Branko Čušin

(Nadaljevanje na 10. strani)

(Nadaljevanje z 9. strani)

nato pa rekel, kako se mu zdi čudno, da so v železarni pri sprejemanju delavcev tako počasni, ko jim je vendar napisal tako lepo pismo.

Rozka pa je brez besed zapustila župnišče. Zdaj je šele videla, kakšen hinavec je župnik. Janko pa je po dolgih mesecih iskanja končno le našel neko težavno delo pri gradbenem podjetju »Slograd« na Jesenicah.

Največ zaupanja je imel Ažman v svojo hčer. Zaupal ji je skoraj vse skrivnosti in težave. Kot je sam večkrat dejal, se je lahko nanjo povsem zanesel. Vedno je bila doma in se je povsem navezala na očeta, ga kljub mladosti razumela in mu vselej rada pomagala. Počasi ji je zaupal vedno več, zlasti potem ko je leta 1937 postala članica Zveze komunistične mladine. Med drugim je imela tudi naloge hoditi na železniško postajo in tam pričakovati neznanca iz vseh krajev Slovenije, ki so prihajali v Bohinj po različnih opravkih v zvezi z ilegalno partijo. Skoraj vsak je imel kak razpoznavni znak. Eden rož, drugi časopis, torbo, šal ali čepico, kar ni vzbujalo pozornosti pri drugih ljudeh, je pa pomenilo izkaznico, da je človek pravi. Te ljudi je potem skrivaj vodila v hišo zanesljivih ljudi, največkrat k Ševljevu Petru ali Pintarjevemu Janezu. Od tam so navadno ponoči odhajali na sestanke k Ažmanu. Med njimi so bili znani komunisti kot Tomaž Godec, Franc Vojvoda in Jože Repic iz Bohinja, Marija Zumer iz Gorij pri Bledu, Jože Gregorčič in Franc Potočnik z Jesenic, pa tudi Stane Zagar, Vencelj Perko in mnogi drugi, takrat samo še tihi in skromni ljudje, kasneje pa organizatorji partizanstva, komandanti, komisarji. Večina jih je tudi žrtvovala življenje v bojih ali v taboriščih in ječah.

Zato ker zlasti zadnja leta pred vojno Ažmana skoraj nikoli ni bilo doma in tako ni skoraj nič zaslutil za preživljanje družine, je morala Rozka poiskati službo. Uspešno ji je dobila mesto pletilje v tovarni pletenin v Radovljici. Zaposlila sta se tudi brata Janko in Mirko. Kot mnogi fantje njunih let sta rada zahajala v družbo in tako prihajala v stik z mnogimi ljudmi. Čeprav sta vedela za očetovo delovanje in mu v njem tudi pomagala, le nista vedela za toliko skrivnosti kot Rozka. Od leta 1937 dalje ga je spremljala tudi na mnoge sestanke, največkrat na Jesenice. Tam je bil vsako nedeljo »pri Jeleni« sestanek Zveze komunistične mladine. Zato je Rozka zahajala tja in tam dobivala naloge za delo Zveze na Nomenju. Tam so bili razen njenih bratov povezani tudi Katrašnikov Franc, Komarjev Milan, Ševljev Peter in Jugričev Ivan.

Po nočnih sestankih komunistov v svoji hiši je imel Ažman vedno veliko dela. Prebiral je nove knjige in časopise, pisal zapise in poročila ter spet odhajal z doma. Posebno mu je bil pri srcu Tomaž Godec. Že veliko prej preden je postal član Partije, je Ažman zanj dejal svoji ženi, da je njegova desna roka. Ocenil ga je kot imenitnega človeka, ki ga bo moč vzgojiti v dobrega komunisto. Kot ugleden obrtnik, član Sokola, človek z mnogimi znanci in velikim vplivom na ljudi da bo lahko deloval mnogo bolj na široko kot drugi, stari komunisti.

Ažmanove napovedi glede Tomaža Godca so se kasneje uresničile. Z njim sta si postala neločljiva tovariša in borca vse dokler ju ni za vedno ločila smrt.

Nič manj kot za partijske celice ni Ažman skrbel za aktivne Zveze komunistične mladine. Sploh mu je bilo delo z mladino posebno pri srcu še iz časov, ko je sodeloval v »Društvu kmečkih fantov in deklet«. Vedno je izkoristil vsako priložnost, da bi za svoje nazore pridobil mlade ljudi, zato si je tudi prizadeval, da bi po vaseh ustvaril čim več aktivov. Zveze v svoji hiši pa je prizajal tudi pravcate študijske

sestanke z mladimi ljudmi, ki jih je izbral iz najbolj zaupnih družin. Pri tem je treba upoštevati, da je bila njegova hiša že davno znana oblastem kot komunistična in da so jo zato nenehno opazovali. Zato je take sestanke organiziral pod prevezo, da bo kako soboto v njegovi »hiši«, veliki dnevni sobi, ples. Ažmanov Janko je res igral na harmoniko, drugi pa so plesali. Navadno je ob 23. uri vstopil v »hišo« Ažman in prekinil zabavo. Člani Zveze komunistične mladine so disciplinirano ostali in je nato mednje razdelil letake, časopise in knjige. Zdaj se je začel študij. Vsakdo je moral prebrati določen odstavek, potem pa so o njem razpravljali. Ažman je le usmerjal razpravo in jim razlagal kar sami niso vedeli. Znal je tako prepričati človeka, da je pridobil skoraj vsakega, ki se je z njim spustil v pogovor. Takih sestankov in pogovorov so se poleg njegovih treh otrok udeleževali tudi Ševljev Peter, Komarjev Milan, Katrašnikov Franc, Sušnikov Janez in Žnidarjev Janez, izmed deklet pa Ančka-tova Stefka in Bajčkova Francka.

Usoda vseh teh požrtvovalnih mladincev in mladink je v naslednjih letih bila podobna. Trije, med njimi Ažmanov sin Mirko, Ševljev Peter in Žnidarjev Janez so bili postreljeni kot talci v začetku osvobodilne vojne. Komarjev Milan je padel kot partizan. Sušnikov, Katrašnikov in Ažmanov Janko pa so bili po taboriščih. Tudi dekleta so Nemci kot sodelavke OF preganjali in zapirali.

Poleg tega, da so se izobraževali, so morali nomenjski komunisti opravljati tudi druge naloge po navodilih Ažmana. Tako so razpečevali propagandno gradivo, med partijskimi sestanki stražili okolico, obveščevali komuniste o nevarnosti in pridobivali nove člane. Pred vsakim 1. majem so že nekaj dni prej na visokih hriboh pripravljali kresove. Navadno sta pripravljena dva potem zažigala Mirko in Rozka. Medtem ko hčerke in sina ni bilo doma, je navadno Ažman odšel h kakemu sosedu, političnemu nasprotniku z izmišljenim izgovorom, da bi si tako preskrbel alibi, če bi ga zaradi kresov prijemali žandarji. Nomenjski komandir orožnikov Bukovšek je namreč okoli vseh delavskih praznikov opazoval vse sumljive ljudi, zlasti pa Ažmana. Večkrat je prišel nenapovedan v hišo, da bi se osebno prepričal, če je Ažman doma. Tako je s surovostjo prizadejal veliko hudega Ažmanovim. Ko je nekoč tako vdrl v hišo in ni našel Ažmana doma, je uperil pištolo na njegovo ženo in ji začel groziti, da jo bo ustrelil, če ne pove, kje ima moža.

Večkrat se je kar na lepem spomnil na Ažmana, prišel ponj, ga nekaj dni imel zaprtega na orožniški postaji in ga nato brez pojasnila ali utemeljitve izpustil. Posebno je bil prizadeven v letih med 1936 in 1938, ko je sklepal, da se pri Ažmanu zbirajo prostovoljci za v Španijo. Vendar se mu nikoli ni posrečilo, da bi koga izmed njih tudi zalotil.

Ažmanovo predvojno sodelovanje je bilo življenje pravega revolucionarja. Kot tako je bilo polno nepredvidenih težav, nevarnosti, zasledovanja in preganjanja. Koliko samoodrekanja, vztrajnosti in tudi oddločnosti je bilo treba, da je človek izdržal, ve samo tisti, ki je vse to sam poskusil. Toda Ažman je vztrajal z železno voljo, vedno pripravljen tvegati vse za revolucijo. Niso ga od tega odvrgle ne aretacije in grožnje, ne ženske solze, njena rotnja in prošnje, pa čeprav je bil drugače dober mož in skrben oče. Zato ga je veliko ljudi imelo za fanatika, njegove nazore pa za utopijo, ne smisel in neustvarljive želje.

Toda čas je pokazal, da se Ažman ni motil, pač pa drugi, ki mu nekoč niso verjeli. Čimbolj so se bližali usodni dnevi in čimbolj je grozila fašistična nevarnost, tem več pristahev je imel. Kot preprost kmečki človek z naravnim smislom za skupnost in dobre odnose med preprostimi ljudmi, kme-

VALENTIN POLANŠEK

Kje je še prostora

v tiskarskih izdelkih
upletejo vmes
drobec poezije,
da se vrzel skrije;
ob posebnih vzhičenostih
smo odprti za rime,
kakor vrabci za odpadke
sredi prazne zime.
V bivanju s computerji,
s stresom
in potrošniško nujnostjo
se najde še kak kotiček
v bližini srca,
da postavimo
in se nasmejemo,
kot bi odkrili
dobro rimo.

Poklon

Šepetanje
najraje
govorim
o najlepših rečeh,
da ujamem
tvoj plahi,
srečni nasmeh.

In vsi tihi
tvoji vzdih
so s temi stih.

Znajti se

ker je škoda slehernega odlašanja,
deviških oblakov,
zardelih lic,
zaletavih podoknic
in vročkrvnega koprnenja.
Morda sem ud nekega članka,
delček nekega drobca,
bolest nekega prebolevanja.
vednost neke nevednosti,
čakanje nekega pričakovanja,
tolažilo neke tolažbe,
minulost nekega minevanja –
vsekakor pa želja
po nenehni odmevnosti
lubezni,
lepote,
življenja!

Naslajam se z življenjem

ko sproti vzniknejo
presenetljive ponudbe,
da se ljudje ljubijo.
Iz navideznega zastanka,
prihranjene želje,
oživiljenega upanja
pride na vsem lepem
vsak do svojega.
Nasmeh
in poljub
sta rodovitna!
Koliko življenjske sile
v ljudeh,
koliko radoživosti
v očeh,
da objemam pozabljence,
se poigravam z otroki,
se pošalim s starci,
se poklonim marsikomu.
Kaj če tako rečejo
katero mimogrede
o smrti
kot znani uspešnici...

(Ko sem nekaj odstavkov više omenil
jezikovno reakcijo, sem kašarje name-
noma izpustil. Zdaj jih vendarle omenjam,
da bi se ne počutili preveč prizadeti.)

Da nadaljujem:
Bi moral res jaz, pès, imenovan Sancho
Pansa, vedeti, kje kdo živi? Kam in v katero
džunglo na planetu, ki se imenuje Zem-
lja, je ušel?

Samo to vem:
Če bi se kakšna pasja duša od kaj vem
kod pridriblala v našo vas pa bi hotela
brez redno uplačujočega samoprispevka
postati naš

krajski pasji brat,
ga bom tako zmlinčil, da mu še stekle-
nina ne bo prišla na um.

Toliko mimogrede o krajanih.
Konec operetnega pasjega vločka.

»Ja, madonna (včasih moja gospodarica
nenadoma pobesni, potem ji pa leté iz ust
besede, ki jih uporabljajo sicer samo še naši
kulturno zgodovinski varstveniki), k d o pa
je bil tisti tvoj zeleni maršovec iz Bo-
hinja?»

Don Kihot ob takem zasliševanju poča-
si zgublja živce. Slutim, kako pasje se poču-
ti. Nekaj sličnega, kot če bi zagazil v pri-
mež katerekoli državne notranje uprave.
... donaduš, zdaj pa že nehaj! Če pra-
vim:

zeleni maršovec,
poméni –
– zeleni suknjič,
– hlače enake barve,
– antična glava z nosom in ušesi, kot

bi jih posnel po miloški Veneri,
– frizura starokopitna, kakršne se
imam navado sam držati (verjetno letnik
blizu mojega – že mimo Abrahama),
– kravatna nevpadljive barve,
– prijeten, lepo doneč moški glas,
– nogavice pod hlačami, torej nevidne,
– kako je bil obut, pa čez nekaj deset

glav nistem videl,
– stavke je začel kot Tomaž Ter-
ček z no-no-no-no,

– pasjo steklino je navedel še po polj-
sko, češko, laško, zabarsko in švabsko, s čim-
r je dokazal svojo veterinarsko strokov-
nost (čeprav se s Francetom Tomšičem
razhajata ob razlagi pojma v nemščini –
po Tomšiču je steklina femininum Hunds-
wut f, Wasserscheu f/emininum/ – ženska
zadeva torej),

– slovenščina na povprečju Jureta
Pengova, ampak dosti boljša od tiste, ki jo
govore Tone Frelj, Jože Hudeček ali kak
slovenski pornograf po zgledu Tomaža Sa-
lamuna,

– govor razločen (kot je pač nekoli-
kanj debilni množici krajanov treba go-
voriti) –
ti je zdaj jasno, zakaj zelen in zakaj
maršovec?

Tišina.
Čez čas:
»V redu. Zajebljanje kot ponavadi.«

Tišina.
Čez čas:
»Zakaj pa iz Bohinja?»

Čez čas:
»Ko je čez Bohinjca zgrmelo prvo leta-
lo, je vzdihnil: Konec sveta... Bogcu se je
zmečalo, ko s svojim križem jadra sem pa
tja po nebu. Francka! Repotijo sem, da se
okracava na Noetovo barko!»

»Človek božji, boš že povedal, k d o je
bil zeleni maršovec iz Bohinja?»

Hvalabogu! Mojemu neoklepljenemu
vitezu je ušel smeh.

»Vidiš, draga moja, tega pa ne morem.
Človeku se ni zdelo vredno, da bi krajanom
razodel, k d o je, odkod prihaja, zakaj so
nas na vrat na nos sklicali skupaj. Kako se
nam je posrečilo, da smo sploh zvedeli za
njegov obisk, za to se očitno ni zanimal.
Zadovoljil se je s samovšečno ugotovitvijo,
da nas krajanov steklina, grozeča našemu
občinskemu območju, preveč ne skrbi.«

Poslušam, kako raztrgano teče njun
pogovor.

Don Kihot nenehno strmi, strmi, strmi
vame.

»A veš, da Sancho Pansa kaže, kot da je
zbolel za steklino?»

»O Marija!« se ustraši in jo rine k vra-
tom.

»Lej ga, kako navzkrižem gleda! Si ga
slišala, da na čase zarenči? Se ti ne zdi, da
spodnjo čeljust malo poveša? Poslušaj!
Čuješ: Tu pa tam grči.«

Dovolj in čez glavo donkihотовskih in
veterinarskih traparij! Mene stiska krog
želodca, črv mi stoji pokonci, jajca so mi
otrdele – napadel me je običajni in na
vsake svete čase se ponavljajoči pasji seks.
Začel sem se goniti, kot se temu po domače
reče.

Tu, pred mano, na kavču (in pred vrati)
pa Don Kihot in njegova Dulcineja fanta-
zirata o steklini!

Tako mi je do tega, da bi svoj popolno-
mamijskeveč porinil v kako živo stvar, se
na komerkoli zjahal, nekje spraznil svoja
móda, poljubil pasjo ljubico, se posmrčkal
s kakšnim buzerantskim pasjim bratom,
užil to noč pa morda še naslednji dan seksi
svobode, da sem prišel ob pamet. Pasjo,
seveda!

Mi bo gospodar odprl okno, da se bom
zaglal v zasneženi seksualni pasji svet?

Pravi, da ne.

Ne razumem.

Vsak dan, vsak večer, celo ponoči, kadar
se mi je zahotelo, mi je odpiral okno ter me
spuščal za nekaj časa v prostost. Pihnil
sem jo na drva pod oknom, z njih na dvori-
šče, potem pa v širni beli (in trenutno še
nezazidani) travnik pred našo hišo, ki mi je
iz kaj vem kakšnih razlogov prepuščena, da
naj bi jo čuval. Priznam: dolžnost, ki jo
ogorčeno odklanjam!

Naša hiša je z obeh strani tako obvaro-
vana, da jaz kot hišni čuvaj popolnoma
odpadem. Samemu kot takemu – kot bi
dejal Don Kihotov znanec – mi je to všeč,
ker sem na ta način rešen vseh pasjih obre-
menitev. Razen tega sem ob vsem tem
lahko z ljudmi v sosesčini v prijateljskih
odnosih. Če me že moj vitez priklene v iz-
jemnih trenutkih na verigo, lajam samo na
poštarja, ki s svojimi pošiljkami kraje go-
spodarju čas, da mu ga zmanjka zame, naj-
manj dvakrat na mesec pa na inkasante.

Teh se namreč vsi hišni prebivalci tako
razveselijo, da ob njihovih obiskih padajo
v nezavest (Don Kihot že divje gleda vame,
ker sem slabo narekoval:

Popravljam svoj narék.

Izgubljam zavest. Oproščajo se od de-
narja. Do dna praznijo denarnice, ki so že
tako in tako prazne, da bi bolj ne mogle
biti. Omahujejo v boju z na polkvalifici-
ranega Slovence preračunanim statistič-
nim standardom. Razbijajo si glavo ob
uprašnju, ali naj bi se kljub vem dolžnim
družbenim dajatvam ob zvoku hišnega
zvonca le ne naredili gluhe. Migajo z glavo
sèm in tja, pokonci in počéz, ko plačujejo
polletne račune za vodarino in za odvoz
smeti. Nemarno zabavljajo zaradi preti-
ranih računskih skrbi za splošni ljudski
blagor. Toliko da ne skočijo iz kože, ko
plačujejo stroške za jedrsko elektrarno
v Krškem in z njo povezanim uranskim
rudnikom v Žiréh. Kaj vem katera samo-
upravljalška skupnost namreč te stroške iz
meseca v mesec samoumevno samouprav-
ljalsko povečuje. Tako skrbi za znižanje
inflacije v deželi pa menda za to, da
bodoči pasji rodovi ne bodo preživljali
svojih noči v električni temi.

Pa ne, da bi se naveličal narekovanja.
Temu naréku sploh ne vidim konca.

Pika.)
Da spet ujamem rdečo nit:
Matra me pasji gon.

Gospodar pa venomer eno goni, da
imam steklino.

(Nadaljevanje na 24. strani)

MIHA KLINAR

Balada

Sel je slepec po ulici,
slepec, ki se je napil
vina
in črne žalosti
slepih oči.

Sel je slepec po ulici
in govoril s seboj,
govoril o svoji črni temi,
črni temi še iz tistih dni,
ko še ni hodil po ulici
slepec kakor nočoj.

Sel je slepec po ulici
in govoril s seboj,
govoril o rdečem jurišu,
ki ga je nosil v črni temi
še iz nekdanih krvavih dni,
o jurišu, ko je izgubil oči
za vse lepe, vesele ljudi,
ki jih je slišal, a videl ni
na vrveči ljubljani ulici.

Sel je slepec po ulici
in na križišču obstal,
s pijanim glasom prosil ljudi,
z glasom, pijanem od žalosti,
da kdo bi mu roko dal
slepecu na ulici.

Stal je slepec na ulici,
na križišču prosil ljudi,
poslušal korake, ki so mimo šli,
slišal brezskrbne vesele ljudi,
slišal nekoga, ko je dejal:

»Ljudje so pri delu,
v tovarnah, v pisarnah,
a tale lenuh je
že dopoldan pijan.«

A on je mrmral:
»Pomagajte! Pomagajte!
Slep partizan...«
Ljudje pa so mimo
mimo šli.

Stal je slepec na ulici
in ni več prosil ljudi:
kakor takrat,
ko je v juriš drvel,
se je čez ulico temno poglal
in pal.

Zdaj ni več slepca na ulici.
Pa tudi ljudi ni na ulici.

(1954)

(Iz »Pesmi za pozabljene«)

ANA STAZE

Včeraj

Včeraj smo risali po cestah:
risali smo rože –
prašne in bele,
in veverice,
ki so spominjale na opice
in pse,
ki so imeli dolge repe,
učasih kljun,
in očeta
in krilu,
in mamo
z brki...

Včeraj
smo še risali po cestah...

Danes
pa so ceste
le še umazan asfalt,
miličnikova piščalka,
in tu in tam
prehod za pešce...

Včeraj
smo še risali po cestah...

JANEZ SVOLJŠAK

BESEDO IMA SANCHO PANSA SANCHO PANSA, POTENCIALNI KANDIDAT ZA PRENAŠANJE STEKLIN, PREMIŠLJUJE

Naj se predstavim:
Ime mi je Sancho Pansa. Pojma nimam, komu je prišlo na misel, da so me tako krstili. Ne glede na to pa sem ostal zvest literarnemu izročilu:

Služim gospodarju, ki ga je neki Cervantes predstavil vesoljnemu človeškemu občestvu kot viteza z imenom Don Kihot.

Starost:
Nekaj mesecev čez štiri leta.

Spol:
Moški. Brez judovske obreze na spolnem organu.

Razvrstitev po Darwinovi lestvici med živa bitja (kot da bi kje na Zemlji lahko živelo kakšno mrtvo bitje):

Pes.
Rasa:
Mestic. Prevladuje zamorsko črna barva, po trebuščku in za vratom pa so dlake vseh sort barv. Sivkaste, bele. Nekatere cikajo na zeleno.

Pasma:
Sambogvedi, kakšna. Fifi. Navaden hišni cucek. Govorice o nekakem *ostro-dlakem nemškem pičkarju* so prazne marne. Kadar mi vrabci čivkajo okoli ušes in mi — to meji res že na nesramnost — pobirajo drobtine prav pred gobcem, mi jih je toliko mar kot lanskega snega.

Zdravstveno stanje:
Redno vsako leto cepljen proti steklini. Nor sem na piščanca in na doma pečeno pecivo. Piščanec je lahko kuhan, spečen ali ocvrt. V nobenem primeru pa ne sme biti živ, kajti kot *ostrodlaki nemški pičkar* žive perutnine ne prenesem.

Značka:
Za leto 1977 6 vlomljeno skozi 756 — Slovenija, za lansko leto 7496 vlomljeno skozi 6 in zgoraj Slovenija.

Lastnosti:
Rad imam ljudi. Najbolj me pritegnejo otroci. Ti se igrajo z mano. Ogovarjajo me, kot bi bil eden izmed njih. So trenutki, ko se v kočarskem dvoboju z njimi skoraj počlovečim. Zgodi se: Preneham biti pes. Kljub starosti me igriva otroška radost mimogrede začara — čustvovati začnem kot Evropejec, kot svetovni pasji državljani. Takšne vznesene trenutke moj Don Kihot težko prenaša.

Pripne me na jermenček, potem greva pa v park. Že vem, kaj bo sledilo: Pridiga.

To mu je v krvi. Prastaro družinsko izročilo, kot sem zvedel. Tri desetletja je lahko kašljal z leve v šoli. Zdaj, kar je v poklju, se je njegovo, prej najmanj tristo-glavno občinstvo nevarno zredčilo. Prevzel sem na ramena breme poslušalstva, kajti v splošnem in v celoti gledano moj Don Kihot po srcu niti ni slab človek.

Rad imam vaše pasje brate. Priznavam, da sem se seksualno družil z vsemi psicami, ki so bile pripravljene, da so vzdignile rép in sem jih potem lahko nataknil (glej Vitomil Zupan, Igra s hudičevim repom, katerakoli stran!).

Menim, da sem povedal o sebi skoraj vse.

Čas je torej, da preidem k stvari sami kot takšni.

Se je zgodilo, da je v petek, 9. februarja Anno Domini 1979 pritisnil Don Kihot svoj novi radio na UKV valove ter naravnal kazalec na 104.

Nebesnomehkonežni glas napovedoval-ke Radia Triglav:

»Jutri, v soboto, dne 10. februarja 1979, bo ob 16. uri v avli osnovne šole 16. decem-ber v Mojstrani predavanje o steklini.«

Glasba. Don Kihot:
»Hej, Sanchi, tole bova šla pa poslušat!«

Konec glasbe v triglavskem radiu.
»Predavanje je združeno s prikazova-njem filma o steklini.«

Glasba. In objave, da bodo ob 18. uri tega dneva (mislim 10. februar 1979) jeseniški amaterski gledališčniki pod vodstvom in v režiji Naceta Smoleja predstavili na Dovjem Borove RAZTRGANCE, da pa bo ob isti uri letna konferenca GD Mojstrana. In ob 17. uri na TV deri tekma med Partizanom in lanskim košarkarskim prvkom Bosno.

»Norišnica!« se je zadržal Don Kihot.
»Kam pa naj potlej grem?«

Previdno sem ga gledal. Čakal sem na svoj trenutek. Naj se možakar sprazni!
»(V cirilici — raje ne navajam), neke bi moral biti kdo, ki bi vso tole družbenopoli-tično dejavnost malo zorganiziral! Tri ted-ne v obeh vaseh delopust, potem pa v enem dnevu — navali, narode!«

Takrat sem iz vse duše globoko zazijal in pošepešnil Don Kihotu:
»Pojdi poslušat predavanje o steklini in gledat film o boleznih, ki bi me utegnili kdaj napasti!«

Kar se redkokrat zgodi, se je tokrat zgo-dilo:

Moj Don Kihot me je poslušal in ubo-gal. Res ne prvič, vendar upam, da tudi ne poslednjič.

V soboto, dne 10. februarja 1979, sva ob 15.20 odnesla hišno svinjarijo v kompju-tor (ne — kako se že reče: v kontejner), pustila našo kibo z nekaj časa pred vaškim svin-jnjakom ter si privoščila kratek sprehod, ki sem ga jaz, pes, imenovan Sancho Pansa, strašno in obilno potreben, da se lahko otrebim, nato pa me je Don Kihot pripeljal v najino knjižnico in se poslovil.

Odšel je poslušat predavanje o steklini in gledat film o taisti stvari.

Dobro dolgo ga ni bilo domov.
Nazadnje sem ga le prismočkal.
Odpri vrata.

Jaz, vsa štiri leta in še nekaj čez po vseh občinskih in republiških ter zveznih predpi-sih proti steklini vsako leto cepljen fifi, se od same sreče, ko sem ga spet ugledal, zaže-nem vanj, globoko zarencim, še malo za-grgram, povsem spodnjo čeljust, pomla-skam z jezikom, kot da bi mi kaj obstalo v grlu, migam z okrajcem repa, kar mi ga je mati Narava prisodila, kakor nor, škilim vanj na desno in na levo, grčim, ga s spred-njima tacama kar najbolj tesno objemam, ga ližem, kamor pač dosežem — počnem pač vse, kar se za bučen in slavnosten pasji sprejem spodobi, on pa:

»O kristusbogpomagaj, Sancho, kje si jo pa staknil?!«

Mnogo kasneje mi je šele prišlo na mi-sel, da je bil v danem položaju in v tistem trenutku še ves prepojen s steklino. Mi-slim: prežet z živo besedo in s filmsko sliko o boleznih, ki prinaša na Gorenjsko in v jese-niško občino posebej svetopisemski potop.

Ko je prišel malo k sebi in ko sem se jaz že deloma umiril, je začel pripovedovati

naši ženski (mislim gospodarico, ki ima na skrbi mojo hrano). Ker je zadržito strmel vame in ker tévé dnevnik še ni bil na vrsti, sem prisluhnul:

»Ti rečem:
Strašna stvar!«
»A predavatelj?«
»Za božjo voljo, ženska:
Steklina!«
»Aja, steklina... Kdo pa je predaval?«
»... tiboga vem! Nekakšen zeleni mar-sovec iz Bohinja.«

»Čakaj, ljubi moj, tako se pa ne bova šla! Preden je začel, vam je menda povedal, kdo je, kaj je, od kod prihaja, o čem ima namen govoriti?«

Tišina.
»No?« drami Ančka Don Kihota, ki ne-nehno bulji vame. Toliko da mu ne stopijo oči iz jamic.

»Psa pogledj, kako se obnaša!«
Drek pa tvoj pes! Požvižgam se na psa! (Mrcina, nič ne zijaj tako neumno vame! To je veljalo meni.) Kakšen zeleni marse-vec iz Bohinja? Človek je menda povedal, kdo... »in tako naprej.

»Vraga je povedal! Samo to je ugotovil, da nas je malo.«
Tišina.

»Krajanov namreč.«
Intermezzo.

Razmišljam po pasje, po sanchopan-sousko:

Je Don Kihot na javnem predavanju in besednem izživljanju pobral spet novo spakedrango?

K R A J A N ?
V SP 1962 (= Slovenski pravopis, izda-la DZS / = Državna založba Slovenije/ leta 1962)

k r a j a n a
ni.

Ta pravopis je za vse ljudi, ki v javnosti nastopajo, govoré in skušajo pisati, še vedno ZAKON. Vsaj v primeru, če to poč-ne v Don Kihotovem materinem jeziku. Ni je stvari, ki bi bil moj vitez nanjo bolj po-nosen, kot je jezik, ki ga je pil iz materinih prsi. In ničlikokrat se nameri — kadar mu že narekujem v stroj — da moje pasje jezikovno znanje ne zadošča.

»Hopl,« pravi, »Sancho, zdaj greva pa po Pravopis!«

Da je lahko kak človek z viteškim ime-nom tako iz sebe! Da mu je lahko neki (menda po mnogih mukah sestavljeni) SP 1962 vodilo skozi življenje in kot se po slo-venski ljudski pesmi dalje poje?

V SSKJ (= Slovar slovenskega knjiž-nega jezika, izdala SAZU / = Slovenska akademija znanosti in umetnosti, v Malem leksikonu Cankarjeve založbe glej pod ge-slom Josip Vidmar! /, Inštitut za slovenski jezik (v zgoraj navedenem leksikonu pod geslom dr. Bratko Kreft! /, založila DZS v Ljubljani 1975), pa piše:

k r a j a n
rojak, domačin: pozna se, saj sva kra-jana

pripadnik krajevne skupnosti:
krajani so glasovali za samoprispevek

Kak boljši zgled za razlago pojma kra-jen bi še Prešernu komaj v glavo padel.

Ker plačujete ljudje samoprispevek, vas je družba nagradila z jezikovno pogruntavščino:

Postali ste krajani.
V nasprotnem primeru bi vas še zmeraj reakcionarno zmerjali kot vaščane, meščane, gorjance, dolince, Borovce, Rutarjane, Mojs-trančane, Dovžane, Rov-tarje ali celo JESENICANE.

Če pa po svoji pasji pameti temeljito vse premislim, bi moral biti navsezadnje

k r a j a n
človek, ki ga je splodila na ta svet mati v našem

k r a j u
ki pa zdaj živi nekje drugod. Morda v Valjevu, v Senovem, v Kölnu, na progi Brčko — Banovići, na BB (ne Brigitte Bar-dot, temveč Beograd — Bar), v Pekingu ali Chicagu.

ti in delavci, si je vedno laže pridobival za-upanje sovaščanov in drugih. Začenjali so s tem, da so se zanj zanimali poslušali njego-ve nasvete. To pa zaradi tega, ker je vedno govoril le tisto, kar je bila resnica in za svo-je prepričanje tudi trpel, če je bilo potreb-no. Povezoval je zvestobo svojim politič-nim nazorom z zvestobo do svojega naroda in vedno trdil, da le z žrtvami in podredit-vijo osebnih koristi skupnim lahko delovni ljudje dosežejo boljše prihodnost. Ta bo samo v socializmu, kjer bodo ljudje enaki in kjer bo pravica. Posebno je bil vesel te-ga, da je videl, kako so delovni ljudje pri-pravljeni slediti Partiji in bil zato ponosen, da je komunist. Toda nikoli mu ni prišlo na misel, da bi iz tega spleta kakšne načrte za prihodnost, kjer bi to izkoriščal zase tako kot so kasneje nekateri počeli. Ažmanu je bila vedno pred očmi le zmaga komunistov kot pogoj za naprednejšo družbo, ki bo vsem pravično rezala kruh.

Značilno zanj je tudi to, da na svoje po-litične nasprotnike ni gledal z mržnjo in prezirom, pač pa kot nekaj nujnega, kot da so to sestavni deli nečesa nujnega, del razvoja družbenih razmer in da bodo prej ali pozneje doživeli poraz skupaj s siste-mom, ki jih je ustvaril.

V tem duhu je učil tudi svojo družino, bilne in vsakogar, ki ga je hotel poslušati. Znan je agitator v pravem pomenu besede, za politično delovanje je izkoristil vsako pri-ložnost, tudi bežno srečanje, slučajno druž-bo za gostilniško mizo, pogovor s sopotniki v vlaku. Povsod je našel priložnost za poli-tično delovanje. Zato se je zdel nasproti-nikom vsiljiv zagrizenec, brezbrizen nadležen pridigar, a vsem drugim in teh je bilo naj-več, pa prepričan komunist. Tako je počasi prihajal v zavest množic in prav to je po-zneje postalo temelj za začetek vstaje proti okupatorjem.

Po priključitvi Avstrije, razbitju Češko-slovaške, še bolj pa po zločinskem napadu na Poljsko leta 1939 Ažman ni več našel niti toliko časa zase kot prej, ko je bil že do vrata v delu za Partijo. Zdaj je popolnoma opustil vse zasebno.

Septembra 1940 je bila v Lescah pri Bledu partijska konferenca, ki se je ude-ležil tudi tovariš Kardelj. Ažman je zastopal med 35 delegati Bohinj, konferenco pa je vodil Zagar. Glede na fašistično nevar-nost na naših mejah so obravnavali zelo pomembna vprašanja, se dogovarjali o delu partijskih organizacij v novih razmerah, o mobilizaciji članstva za obrambo domovi-ne, o delu vojnih komitejev in društva prijateljev Sovjetske zveze, ki se je takrat vedno bolj uveljavljalo med našimi ljudmi.

Od tedaj dalje je bila Ažmanova dejav-nost usmerjena v uresničevanje sklepov te konference. Po vaseh je vneto zbiral pod-pise za vstop v društvo prijateljev Sovjet-ske zveze, pojasnjeval politični položaj in razkrival nakane vladujoče klike, petoko-lonašev in drugih, ki jih tudi na Gorenj-skem ni manjkalo. Širokopotezno, kolikor so pač dovolile razmere v ilegalnosti, sta s Tomažem Godcem načrtno delovala med preprostimi ljudmi in krepila narodno za-vest ter pripravljenost za obrambo domo-vine.

Spričo nejasnosti in negotovosti, ki ju je povzročila Hitlerjeva napadalnost v Evro-pi, so se tudi nomenski žandarji malce une-sli. Nič več niso tako samozavestno straho-vali ljudi, saj so čutili, da jim ne kaže nič dobrega. Tako so Ažman in njegovi dobili v Bohinju malo več svobode za njihovo delo-vanje.

Aprila 1941 je doživela konec kraljevina Jugoslavija, država narodov brez pravic. Vse se je zgodilo tako nepričakovano in hitro, da tudi najbolj črnogledi ljudje niso na kaj takega računali. Ljudje v Bohinju so postali nemirni kot pred hudo uro, pri-čakovali so nekaj neznanega in strašnega. Potrži zaradi razočaranja so mnogi pohaj-kovali kot sence okoli domačih vasi, nobe-

ne možnosti za rešitev niso več videli. Ugi-bali so le kaj bo z njimi in njihovim imet-jem. Saj se je čudna vojna neslavno konča-la še preden se je začela...

V nekaj dneh, bolje rečeno v nekaj urah ni bilo v Bohinju nobene oblasti več. Na Črni prsti ni ostal na meji niti en graničar. Umaknili so se, ne da bi bili sprožili na Italijane en sam strel, sicer pa tudi videli niso nikogar. Vojaki iz 2. bataljona planin-skega polka iz bližnje Bohinjske Bele so se razšli iz vojašnice vsak na svojo stran kot so jim ukazali oficirji, ti pa so dobili tako povelje od višjih. V skladišča pa so se vsuli razni zmkavti in odnesli, kolikor je kdo mogel. Tako je ostala meja nad Bohinjem brez branilcev, Bohinj brez gospodarja. Italijani bi lahko prišli čez mejo brez naj-manjših težav in brez strela zasedli Bohinj, saj ne bi srečali niti enega jugoslovanskega vojaka.

Na ta podvig so se pripravljali dolgo, skoraj cel teden. Tedaj pa so nekega jutra, opremljeni in oboroženi kot bi šli napadat Maginotovo linijo, prišli in zasedli bohinj-ske vasi. Čeprav jim nihče ni skrivil lasu na glavi, so prestrašeni in nezaupljivi oprezo-vali izpod jeklenih zelenih čelad z naperje-nimi puškami v rokah, kot bi jih za vsakim vogalom čakal krut sovražnik. Kljub res-nim časom so se Bohinjci le morali posme-hovati tujim vojakom, o katerih so starejši še iz prve svetovne vojne vedeli, da niso ravno preveč bojevit, pa vendar dovolj nesramni, da zavijejo vrat nedolžni putki ali pobašejo v nahrbtnik nič hudega slute-čega pujska.

Italijanski bojni pohod se je kmalu končal. Prišli so tudi do Nomenja in ga zavzeli. Ko so se prepričali, da nikjer ni nikogar, ki bi se branil in da je torej vse varno, so se s smešnim zmagovaljem raz-tepli po vasi. Vseposvobod so postavili straže in zasede z mitraljezi, posebno skrbno pa so zastražili Ažmanovo hišo. S hriba so ne-nehno oprezovali na dvorišče, kdo prihaja ali odhaja. Očitno jih je nekdo že davno prej obvestil o politični pripadnosti in de-javnosti njenega gospodarja.

Jože Ažman, postaven trinpetdesetlet-ni možak, sicer ni posebno trepetal pred naperjenimi cevmi mitraljezov. Vendar se ni hotel brez potrebe izpostavljati in v vasi javno kazati svojega upornikstva, da ne bi s tem postal preveč znan okupatorjem in drugim vaščanom, ki mu zaradi političnih nasprotij pred vojno niso bili preveč naklonjeni.

Medtem pa so Nomenjani zbegano gle-dali, kje so se utrdili tudi vojaki, in ostajali raje doma in gledali skozi okna. Dosti je bilo tudi takih, ki so z govorjenjem o stra-hopetnosti italijanske vojske in njene ne-rednosti izražali svoje nezadovoljstvo, ker Bohinj niso zasedli Nemci. Bili so prepri-čani, da so Nemci boljši, pravičnejši in bolj radodarni kot Italijani.

Ažman pa je že takrat govoril: »Fašizem je za človeštvo največje zlo, tako itali-janski kot nemški. Veliko gorja bomo še morali prestati, če se ne bomo uprli. Boje-vali se bomo! Bodite pripravljeni na vse, tudi na žrtve!«

Po nekaj dneh so Italijani odšli, nena-doma in tiho, kot bi se bili vsega že zdavnaj naveličali. Se istega dne so jih zamenjali Nemci. Ti so mogočno in samozavestno hodili po vasi ter tu in tam koga ogovorili z velikodušnostjo popolnih gospodarjev in zmagovalcev, katerih milost bo odvisna od ponižnosti vaščanov.

Kakor povsod, kamor so prišli in kjer so zagospodarili okupatorji, so se tudi na Nomenju takoj pokazali njihovi privrženci, ki so teptali svoj narodnostni ponos in postali tudi ovaduhi. Dejansko sta bila na Nomenju le dva: šef železniške postaje Adlešič in stari intrigant Franc Mulej, oba vneta sovražnika komunistov in seveda tudi Jožeta Ažmana. Čeprav so že prej Nemci imeli podatke o mnogih, zanje sum-ljivih ljudeh, sta jima oba izdajalca takoj

začela streči z novimi podatki o mnogih drugih, za katere še niso vedeli. Adlešič je kmalu postal uradni tolmač, sicer pa tako kot njegov pajdaš Mulej, tudi ovaduh in vohljak.

Spričo tega Ažmanu ni kazalo drugega, kot da se umakne iz vasi in se tako izogne aretaciji, ki je bila neizbežna. V dogovoru z družino se je zato takoj skril v dokaj ne-navadno skrivališče v star čebelnjak ne-daleč od hiše, ob robu sadovnjaka. Domov je prihajal le še ponoči, ko se mu je zdelo, da je dovolj varno. Z domačini se je zmenil o vsem kar je bilo potrebno, da bi imel zveze z drugimi bohinjskimi komunisti. Pa tudi kaj naj bi povedali in kako naj bi se obnašali, če pridejo ponj Nemci! Kljub nevarnosti in negotovosti je še vedno našel za vsakogar spodbudno besedo. Predvsem je od vsakogar terjal hladokrvnost in pogum ter vsakogar prepričeval o boljših časih po porazu fašistov. Počasi se njegove vedrine niso navzeli samo domači, ampak tudi so-vaščani, ki so imeli z njim zveze. Skojevci, oba Ažmanova fanta ter Katrašnikov France, so po njegovih navodilih odhajali na Jelovico ter od tam iz skrivališč prinašali orožje, ki ga je odvrгла bivša jugoslovanska vojska. Tako so v nekaj dneh na-nosili cel kup pušk, streliva in opreme, vse skupaj pa so skrili v posebno skrivališče pod Ažmanovim listnjakom. Medtem se je Ažman udeležil znanega posvetoovanja na Slamnkih, vasi nad Bohinjsko Belo. Tam je prvič po jugoslovanski kapitulaciji srečal stare znance, predvojne revolucionarje, člane KP, s katerimi se je velikokrat sestal pred vojno. Na posvetu so sprejeli sklep o pripravi na vstajo in o ustanovitvi odbo-rov Osvobodilne fronte, ki je bila prav tiste dni ustanovljena v Ljubljani.

Med prvimi ukrepi, ki so jih sprejeli nemški okupatorji, je bila tudi policijska ura. Ta je veljala tudi na vasi, toda ni mog-la preprečiti prve napisne akcije nomenj-skih mladincev. Plotovi in zidovi po vasi so bili skoraj vsako jutro na gosti popisani z gesli zoper okupatorja in domače izdajalce. Takšne drznosti okupatorji niso pričako-vali. Vse to se je dogajalo še pred napadom na Sovjetsko zvezo, ko so se čutili popolne gospodarje. Znaki odpora so jim zagrenili brezskrbnost, v katero so se bili pogreznili po vrsti lahkih zmag po Evropi. Zato so ho-dili od hiše do hiše ter poizvedovali, kdo naj bi bil znanilec odpora, toda zvedeli niso ni-česar. Tudi Adlešič in Mulej jima nista mogla postreči s podatki.

Navodila za vse te napisane akcije kot prvi znak in prvo pripravo na oborožen upor pa je dajal Ažman prek hčerke Rozke.

Nekega poznega večera, prav na dan, ko so nemške čete prekoračile sovjetsko mejo, pa so se Nemci le odločili, da bodo segli tudi po Ažmanu, saj so tega dne ali nekaj prej pozapri že vse komuniste, kolikor so jih našli doma.

Pripeljala sta se dva policista na motor-nih kolesih in nekaj časa lazila okoli Ažma-nove hiše. Ogledovala sta si listnjak, opre-zovala skozi okna, nato pa odšla. Domači so takoj zasumili, da ta obisk ne bil golo naključje, ampak priprava za nekaj večje-ga.

Naslednje noči so v vasi zabrnili tovor-njaki. Pred Ažmanovo hišo se je ustavil kam-ion, iz njega so poskakali vojaki ter naglo obklopihi hišo in gospodarska poslopja. Z ba-terijskimi svetilkami so hodili od okna do okna in svetili v notranjost ter se nekaj dogovarjali. Ažmanova žena je spala v prednji sobi, hči in oba sinova pa v zadnjih dveh kmurah v pritličju. Hrup okoli hiše je vso družino zdrnil. Najprej se je znašla Rozka. Skočila je iz postelje k oknu in izza zavese opazovala, kaj se dogaja zunaj. Se-petaje je pripovedovala bratoma, kar je vi-dela, in opozorila tudi mater, da se nekaj pripravlja. Vsi trije so bili prepričani, da so jih prišli nacisti seliti.

(Nadaljevanje na 12. strani)

Tedaj so zaslišali močno trkanje na vrata, nato udarce s puškinimi kopiti — kar bobnelo je po hiši. Ažmanova žena je brž vstala, si ogrnila pled in odšla odpirat. Takoj je v vežo vdrla skupina vojakov z baterijskimi svetilkami. Osorno so jo odri- nili od vrat in začeli stikati po hiši. Neza- dovoljni, ker niso ničesar našli, so obstopili preplašeno žensko in zahtevali od nje, naj jim pove, kje ima moža. Delala se je, kot da ne razume in zatrjevala, da ne zna nemško.

»Kje je Jože Ažman? Takoj odgovori- te!« je naposled zakričal eden izmed polici- stov v spakedrani slovenščini.

Ne vedo, kje je, niso ga našli... ji je ši- nilo skozi možgane. Obenem pa je začutila kanček upanja, da se bo morda le vse tako izteklo, kot si je zamišljala. To je bilo dovolj, da jo je prevzela samozavest. Zdaj je z narejeno potrpežljivostjo odgovorila:

»Tudi mene skrbi zanj. Sploh ne vem, kje je.«

»Vi ste njegova žena in morate vedeti, kam se je skril!« je zakričal vojak in ji na- peril svetilko v oči.

»Saj vam pravim, da bi tudi sama rada vedela, kje je. Že ob razpadu je moral s konji na Štajersko. Kam, tudi sam ni vedel. Od takrat nismo več slišali zanj.« Tako sta se bila dogovorila z možem, da bo rekla, če pridejo ponj.

»Kmalu bomo ugotovili, če govorite res- nico,« je preteče zasikal vodja Nemcev ter ježno odšel skozi vrata. Za njim so jo po- brali tudi njegovi spremljevalci.

Medtem je Ažman trdno spal v svojem skrivališču in se mu niti sanjalo ni, kaj se dogaja v njegovi hiši. Vedel je, da bo prej ali slej moral zapustiti svoj čebelnjak in se umakniti v gozd, zato je imel pri sebi pu- ško, strelivo in opremo.

Okoli treh zjutraj ga je zbudila Rozka, ki je prišla na skrivaj iz hiše prek sadovnja- ka. Povedala mu je, da so ga iskali Nemci in da bodo najbrž kmalu spet prišli. Ažman je bil v hipu buden. Nekaj hipov je molče razmišljal, nato pa se je odločil, da bo takoj odšel iz vasi. Hčerki je le še dal podrobnej- ša navodila glede zveze.

Zjutraj so domači zvedeli, da Nemci ti- sto noč niso bili samo pri Ažmanovih, ampak da so iskali fante in može tudi po drugih hišah. Na srečo pa niso nikogar našli, ker so se vsi, ki so se bali aretacije, pravočasno poskrili.

Tako je Ažman postal partizan že 24. junija 1941. Iz čebelnjaka se je napotil v strmi breg proti Goričici, hribu nad Nomn- njem. Tam je ostal čez dan skrit v gostem grmičevju. Čakal je na domače, da bi mu sporočili, kakor je bilo dogovorjeno, kako je v vasi in sploh v Bohinju. Pod noč je iz vasi prišla Rozka in povedala očetu, kako je uspelo na Bistrici zadnji hip pobegniti tudi Tomažu Godcu. Žal pa ni uspelo po- begniti prav vsem po Bohinju.

Vesti o nočnem lovu na komuniste in druge vidnejše ljudi so se hitro širile po va- seh, saj so to bile prve aretacije po Bohi- nju. Bohinjcev se je spet polastila negoto- vost, toda zdaj je že začela preraščati v so- vrašтво.

Zveze med komunisti so odlično delo- vale, nič ni bilo prepuščeno naključju ali stihiji. Dne 25. junija so se na Goričici sešli Ažman, Tomaž Godec ter Nomnjana Janez Zupan in Lojze Pintar. To so bili prvi štirje bohinjski partizani.

Utaborili so se višje v strmini, na kraju, ki ga domačini imenujejo Strani. Tam so si že prej izbrali varno zaklonišče v težko do- stopni skalni duplini, za katero razen naj- ožjih sorodnikov partizanov ni nihče vedel. Votline se ni dalo opaziti, čeprav je bila tik nad Nomnjem; iz nje pa so lahko partizani opazovali vas in okolico Nomenja. Zaradi varnosti pa nihče ni smel k votlini, še svojci partizanov ne. Zveze so partizani vzdrž- vali vsakič na drugem kraju, dovolj daleč od votline in steze v gozdu.

Taborišče na Strani je bilo izhodiščna točka za prve akcije te še maloštevilne par- tizanske skupine, ki je bila od prvih dni ne- prestano na poti. Navadno so odhajali na razne naloge trije borci skupaj, četrta pa je ostal za stražo v taborišču. Trojka je vsa- kič obšla velik del Bohinja pa tudi drugih krajev, vse do Ratitovca, Jelovice, Mežak- lje in Pokljuke. Vseposvoda je navezovala stike z drugimi partizanskimi skupinami, ki so nastajale okoli partijskih organizacij in posameznikov. Pozneje so se vse te skupine sestale v Gorjušah in se po kratkem dogo- voru za akcije razšle na vse strani, vsaka na svoje območje.

Spričo ponesrečenega poskusa okupa- torja, da bi noločili komuniste, organiza- torje upora, so se okupatorske oblasti resno zamislile. Nepričakovan odpor jih je prisi- lil, da so začele razmišljati o temeljitejših pripravah na zatiranje odpora. Zaposile so vse dotedanje ovaduhe in skušale pridobiti nove. Predvsem naj bi izsledili partizanske zveze in taborišča. Toda to okupatorju ni uspelo. Pač pa so partizani z vrsto uspešnih akcij pokazali, da je njihova organizacija dobra in da jih vodijo večji ljudje.

Nemci pa so se trudili, da bi dobili v roke predvsem Ažmana. Toda vse zaman. Zato je nacistična policija z značilno naci- stično brutalnostjo zasnovala celo vrsto ukrepov. Vdirala je v hiše, zasliševala, gro- zila s streljanjem in aretacijami, če kdo ne bo prijavil vsako sled partizanov najbližjim nemškim oblastem.

Pri Ažmanovih doma so bili vsi kot na trnih. Razmišljali so, kaj naj naredijo, da bi vsaj za silo odvrnili sum, da imajo zveze s partizani in z očetom. Spet je bila najbolj prisebna Rozka. Odločila se je, da bo sama stopila na orožniško postajo na Nomnju in tam nekako skušala preslepiti Nemce. Hrabrosti ji ni manjkalo, pa tudi dovolj čedna je bila, da je lahko računala, da je orožniki ne bodo vrgli skozi vrata. Mati in brata so dvomili o uspehu, toda zadržati je niso mogli.

Komandir orožniške postaje, na videz dobrodušen debeluhar, že malce prileten podoficir, je debelo pogledal, ko je dekle stopilo predenj. Čisto ga je zbegala, ker se je niti v sanjah ni nadejal. Zdelo se mu je, da je bolj presenečen kot pa ona prestraše- na. Brez najmanjšega strahu je sedla na ponujeni stol.

»Moja mama in mi vsi smo zelo v skrbeh za očeta,« je pripovedovala. »Prišla sem, da bi poizvedela, kje je, ker ga še ved- no ni s Štajerskega, kamor je moral ob raz- pustu stare Jugoslavije voditi konje za vo- jaštvo. Mislim, da orožniki morajo vedeti, kje je, če ga niso nemške oblasti zadržale.«

Orožnik je neumno zijal v dekle, kot bi ga pravkar zbudili iz trdnega sna. Nato je vzel v roke svinčnik in začel pisati na papir, potem ko se je odkušal. Pri tem je brund- al nekaj nerazumljivega.

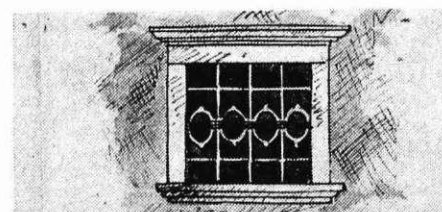
»Gospod komandir, prosim, bodite tako prijazni in osebno posredujte, da bo oče prišel kar najhitreje domov,« je ponižno prosila Rozka in hlinila potrpežljivost, da bi se mu zasmilila. On pa, kot da bi ne vedel, kaj naj naredi, se je počasi dvignil izza mize ter začel zamišljeno hoditi po sobi.

»Težko bo, zelo težko, spoštovana gos- podična,« je nazadnje dejal neodločno in se zazrl v brhko dekle. »Naše domneve o tem, kje je vaš oče, so namreč čisto na- sprotno od vaših. O vašem očetu imamo skrajno pomanjkljive podatke, ki lahko zelo malo pripomorejo k temu, kar vi prosi- te.«

»Prosim, gospod komandir, vsaj to mi povejte, kje je,« je zatarnala Rozka, vendar jo je orožnik takoj prekinil.

»No, no, nič tarnanja, gospodična. Lah- ko računate z mojo velikodušnostjo. V enem ali dveh dnevih bom zvedel za njego- vo usodo. Upam, da ne boste razočarani,« je rekel posmehljivo, z rahlim nasmehom na tolstem, potnem obrazu. Nato se ji je celo uslužno priklonil in jo pospremil do vrat.

»Daleč od taborišča ni moglo biti,« je začela vabiti kose na senožeči in žanji je pripelkajočim sončnim žarkom. Vročina je

Koroška Bela — »Moričnik — Dobrovec« — skica Branko Čušin

Rozka je bila zadovoljna. Njena zvijača ji je uspela, vsaj tako je mislila, čeprav ni pričakovala čudeža. Toda pridobila je pri- času, ko je vsaj začasno odvrnila od sebe in družine sum glede zvez z očetom.

Doma ji kar niso mogli verjeti, da ji je komandir tako gladko nasel. Še naprej so jih mučile skrbi, pa čeprav je orožnik obljui- bil, da bo poizvedoval o očetu. O tem, kaj bo izvedel, niso prav nič dvomili. Potem pa ne bo milosti za sinova, hčer in ženo. Iz- gnali jih bodo kakor družine drugih parti- zanov. Kot grozeč oblak je nanje legla ne- gotovost, nikomur več se ni ljubilo delati, vsi so nenehno pazili in čakali, kdaj pridejo ponje. Mirko in Janko še posebno, saj sta nameravala zapustiti vas in se pridružiti partizanom. Bilo pa jima je rečeno do zad- njega vztrajati doma.

Prišel je petek 8. avgusta 1941, ko se ga bodo Ažmanovi in vsi vaščani spominjali vse življenje. Komaj se je dobro zdanilo, so v vasi zaslišali hrup motornih vozil. Do zob oboroženi policisti so začeli obkoljevati vas in prodirati po pobočjih Goričice. Oficirji so s ceste z daljnogledi v rokah opazovali, kaj se dogaja tja proti Strani, kjer je bilo partizansko taborišče.

Rozka se je brž povzpela v podstrešno sobo in skozi okno obesila dežnik. To je bil znak za nevarnost partizanom na Strani, kot so se bili dogovorili z očetom. Mirko in Janko sta si ogledala okolico hiše. Nemci so bili le na cesti, na polju jih še ni bilo. Po kratkem posvetu v hiši so se Ažmanovi od- ločili, naj bi skupaj z Zupanovi skrivaj odšli iz vasi. Oprtali so si grablje, kose in vile ter se počasi začeli oddaljevati od do- ma. Krenili so na Ažmanov rovt Mušenac pod Koriti, na jelovških pobočjih, ravno nasproti Goričici in Strani.

Bil je meglen dan, poln vlažne sivine, kakor da ne bi bilo poleti, ko bi moralo biti najbolj vroče. Svinčeni oblaki so se grmadi- li nad Jelovico in pretili, da bodo zdaj zdaj zgrmeli v dolino. Trava na rovtu je bila vlažna in težka za košnjo. Obe družini, Až- manova in Zupanova, sta složno prišli za delo. Fantje so kosili, ženske grabile in raz- tresale seno, toda vse so morile skrbi in jim delo ni šlo od rok. Nikomur ni šla beseda iz ust. Včasih se je kdo zravnal in oprezno po- gledal po poti proti dolini, če niso morda Nemci prišli za njimi ali pa če jih celo iz grmovja ne opazujejo.

Popoldne okoli tretje ure je onstran do- line nenadoma zamolklo počilo. Puškin strel, očitno nekje na Goričici ali blizu nje... Takoj za njim še dva. Odmev pokov se je v nevidnih valovih zaletaval ob strma pobočja, da je bobnelo po vsej dolini. Iz smrečja nad rovtom so sfrfotale preplašene ptice in se brezglavo podile okoli drevesnih vrhov, dokler se niso zgubile nekje v globe- lih, v varstvu gostega drevja.

»Joj!« je kriknila Ažmanca in spustila grablje iz rok. Tudi drugi so prenehali de- lati. Zaskrbljeni so se ozirali v smer, kjer so slišali strele. Stali so kot vkopani in poslu- šali, kdaj bodo zaslišali še kak strel. Toda nič se ni zgodilo. Povsod je bilo usodno tiho.

»Trikrat je počilo,« je rekel eden izmed fantov.

»Tudi meni se zdi, da je bilo trikrat,« je pritrdil prvi.

Obe družini sta pustili delo in se, ne da bi jim kdo kaj rekel, zbrali ob robu seno- žeti. Od tam se je najbolje videlo v vas in na Strani.

Med zbadljivkami je Strekelj objavil tudi naslednji Pozniški zapis:

šel v Gradec študirat tehniko. Tu je vodil ustanovitev južnoslovenskega literarnega društva »Vendija«, v katerem se je uvelja- vil kot pisec (pesmi, dram) in odličen risar (še boljši je bil njegov brat Janez roj. 1846, ki je slikarstvo študiral v Benetkah, a se je sled za njim zgubila). Po končanem študiju se je zaposlil v Ljubljani, nato v Krškem, a so ga zaradi naprednega mišljenja poslali na Dunaj. Včlanil se je v slovensko literar- no društvo in osnoval »Slavjanski alma- nah« z leposlovnimi in znanstvenimi spisi v desetih slovanskih jezikih. Bil je lepo spre- jet. Drugo knjigo letopisov so oblasti zaple- nile, Poznika pa pregnale v Krems, od ko- der se je preselil v Dunajsko Novo mesto. V dunajskem društvu, »Slovenija« je bil pomemben in priljubljen član. Veliko je so- deloval z Levstikom in Stritarjem (temu je tudi naredil načrt za hišo). Med tem je napredoval v c. kr. inženirja, a je kmalu — še ne 42 let star — umrl. Na grobu so mu prebrali Stritarjevo pesem »Radi- voju Pozniku v spomin«, ki pravi med drugimi:

»Ti vzor moža! Govoril ti si malo, na tihem delati si nas učil, zaničeval si slavo ti in hvalo, sam sebi vedno si poslednji bil: Imela ni slovenska domovina nikdar zvestejšega od tebe sina ...

Lahka ti bodi tuje zemlje ruša, in blag spomin ti, Poznik, zlata duša!«

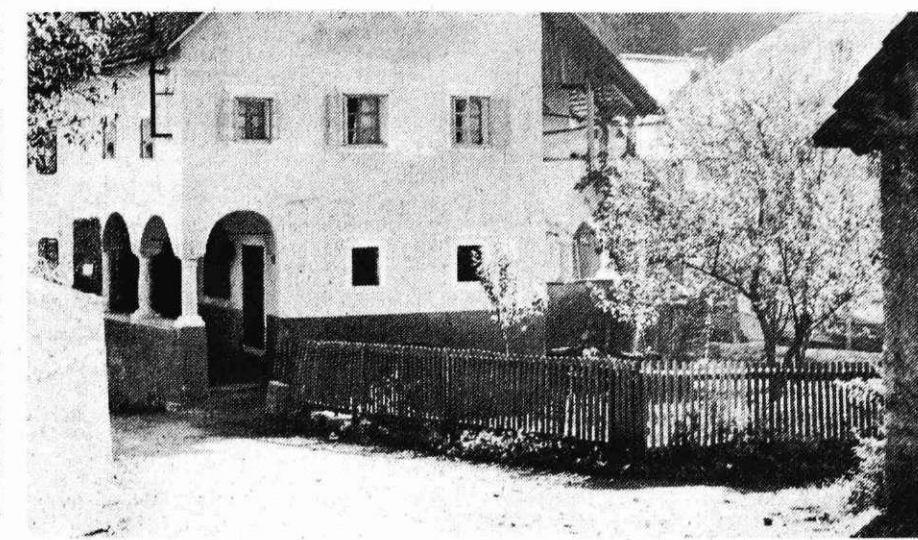
Ni dvoma, da so zapisovalci opravili ko- ristno in pomembno delo. Zdi se verjetno, da vse zapisano ni bilo tudi objavljeno, saj v Streklejevih snopičih pogrešamo precej kroparskih pesmi, za katere vemo, da so jih morali dobro poznati in tudi bolj značilne bi bile. Prav gotovo so borbeni narodnjak Poznik in njegovi sovrstniki Oroslav (Jurij) Pirc, Šimen (Simon Zupan iz Poljčeve hiše, Matija Kokalj in drugi s svojim delom in pa odnosom do ljudskega blaga v do- mačem jeziku, ki so ga ljubili in spoštovali, odločilno pomagali, da se je slovenski jezik začel uveljavljati tudi tam, kjer so dotle uporabljali nemščino. Joža Levičnik se je 1849 v časopisu »Slovenija« spotaknil ob »nemško spakovanje v Kropi«, ker so na kovaški šmaren prepevali nemško. Tudi sejni zapisniki Spodnje fužine so bili npr. še precej časa pisani nemško. Zavedni učitelji in narodnjaki pa so se zavestno trudili, da je slovenščina začela spodrivati tuj jezik.

Leta 1862 so bili v Kropi trije člani Mohorjeve družbe, ki so jo dve leti prej ustanovili v Celovcu. Kako se je širila upo- raba slovenščine, lahko spremljamo tudi iz pisem in druge pošte, ki jo je iz Kroke pre- jemal Janez Ažman, župnik v Gorjah. Ime- nitnejši in predvsem starejši so nekaj časa še pisali po nemško, a vse več je bilo tistih, ki so povsem zavestno odklanjali tuj jezik.

Za delo Zarnika na glasbenem področju nimamo veliko spominov. Bil je — kot učitelji takrat skoraj brez izjeme — tudi orga- nist. Iz njegove zbirke not se je ohranilo več primerkov Riharjevih in Gerbičevih skladb. Fran Gerbič, nekaj desetletij eden vodilnih slovenskih skladateljev, je leta 1866 v Pragi izdal zbirko Lira Sionska, katere 18 zaporednih snopičev je naročil Zarnik. V tem, da je skrbel za dopolnje- vanje lastne notne knjižnice, vidimo skrb za poživitev sporeda pevskega zbora. Ker pa so bile med njimi tudi nove, še neizva- jane skladbe, lahko sklepamo, da ga je želel tudi prenoviti ter programsko in kakovostno popraviti. Ne vemo, ali je on vodil zbor, ko so »trški pevci napravili podčknico«, ko je rojak Jožef Zupan leta 1868 opiskal Kropo. Takrat je Zarnik že učil sinova izdelovalca orgel, Zupana — Ivana in Ignacija ml. Vadila sta se v or- glanju, Ivan je spoznal tudi teoretične osnove za svoje poznejše skladateljsko delovanje, brat pa je tako napredoval v orgljanju, da je včasih že nadomestil svo- jega učitelja.

(SE NADALJUJE)

Med zbadljivkami je Strekelj objavil tudi naslednji Pozniški zapis:

Rojstna hiša J. Potočnika

VALENTIN POLANŠEK

Človek rad govori

o dobrem človeku. Jaz pa se izvrstno počutim, ko zasatim samega sebe pri tem, da ne bi nikomur toliko prizanašal kot samemu sebi. Človekoljubje je lahko potegavščina, če vse preizkusim na drugih ker pač nisem ne prerok ne heroj. Zato občasno nadaljujem s samogovori. Saj te mi ni treba deliti z ljudmi...

Podzavestno se odzivam

prikupnemu glasu, ki se pne med zapeljivim pošepetavanjem in vročičnim snubljenjem, ki me draži z neutrušnim nemirom, kakor bi se iz omrtvičenih pozeblin vzbujala razkošna čudes. Tako me ne usapijo nepričakovani poleti prek zgrešenih krivulj nedokončanega hotenja. Prav nič se ne čudim gmotam miuke ob svojih hudournikih. ki se spet in spet unesejo, spet in spet prvinško podivjajo. Zlahka usločim hrbet, ko opazim, da držim v rokah vsaj še locerj od dragocene posode: spoznanje!

Razčtetverim orientacijo

da vzhodno od upanja vzhajam z novo dušo in poustvarjam zemskost v zveličavno vztrajnost; da zahodno od bojazni se radujem s smrtjo, ker mi je na jeziku največ ženskega; da južno od oskrunjene volj razširjam sebe v občestvo zaupane krvi in neizbrisane neumrljivosti da severno od sanj dopolnjujem intimno obdobje ognjenih strasti v pomiloščeno verovanje.

Slučajno življenje

Najraje imam slučaje. Kdor tega ne naredi, lahko se pripeti, da slučajno slučaj zamudi. Imeti in hkrati dajati se reče: živeti!

Svobodni človek

Človek se prereka, koliko je še človeka sredi atomskega veka.

Morda spozna to čudo, čeprav z zamudo: s v o b o d a prazna je posoda, če polnim jo le po svoje ali samo po tvoje.

govora pozneje. Pri že naštetih navadah in običajih, posvetnih in cerkvenih, so radi sodelovali tudi muzikanti, najprej v prav majhnih skupinah, pod Podobnikom pa je bila to že prava mala pihalna godba. Ta je med drugim spremljala nekdanji tako priljubljen in za ljudske igre stare Kroke izredno značilen običaj, ko se je vse staro in mlado vsako leto na velikonočni ponedeljek preselilo »Za dolgo njivo«, kar se je od 18. stoletja razvilo v pravo obredje in se obdržalo vse do takrat po drugi svetovni vojni, ko je ta travnik za Natovim robom za svoje potrebe zasedel Rdeči križ iz Osijeka. V svojih spominih je Valentin Žmitek zapisal, da se je tam zbralo do 600 ljudi. Godba je večkrat igrala na ohceti, tako npr. leta 1846 na neki zlati poroki. Ko je po letih razpadla, so posamezni člani godbe nastopali še do konca 19. stoletja. Žmitek pravi, da je bila to cerkvena godba. To seveda pomeni, da so tam dobili plačilo. Tudi glasbila niso bila osebna last goštev, vsaj vsa ne; leta 1908 je namreč farna cerkev prodala nekemu starinarju dve pavki; ki sta bili pravzaprav zadnji spomin na Podobnikovo godbo.

Učitelj Maček je umrl 1851. Za njim so se v nekaj letih na hitro zvrstili Birtič, Perše in Zlate, leta 1855 pa jih je nasledil Davorin Martin Zarnik (1840–1929) doma s Homca pri Kamniku. Prišel je v težkem času. Tisto leto je v Kropi razsajala kolera. Med več kot 150 obolelimi je hudi bolezn podleglo 50 ljudi in se je zgodilo, da je bilo tudi sedem pogrebov v enem dnevu.

POZNIKOV KROG

To je bil čas, ko so na Slovenskem klice narodnostnega prebujanja začele počasi napovedovati spremembe v družbeni strukturi. Skladatelji so v svoje pesmi zajemali preprostega ljudskega duha in občutenja. Ko je Josip Drobnič pisal o novih pesmih, je zahteval, naj se iz pesmi čuti »ljubezen do slovenskega naroda, do svoje donovine«. Tudi ustanovitelji Slovenskega društva v Ljubljani so poudarjali, da sta petje in glasba nadvse važna pripomočka za »povzdigo slovenske narodnosti«. Mnogi večji kraji so dobili zборе in godbe, glasba v šoli je dobila še večji pomen. Učitelji so na različne načine spodbujali učence k prepevanju. V letnih poročilih so morali prikazati tudi stanje šolskega petja. Napredni izobraženci so čutili potrebo, da zapišejo, ohranijo in predstavijo svetu dela preprostih ljudskih ustvarjalcev, predvsem pa ljudske pesmi, ki so zmeraj najbolj pristno izražale značilnosti ljudstva, med katerim so nastale, se širile in obdržale več stoletij.

Leta 1861 so v Trstu, Ljubljani in Mariboru osnovali čitalnice, v naslednjih letih so jim sledili vsi večji kraji. Široka mreža »bravnice«, tako so jih označile Bleiweisove »Novice«, naj bi pomagale uresničiti nacionalne ideje svojih utemeljiteljev. V ta namen so prirejale prireditve, besede imenovane. Na njih so izvajali slovenske pesmi, pa tudi skladbe drugih slovanskih narodov. Sploh je bila glasba težišče teh prireditev. To je čitalnice primoralo, da so poskrbele za izvajalce, najprej za zборе. Ti so s pesmijo tehtno prispevali pri širjenju naprednih nacionalnih stremeljenj. Ni čudno, da so se zbori vrstili širom po Sloveniji. Leta 1876 je bila njihova mreža tako gosta, da so sklenili ustanoviti pevsko zvezo, »kar bode gotovo vsak pravi rodoljub z veseljem po svoji moči podpiral, ker v pesmi je moč in tudi s pesmijo si branimo in hranimo narodnost«. Čas pa še ni bil prikladen za uresničitev zamisli.

Kroparska šola je bila še vedno enorazrednica z dopoldanskim in popoldanskim oddelkom. V majhnem prostoru se je pri štiriurnem pouku dopoldan in prav tako popoldan gnetlo tudi 80–100 otrok. Vseeno je moral biti Zarnik zelo sposoben in uspešen učitelj, kot že tudi njegovi predni-

ki, ki so marsikaterega svojih učencev poslali naprej v šole v Ljubljano. Naj med njimi vsaj omenimo pomembnega slikarja Janeza Potočnika (1749–1832), njegovega brata Jurija, ki je bil ljubljanski župan, inteligentnega in dobrotnega prošta Jožefa Zupana (1811–1886) ter profesorja Janeza Solarja. Prva dva sta sicer osnovno izobrazbo dobila drugače, saj takrat v njuni mladosti Kropa še ni imela šole. Janez Potočnik je bil gluhonem in le skrbnim staršem gre zasluga, da so znali oceniti njegovo veselje do risanja in mu omogočili šolanje. Ni dognano, kje naj bi se slikar šolal; na Dunaju ali v Ljubljani? Živel je v Ljubljani in imel dosti dela kot odličen portretist, pozneje pa se je lotil tudi večjih slikarskih del, največ za cerkve. Najdemo jih v Ljubljani, Sostrem, Črnučah, Sp. Gorjah, na Blejski Dobravi, Jesenicah, Koroški Beli, Vrhniku, v Kamniku, Kropi, Lescach, Mengšu, Št. Vidu, Skočjanu, Vačah, Vodica in drugod. Ko je bil 1821 v Ljubljani ruski car Aleksander, je pri Potočniku naročil sliko za svojo domačo kapelo. Potočnik je umrl v Ljubljani v visoki starosti. Na rojstni hiši so mu leta 1952 odkrili spominsko ploščo.

Janez Solar je bil sprva profesor slovenščine v Gorici, kjer je bil med njegovimi dijaki tudi Simon Gregorčič. Pozneje so ga šolske oblasti zaradi naprednih narodnostnih idej premestile v Zadar. Tam je bil deželni šolski nadzornik. Že prej je bil pri Slovenski Matici v Ljubljani zadolžen za zbiranje ljudskih pesmi. Verjetno je prav on vplival na mlade Kroparje, ki so se v Ljubljani šolali, da so tudi začeli zapisovati pesmi. V svojem domačem kraju so zapisali več kot 100 pesmi, obiskovali pa so tudi druge slovenske kraje. Med njimi so bili Radivoj Poznik, Matija Kokalj (Ferberjev), Ana Skul, J. Zupan, Simon Zupan, Ivan Mladič, Anton Mladič, N. Kokalj in A. Kokalj. Tudi učitelj Zarnik se jim je pridružil.

Večina teh zapisov nam je ohranila le besedilo, melodije žal ne. Najbolj vnet je bil Radivoj-France Poznik (1850–1891), po domače Tončeto iz hiše z današnjo številko 65. Zapisovati je začel že pred letom 1868. Poleg kroparskih je Strekelj objavil v svoji obsejni zbirki tudi Poznikove drugod zapisane pesmi, tako na primer iz Radovlice, Nomnja, Bleda, Mišac, Ljubljane, Tolmina, Kranja, nekatere pa so označene kot gorenjske, kranjske in dolenske. Tudi Pirc in Ivan Mladič sta pri zbiranju pesmi obiskovala še druge kraje. Nekaj kratkih pesmic, ki so jih naši rojaki pred dobrimi 100 leti kot zavedni domoljubi zapisali v Kropi in poslali zbiralcem v Ljubljano, naj spomni na ljudsko izročilo:

*Sem majhen fantič,
pa ne maram prav nič,
naj bo radol'ska straža
al' pa Kroparski b'rič.*

*Le plesat me pelji,
en fancovt ti dam,
sem ga snoči ocvrta
v žepu ga imam.*

*Moj očka so mi rekli:
»Na štalco pojdi spat.
Oh jaz sem zastopil:
»Pojd k ljub'ci vasovat«.*

Poznik im Mladič sta ohranila tudi nekaj koledniških, obrednih in stanovskih pesmi. Precej pesmi je Pozniku povedala Mica Stular, tako recimo leta 1868 »Lepo Vido«. Ko so se otroci »skrivanja igrali«, so po M. Kokalju bili:

*Sejaj, sejaj solnce!
Kaj pan dela?
Svojo mečo kuje.
V kom jo kuje?*

*V konjski stopinj',
jajčji lupin!
Že belinček belček
skočil na bel hlevček.*

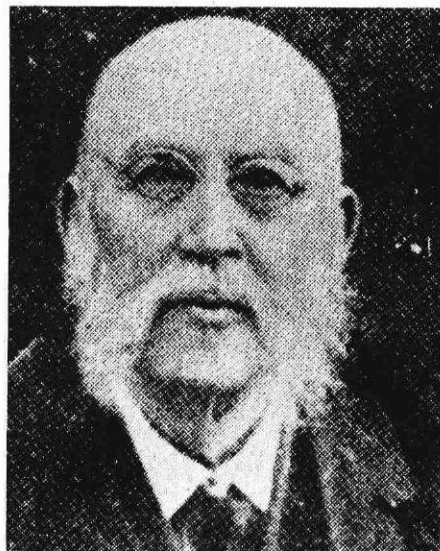
Med zbadljivkami je Strekelj objavil tudi naslednji Poznikov zapis:

*Sprelepa ta Kropa
pod gorami stoji.
Se lepši so fantje,
ki jih ona redi,
pa še lepši bi bili,
ko ne bi bili skrevljeni.*

Poznik pa ni bil le zapisovalec. Ko je 1872/73 ugasnila linova peč v Sp. fužini, je o njej spesnil kratko pesem, ki pa seveda ni osamljena izpod njegovega peresa. Žal so tudi njega zaradi naprednega mišljenja premestili v tujino in ga oddaljili od domačih krajev, kjer bi Poznikovo znanje in rodoljubna pesniška nrv še kako prav prišla. Kot zanimivost naj bo mimogrede še omenjeno, da je bila znana slovenska pesnica Vida Jerajeva hčerka Poznikove sestre Neže.

O Radivoju Pozniku je bilo zelo malo znanega, dokler ni Z. Šmitek leta 1972 napisal o njem kratke portretne študije. Po osnovni šoli je bil od 1861–1868 v Ljubljani. Po končani višji realki je 1868 v Kropi ustanovil društvo »Narodova usesa« — člani pa so bili zapisovalci ljudskih pesmi. Zbrano gradivo, ki ga je bilo precej, je Poznik nameraval izdati v posebni knjigi, žal tega pomembnega načrta ni speljal. Zbirko je pozneje uporabil K. Strekelj za svoje znamenito delo »Slovenske narodne pesmi«. Nekaj pripovedi je Poznik objavil v Ljubljani med 1880–1882.

Že kot dijak se je politično udeleževal in se boril za zedinjeno Slovenijo. 1869 je

M. Zarnik (1840–1929)

Radivoj Poznik (1840–1882)

»Daleč od taborišča ni moglo biti,« je zaskrbljeno ugibala Rozka, kar je moreče vplivalo na druge.

»Pa ja nisi pozabila obesiti dežnik na okno?« je vsa iz sebe hotela vedeti mati.

»Saj sem vam že povedala, da sem ga, koj takrat, ko so pripeljali kamioni v vas...«

»Če je dežnik na oknu, so ga naši morali zagotovo opaziti,« je nekako v dvomu dejal Janko.

»Seveda so ga videli. Tako neumni pa spet niso, da bi potlej še čakali na Nemce,« je poskušal vlti vanje malo vedrine Mirko.

Tako so se še dolgo pogovarjali in se tolažili, češ da ni nič nenavadnega, če v teh časih počti nekaj strelav. Najbrž bi Nemci streljali vseprek, če bi kaj opazili, so sklepal in se začeli počasi vračati v dolino, oprtani z orodjem in z negotovimi koraki. Previdno so se bližali vasi, ki je tonila v prvi mrak. Čim bliže so bili, tembolj se jih je polasčala negotovost. Popoldanski dogodki jim niso hoteli iz misli, skrbelo jih je tudi, kaj se je medtem zgodilo v vasi.

O vojaki niso opazili nobenega sledu, vse je bilo tako kot vsak dan. Odleglo jim je. Črne slutnje, ki so jih popoldne na rovtu že pihale v obup, so se palogama začele razblijati. Nazadnje je ostala v njih le še čisto majčkena skrb. Tako so se razšli po domovih.

Naslednjega jutra, v soboto 9. avgusta, so bili Ažmanovi že navsezgodaj pokonci. Dogodkov prejšnjega dne ni hotel nihče niti omeniti. Še vedno so bili v skrbeh zaradi očeta. Dotlej je ob sobotah prihajal pozno zvečer domov. Zamenjal je perilo, vzel kaj za pod zob in kakšno malenkost, se malo okrepčal in se spet vrnil v gozd. Mati mu je vse, kar je potreboval, pripravila že čez dan. Vselej je skuhala kaj boljšega, tako tudi to soboto, ko je skuhala polento in golaž. Vsi so se nadejali, da bo Ažman spet prišel, če je z njim vse v redu.

Bolj ko se je bližala noč, bolj so bili nestrpni. Zvečer se nihče ni gnil iz kuhinje, le luč so ugasnili. Bali so se, da jim Nemci ne bi poslali kakega ogleduha, ki bi opazoval hišo. Mrkih obrazov so v temi tiho pričakovali, da bi Ažman vrgel kamenček v okno, toda čas je tekkel neskončno počasi. Včasih je kdo stopil k oknu in izza zavese pogledal na dvorišče v temo. Čedanje bolj so bili nestrpni, čedalje bolj utrujeni. Stara stenska ura v sosednji sobi je neumorno tiktakala in bila: devet, pol desetih, deset, pa enajst, dvanajst... Ob vsakem udarcu se je v temo zaslišal trpeč vzdih matere, nesmiselna kletev sinov ali tožba hčerke. Kot bi bila ura kriva, da čas beži in da očeta še ni.

»Le kje hodi?« je najmanj desetkrat trpko potolažila mati.

»Najbrž je moral na pot. Na Strani ni mogel več ostati, saj so bili včeraj Nemci ves dan na Nomnju,« je skušal potolažiti mater Janko. »Če ga nocoj ni, ima pač za to kak razlog,« mu je pritrtil Mirko, čeprav tudi sam ni verjel v svoje besede.

»Bomo še videli, morda imate otroci prav,« je nazadnje nemočno vzdihnila mati in predlagala, da bi bilo najbolje, če bi šli spat.

Naslednjega dne je bila nedelja. Rozka je zato odšla poizvedovat po vasi, da bi zvedela kaj novega. Med drugim je obiskala nekaj najbolj zanesljivih vaščanov. Predvsem jo je zanimalo streljanje. Toda kamorkoli je prišla, nihče ni ničesar vedel. Ljudje so sočutno zmajevali z glavami in jo tolažili, češ naj jo nikar ne skrbi, saj bi se Nemci vse prehitro pohvalili, če bi koga ujeli ali ubili.

Doma jih takšna tolažba ni mogla spraviti v boljšo voljo. Samo še bolj jih je skrbelo. Spet so se začeli posvetovati, kako bi zvedeli za očeta in kaj jim je narediti v takem položaju. Na orožniško postajo iti še enkrat je bilo za Rozko prehudo tveganje.

Tako je po novi neprespani noči napočil že tretji dan negotovosti in dvomov — ponedeljek. Oblaki nad dolino so se umaknili

pripekajočim sončnim žarkom. Vročina je začela vabiti kosce na senožeti in žanjice na polja. Vas je ostala prazna, vsi so nekaj delali, da bi dohiteli tisto, kar niso bili naredili za dežja. Le pri Ažmanovih nihče ni mislil na ugodno vreme, na košnjo in žetev. Brata sta se sukala po hiši, Rozka pa je z materim dovoljenjem vsedla na kolo, da bi se odpeljala na Bled. Rada bi se bila setala s hčerko očetovega soborca, z Zupanovo Heleno, ki je služila pri znanih bogataših Majerjih na Bledu. Saj sta bila na Strani usodnega 8. avgusta Ažman in Zupan skupaj in bo morda Helena kaj več vedela o dogodkih. Saj je na Bledu, na izviru vseh novic, kjer je sedež gestapa in drugih nemških oblasti.

Komaj se je Rozka pripeljala do Soteske, nekako na pol poti med Nomnjem in Bohinjsko belo, jo je prestregla njena sovaščanka Bajdrova Micka, ki je bila z Bleda namenjena na Nomenj. In ko je Rozka stopila s koleasa jo je prijateljica zaupno vprašala, če morda kje na Nomnju pogrešajo kakega moškega, ki je bil partizan.

Zadihanemu dekletu je kolo padlo iz rok, tako jo je presunila ta vest. Razburjena je vprašala Micko, kaj se je zgodilo.

Micka ji je začela pripovedovati, kako je od zanesljivega človeka zvedela, da leži v blejski mrtvašnici ubit partizan z listkom na prsih, na njem pa piše v nemščini »Nomenj«.

Rozki se je kar stemnilo pred očmi. V zavesti ji je znova začeli vrtati sumi, ki jih je vse dotlej uspela zatreti. Brez besed se je poslovila od Mice in kot omočena pogladila kolo proti Bledu. Mrtvi partizan je brez dvoma nekdo iz skupine, ki je taborila na Strani. Morda je prav njen oče? Strah ji je utripal po vsem telesu, še sama ni vedela, kdaj je prišla na Bled. Ni opazila, da bi bil kdo na pokopališču. Negotovost in strah sta jo tiščali, kot bi imela zadržan vrat, ni bila sposobna slediti svojemu zbeganemu pogledu čez grobove. Tam na drugem koncu je zagledala za kamenitimi spomeniki človeka, ki je urejal svež grob. Na njem ni bilo ne cvetja ne venca in ne sveče. Bil je samo kupa zemlje. Pristopila je k njemu in ga s hripavim glasom vprašala:

»Tisti mrlič z Nomnja, je še v mrtvašnici?«

»Pravkar sem ga, reveža, tule zakopal,« je dejal grobar z žalostnim glasom in kopal zemljo na gomilo.

»Kdo pa je bil, ste ga poznali?« je neodločno spraševala dalje.

»Trije so bili, vsi trije partizani. Dva so svojci že odpeljali domov v Gorje, ta tukaj pa je z Nomnja,« je govoril skrušeno, potem pa pobral orodje in se odpravil k drugemu grobu.

Rozko je zbudlo v prsih, začutila je, kako ji zmanjkuje tal pod nogami. Postalo ji je slabo, omahovaje se je oprijela spomenika, da ne bi padla. Potem pa so ji solze napolnile oči. Tudi grobar je opazil, da nekaj z njo ni v redu.

»Če vam lahko kaj pomagam,« je rekal, »stopite k tistim kamnom pri mrtvašnici. Tam so pokojnikove cunje. Morda jih boste spoznali,« je rekel spoštljivo in se oddaljil, da ga ne bi kdo opazil.

Kar tekla je k mrtvašnici in še od daleč opazila na tleh kos obleke. Z grozo je spoznala očetov suknjič. Dvignila ga je in razprostrla pred seboj.

»Oh oče, ljubi oče!« je kriknila v onemogli žalosti in bruhnila v jok.

Na levi strani od strnjene krvi otrdelega suknjiča je opazila luknjo, ki jo je naredila krogla. Zadel ga je prav v srce.

Krčevito je stisnila k sebi okrvavljen in blaten suknjič, ki je že zaudarjal po gnolobi. Ihteč ga je nežno položila nazaj na tla in odtavala nazaj k očetovemu grobu. Dolgo je stala nad svežo gomilo in se dušila v joku. Spominjala se je vseh podrobnosti iz svojega življenja ob očetu vse od prve mladosti pa do zadnjih dni. Nikakor ni mogla verjeti, da zdaj ta dobi in plemeniti človek leži globoko pod bremenom umazane rjave

zemlje in da ga nikoli več ne bo videla. Le bolečo tesnobo, ki ji je vedno bolj odvzemala moč in razsodnost, je čutila vse bolj in bolj. Še jokati ni mogla več. Okoli nje je plesala črna gmota in ji grozila, da jo bo vsrkala vase. Postalo ji je slabo...

Ni izgubila samo očeta, poglavarja družine. Smrt Jožeta Ažmana je bila udarec porajajočemu se partizanstvu v Bohinju, ideji, za katero je njen oče delal vse življenje.

Rozka se je vrnila proti domu. Ko da bi jo gnala tuja volja je hitela proti Nomnju, v glavi pa so ji rojile misli na očeta, ki ga ni več. Premišljevala je, kako naj to pove materi, saj je vedela, da bo to zanj strašen udarec. Sklenila je, da ji ne bo tega povedala takoj, ampak da jo bo pripravila. Toda kako se bo zadržala, da ne bo s svojo žalostjo povedala več kot z besedami?

Stopila je v hišo in začela mater priprečevati, da ni o očtu ničesar zvedela. Če ji je skoraj uspelo, da ji je mati verjela, ko je stopila v hišo sosedka Lenka, žena Janeza Zupana, Ažmanovega soborca. Vsa iz sebe je jokaje objela Ažmanco in zajecjala:

»No, zdaj sva obe vdovi, obema so ubili moža.«

Ni namreč še vedela, da imajo njenega moža Janeza zaprtega v Begunjah. Presečeni Ažmanci je zmanjkalo besedi. Obraz se ji je skrčil od bolečin, kot bi jo dregnili z nožem. Prestrašena je pogledala Rozko, ki ni vedela narediti drugega, kot da ji je prikimala in ji tako razkrila resnico, ki jo je dotlej skušala utajiti.

Z žalujočimi Ažmanovimi so sočustvovali vsi vaščani, celo tisti, ki jim dotlej niso bili preveč naklonjeni. Ažmanova poštenost in doslednost je razbila vse predsodke. Tudi pri tistih, ki do takrat še niso spoznali, kako se je bojeval zavestno proti najhujšemu zlu človeka, proti fašizmu, ne iz častihlepnosti, kakor so mu hoteli pripisovati prve dni nekateri ljudje, ampak iz prepričanja in popolnoma nesebično.

Sele čez nekaj dni so domači zvedeli, kako se je odigrala tragedija pod Stranjo. Dne 8. avgusta so si Ažman, Godec, Pintar in Zupan kot navadno razdelili naloge. Zvedeli so, da nameravajo Nemci izgnati več partizanskih družin, zato so odšli poizvedovat. Godec in Pintar sta odšla proti Rovtarici, Ažman in Zupan pa naj bi raziskovala, kaj se bo zgodilo na Nomnju. Okoli poldne sta se spustila po pobočju proti vasi. V varstvu gostega smrečja sta opazila na oknu Ažmanove hiše znak nevarnosti — dežnik. Zdaj sta bila prepričana, da grozi nevarnost njunima družinama, da ju bodo aretirali in odgnali, če ju že niso. Počasi in previdno sta se s puškama, pripravljenima na strel, spustila še nižje. Okoli tretje ure sta se priplazila že nad samo vas. Najbrž sta hotela od blizu videti svoja domova, da bi ugotovila na lastne oči, kaj se je zgodilo. Nista pa vedela, da v okolici kar mrgoli nemških vojakov — in to je bilo zanju usodno.

Nemci so najbrž dobili točne podatke o partizanskem taborišču na Strani. Saj so vojaki, poseben oddelk v marogastih oblekah, takoj po Ažmanovem in Zupanovem odhodu našli votlino. Skoraj gotovo je, da so skušali partizane žive ujeti. Zato so v popolni tišini preiskovali vsak grm. Spodaj pri cesti jih je ostala le manjša skupina, ki je obenem nadzorovala vas.

Ažman je prvi opazil v grmu nad cesto nemškega vojaka. Žal je bilo že prepozno, da bi se umaknil, ker ga je tudi Nemec že zagledal. Zato Ažmanu ni preostalo drugega, kot da je proti vojaku ustrelil. Hip zatem sta z nemške strani počila dva strela. Eden izmed njiju je smrtno zadel Ažmana, drugi pa ranil Zupana. Vojak, ki ga je zadel Ažman, pa se je mrtve zvalil po bregu in obležal na cesti.

Ažmanovo truplo so Nemci brž pobrali in ga v strogi tajnosti odpeljali v blejsko

Drugi rod poslal svoje zastopnike pevce na blesteča tla domačih in svetovnih gledališč.

Nekdanja Pibrovčeva hiša (prva z desne)

skem odrskem udejstvom in še o marsičem. Žal so načrti ostali neizpolnjeni, preostalo gradivo pa zadoljuje zainteresirane muzealce in zgodovinarje, da nadaljujejo začeto delo, našemu in prihodnjim rodovom v poduk in korist. Mednje so se že vključili: izkušeni Joža Solar, mladi etnolog Zmago Šmitek, zelo prizadeveni raziskovalec Janez inž. Šmitek.

Joža Bertonec, Justin Ažman, Filip Legat, Polde Dermota in drugi.

V prejšnjem odstavku našeti zbiralci in njihova zapuščina so poglaviti viri, na osnovi katerih lahko v tem trenutku opišemo kulturno podobo Kroke v 19. in 20. stoletju. Čeprav so mnogi pomembni dokumenti uničeni, izgubljeni in pogrešani, lahko upamo, da bomo z nadaljnjim skrbnim iskanjem, povpraševanjem in zapisovanjem še marsikaj izbrskali in ohranili.

PRVA POLOVICA 19. STOLETJA

Ko glasbena zgodovina opisuje glasbeno življenje slovenskega podeželja v zadnjih desetletjih 18. stoletja, ugotavlja, da je bilo največkrat odvisno od organistov, ki pa v strokovnem smislu niso bili posebno usposobljeni. Prilagajali so se ljudskemu okusu in tudi v cerkvi godli okroglo melodije, polke in koračnice, pri čemer so marsikje sodelovali še ljudski godci. Nekateri podatki in tudi pozneje zapisane pesmi iz tega časa dokazujejo, da je bilo podobno tudi v Kropi. V teh pesmih je precej melodičnih fraz, ki imajo bolj instrumentalno kakor vokalno zgradbo, kar potrjuje dognanja glasbene zgodovine o značilnostih glasbene prakse takrat in pa še dolgo v 19. stoletju. Okoli leta 1780 sta obe kroparski cerkvi imeli svoje muzikante. Med njimi je bila tudi pevka (cantatrix), za katero so za nekaj let zabeležena plačila v kapeliški cerkveni obračunski knjigi; tako kot muzikanti je dobila letno po 1 goldinar.

Ob drugih priložnostih so ti nastopali tudi drugod. Samo ugibamo lahko, ali so si in v kakšni meri fužinarji privoščili — podobno bogatejšim ljudem kje drugje — kaj glasbenega užitka in zabave pri sebi doma. Svojih plačanih muzikantov seveda niso imeli, morda pa so ob slovesnejših praznikih najeli godbo, da jim je zaigrala v veselje in jim pred drugimi povzdignila ugled. Takšna je bila navada onih, ki so to zmogli. K podobnim domnevam nas nekoliko navaja tudi dejstvo, da so prav fužinarji plačevali organista.

»Stara šola« (1818–1888)

so posamično že prej nastopali, in pa mlajše začetnike. Podatki o starejših muzikantih so izredno skopi. Prvi, ki ga sploh poznamo po imenu je bil Blaž Vidic. V matičah je bil med leti 1807–1812 zapisan kot krojač in kovač, po 1812 pa kot muzikant. Tudi njegov sin Jakob je bil muzikant. Ob kakšnih priložnostih sta Vidica igrala, kdaj, kje in kolikokrat? In drugi, neimеноvani muzikanti, ali pozneje Podobnikova godba? So splošne razmere kraja omogočale razvito kulturno življenje, so ga ovirale ali tvorno podpirale?

Vemo, da so se že javljali usodni znaki propadanja večstoletnega fužinarskega in žebljarskega dela, ki je Kropi dolgo časa dajalo življenje. »Kdor je imel rudnik, fužino in fužinarski delež, je bil gospod, je dobro živel; stotine rudarjev, fužinarskih hlapcev, kovačev in žebjarjev so živele siromašno, trdo delale po 12, 14 ali več ur na dan, se gnetle v bornih kamrah, se izseljevale in prezgodaj umirale«. V začetku 19. stoletja je bila povprečna starost umirlih 18 let in 10 mesecev, medtem ko je bila v okoliških vaseh več kakor dvakrat večja. Kljub težkemu življenju so se vendarle tudi želeli in znali poveseleti, zapeti, zaigrati in zaplesati.

Ko je Oton Župančič govoril 18. avgusta 1946 na drugem partizanskem dnevu, se je dotaknil kroparske preteklosti in dejal: »Slab človek, ki je samo sit vesel!« Najbolj je bilo seveda razširjeno petje. V »Kroparskih zgodbah«, ki jih je zapisal J. Bertonec, beremo: »Vedno pa se je v Kropi pelo, tudi za žalost, se lahko reče. Med trdim delom in po delu, v petek in svetek. Kropar se je rodil ob pesmi, pel je v šoli in cerkvi, pri delu, ob kopi med kuhanjem oglja, v vigenjcu, pel je doma in v gostilni in pesem je spremljala vsakega Kroparja tudi k njegovemu zadnjemu počitku. Kdo bi mogel naštet vse kolednice, pesmi za razne priložnosti, nabožne, zaljubljene, vesele in žalostne, šaljive in zbadljive, ki so se pele iz roda v rod«. Morda je prevladovalo enoglasno prepevanje ljudskih pesmi, prav gotovo pa je cerkveno zbornu petje vplivalo na to, da so ob raznih priložnostih prepevali tudi večglasno. Peli do doma, v vigenjih, na redkih izletih, romanjih, ob cerkvenih in drugih praznovanjih. Ženske so večkrat oblekle starinske noše s pečo, avbo, »židano« ruto, belimi ošpetelni, črnim »židanim« predpasnikom in s sklepanci okoli pasu. Menda so posebno rade pele stare pesmi pri igri »kovterc šivat«.

O drugih igrah, otroških ali odraslih, ki so bile večkrat povezane tudi s petjem, bo

(Nadaljevanje na 20. strani)

bachterja je bilo obveščeno tudi ljubljana. (»Vindišarjem«) ter v primeru, da pridejo na vlado, poprava mejne črte, ne da bi bila Ob koncu novega razprava še pravi, da ta nadrobneje opredeljena ter končno (slo-

ZONE ZORN

NACISTIČNA POGAJANJA S KOROŠKIMI SLOVENC V LETIH 1933–1934

I

Ko tuja literatura obravnava položaj koroških Slovencev v tridesetih letih se večkrat ustavlja ob tako imenovanih »pogajanjih« tamkajšnjih nacistov s slovensko manjšino leta 1933. Pri tem najdemo opozorila, da so nacisti dali tedaj koroškim Slovincem obljubo, da v kolikor bi ti v deželni zboru ne glasovali proti črtanju nacističnih mandatov, in s tem odstranitvi nacistov iz tega predstavniškega telesa, določene obljube po priključitvi dela južne Koroške Jugoslaviji. (1) Kot vemo, je tedaj res prišlo do določenih pogovorov, vendar ti niso potekali po nacističnih željah, poleg tega pa so ti stiki tudi prišli v javnost ter služili vladajočemu režimu kot dokaz o državni nelojalnosti ter izdajstvu stranke avstrijskih nacistov, češ, da so bili pripravljeni odcepiti del matične dežele v korist Jugoslavije, pa tudi to, da so se — pogajali s Slovenci, ki pa niso vgrizli v nastavljeni jabolko tako, kot so si to želeli pristaši rjavega režima. Po drugi strani pa je še vedno obstojal (še iz dvajsetih let) dogovor vseh v deželnem zboru zastopanih strank, da se ne bodo vezale s Slovenci, sedaj pa naj bi ta tajen dogovor ne prelomil nihče drugi — kot stranka avstrijskih nacistov.

Res pa je, da so bili Slovenci z dvema deželnozborskima mandatoma jeziček na tehtnici pri napovedani izključitvi rjavih mandatov, za katero je bila po poslovniku potrebna kvalificirana večina. Res pa je tudi, da so Slovenci že v tem času vedeli, kaj imajo pričakovati od morebitnega nacističnega prevzema oblasti. V potrditev tega naj pokažemo na javno opozorilo enega vodilnih koroških nacistov Huga Herzoga, ki je 14. julija 1932 na nacističnem zborovanju v Borovljah podčrtal, da bodo nacisti z vsemi sredstvi nastopili proti afirmaciji slovenskega življa na Koroškem: »Nikoli ne bomo trpeli, da bi bilo koroško območje področje uporabljenosti za doskočišče slovenskih ciljev«. Iz govora je tudi videti, da so nacisti že v tem času mislili na pregon vseh Slovencev »z njihove posesti«. (2)

Med pripravi za pogovor s Slovenci so nacisti kot protiuslugo za slovensko pomoč v deželnem zboru nameravali obljubiti Slovincem v primeru nacističnega prevzema oblasti kulturno avtonomijo ter »dravsko mejo« (se pravi potegnitev nove meje z Jugoslavijo po Dravi) (3) Tako je na nacistično pobudo prišlo do razgovora med dvema nacističnima odposlancema z lani umrlim starostno slovenskih koroških učiteljev Francem Achholzerjem na njegovem domu v Spodnjem Dobju ob Baskem jezeru. Temu pogovoru sta sledila še dva, to pot v Beljaku ter v bližnji Peravi. Značilno je, da sta nacistična emisarja nastopala na pogovorih kot zastopnika Kärntner Heimatbunda, osrednje protimanjšinske organizacije na Koroškem. Razgovor v Spodnjem Dobju se je na nacistično pobudo dotikal tudi morebitnega nacističnega prevzema oblasti ter v tej povezavi so nacisti obljubili odreči se slovenskim »renegatom« (= takojimenovanih »vindišarjem«) ter obljubili korekcije obstoječe državne meje v korist Jugoslavije.

Literatura opozarja, da Fr. Achholzer ni imel pooblastila se pogajati o dravski črti (spremembi meje). Nadalje opozarja tudi, da »koroški Slovenci niso imeli veselja iti

skupaj z nacisti«, pa tudi to, da Ljubljana (»nacionalni slovenski krogi v Ljubljani«) ni hotela imeti ničesar z zadevo, saj ji je bila ljubša samostojna Avstrija, kot pa Hitlerjeva Nemčija, kljub morebitno omejitvi razširitvi na račun Koroške. (4)

Razumljivo je, da sta slovenska poslanca 2. julija 1933 glasovala za odvzem mandatov nacističnim deželnim poslancem ter s tem za njihovo odstranitev iz deželnega zbora. S takim izidom glasovanja pa koroški nacisti niso bili zadovoljni. Vse kaže, da je kmalu zatem prišel koroški nacistični gaulajter Kothen (ta čas se je nahajal kot politični begunec v Kanalski dolini) na misel o neposrednih stikih z Jugoslavlani. E. Steinböck, pisec razprave o tem sodi, da je (očitno v Trbižu) 1. in 6. avgusta prišlo do pogovorov med Kothenom in »jugoslovanskim zastopnikom«, o katerem pa kaj več ne pove. Meni tudi, da so nacisti ob tej priložnosti kot protiuslugo za jugoslovansko podporo njihovega gibanju dravsko črto; videti pa je, da ti na njegov predlog niso pristali. Iz konec leta 1933 je tudi poučna izjava enega vodilnih koroških nacistov, po kateri »moramo Nemci plačati vsako ceno (za pomoč) ki bi pomagala nacizmu v Avstriji na oblast. Tu ne igra nobene vloge, če Jugoslavija posrka par tisoč Korošcev«.

Do ponovnih nacističnih stikov z Ljubljano po znanem krvavem razbitju socialnodemokratske stranke februarja 1934. Iz razprave, ki jo na tem mestu povzemamo, moremo presoditi, da je prišla pobuda iz Berlina od Zamejske organizacije nacistične stranke (AO NSDAP). Videti tudi je, da so bili stiki privatnega značaja. O njih je bilo seznanjeno tudi jugoslovansko notranje ministrstvo. V okviru teh pogovorov se je marca tega leta sestal dr. Julij Felaher, koroški Slovenec, živeč v Ljubljani, v Salzburgu z nekaterimi nacističnimi funkcionarji, tako z rajhovskimi Nemci, kot z Avstrijci. Pisec razprave o teh stikih domneva, (5) da je bil namen razgovora doseči jugoslovansko zapustitev Male antante, pa tudi odprte jugoslovanske roke za morebitno priključitev Avstrije Tretjemu rajhu. Razgovor se je nadalje dotikal vprašanja priključitve nekdanje plebiscitne cone A Jugoslaviji pa tudi tega, da bi Jugoslavija došla Reko (!). Temu uvodnemu pogovoru naj bi sledil nov v Münchnu, ki se ga je imel udeležiti sam Rudolf Hess, Hitlerjev namestnik. Vendar, tako kot koroški razgovori, je bil tudi salzburski sestanek za nacistično neuspešen. Zato je konec aprila 1934 obiskal Ljubljano eden urednikov nacističnega glasila Völkischer Beobachter. (6) Kot pri prejšnjih pogovorih, je tudi to pot tekla beseda o anšlusu, Mali antanti ter o koroškem vprašanju. Med drugim je neimenovani urednik med pogovori dejal: »Nacisti stojimo na stališču rasne čistosti. V primeru anšlusa ne reflektiramo na Slovence in tudi ne na »nemčurje« (vindišarje)«, pa tudi to, da »je to stališče (koroškega nacionalista in ustanovitelja plebiscitnega Kärntner Heimatdiensta op.) dr. Steinacherja od VDA« (Verband für das Deutschtum im Ausland, Zveza za nemštvo v tujini). Lahko presodimo, da so tudi ti razgovori imeli za slovenske sobesednike le informativen značaj. Kot za prejšnje je tudi za to značilno, da niso pomenili izpolnitve nacističnih želja. — O pogovorih z urednikom Völkischer Beo-

da bo nacistični predlog sporečil slovenskemu političnemu vodstvu v Celovcu. Achholzer je dr. Felaherju tudi povedal, da

(Nadaljevanje s 13. strani)

mrtvašnico. Ranjenega Janeza Zupana pa so obvezali in odpeljali v Begunje. Ko je za silo okrevaj, so ga 28. avgusta 1941 v Spodnjih Gorjah ustrelili kot talca.

Vest o Ažmanovi smrti se je širila po bohinjskih vaseh, kot bi jo prenašal veter. Od tam se je razširila po vsej Gorenjski. Ljudje so s spoštovanjem izgovarjali ime ene izmed prvih nacističnih žrtev na Gorenjskem, ime junaka, ki je vse življenje vedel, kaj dela, ki je padel v boju iz oči v oči.

Nekaj dni pozneje, ko se je že vse malo pomirilo, se je nenadoma pred Ažmanovo hišo pojavil komandir orožniške postaje skupaj z izdajalcem Adlešičem. Potrkal je na vrata in vstopil. Ažmanovi so bili pripravljeni na vse, očetova smrt jih je tako potrla, da se niso več kaj dosti bali zase.

Komandir je presenetljivo vljudno pozdravil in podal Ažmanu roko ter dejal:

»Gospa Ažman, ob smrti vašega moža vam izrekam iskreno sožalje. Ob smrti moža, ki je padel v boju. Štejem si v čast, da sem imel takšnega nasprotnika. Lahko vam čestitam, bil je hraber in pošten človek. Kot vojak te vrline posebno cenim. Ljudje so mi vse že povedali...«

Počasi je govoril stavek za stavkom, Adlešič pa je prevajal. Ažmanca je molče poslušala Nemca in izdajalca. Solze so ji zalile oči, pa ne zaradi žalosti, še manj pa zaradi pohvale. Postalo ji je odvratno, da jo še zdaj, po moževi smrti, ne puste pri miru. Zdelo se ji je, da se ji orožnik in izdajalec rogata. Nemogoče je obrnila glavo, najraje bi bila obema pljunila v obraz, pa naj bi potem z njo naredili karkoli.

Že dolgo je bil Adlešič zopr v vsakemu poštenemu človeku. Stalno je hodil okoli in izžival. Tako se je tudi dober teden po prvem obisku prikazal pri Ažmanovih in našel mater in Rozko na njivi.

»No, gospa, ste že preboleli Jožetovo smrt,« je vprašal posmehljivo.

»Tega ni mogoče tako in zlahka preboleti,« ga je zavrnila Ažmanca in kopala dalje, ne da bi ga pogledala.

»S takimi rečmi je treba za vselej razčistiti, to si zapomnite, Ažmanova!« je zdaj izbruhnilo iz Adlešiča; nato je odšel.

Naključje je hotelo, da sta bila Ažmanca in Rozka zraven, ko je Adlešiča zadela kazen, ko se je zgrudil zadet od partizanskega strela...

Ažmanovi pa niso imeli več miru. Po vstaji decembra 1941 so jim požgali hišo. Nekaj tednov zatem so zaprli Janka in Mirka. Mirka so marca 1942 ustrelili v Dragi kot talca, Janka pa so poslali v Dachau, kjer je dočakal konec vojne.

Ažmanca in njena hči Rozka pa sta kljub velikemu trpljenju in pomanjkanju dočakali v domačih krajih konec vojne in svobodo. Rozka je bila dvakrat v Begunjah zaradi suma o sodelovanju s partizani, mati pa se je morala skrivati. Leta 1943 so jo sprejeli v KP. Ta preprosta in hrabra žena, ki je umrla pred petimi leti, je do smrti ostala zvesta spominu svojega moža. Večkrat se je hudovala na razne pisce, ki nikoli niso našli prostora in časa, za delovanje njenega moža, ki je oral v Bohinju ledino.

Naj bo ta spominski zapis, čeprav poznen, skromno zadoščenje tudi njej, skromni, pošteni, garaški in vrli slovenski materi, hrabri ženi in zvesti tovarišici revolucionarja in borca Jožeta Ažmana.

Zdaj sta oba že mrtva, oba počivata v svobodni slovenski zemlji, ki sta jo imela tako rada. Ideje, ki sta toliko žrtvovala zanje, se uresničujejo. Žrtve nikoli niso bile zaman.

Ko bodo nekoč Nomjnani pripovedovali svojim vnukom in pravnukom o velikih ljudeh v velikih časih, se bodo spominjali tudi nekdanjega rojaka Ažmana in njegovih. Takrat bo mogoče Ažmanovo hišo že krasila spominska plošča...

KLADIVO JIM V ROKI PLEŠE, PESMI POJE, ISKRE KREŠE

SPREMNA BESEDA

Ko sem se odločil, da bom poskusil na kratko opisati, kdo in kdaj je v Kropi deloval na kulturnem področju, sem zelo malo vedel o vsem tem. Posamezni občasni zapiski so navajali najbolj znana imena dirigentov, godbenikov, režiserjev, nekaj njihovih del — in to je bilo v glavnem vse, kar je bilo vzeti v roke. Nekaj več smo mlajši vedeli še iz pripovedovanj, ki je pomagalo ohraniti marsikaj zanimivega. Sam sem najprej začel pregledovati tiskane vire, take, ki so opisovali prav Kropo ali pa so bili z njo le v posredni povezavi. Potem sem prebral že znano in pa še neobdelano gradivo J. Gašperšiča, V. Žmitka, muzejskega arhiva in pa notno knjižnico društva. Tako sem dobil nekaj osnovnih pojmov, ki so mi precej pomagali pri nadaljnjem raziskovanju, brez katerega bi bil ves opis mnogo preveč osiromašen. Več mesecev sem obiskoval dolgo vrsto ljudi od Jesenic do Ljubljane, spraševal, poslušal, zapisoval, primerjal, zbiral slike — vse to je dalo mnogo novih, zanimivih podatkov, ki združeni v opis 200 letnega kulturnega življenja Kropo, dajejo prvi strnjen pregled te dejavnosti. Ponovno poudarjam, da bo treba še marsikaj dopolniti. Nemogoče je bilo kar takoj vse poizvedeti in vse postaviti na pravo mesto; upati pa je, da bodo sopotniki opisanega življenja po branju v svojem spominu odkrili sicer že pozabljene zanimivosti, vredne, da z že zapisanimi dopolnijo ta pregled. Pogovori z ljudmi, pri katerih sem te mesece bil, so mene in nje prepričali, da je iz minulega življenja še marsikaj, kar bi bilo potrebno zapisati in ohraniti. Hkrati je to opozorilo, da moramo tekoče življenje sproti arhivsko dokumentirati, k čemer nas med drugim obvezuje tudi zakon.

Srečanja s kulturnimi delavci in njihovo dejavnostjo preteklih desetletij niso pisana z namenom, da bi bila to stroga zgodovina

ska obravnava, pač pa — posebno za Kropo — zanimivo branje, a kar se da objektivno dopolnilo delom, ki so kraj že opisala z vidika gospodarskega razvoja. Uporaba pisanih virov ni mogla biti dosti večja — zaradi pomanjkanja virov in časa. Večmesečno soočanje z razgibano amatersko kulturno podobo majhnega delavskega kraja je pokazalo še veliko poti, po katerih bi bilo možno priti do novih koristnih podatkov — če bi dopuščal čas.

Ob jubilejnem koncertu, 5. junija 1976, je društvo izdalo v drobni knjižni obliki oris kropske kulture pod naslovom »Naš plamen kulture«. Obseg besedila je bil precej skrčen, prav tako je bilo potrebno zmanjšati število fotografij, čeprav je še dosti zanimivih. Kar je v zbranim gradivu napak in netočnih podatkov (imena, letnice), jih bo treba, ko bodo ugotovljene, popraviti.

UVOD

Ob koncu majskih dni 1976 je minilo natančno dvajset let, odkar je kropsko kulturno društvo pripravilo koncert ženskega, moškega in mešanega zbora ter simfoničnega orkestra. Takrat je Joža Šolar, sopotnik in sooblikovalec polstoletnega kulturnega dogajanja v Kropi, v kratkem govoru med drugim dejal: »Tisti, ki seje, ne ve, kaj bo žel. Toda kljub temu dela v potrpežljivem upanju, da življenje opravlja ohranjujočo nalogo, ker skrbi za bodočnost. Za kulturno delo to že zlasti velja. Tako niso mogli oceniti sadov svoje setve prvi pevovodje iz čitalniške dobe v Kropi — častitljivi učitelji: Zarnik, Kovšca in pozneje Pleničar, ne pevovodje samouki, kakor so bili Zupanovi in Jurij Legat. Danes pa je očitno, da so vsak po svoje, kakor je bilo komur dano, prispevali k naši kulturni izgradnji. Nobeden od njih bi ne mogel misliti, da bo v Kropi obstojal kdaj delavski simfonični orkester in da bo že

drugi rod poslal svoje zastopnike pevce na blesteča tla domačih in svetovnih gledališč. Da, to so sadovi kulturnega dela.«

Žal je neizprosni življenjski tok poskrbel, da je bil omenjeni koncert eno zadnjih večjih glasbenih dejanj, ki jih je še mogel opraviti Jože Gašperšič, potem ko je od konca prve svetovne vojne sem požrtvovalno, skrbno in odločno vodil glasbeno življenje Kropo. Hkrati je ta koncert postal nekakšen mejnik, saj poslej podobne množičnosti ne poznamo več.

Ko je pozneje komorni moški zbor KUD Stane Žagar slavil svojo petletnico in desetletnico, pa tudi ob drugih priložnostih, smo vedno poudarjali, da so njegove korenine v bogati tradiciji. Letos (1976) praznuje zbor petnajstletnico dela in ob tej priložnosti smo sklenili, da po svojih močeh skušamo osvetliti tradicijo, tolikokrat omenjeno, a zmeraj bolj oddaljeno in nepoznano. Celo ljudje srednjih let, kaj šele mlajši, vedo o njej bore malo ali pa skoraj nič. Že omenjeni učitelji, dirigenti pa tudi pevci, godbeniki, igralci in drugi delavci so nas s svojim delom v težkih razmerah zadolžili, da sadove njihove žetve ohranimo, pravično ocenimo in posredujemo sedanjim in prihodnjim rodovom.

Zadali pa smo si težko obvezo. Kje dobiti podatke, s katerimi bi svojo nalogo dovolj izčrpno in verodostojno opravili? V preteklosti so premalokrat pomislili na sistematično shranjevanje dokumentov, raznega materiala, podatkov in drugih virov. Čim starejši je čas, ki ga želimo spoznati, toliko bolj je zaradi časovne oddaljenosti in seveda pomanjkanja dokumentacije potisnjen v pozabo. V našem primeru so za konec 18. stoletja cerkvene matice, ki dajejo nekaj skromnih podatkov. Sprva so to največ zapiski o rojstvih, porokah in smrtih. Tu in tam so pripisane opombe o poklicih ali kakšnem posebnem dogodku. Po uvedbi šole je pomemben vir postala šolska kronika. Še pozneje pa so tudi nekateri posamezniki začeli potrebo po ohranjanju zgodovinskega gradiva. Tak je bil npr. Gašper Pibrovce, za njim njegov sin Karl. V drugi polovici 19. stol. se jim pridružijo zapisovalci ljudskih pesmi. Živahno čitalniško dejavnost so sproti opisovali časopisi, pozneje pa jo je verno in natančno zabeležil Valentin Žmitek, eden onih, ko so med obema vojnama in še po zadnji vojni največ prispevali v prizadevanjih, da bi se pravočasno rešili življenje stare Kropo pred pozabo. Bil je zvest sodelavec kroga domačih zgodovinarjev, ki ga je dobrih 30 let vodil Jože Gašperšič. Ta je začel takoj po prvi svetovni vojni z zapisovanjem tekočega življenja, zbiral staro gradivo, zapisoval ljudske pesni, razen tega pa je k podobnemu delu vabil tudi druge. Predvojno tovarniško glasilo Zdrugar je prava zakladnica za proučevanje razvoja kraja, pa tudi prijetno in zanimivo branje. Žal je obilica vsestranskega dela Gašperšiču preprečevala še bolj sistematično in neprekinjeno delo na tem področju. V zadnjih letih v pokopu pa se je, čeprav že zelo slabega zdravja ves posvetil muzeju ter zbiranju, zapisovanju in opisovanju vsega, kar se je v Kropi in okolici dogajalo nekaj stoletij. Tako so v zgodovinskih časopisih in revijah izšla njegova dela kot: »Iz vigenjca in fužine v tovarno«, »Rudarsko poklicno znamenje — kladivo in klin«, »Novo železarjenje v fužinah pod Jelovico v 19. stol. in njegov konec«, »Nastanek in delo kovaškega muzeja v Kropi«, »O nekdanjem žebjarstvu na bivšem Kranjskem«, »Ferdinandski rudarski red za fužine pod Jelovico«, »Gorenjsko železarstvo v 14. in 15. stoletju«, »O tehniki in opremi nekdanjih rudarjev na Jelovici«, »O jelovškem rudarstvu«, »Loški žebjarji in žebjarji na Jelovici«. Znana je tudi knjižica »Vigenjca«.

Iz gradiva, ki ga je zapustil, je razvidno, da je načrtoval podobne študije tudi o starem ljudskem glasbenem izročilu, delovanju učiteljev, o zborih in godbah, igral-

bacherja je bilo obveščeno tudi ljubljansko vojaško poveljstvo.

Ob koncu povzeta razprava še pravi, da tudi po spodletelem nacističnem puču julija 1934 niso ponehali stiki med visokimi nacističnimi funkcionarji ter jugoslovanskimi »ekspONENTI«. (7)

II

Videti je, da so prišli omenjeni pogovori na ušesa Italijanom (8) pa tudi to, da je bila Avstrija o nacističnih sondiranjih Jugoslavije obveščena preko Rima. (9)

Kolikor moremo presoditi, je bil obisk urednika Völkischer Beobachterja posledica predhodnih nacističnih sondiranj pri jugoslovanski berlinski ambasadi. Dne 15. februarja 1934 je namreč poročal takšni avstrijski ambasador Dunaju, da je jugoslovanski tiskovni ataše Stanislav Vinaver obvestil vodjo tiskovnega oddelka avstrijskega poslanstva o razgovoru, ki ga je imel »pred časom« s predstavnikom Zamejskega urada NSDAP. Povedal je še, da je imel predstavnik tega urada spremljevalca, o katerem pa ni povedal kaj več. Po Vinaverju naj bi dala obiskovalca ponudbo o prepustitvi posameznih delov Koroške Jugoslaviji ambasadorjevo poročilo dobesedno pravi slovenska območja, v kolikor bi bila Jugoslavija neutralna v primeru anšlusa. Videti je, da se Vinaver ni hotel spustiti v pogajanja z obema nacističnima predstavnikoma, pač pa je dejal, da so koroški Slovenci svoj čas glasovali (avstrijski dokument »optimal« (1)) za Avstrijo in ne za Nemčijo ter da bi postal v primeru anšlusa plebiscitni rezultat neutemeljen. (10)

Pač pa je še pred prijemom te vesti avstrijska stran izročila Jugoslaviji noto, ki je opozarjala na sistematične nacistične akcije, ki so jih z jugoslovanskega ozemlja (kot izhodišče je bil imenovan Maribor) vodili štajerski in koroški funkcionarji NSDAP. (11) Ob teh opozorilih avstrijske literature bi bilo nedvomno treba globlje preučiti ne le takratni jugoslovanski odnos do Avstrije, daleč njeno zblizevanje s Tretjim rajhom, ampak tudi povezanost pripadnikov nemške govoreče manjšine v Sloveniji z nacističnim gibanjem v Avstriji. Preučiti bi bilo nedvomno treba tudi od kod vest varnostnemu ravnatelju za Koroško, ki je konec marca 1934 poročal, da »Srbi in srbofilski Slovenci pozdravljajo novo nacistično propagando, ki obljublja prestavitve severne meje Slovenije« pa tudi to, da se »splošno čuje obljuba o Koroški do Drave, poleg tega pa še o hrvaškem koridorju«. (12) (preko gradiščanske) Ugotoviti bi bilo gotovo treba, ali gre tu za celovško špekulacijo, ali pa, kot trdi varnostni ravnatelj, za poročilo enega konfidentov.

Ob vsem tem je skušala avstrijska vlada dobiti nadrobnejše poročilo o omejeni obljubi koroških nacistov leta 1933 slovenski manjšini. Vendar se je vsa zadeva očitno vlekla vse tja v leto 1936, ko je beljaška policija vendarle pripravila ustrezno poročilo. Iz njega je videti, da se je kot zastopnik koroških nacistov razgovarjal pred tremi leti s Fr. Achholzerjem Avgust Muster (član NSDAP od 1. julija 1931), ki ga je nacistom predlagal Alois Maier Kaibitsch, poslevoedeči tajnik Kärntner Heimatbunda, naslednika plebiscitnega Heimatdiensta. Po policijskem poročilu je bil pobudnik nacistične akcije beljaški okrajni nacistični vodja in nacistični deželni poslanec Moritz Zeitscher (in ne morda gaulajter Kothén). Poročilo tudi pravi, da na pogovoru pri Achholzerju niso napravili zapisnika, pač pa je slovenska stran izdelala informativno poročilo za dr. Franca Petka, slovenskega zastopnika v deželnem zboru. Policijsko poročilo tudi podaja nacistične obljube kot protiuslugo Slovincem pri predstojećem glasovanju v deželnem zboru. Te so bile: naklonjeno ravnanje s Slovenci, kolikor bi prišlo do kulturne in šolske avtonomije za slovensko manjšino, nacistično odreko slovenskim renegatom

(»vindišarjem«) ter v primeru, da pridejo na vladno, poprava mejne črte, ne da bi bila ta nadrobneje opredeljena ter končno (slovenska) odpoved legitimizmu. Pri policijskem zaslišanju pa je Achholzer zavrnil trditve, da bi ob tej priložnosti govorili o dravski črti; poleg tega pa policijsko poročilo slovensko Politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem (»slovenska ljudska stranka«) odklonilo nacistične predloge. (13) Ob tem pa je značilno, da je policija zavračevala s poročilom ter se pri tem sklicevala na prisotnost — že omenjenega dr. Hansa Steinacherja na Koroškem, čeprav ta, kot opozarja literatura, ni imel v deželi niti uradnega niti neuradnega položaja, pač pa je bil prav ta čas »zvezni vodja« VDA, organizacija, ki je kot je znano, v marsičem prispevala k nacifikaciji nemške manjšine v Jugoslaviji. O Steinacherju lahko povemo še, da se je po drugi svetovni vojni iz britanskega vojnega ujetništva vrnil na Koroško, kjer je leta 1949 nastopil v imenu nemškega nacionalizma s protislovenskim programom, ki je še danes credo koroškega nemškega nacionalizma do Slovencev. Tedaj je poudaril, da je treba v narodnostni politiki znova uveljaviti nemške narodnoobrambne naloge, ki jih je navedel v tehle zahtevah: pobiti je treba zgodovinsko laž o germanizaciji, obnoviti nemška narodnoobrambna (nacionalna) društva, uvesti v šolsko politiko posebno »pravico staršev«, opozarjati na nevarnost slovenske iredente, na vsak način ohraniti vindišarsko tvorbo in končno preprečiti vsako narodnostno ureditev s paragrafi. V okviru koroške veje meščanske ljudske stranke (OVP) deluje v tem času tudi kot »izvedenec« za manjšinsko problematiko, in še istega leta je celo izvoljen kot predstavnik te stranke v koroški deželni zbor. Leta 1953 pa je imenovan za avstrijskega generalnega konzula republike Avstrije v Milano. Tu je deloval do leta 1958, ko je bil upokojen (prejke je moral iz Milana na pritisk Italije, saj je — začudo (?) — prav v tem času pričel prihajati do znanega nemškega bombnega terorizma na južnem Tirolskem.

III

Ob koncu smo dolžni še opozoriti na izjavo Franca Achholzerja o »pogajanjih« leta 1933. Gre za izjavo, ki jo je dal aprila 1962 dr. Juliju Felaherju in ki jo hrani arhiv inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani. Izjava uvodoma govori o udeležencu pogovora Josefu Musterju, o katerem je Achholzer dejal, da je bil železniški uradnik v pokopju. Med drugim je za časa Avstroogrške živel v Mariboru ter je menda odlično govoril slovenski. Kasneje se je preselil v Beljak, kjer je imel trgovsko zastopstvo neke trgovine s špecerijo. Kot tak je vsa leta po prvi svetovni vojni prihajal v Spodnje Dobje, kjer je obiskoval trgovino Achholzerjeve sestre. Tu ga je Achholzer tudi spoznal. O njem je Achholzer še dejal, da je bil v tesnih odnosih z Maier Kaibitschem ter med drugim bil njegov stalen obveščevalec.

Glede razgovora leta 1933 se je Achholzer med drugim spominjal, da se ga je skupaj z Musterjem udeležil tudi Ignac Klausner, brat prihodnjega gaulajterja Koroške Huberta. Med pogovorom, ki se je vrtil okrog slovenske abstinence pri napovednem glasovanju v deželnem zboru, je Muster pristavil, da hočejo nacisti imeti z Jugoslavijo dobre odnose in da nimajo interesa na tem, da bi obdržali tisti del južne Koroške, ki je 10. oktobra 1920 večinsko glasoval za Jugoslavijo. Achholzer se je tudi spominjal, da je Muster govoril v imenu nacistične stranke ter ga prosil, da v tej smeri posreduje pri vodstvu manjšine. Z Musterjem se je strinjal tudi Klausner. V odgovoru mu je Achholzer izjavil, da ni član odbora Političnega in gospodarskega društva, poleg tega pa tudi nima vpliva na društveni odbor, vendar je na ponovno Musterjevo prigovarjanje vendarle pristal,

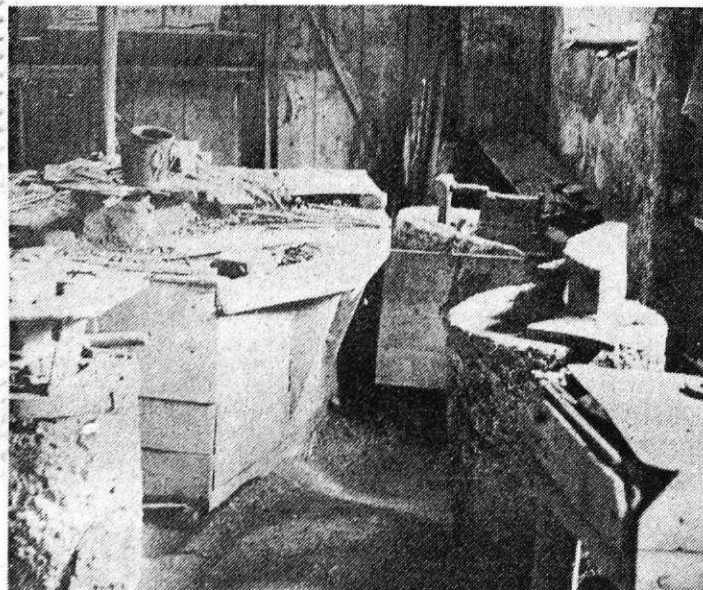
da bo nacistični predlog sporočil slovenskemu političnemu vodstvu v Celovec. Achholzer je dr. Felaherju tudi povedal, da ga je prihodnje dogajanje prepričalo, da ga je Muster obiskal po Maier Kaibitschem naročilu.

Prihodnji dan je Achholzer po telefonu sporočil vsebino razgovora v Celovec. Kdo je v Celovcu sprejel sporočilo, se leta 1962 ni mogel več spomniti. Pač pa je še vedel povedati, da se je prihodnji dan pri njem oglasil upravnik glasila slovenske koroške skupnosti Rado Wutej, ki si je potek razgovora zapisal, da bi o njem obvestil člane slovenskega političnega društva. Vendar pa je prišla stvar po indiskreciji na dan, ko jo je dr. Vinko Zwitter, ne da bi vedel za ozadje pogovora spravljal stvar v krščanskosocialno koroško glasilo Kärntner Tagblatt, ne da bi o tem kogarkoli obvestil. Njegov namen je bil namreč nacistično ponudbo temeljito politično izkoristiti.

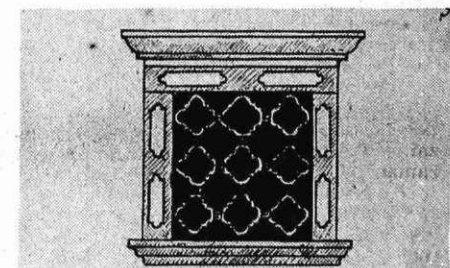
Razumljivo je, da je Kärntner Tagblatt stvar takoj pograbil ter jo izkoristil v polemiki z nacisti. Pisanje celoveškega dnevnika je nato povzel tudi ostali avstrijski, pa tudi del tujega tiska, tudi naš. V škandal se je sedaj vmešala še policija, ki je med drugim zasliševala tudi Fr. Achholzerja. Leta 1962 se je o tem Achholzer spominjal, da mu je beljaški policijski komisar dejal, da se za stvar intenzivno zanima dunajska vlada ter da mora o njej poročati na Dunaj (tudi kanclerju). Pri zaslišanju so preiskovalni organi še posebej spraševali o tem, kako so nacisti prišli k Achholzerju, in kaj ter kakšne koncesije so mu predlagali.

Med drugim je Achholzer tudi povedal, da je prišel nekega dne Muster znova k njemu ter mu predložil v podpis izjavo po kateri ni bilo ne na prvem, ne na ostalih šestankih govora o dravski črti. Achholzer je v začetku odklonil podpis, končno pa je izjavo na Musterjevo prigovarjanje vendarle podpisal. Kot je znano, jo je kot prvi prinesel celovški dnevnik Freie Stimmen, zatem pa jo je, seveda natisnil tudi koroški nacistični tisk. (15)

1. Prim. Francis L. Carsten, Faschismus in Österreich, München 1977, 237.
2. Der Vormarsch, 14. julij 1932; več o Herzogovem govoru glej v članku: Tone Zorn, Koroški nacistični tisk o slovenskih vprašanjih v letih 1932 — 1933, Borec, 1976, št. 8/9, 483.
3. Gl. Erwin Steinböck, Die Verhandlungen zwischen der Nationalsozialisten und jugoslawischen Stellen vor dem Juli 1934, Österreich in Geschichte und Literatur, 1968, št. 10, 534.
4. Isto delo, 534.
5. Isto delo, 535.
6. Isto delo, 535 — 536.
7. Isto delo, 536.
8. Gl. Ludwig Jedlicka, Aufteilungs- und Einmarschpläne um Österreich 1918 — 1934. Festschrift Franz Lödl..., Zv. 1, Wien 1970, 107 — 108.
9. Faksimile poročila avstrijskega poslanika v Rimu z dne 17. marca 1934 objavlja Jedlicka v cit. d., 108.
10. Isti, Jugoslawien — Italien — Österreich. Römische historische Mitteilungen, Rom-Wien 1976, zv. 18, 137.
11. Isto delo, 138.
12. Isto delo, 138.
13. Policijsko poročilo v celoti ponatiskuje gornja razprava, 140 — 141.
14. Več o dr. Strinacherju gl.: Hans Steinacher, Bundesleiter der VDA 1933 — 1937, Izdal Hans Adolf Jacobson, Boppard am Rhein 1970; prim. oceno, ki jo je objavil podpisani v 2. zgodovinskem časopisu 1975, zv. 1/2, 162 — 164.
15. Gl. Tone Zorn, Koroški nacistični tisk o slovenskih vprašanjih v letih 1932 — 1933, Borec, 1976, št. 8/9, 483.

Iz minuli časov — vigenjca se je umiril

Koroška Bela — »Stefanec« — skica Branko Čušin

JANKO MESSNER

BALADA O POGREBU HERRA VON PUKSA

Luna je z neba visela
čisto tiha pa zelena,
sveča je na tleh brlela,
folk pred trugvo na kolena.
Tam kraj jame veter stoče,
folk koroški pa se joče.
Notri v trugvi Herr von Puks
(to ne vidi se, se ve)
nič ne de ne miks ne muks,
vzdolž leži ko korenjak
mož stoletni, zdaj mrtvak.

Abverkemparsko pozdravi
glas ga rezko v rjavi suknji,
strumno tam pri črni luknji
(štrcelj za spomin krvavi)
se nakuha mož bahavi:
»Kamarad, ti naša dika!
Vzorna ti mladini slika:
koj po prvi vojski zbral si,
komandiral kompanijo
socialnih demokratov,
Dunajčanov na Koroškem,
proti Srbom tem ušivim,
tem Balkancem tem lažnivim.
A ko ti je kompanija
v strahu usa se razbežala,
dal ti hajmatinst je streho,
da pripravljaj si vesela
partizanom v drugi vojski,
ker si skrivno znal slovensko,
jih razkrinkal salamensko
tanj v Veldesu na Kranjskem
te bandite — komuniste,
protinemske anarhiste.
Bog ti plačaj, kamarad,
kdo od nas te nima rad!»

Luna je z neba visela
čisto tiha pa zelena,
sveča je na tleh brlela,
folk pred trugvo na kolena.
Tam kraj jame veter stoče,
folk koroški pa se joče.
Notri v trugvi Herr von Puks
(to ne vidi se, se ve)
nič ne de ne miks ne muks,
vzdolž leži ko korenjak
mož stoletni, zdaj mrtvak.

Po vojaško zdaj zakliče
oficir eses nekdanji:
»Slava tebi, ki v trugvi,
slava hrabrosti brezdanji,
ki te proti baljševikom
z buzaronskim bojnim krikom
gnala je hura, hura!
Udri lumpa, kar se da!
A so neki levi tipi
tvoj spomin ostrali,
b'li so v časopisu stripi:
Rusije da streljal si,
babuške pa otročičke ...
Mi pa vemo, nis' ti streljal,
ti si kuhal, kuhal, kuhal,
ti si kuhal — njih kosti,
žajfo delal tiste dni,
nis' ti streljal jih, to vemo,
drugi le na lov so šli ...
Fantje, stilgeštanden zdaj!
Fajar! za spomin mu daj!
Bog ti plačaj, kamarad,
kdo od nas te nima rad!

Luna je z neba visela
čisto tiha pa zelena,
sveča je na tleh brlela,
folk pred trugvo na kolena.
Tam kraj jame veter stoče,
folk koroški pa se joče.
Notri v trugvi Herr von Puks
(to ne vidi se, se ve)
nič ne de ne miks ne muks,
vzdolž leži ko korenjak
mož stoletni, zdaj mrtvak.

Buršensafar prikorači
zdajle v trugvi, pojunači,
— šmis na licu, sabljo v roki —
domoljubi so mu zvoki:

(saj popil je piva sod,
preden šel je na to pot)
»Slava, slava, Herr von Puks,
Rosenberg naš, — krucifuks!
Zvezda naša domovinska!
Bil nam vsem si ideal!
Družba žalujoča vinska
dvigne zadnjikat bokal
tvojemu zdaj tu spominu!
(Steklo zbije radikal.)
Bog ti plačaj, kamarad,
kdo od nas te nima rad!

Luna je z neba visela
čisto tiha pa zelena,
sveča je na tleh brlela,
folk pred trugvo na kolena.
Tam kraj jame veter stoče,
folk koroški pa se joče.
Notri v trugvi Herr von Puks
(to ne vidi se, se ve)
nič ne de ne miks ne muks,
vzdolž leži ko korenjak
mož stoletni, zdaj mrtvak.

Mu zapoje zdaj, zasvira
sengarkraks od Hohlenberga,
forštnar vižo dirigira,
da odmeva od Obirja,
pevci gozdni so delavci,
gladko vsi že nemško znajo,
forštnar, velik demokrat,
ne pusti jih v sindikat,
tak' dejal jim je, velel:
»Pamži vaši — nazarensko! —
naj pustijo že slovensko
blebetanje in učenje,
če vam drago je življenje!
Delo dam jaz v gozdu tistim,
ki ne škodijo koristim
hajmatlanda, saparlot!
Vsak naj ve, od kod, do kod!
Tak von Puksu melodije
zbor zdaj poje, veter brije.

Luna je z neba visela
čisto tiha pa zelena,
sveča je na tleh brlela,
folk pred trugvo na kolena.
Tam kraj jame veter stoče,
folk koroški pa se joče.
Notri v trugvi Herr von Puks
(to ne vidi se, se ve)
nič ne de ne miks ne muks,
vzdolž leži ko korenjak
mož stoletni, zdaj mrtvak.

Stal je žurnalist kraj jame,
Herr von Puksa desna roka,
kratkoviden, top, neveden.
(Ne verjel bi mi nobeden)
Puksu zmeraj je le kimal,
gnile stebre družbe limal,
glave bralcem je meglil,
jim neslanosti delil.
Zdaj pripravljaj srčno mažo,
o pogrebu reportažo.

Luna je z neba visela
čisto tiha pa zelena,
sveča je na tleh brlela,
folk pred trugvo na kolena.
Tam kraj jame veter stoče,
folk koroški pa se joče.
Notri v trugvi Herr von Puks
(to ne vidi se, se ve)
nič ne de ne miks ne muks,
vzdolž leži ko korenjak
mož stoletni, zdaj mrtvak.

Tak je Puks šel k maš' po riti.
Kapital ni mogel priti
sam osebno na pogreb,
pa je vlado delegiral,
ki mu glava ja pa rep,
svétnik tam je asistiral,
mil'jonarje prezentiral,
razred tistih, ki kaj majo,
premoženje množil' znajo.

Luna je z neba visela
čisto tiha pa zelena,
sveča je na tleh brlela,
folk pred trugvo na kolena.
Tam kraj jame veter stoče,
folk koroški pa se joče.
Notri v trugvi Herr von Puks
(to ne vidi se, se ve)
nič ne de ne miks ne muks,
vzdolž leži ko korenjak
mož stoletni, zdaj mrtvak.

Pride sveti mož na grob
z žegnano vodo — škrop-škop.
Črno luknjo pokadi,
sladko vsem zdaj v nos diši ...
Bolj ko je mrlič petičen,
bolj se vnema glas mu mičen:

»Libera nos domine,
slavna Puksovo ime!
Mož je bil kaj stanovit,
ljubil Boga, domovino,
zmerno pil le svoje vino,
bil do vseh človeški, strpen,
tak med nami bo n e s m r t e n !
Bog zato že na tem svetu
držal z njim pa mu posvetil
hleve polne je živine,
grunt položni brez strmine,
zdrave zbujele le skomine
v njem po redu, zakonu,
po svobodi domovine,
tak Herr Puksu luč ugasne,
da se večna mu uprasne,
pa molimo zdaj, molimo
vsi za dušo Herr von Puksa,
da bi ven iz njega šla
gor v nebesa — rajala,
rajala, oj rajala ...
večno se naslajala.

Luna je z neba visela
čisto tiha pa zelena,
sveča je na tleh brlela,
folk koroški pa se joče,
joče, joče, joče, stoče ...

Kar nenadoma zaškriplje
pokrov truge, se odpira,
Herr von Puks, glej na vse kriplje
z nosom z roko ga podpira —
malo še, pa je že zunaj —
(korenjak, nič več mrtvak)
dolga in črna — z rumenim licem,
srh po folku — primojdunaj!
Kakšen coper, urag, hudič,
saj to ni več naš mrlič!
Herr von Puks pa trugvo bincne,
da zropoče noter v luknjo,
poravnala si črno suknjo
pa takole folku vzkligne:
»Čujem vaše hude sile,
ni še čas, da v grobu zgnile
bi kosti mi — po navadi,
vem, imate me vsi radi.
Vstani folk, ne joči več,
hajmatlandu všeč je meč!»

Folk zdaj ustane, si otre
domovinske solze vse.
Odkoračijo po vrsti,
kakor stali so pri krsti,
z britofa v koroško noč,
Herr von Puks štorčlja na čelu,
gnojen že smrdi na moč ...
Čisto zadaj v tej koloni
(štrcelj za spomin krvavi)
abverkempfar ropata,
da medalje mu cingljajo,
poskakujejo, rožljajo,
saj Herr Puks 'ma čurst korak,
stežka ga dohaja vsak.
Tak naš trhlj invalid
ne zanaša se na vid;
kakor zvesto bratu brat
smer mu kaže Puksov smrad ...

Luna je zdaj omedlela.
Sveča zdaj je odrblela.

BENJAMIN GRACER

Kdaj je neka glava prava
(pesniška razprava)

Marku

Prava glava
ni prava zato,
ker je lepa —
in je morda všeč ljudem,
ali zato, ker verjame,
da ima prav v vsem ...
Prava glava mora dokazati,
da je kos stvarjem,
ki rade zlezejo v glavo,
kar je za glavo
hudo nezdravo —
in ni ga zdravnika,
ki bi ozdravil bolnika
s tako glavo ...

Prava glava
je edina od tolikih glav,
ki misli —
in ima večkrat tudi prav,
pa zato ne kriči
na ves glas: vse vem!
Prava glava se večkrat moti,
takrat se povesi
in si prizna,
da živi v zmoti,
kar je za glavo
najbolj zdravo,
ker potem išče — in tudi najde:
tisto pravo ...

Prava glava
nikoli ne ve: če je prava,
zato večkrat v temi tava —
a se kar najprej uči!
V njej se tisoče misli iskri:
za svetlobo,
ki ljudem odpira oči.

Prava glava
se odpre kakor roža,
kadar jo kdo poboža
in vzame v dlani ...
S poljubi tisoč sonc prižge:
in se v drugi glavi naseli —
preden odcveti.

Kačji suitek

(Kačji suitek na konici piramide.
Strup je koktajl iz oblastniških
strasti in kolektivne erotike.)

Ne obtožuj — ženska, dokler iz te
temne noči ne izluščiš zrna svet-
lobe!

(Mačji žarometi oči osvetljujejo
talce duha postrojene na robu pu-
stinje časa ...)

Prišel je in rekel:
— Veličastna sončnost je v ot-
roških očeh ... Če se ji poklonimo,
bodo vzbrstela otrpla srca mater —
in pognali bomo korenine ljudsko-
sti.

Ne obtožuj — ženska, dokler iz te
temne noči ne izluščiš zrna svet-
lobe!

Kdor čuti stisko življenja, ki se
nanovo pomerja v skrivnostnih po-
sodah teles, ga bolečina priklene z
duhom na zemljo in kruh, zato ne
pleza po lestvah oblastniških ne-
bes!

Njegova človečnost je njegov
greh. Med preštetimi ustvarja zme-
do, ker ni gasilec prepričan, tem-
več častilec dejanj, ki odrebujejo
bolečino semen: za prihodnja roj-
stva resnično svobodnih biti.

Ne obtožuj — ženska, dokler iz
temne noči ne izluščiš zrna svet-
lobe!

Rad te imam

Rad te imam ...

tudi takrat,
ko te napadejo ledene sence otroštva
in ti zamegljivo usak pogled
po brsteči dolini moje duše,

tudi takrat,
ko se trudna vračava z dela
in skupaj kreševa iskro za gorkoto doma,
pa nama zmanjka moči, da bi omahnila
v noč iz objema ...

tudi takrat,
ko me obsede sla lovca po plenu
in se v sebi razkoljem
na milino srnačjih oči in pohote,

tudi takrat,
ko se igrajo z menoj hudičev igro
nategovanja ljudi na kopita:
kjer naj bi bil vse, da nič ne moreš biti ...

tudi takrat,
ko rjovem od bolečine samote:
in hočem hočem biti ...
četudi na glavi — ali na riti

tudi takrat,
te imam rad ...
otrok moje ljubezni

POVABILO S PARNASA

(Povestica o poeziji)

Tista zadnja leta je odpovedalo tudi
rigavčkom ... Tu pa tam se je komu še
posrečilo rigniti, določljivo in doumljivo, a
je ostalo le individualno, se pravi osebno
oslovsko; brez vsakih ambicij po opleme-
nitvi oslovskega duha.

Svet je do amena zarjavel, vsa mašine-
rija civilizacije se je totalno zaribala. Cvrli-
so se olja upanj od strašnih trenj, energije
so lezle ena v drugo ... Nas kraju je bilo
eno samo bliskanje in širil se je smrad, kot
da se zemlja vplinja.

Iz izsušenih studencev človeške duše pa
je vrela naša beseda. Čez vse posode je
kipela naravnost v čarobni lonec umetno-
sti. Bila je nedoumljivo umna in nedoroče-
no lepa!

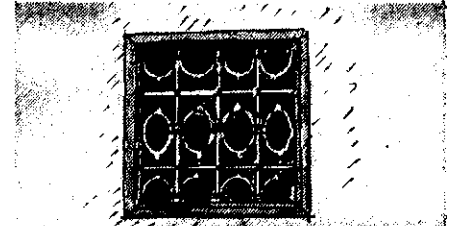
Tiskarski stroji v službi našega Parnasa
so sanjsko mehko tekli, ko so jo odtiskovali
na finem, snežno belem papirju. Strokov-
njaki za besedne izbrane so imeli polne
roke dela. Mučila sta jih dva problema:
številco izbrancev in kaj je beseda?

Nazadnje je prišlo povabilo tudi zanj,
sicer pozno, a prišlo je ... Odkrili so nov
primerik, ki bi bil ob primerni obdelavi
primeren, da se ga lansira med posvečence.
Hvala bogu! Od takrat dalje je pisal
takele reze:

Zavihane misli.
Megleni prostori upanj.
Enooke pošasti.
Drsenje v sanje.

Alko ...
in imel je mir pred vsemi. Škoda da je
potem kmalu umrl, zakaj tako srčkano
butast bi lahko doživel obilo sreče,
priznanja in spoštovanja ...

Kritiki so med drugim zapisali ...
kuriozen prehod iz objektivitete v subjek-
tivno pozicijo do besede, ki reflektira zdaj v
povsem drugačnih pomenskih zvezah, in
znotraj pesnikove duhodne strukture daje
slutiti, da bo čustveno preokupacijo meta-
for zamenjala abstrakcija, saj se že naka-
zujejo nove oblikovne prvine na dokaj
racionalni osnovi, kar bo za moderno slo-
vensko poezijo brez dvoma obogatitev;
tako v oblikovnem kot v arhaično be-
sednem smislu ...

Koroška Bela — »Pri Maričnec« — skica
Branko Čušin

Spomin

Osvetliš njegov prostor z valovanjem zavesti,
poglobiš ga z rezili misli — in se zgroziš:

Vse je bila improvizacija biti!
Trileten deček se ziba kakor stavec na robu maminega
kletnega ležišča, ko čez hišo lete granače smrti in hrupne svobode.
Zgoraj v izbi se zvija kakor črviček pod soncem

pozabljen, komaj rojena sestrice ...
(Po tistem dolgo zavija oči — velike, črne oči — kadar se nasesa
z mlekom strahu in groze).

Potem jo nekoč (resničneje je nekoč) zvije k zemlji: in odpre
se ji noč ... mislim, da polna zvezd.

Ko jo neso, butasto zija kakor telček na majavih nogah — in
hlastno usrkava svetlobo dneva. Nekje v megleni notranjosti se
mu zdi, da bi moral jokati, pa so misli še prekratke, da bi ranile
globine žalosti ...